

**Ο ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΣ ΟΙΚΙΣΜΟΣ ΤΗΣ
ΕΥΞΕΙΝΟΥΠΟΛΗΣ: 1906-1911**

Διπλωματική εργασία

**Τμήμα Ιστορίας,
Αρχαιολογίας και
Κοινωνικής
Ανθρωπολογίας**

**ΠΜΣ
Διεπιστημονικές
Προσεγγίσεις στις
Ιστορικές,
Αρχαιολογικές και
Ανθρωπολογικές
Σπουδές**

**Ευθυμία
Σταυροθεοδώρου**

Επόπτες καθηγητές:

**Άννα Ματθαίου
Μοχάμαντ Παναχί**

Βόλος, Δεκέμβριος 2021

Στη Στυλιανή και στον Μιλτιάδη

Περιεχόμενα

Πρόλογος.....	σελ. 5
1 ^ο κεφάλαιο: Οι ελληνικές κοινότητες της Ανατολικής Ρωμυλίας	σελ.12
Εισαγωγή	σελ.12
1.1. Ανατολική Ρωμυλία.....	σελ.15
1.2. Ο πληθυσμός της Ανατολικής Ρωμυλίας.....	σελ.17
1.3. Οι ελληνικές κοινότητες	σελ.19
1.4. Προσφυγικές μετακινήσεις, 1906	σελ.20
2 ^ο κεφάλαιο: Οι πρόσφυγες της Ανατολικής Ρωμυλίας στους παραθαλάσσιους οικισμούς της Θεσσαλίας. Μηχανισμοί εγκατάστασης.....	σελ.22
2.1. Εισαγωγή	σελ.22
2.2. Το αγροτικό ζήτημα και η διανομή των θεσσαλικών γαιών μετά το 1881	σελ.23
2.3. Η πληθυσμιακή κατανομή στην περιοχή της Θεσσαλίας μετά την έλευση των προσφύγων,1907.....	σελ.27
2.4. Η νομοθετική παραγωγή για την αποκατάσταση των προσφύγων 1907-1911	σελ.29
2.5. Τα κριτήρια διανομής των γαιών στους δικαιούχους	σελ.33
2.6. Οι ρυθμίσεις των κληρών	σελ.34
2.7. Το πρόγραμμα διανομής της θεσσαλικής γης στους δικαιούχους.....	σελ.37
2.8. Οι δικαιούχοι της διανομής.....	σελ.38
2.9. Διαδικασία για την παραχώρηση κλήρου	σελ.39
2.10. Η εγκατάσταση ντόπιων και προσφύγων αγροτών.....	σελ.42
2.11. Ο σχεδιασμός και η κατασκευή των προσφυγικών οικισμών	σελ.44
2.12. Έκπτωτοι κληρούχοι και αδιάθετοι κλήροι	σελ.47
2.13. Χρηματικά χορηγήματα στους κληρούχους	σελ.50
2.14. Φορολογικές ελαφρύνσεις	σελ.53
2.15. Η αποπληρωμή της δαπάνης των παραχωρήσεων από τους	

πρόσφυγες.....	σελ.54
2.16. Τα Θεσσαλικά δάνεια	σελ.55
2.17. Έργα κοινής ωφελείας. Εγγειοβελτιωτικά έργα	σελ.56
3 ^ο κεφάλαιο: Η θεμελίωση της Ευξεινούπολης. Έργα υποδομών	
Και συνθήκες διαβίωσης στα πρώτα χρόνια της εγκατάστασης των	
προσφύγων, 1907-1911	σελ.59
3.1.Εισαγωγή	σελ.59
3.2. Άφιξη και υποδοχή των προσφύγων.....	σελ.60
3.3. Η διαμονή των προσφύγων στην περιοχή του Αλμυρού	
πριν τη θεμελίωση του οικισμού της Ευξεινούπολης.....	σελ.63
3.4. Η θεμελίωση της Ευξεινούπολης.....	σελ.70
3.5. Η ανοικοδόμηση της Ευξεινούπολης.....	σελ.73
3.6. Καλλιεργήσιμες γαίες	σελ.79
3.7. Τα δάνεια	σελ.89
3.8. Η εκπαίδευση.....	σελ.92
Επίλογος.....	σελ.103
Η Ευξεινούπολη του τότε και του σήμερα	σελ.105
Πηγές και Αρχεία.....	σελ.108
Βιβλιογραφία.....	σελ.109
Παράρτημα	σελ.112

Πρόλογος

Στα τέλη του 19ου αιώνα και στις αρχές του 20ού έχουν πραγματοποιηθεί σημαντικές μετακινήσεις πληθυσμών, οι οποίες οφείλονται κυρίως στην απόσχιση των βαλκανικών κρατών από την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Περισσότεροι από ένα εκατομμύριο μουσουλμάνοι εγκατέλειψαν τα Βαλκάνια κατά τις τελευταίες δεκαετίες του 19ου αιώνα για να εγκατασταθούν στην Κωνσταντινούπολη, στη Μικρά Ασία και στις υπόλοιπες περιοχές της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, ενώ την ίδια περίοδο αντίστοιχος πληθυσμός χριστιανών κατοίκων ήρθε στη θέση των μουσουλμάνων που έφυγαν. Στις αρχές του 20ού αιώνα ένα προσφυγικό κύμα από την Ανατολική Ρωμυλία, το οποίο εντάσσεται στα γενικότερα πλαίσια της πολιτικής κατάστασης της Βαλκανικής Χερσονήσου, εισρέει στο ελληνικό κράτος, ενώ πιο δραστικές ήταν οι μετακινήσεις πληθυσμών κατά τη διάρκεια των πολέμων 1912-1922 (δύο Βαλκανικοί πόλεμοι, Α΄ Παγκόσμιος, Ελληνοτουρκικός). Ωστόσο, καμία βαλκανική χώρα δεν κατάφερε να αποκτήσει την πολυπόθητη εθνική και θρησκευτική ομοιογένεια¹.

Χαρακτηριστικό των αρχών του 20ού αιώνα είναι ότι εκτός από τον τεράστιο αριθμό προσφύγων που εγκαθίστανται στην Ελλάδα, εγκαινιάστηκαν νέοι θεσμοί και πρακτικές για την αντιμετώπιση του προσφυγικού ζητήματος. Το ελληνικό κράτος ιδρύει στην περιοχή της Θεσσαλίας το Θεσσαλικό Γεωργικό Ταμείο (1907), την Κεντρική Επιτροπή Περιθάλψεως των εκ Βουλγαρίας και Ανατολικής Ρωμυλίας Προσφύγων Ομοεθνών² και αναλαμβάνει με συστηματικό τρόπο την υποδοχή, την περίθαλψη και την αποκατάσταση των προσφύγων, που κατά κύριο λόγο ήταν αγροτικοί πληθυσμοί. Σημαντική εξέλιξη αποτελεί, επίσης, η θεσμοθέτηση της ιδιότητας του πρόσφυγα από την Ελλάδα, η οποία αναδεικνύει ταυτόχρονα το πόσο σημαντικό ήταν για το ελληνικό κράτος το ζήτημα της περίθαλψης αρχικά και στη συνέχεια της αποκατάστασης, η οποία, όμως, άργησε πολύ να ολοκληρωθεί³.

¹ Μαρία Τοντόροβα, *Βαλκάνια η Δυτική φαντασίωση*, Μτφ. Ιουλία Κολοβού, εκδόσεις Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 2000, σ. 393.

² Συστάθηκε με το βασιλικό διάταγμα της 9^{ης} Αυγούστου 1906. Πρόεδρος ορίστηκε ο μητροπολίτης Αθηνών Θεόκλητος και αντιπρόεδρος ο διοικητής της ΕΤΕ Στέφανος Στρέιτ. Νίκος Ανδριώτης, *1821-1940: Αφιξη, περίθαλψη, αποκατάσταση*. Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων για τον Κοινοβουλευτισμό και τη Δημοκρατία, Αθήνα 2020, σ.71.

³ Ως «πρόσφυγες» χαρακτηρίζονται όσοι «δικαιούνται εις περίθαλψιν εκ μέρους του Κράτους, εφ' όσον περιήλθαν εις απορίαν λόγω του διωγμού ή της μετακινήσεως» και ήταν, είτε «ομογενείς εκδιωχθέντες και προσφεύγοντες» στην Ελλάδα, είτε «εγχώριοι πληθυσμοί μετακινούμενοι λόγω της

Ήδη μετά το 1907 η εικόνα που παρουσιάζει η Θεσσαλία αλλάζει, καθώς ιδρύονται νέοι οικισμοί, όπως η Ευξεινούπολη και η Νέα Αγχίαλος, ενώ παράλληλα με τα μέτρα αποκατάστασης των προσφύγων συντελείται και η αποκατάσταση των γηγενών ακτημόνων. Το κράτος προβαίνει σε βελτιώσεις δρόμων για την μετακίνηση των προϊόντων, ενώ με αποξηραντικά και αρδευτικά έργα φροντίζει για την υγιεινή των νέων οικισμών⁴.

Χαρακτηριστική είναι η μεγάλη κινητικότητα των προσφύγων, η οποία οφείλεται λιγότερο σε κρατικές επιλογές και περισσότερο στη στάση των ίδιων των προσφύγων, οι οποίοι συχνά εγκατέλειπαν τους αρχικούς τόπους εγκατάστασής τους. Η εγκατάστασή τους δεν σημαίνει και αυτόματη ένταξη και ενσωμάτωσή τους στην ελληνική πραγματικότητα. Αποτελούσαν διακριτή κοινωνική ομάδα, που συχνά εξέφραζε τη δυσαρέσκειά της για την αντιμετώπιση που είχε από το κράτος και από τους γηγενείς πληθυσμούς της περιοχής. Σε κάθε περίπτωση, η ενσωμάτωση των προσφυγικών πληθυσμών αποτελεί ένα πολύ σημαντικό κομμάτι του σύγχρονου εθνικού βίου και της διαμόρφωσης της ελληνικής ταυτότητας. Με τους πρόσφυγες συνδέονται μία σειρά εξελίξεων που σηματοδοτούν τη δημογραφική ενίσχυση της χώρας, την προσπάθεια από το κράτος της ομογενοποίησης, τον εκσυγχρονισμό των θεσμών και την σταδιακή μετάβαση της χώρας στην εποχή του τέλους των αλυτρωτισμών.

Η παρούσα εργασία θέτει ως κύριο ζήτημα την εγκατάσταση των Ελλήνων προσφύγων από την Ανατολική Ρωμυλία στη Θεσσαλία και συγκεκριμένα στον οικισμό της Ευξεινούπολης, στην επαρχία Αλμυρού, από το 1906-1911. Τα γεγονότα προσεγγίστηκαν μέσα από την ιστοριογραφία και τα δημοσιεύματα των εφημερίδων, τα οποία συνέβαλαν στη συζήτηση αυτή. Επίσης, χρησιμοποιήθηκε αδημοσίευτο υλικό από τα αρχεία της Κοινότητας Ευξεινούπολης, το οποίο αφορά στα σχέδια των κατοικιών, την εργολαβία του οικισμού, το δημοτολόγιο και το μητρώο του δημοτικού σχολείου Ευξεινούπολης. Τα ερωτήματα που μας απασχολούν είναι: Πώς οργανώθηκαν οι προσφυγικοί οικισμοί ώστε να επιτευχθεί η ενσωμάτωση των προσφύγων, με καταγωγή από τις παράκτιες πόλεις της Ανατολικής Ρωμυλίας, στην ελληνική πραγματικότητα και ποια προβλήματα δημιουργούνται στην προώθηση της

εμπολέμου καταστάσεως». Ο ορισμός του πρόσφυγα, Άρθρο 1 του νομοθετικού διατάγματος της 8ης Ιουλίου 1917. Νίκος Ανδριώτης, *Πρόσφυγες στην Ελλάδα...*, ό.π., σ. 84.

⁴ Αναλυτική αναφορά θα γίνει στο 2ο κεφάλαιο.

αποκατάστασής τους; Τι είδους ζητήματα παρουσιάζονται με την εγκατάσταση των προσφύγων στην Ευξεινούπολη και με ποιον τρόπο αυτά διευθετούνται;

Στο πρώτο, εισαγωγικό μέρος της εργασίας παρουσιάζονται οι ελληνικές κοινότητες της Ανατολικής Ρωμυλίας, η κατανομή του ελληνικού πληθυσμού στην περιοχή και οι παράγοντες που οδήγησαν στο προσφυγικό ρεύμα του 1906.

Στο δεύτερο μέρος το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στους παραθαλάσσιους προσφυγικούς οικισμούς, της Ευξεινούπολης κυρίως και της Νέας Αγχιάλου, οι οποίοι δημιουργήθηκαν στα κτήματα Τοπάλη και Καρτάλη-Μπαλτατζή στην επαρχία Αλμυρού, τα οποία εξαγόρασε το ελληνικό Δημόσιο για να εξασφαλίσει την εγκατάσταση και την επιβίωση των προσφύγων αλλά και των αυτοχθόνων. Δεν πρέπει να λησμονούμε ότι στο ήδη διογκωμένο αγροτικό ζήτημα, το οποίο δεν έχει λυθεί ακόμα, προστίθεται η αιφνίδια και πυκνή εισροή των προσφύγων, οι οποίοι διεκδικούν συμμετοχή στη διανομή γαιών. Το ελληνικό κράτος δημιουργεί ένα πλέγμα μηχανισμών και παράγει μία αξιοσημείωτη σε όγκο σειρά νομοθετημάτων, από το 1906 έως το 1911, που εξασφαλίζουν τη διανομή της γης και καθορίζουν τα κριτήρια για τους δικαιούχους. Χαρακτηριστικό των κριτηρίων αυτών είναι ότι καθίσταται σαφής η επιλογή της αγροτικής πολιτικής, καθώς η γεωργική εργασία (και εξειδίκευση) εμφανίζεται ως απαραίτητη προϋπόθεση για τη συμμετοχή στη μελλοντική κρατική διανομή της γης. Ενδιαφέρον, επίσης, φαίνεται να αποτελεί και το κριτήριο της προέλευσης των προσφύγων, που καθορίζει τον τόπο εγκατάστασής τους είτε σε μεσόγειους είτε σε παραθαλάσσιους οικισμούς. Μέσα από τα νομοθετήματα που ψηφίστηκαν αναδεικνύεται ο τρόπος που επέλεξε το ελληνικό κράτος να αντιμετωπίσει το ζήτημα της εγκατάστασης των προσφύγων, τα κριτήρια που θεσπίζει, τα προβλήματα που προέκυψαν στη συνέχεια, καθώς παρουσιάστηκαν διάφορα εμπόδια ή καθυστερήσεις ως προς την εφαρμογή των διαταγμάτων, το πώς αντιμετωπίστηκε η οικογενειακή κατάσταση και η επαγγελματική ιδιότητα των προσφύγων, αλλά και θέματα που αφορούν στην αγορά και στη διανομή των κτημάτων, τις προσφυγικές κατοικίες, την εγκατάσταση σε αυτές, την κινητικότητα των προσφύγων, καθώς κάποιοι εγκατέλειψαν σχεδόν αμέσως τους οικισμούς, αλλά και οι πόροι από τους οποίους άντλησε το Δημόσιο χρήματα για να ανταποκριθεί στο πρόγραμμα της εγκατάστασης των προσφύγων.

Στο τρίτο μέρος η εργασία εστιάζει στον τρόπο με τον οποίο βίωσαν οι πρόσφυγες από την Ανατολική Ρωμυλία τη νέα τους πατρίδα, την Ευξεινούπολη, την πρώτη πενταετία της εγκατάστασής τους σε αυτή. Στον οικισμό αυτό εγκαθίστανται

αρχικά μόνο πρόσφυγες με προέλευση από τη Βάρνα, τον Πύργο, τη Σωζόπολη και λίγο αργότερα από τον Αίμο, τη Μεσημβρία, τον Άσπρο, το Βαλτσίκι, την Καβάρνη, το Ευσταθιοχώρι και τα περίχωρά τους. Πρόκειται για 745 οικογένειες προσφύγων, ενώ στην περιοχή εγκαθίστανται μόνο 6 οικογένειες επίμορτων καλλιεργητών. Επιπλέον, με τη μείωση του αριθμού των επιτηδευματιών στους απόλυτα αναγκαίους, ώστε μετά το τέλος του 1911 το ποσοστό του αγροτικού πληθυσμού να ανέρχεται στο 92,2% του συνολικού πληθυσμού του οικισμού, φανερώνεται η πρόθεση του ελληνικού κράτους να εγκατασταθεί στον οικισμό αγροτικός πληθυσμός. Έτσι, οι οικογένειες που διαμένουν μόνιμα στον οικισμό της Ευξεινούπολης είναι λιγότερες από την αρχική πρόβλεψη για τον σχεδιασμό του, γεγονός που εμποδίζει την απόσβεση της κατασκευής.

Από το 1908, πολλοί είναι οι πρόσφυγες που εγκαταλείπουν τους κλήρους τους, γεγονός που οδηγεί την Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων (ΕΑΠ) να προσφέρει τη δυνατότητα σε άλλους επιπλέον πρόσφυγες να συμμετάσχουν στη διανομή των κλήρων. Η ανάληψη του προγράμματος οικοδόμησης του οικισμού, η θεμελίωσή του και οι καθυστερήσεις ολοκλήρωσης του έργου, το χτίσιμο των κατοικιών και η ανέγερση του πρώτου δημοτικού σχολείου, οι δυσκολίες διαβίωσης, οι διαμαρτυρίες των προσφύγων που αντιμετώπιζαν την ανέχεια, η αδιαφορία κάποιες φορές του κρατικού μηχανισμού για την τύχη τους, τα προβλήματα που αντιμετώπισαν στην επαφή τους με τους γηγενείς κατοίκους, αλλά και η βοήθεια και συμπαράσταση που εκφράστηκε μέσω της σύστασης φιλανθρωπικών συλλόγων από τους ντόπιους, αποτυπώνονται μέσα από μαρτυρίες, ημερολόγια, επίσημα έγγραφα και άρθρα των δύο τοπικών εφημερίδων της Μαγνησίας, *Θεσσαλία* και *Πρωία*.

Στο παράρτημα παρουσιάζεται φωτογραφικό υλικό από τα πρώτα χρόνια της οικοδόμησης του οικισμού, επίσημα έγγραφα, όπως π.χ. παραχωρητήρια κλήρων, πιστοποιητικά δήλωσης επαγγέλματος, διαβατήρια κλπ., πίνακες με νόμους και διατάγματα που ψήφισε το ελληνικό κράτος την περίοδο 1906-1911, πίνακες όπου απεικονίζονται οι εκτάσεις των διανεμόμενων γαιών, οι τιμές διαφόρων υλικών κατασκευής της Ευξεινούπολης, κλπ.

Η συμβολή της παρούσας εργασίας έγκειται στο ότι τοποθετεί ίσως για πρώτη φορά το θέμα του προσφυγικού οικισμού της Ευξεινούπολης μέσα στο ευρύτερο ιστορικό, πολιτικό και κοινωνικό πλαίσιο και το εντάσσει στην πρώτη οργανωμένη εποικιστική προσπάθεια του ελληνικού κράτους στις αρχές του 20ού αιώνα. Παράλληλα, παρουσιάζει συγκεντρωμένα όσα υλικά υπήρχαν διαθέσιμα στους

πολιτιστικούς συλλόγους της περιοχής και σε αρχεία ιδιωτών, των ετών 1906-1911, καθώς και ιστορικά τεκμήρια που δεν έχουν δημοσιευτεί ως τώρα.

Αυτό που με παρακίνησε να μελετήσω τον προσφυγικό οικισμό της Ευξεινούπολης στα πρώτα χρόνια της δημιουργίας του, ήταν δύο τετράδια που ήρθαν στα χέρια μου και που ανήκαν στη γιαγιά μου, Στυλιανή Αλεξάνδρου, η οποία καταγόταν από τον Άσπρο, από την πλευρά της μητέρας της και το Μεγάλο Μπογιαλίκ, από την πλευρά του πατέρα της, της Ανατολικής Ρωμυλίας. Το πρώτο σημειωματάριο είναι μία αυτοβιογραφία, το «βιολογικό μου», όπως το ονομάζει, στο οποίο αφηγείται γεγονότα της ζωή των γονιών της από τη στιγμή που αποφάσισαν να έρθουν πρόσφυγες στην Ελλάδα, περιγράφει έθιμα και γιορτές που γίνονταν στην Ευξεινούπολη τα πρώτα χρόνια από τη δημιουργία του οικισμού και παραθέτει συνταγές μαγειρικής παραδοσιακών εδεσμάτων της Ανατολικής Ρωμυλίας. Το δεύτερο τετράδιο είναι ένα σπάνιο μαθητικό τετράδιο, το οποίο αποτελεί τεκμήριο για το περιεχόμενο της διδασκαλίας στο δημοτικό σχολείο της Ευξεινούπολης των πρώτων χρόνων της λειτουργίας του. Η Στυλιανή Αλεξάνδρου είχε δωρίσει τα δύο αυτά τετράδια ⁵ στη Φιλάρχαιου Εταιρεία Αλμυρού «Οθρυς» και βρίσκονται στο αρχείο της.

Στην προσπάθειά μου να συλλέξω ιστορικό υλικό αντιμετώπισα, όμως, και σημαντικά προβλήματα. Δεν είναι εφικτή η πρόσβαση στα παλιά αρχεία των τοπικών εφημερίδων, από όπου θα μπορούσα να αντλήσω πλούσιο υλικό. Δεν έχουν γίνει ενέργειες για την ψηφιοποίησή τους ακόμα και βρίσκονται, σύμφωνα με πληροφόρηση που έλαβα από δημοσιογράφους των εφημερίδων, σε αποθήκες, σε άσχημη κατάσταση. Έτσι, το δημοσιογραφικό υλικό που αξιοποιώ στην εργασία μου είναι κυρίως αποσπάσματα εφημερίδων, από το προσωπικό αρχείο του Β. Κοντονάτσιου και το αρχείο της Φιλάρχαιου Εταιρείας Αλμυρού «Οθρυς», και στα οποία, τις περισσότερες φορές, λείπει το όνομα του αρθρογράφου. Εύχομαι κάποια στιγμή να επιτραπεί η είσοδος στις αποθήκες όπου φυλάσσονται παλιά αρχεία των τοπικών εφημερίδων και μέχρι τότε ελπίζω αυτά να έχουν υποστεί τη μικρότερη δυνατή φθορά.

Η Ευξεινούπολη σήμερα, 114 χρόνια μετά τη θεμελίωσή της, είναι ένα χωριό που αναπτύχθηκε μέσα στον χρόνο απορροφώντας πολλούς και διαφορετικούς

⁵ Στο παράρτημα παρατίθενται μερικές σελίδες από το μαθητικό τετράδιο της Στυλιανής Αλεξάνδρου, καθώς και ο έλεγχος προόδου της, στον οποίο φαίνονται τα γνωστικά αντικείμενα που διδάσκονταν.

πληθυσμούς, οι οποίοι συμβιώνουν. Μετά την εγκατάσταση των πρώτων προσφύγων από την Ανατολική Ρωμυλία το 1907, εγκαθίστανται στον οικισμό πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία το 1922, το 1924 από τον Πόντο, Αθίγγανοι από την Τουρκία, Βλάχοι και Σαρακατσάνοι το 1951, μετά τη λήξη του εμφυλίου πολέμου. Επίσης, η σύσταση του οικισμού διαρκώς ανανεώνεται κατά τις τελευταίες δεκαετίες με μετανάστες από τη Βουλγαρία και την Αλβανία. Η μελέτη, ωστόσο, της μετεξέλιξης του οικισμού της Ευξεινούπολης, δεν ανήκει στη θεματολογία της εργασίας αυτής, αλλά αφήνει πεδίο ανοιχτό για μία νέα έρευνα στο μέλλον, όπου θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν και οι προφορικές μαρτυρίες που συλλέχτηκαν από φοιτητές και φοιτήτριες του Τμήματος Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, το 2007, στο πλαίσιο του μαθήματος «Προφορικής Ιστορίας», της κυρίας Ρίκης Βαν Μπούσχοτεν, την οποία ευχαριστώ θερμά για την παραχώρηση άδειας πρόσβασης στο συγκεκριμένο υλικό. Καθώς, όμως, η παρούσα εργασία κρίθηκε σκόπιμο να περιοριστεί στη μελέτη των χρόνων μέχρι το 1911, θεωρώ ότι η αξιοποίηση μέρους του υλικού αυτού δεν θα αναδείκνυε τη δυναμική των προφορικών μαρτυριών, μέσα από τις οποίες ξετυλίγεται η ιστορία και οι περιπέτειες του οικισμού μέχρι τις μέρες μας.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω, τον κ. Βίκτωρα Κοντονάτσιο, πρόεδρο επί σειρά ετών της Φιλάρχαιου Εταιρείας του Αλμυρού, για την παραχώρηση μέρους του προσωπικού του αρχείου, τον κ. Αλέκο Γαλατσίδα και την κ. Χρύσα Μαρδάκη, πρόεδρο του Πολιτιστικού Συλλόγου Ευξεινούπολης, που μου εμπιστεύτηκαν το πρωτότυπο κείμενο της Εργολαβίας της Ευξεινούπολης, τον κ. Μιλτιάδη Λασκαρίδη για τα επίσης πρωτότυπα έγγραφα καθώς και το πλούσιο φωτογραφικό υλικό από το προσωπικό του αρχείο, τον κ. Πρόδρομο Μαρδάκη, από το Τμήμα Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας για το σχέδιο του οικισμού της Ευξεινούπολης, τη Μαρία Λασκαρίδου για τις φωτογραφίες από την αναπαλαιωμένη προσφυγική οικία της οικογένειάς της, την κ. Γιάννα Μπατσκίνη για την ξενάγησή της στο Μουσείο του Συλλόγου Ανατολικής Ρωμυλίας, καθώς και τις κυρίες που εργάζονται στη Δημοτική Βιβλιοθήκη του Δήμου Αλμυρού για την πολύτιμη βοήθειά τους.

Έχω πλήρη συνείδηση ότι οι φαινομενικά αθώες επιλογές στην αναπαράσταση κάθε γεγονότος είναι πάντοτε φορτισμένες. Προσπαθώ να εκθέσω το υλικό που συνέλεξα μακριά από προκαταλήψεις και προκατασκευασμένες ιδέες που δημιουργήθηκαν από διάφορες «συζητήσεις» στο παρελθόν. Συμμορφώνομαι, έτσι,

με κάθε επιφύλαξη στο διαθέσιμο υλικό, έχοντας την πρόθεση της δημιουργίας ενός αποδεκτού πλαισίου και της πρότασης πιθανών γραμμών συζήτησης. Ωστόσο, μία εξαντλητική ανάλυση του θέματος απαιτεί τη διεύρυνση των αναλυτικών κατηγοριών, της ιστοριογραφίας αλλά και των αρχειακών υλικών.

1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Οι ελληνικές κοινότητες της Ανατολικής Ρωμυλίας

Εισαγωγή

Τα Βαλκάνια δεν ήταν ποτέ απλά ένας γεωγραφικός τόπος. Σύμφωνα με τις δυτικές αναπαραστάσεις και την ευρωπαϊκή πολιτική, ο όρος Βαλκάνια προσλαμβάνει από τις αρχές του 20ού αιώνα μία έντονα πρωτόγονη και ταραχώδη εικόνα, η οποία περιλαμβάνει συνεχείς και έντονες εκδηλώσεις βίας. Η Ευρώπη εξοικειωμένη με μία ιστορία γεμάτη εξεγέρσεις, που διαρκούσαν σχεδόν έναν αιώνα και κορυφώθηκαν μετά το 1900 με τις τρομοκρατικές ενέργειες της ΕΜΕΟ και τις εκτεταμένες σφαγές που διαπράχθηκαν από όλες τις πλευρές κατά τη διάρκεια των Βαλκανικών Πολέμων, συνέδεσε γρήγορα την περιοχή με τη βία και την αιματοχυσία⁶.

Τα Βαλκάνια, ως ξεχωριστή γεωγραφική, κοινωνική και πολιτισμική οντότητα, «ανακαλύφθηκαν» από τους Ευρωπαίους περιηγητές περίπου στα τέλη του 18ου αιώνα, όταν άρχισε να γίνεται συνείδηση το γεγονός ότι οι ευρωπαϊκές περιοχές της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας δεν θα ήταν δίκαιο να αντιμετωπίζονται απλώς ως επαρχίες της Αυτοκρατορίας ή ως αρχαιολογικοί χώροι, καθώς είχαν δική τους, ξεχωριστή φυσιογνωμία. Μέχρι τότε, η Οθωμανική Αυτοκρατορία αντιμετωπιζόταν ως ενιαίο σύνολο, χωρίς να γίνεται διάκριση μεταξύ των ευρωπαϊκών και των ασιατικών εδαφών. Η συνειδητοποίηση αυτή, από τη μία πλευρά ήταν αποτέλεσμα μιας πολύπλοκης διαδικασίας, την οποία έθεσαν σε κίνηση βαθιές δομικές αλλαγές στην πολιτική, κοινωνική και πολιτισμική ζωή της Ευρώπης, όπως η τεχνολογική πρόοδος, η αλλαγή στις μεθόδους της βιομηχανικής παραγωγής, η αύξηση του εισαγωγικού και του εξαγωγικού εμπορίου, η διάδοση των ιδεών του Διαφωτισμού κλπ., από την άλλη, όμως, το ενδιαφέρον προσέλκυσαν οι εντεινόμενες δραστηριότητες των βαλκανικών λαών για εθνική κυριαρχία κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα⁷.

⁶ Μαρκ Μαζάουερ, *Τα Βαλκάνια*, μτφ. Κων/νος Κουρεμένος, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2001, σ. 30.

⁷ Μαρία Τοντόροβα, *Βαλκάνια...ό.π.*, σ. 149.

Αν θέλει κανείς να εξετάσει τις διαφορετικές ιστορικές κληρονομίες που διαμόρφωσαν τη νοτιοανατολική χερσόνησο της Ευρώπης, θα ξεκινήσει από την ελληνική αρχαιότητα, όταν οι πόλεις-κράτη, αφού αποίκησαν τις παράκτιες περιοχές της Βαλκανικής χερσονήσου, άρχισαν να επεκτείνονται στην ενδοχώρα. Ακολούθησε η σύντομη Ελληνιστική περίοδος, όταν ένα μέρος των Βαλκανίων ενοποιήθηκε υπό την ηγεμονία των Μακεδόνων βασιλέων και στη συνέχεια ήρθε η ρωμαϊκή εποχή, κατά την οποία ολόκληρη η χερσόνησος ενσωματώθηκε στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Ήταν η πρώτη φορά που η περιοχή ενοποιήθηκε πολιτικά. Σημαντική περίοδος ήταν η χιλιετία του Βυζαντίου που ακολούθησε, με την τεράστια πολιτική, θεσμική, νομική, θρησκευτική και πολιτιστική επιρροή της. Αν και η χερσόνησος κατακερματίστηκε πολιτικά, η εξάπλωση του χριστιανισμού, η υιοθέτηση του ρωμαϊκού δικαίου από τους Σλάβους και η προσαρμογή του στα δικά τους δεδομένα, η επίδραση των βυζαντινών γραμμάτων και τεχνών και γενικά η μίμηση των βυζαντινών πολιτικών και πολιτιστικών προτύπων, εξασφάλισε μία πολιτισμική ομοιογένεια. Η επόμενη σημαντική περίοδος ήταν οι πέντε αιώνες της Οθωμανικής κυριαρχίας, που αποτέλεσε τη μακρύτερη περίοδο πολιτικής ενότητας που γνώρισε ποτέ η περιοχή των Βαλκανίων. Ωστόσο, η Οθωμανική Αυτοκρατορία, ιδιαίτερα τους δύο τελευταίους αιώνες της ύπαρξής της, δεν υπήρξε μία πολιτική οντότητα με ισχυρή κοινωνική συνοχή, κάθε άλλο. Οι πληθυσμοί της αισθάνονταν ότι ανήκουν σε ξεχωριστές θρησκευτικές, κοινωνικές ή εθνοτικές ομάδες, οι οποίες δεν ήταν δυνατόν πάντα να συγκλίνουν. Ο 19ος αιώνας χαρακτηρίστηκε από μία ριζική αλλαγή, καθώς η χερσόνησος κατακερματίστηκε πολιτικά. Τα αναδυόμενα βαλκανικά έθνη, προσπάθησαν να χαράξουν όρια ανάμεσα σε αυτά και στους ηγεμόνες τους⁸. Οι Μεγάλες Δυνάμεις, αν και αρχικά είχαν ενδώσει στις δυνάμεις του εθνικισμού, στη συνέχεια προσπάθησαν να διατηρήσουν ό,τι απέμεινε από την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Εκείνο, όμως, που ακύρωσε τις προσπάθειές τους ήταν η «δύναμη που είχε ο επεκτατισμός ως βασικό σημείο αναφοράς των πολιτικών αγώνων στις χώρες που είχαν φτιάξει. Αυτός ήταν και ο λόγος της αστάθειας της νέας κατάστασης στα Βαλκάνια».⁹ Όλα τα κράτη είχαν να επιδείξουν «αλύτρωτους ομογενείς» ή ιστορικές περιοχές οι οποίες βρίσκονταν έξω από τα σύνορα που είχαν συμφωνηθεί από τις Μεγάλες Δυνάμεις : οι Βούλγαροι στα εδάφη του κράτους του Αγίου Στεφάνου που τους είχαν «υποκλέψει» με τη Συνθήκη του Βερολίνου του 1878, οι

⁸ Μαρία Τοντόροβα, *Τα Βαλκάνια...ό.π.*, σ. 365, 366.

⁹ Μαρκ Μαζάουερ, *Τα Βαλκάνια...ό.π.*, σ. 177.

Έλληνες πάλι ήταν δέσμιοι σε όλη τη διάρκεια του 19ου και στις αρχές του 20ού αιώνα του αλυτρωτισμού και των ιδεολογιών της «Μεγάλης Ιδέας» για μία νέα Βυζαντινή Αυτοκρατορία κλπ. Αυτός ο αλυτρωτισμός υποδαύλιζε διαρκώς την κοινή γνώμη, κυρίως της πρωτεύουσας του ελληνικού κράτους, χρηματοδοτούσε, με προτροπή αρχικά του Ιωάννη Κωλέττη, καταδρομές από ομάδες ατάκτων στρατιωτών, οι οποίοι συγκεντρώνονταν στην παραμεθόρια περιοχή του ελληνικού κράτους και προχωρούσαν σε τοπικές μικροσυμπλοκές ή λεηλασίες και συχνά ανάγκαζε τους απρόθυμους μονάρχες των Βαλκανίων να εμπλακούν σε παράτολμες περιπέτειες, αποτυχημένες εισβολές και στρατιωτικές επιχειρήσεις¹⁰.

Για τους Βούλγαρους, το ιδανικό μέλλον της Βουλγαρίας θα ήταν η επίτευξη μίας διοικητικής αυτονομίας μέσα σε μία ισχυρή και αναμορφωμένη Οθωμανική Αυτοκρατορία. Ωστόσο, αυτό που τελικά συνέβη ήταν η οριστική ρήξη με τους Οθωμανούς¹¹.

Η ρήξη με την Οθωμανική Αυτοκρατορία διευκολύνθηκε καθώς υπήρχε το διπλό διαχωριστικό όριο της γλώσσας και της θρησκείας¹². Κατά συνέπεια, οι βαλκανικοί εθνικισμοί δομούνται κυρίως με βάση τις γλωσσικές και θρησκευτικές ταυτότητες. Η γλώσσα αναδεικνύεται ως ο ισχυρότερος ενοποιητικός παράγοντας μιας εθνικής ομάδας. Έτσι, οι πρώτες προσπάθειες των εθνικών κινημάτων που γίνονται για τη χειραφέτηση από την Οθωμανική Αυτοκρατορία δίνουν προτεραιότητα στην εκπαίδευση και στοχεύουν στη διείσδυση και στην επικράτηση της γλώσσας τους σε όλα τα επίπεδα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας¹³.

¹⁰ Στο ίδιο, σ. 177-178.

¹¹ Στο ίδιο, σ. 172-173.

¹² Η κύρια διάκριση ήταν ακόμα ορθόδοξος/μωαμεθανός (ακριβέστερα: μη ορθόδοξος) και στη διχοτομία αυτή Έλληνες και Βούλγαροι βρίσκονταν στην ίδια όχθη, μαζί. Οι διακρίσεις που υπήρχαν - γλωσσικές, πολιτισμικές, επαγγελματικές, τοπικές- μπορούσαν εύκολα να ξεπεραστούν πάνω στην κοινή βάση της Ορθοδοξίας. Και καθώς οι ελληνοφώνοι, λόγω του εμπορίου και από τα τέλη του 18ου αιώνα, λόγω του εκπαιδευτικού πλαισίου, αποτελούσαν το ισχυρότερο κοινωνικά στρώμα των ραγιαδών, η ενότητα με τους Βούλγαρους και με τους άλλους βαλκανικούς λαούς πραγματοποιείτο χάρη στην «ελληνοποίηση» ατόμων. Πολλοί Βούλγαροι μάθαιναν ελληνικά, προκειμένου να προωθηθούν στην πυραμίδα της κοινωνίας όπου ζούσαν. Όταν στα μέσα του 19ου αιώνα άρχισε να αναπτύσσεται η βουλγαρική εθνική συνείδηση, για να κερδίσουν την εθνική τους ταυτότητα οι Βούλγαροι έπρεπε να αποκοπούν από την ελληνική τους παιδεία. Αλέξης Πολίτης, *Οι Βούλγαροι με τα μάτια των Ελλήνων, Τα Βαλκάνια. Εκσυγχρονισμός, Ταυτότητες, Ιδέες. Συλλογή κειμένων προς τιμήν της καθηγήτριας Νάντιας Ντάνοβα*, επιμ. Ανδρέας Λυμπεράτος, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2014, σ. 358-359.

¹³ Από τις αρχές του 19ου αιώνα έως το 1885, χρονιά που η Ανατολική Ρωμυλία προσαρτάται στο βουλγαρικό Πριγκιπάτο, δημιουργείται ένα νέο πλαίσιο λειτουργίας της ελληνικής εκπαίδευσης στο ενιαίο βουλγαρικό κράτος. Παρατηρείται, λοιπόν, επέκταση του δικτύου εκπαίδευσης σε όλο και περισσότερες ελληνικές κοινότητες με ίδρυση σχολείων σε αυτές. Οι Έλληνες της περιοχής, εμπλεκόμενοι στον κυκλώνα των βαλκανικών εθνικισμών, αποτελώντας και οι ίδιοι μέρος αυτού του κυκλώνα, αισθάνθηκαν την ανάγκη να ανασυνταχθούν με κύριο μέσο τα σχολεία τους, τα οποία θα

Οι προσπάθειες των νέων κρατών (Ελληνικό και Βουλγαρικό) επικεντρώθηκαν στη δημιουργία ενιαίων εκπαιδευτικών συστημάτων, τα οποία θεωρούσαν ότι μπορούν να αποτελέσουν τα ισχυρότερα στηρίγματα της εθνικής ιδεολογίας¹⁴ μαζί με τον στρατό¹⁵.

Όμως, αυτή η ενοποιητική δύναμη της γλώσσας χάραξε ταυτόχρονα άκαμπτα εθνικά σύνορα, τα οποία απέκλειαν τη συμμετοχή διαφορετικών γλωσσικών ομάδων σε ένα μοναδικό έθνος, εκτός αν αυτές οι γλωσσικές ομάδες αφομοιώνονταν¹⁶.

1.1. Ανατολική Ρωμυλία

17

συνέβαλαν στη διατήρηση και εμπέδωση της εθνικής ταυτότητάς τους. Ξανθίπη Κοτζαγεώργη-Ζυμάρη, Χαρακτήρας και είδος της εκπαίδευσης του Περιφερειακού ελληνισμού: Τα ελληνικά σχολεία στην Αν. Ρωμυλία (Νότιο Βουλγαρία), Αρχές 19ου αι.. -1885, *Βαλκανικά Σύμμεικτα*, τ. 14-15, Θεσσαλονίκη 2003-2004, σ. 63-112.

¹⁴ Ο Hobsbawm υποστηρίζει ότι οι γλώσσες αποτελούν τις πιο συνειδητές διαδικασίες της κοινωνικής μηχανικής καθώς η συμβολική τους σπουδαιότητα υπερβαίνει την πραγματική χρήση τους, όπως μαρτυρούν διάφορα κινήματα που επιδιώκουν να κάνουν πιο «εθνικό» το λεξιλόγιό τους. E.J. Hobsbawm, *Εθνη και Εθνικισμός από το 1780 μέχρι σήμερα. Πρόγραμμα, μύθος, πραγματικότητα*. Μτφ. Χρ. Νάντρις, εκδόσεις Καρδαμίτσα, Αθήνα 1994, σ.159.

¹⁵ Το 1891 ψηφίστηκε στη Βουλγαρία το νομοσχέδιο για τη δημόσια εκπαίδευση, το οποίο φανερώνει την αφομοιωτική πολιτική της βουλγαρικής κυβέρνησης. Ανάμεσα στα άρθρα του νομοσχεδίου περιλαμβάνεται το άρθρο 10, το οποίο καθιερώνει τη βουλγαρική γλώσσα ως υποχρεωτική για την στοιχειώδη εκπαίδευση, για όλους τους υπηκόους, ενώ με το άρθρο 58 ορίζεται πως οι δάσκαλοι των δημόσιων σχολείων οφείλουν να είναι Βούλγαροι πολίτες. Στο ίδιο.

¹⁶ Μαρία Τοντόροβα, *Βαλκάνια...ό.π.*, σ. 396-397.

¹⁷ Πηγή χάρτη: Αικατερίνη Καρβελά, *Μηχανισμοί εγκατάστασης αγροτικών πληθυσμών. Πρόσφυγες και εγχώριοι στη Θεσσαλία, 1907-1911*. Διδακτορική διατριβή, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Ιστορίας, Κέρκυρα 2005.

Όταν αναφερόμαστε στον όρο Ανατολική Ρωμυλία εννοούμε το τμήμα της σημερινής Νότιας Βουλγαρίας, που ορίζεται βόρεια από το όρος Αίμος, νότια από το όρος Ροδόπη και τις προεκτάσεις του όρους Μικρού Αίμου (Στράντζας), ανατολικά από τη Μαύρη Θάλασσα και δυτικά από το όρος Όρβηλος¹⁸.

Η περιοχή αυτή συμπεριλήφθηκε στη Μεγάλη Βουλγαρία του Αγίου Στεφάνου μετά τη νίκη των Ρώσων κατά των Τούρκων, το 1878. Στις 19/3 Μαρτίου υπογράφηκε ανάμεσα σε νικητές και ηττημένους η Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου, δημιουργώντας μία Βουλγαρία από

19

τον Δούναβη μέχρι το Αιγαίο και από την Αχρίδα μέχρι τη Μαύρη Θάλασσα. Για τον ελληνισμό επρόκειτο για μία ακόμα «αποφράδα μέρα της ιστορίας του».²⁰ Η τροποποίηση της Συνθήκης, όμως, ήταν θέμα χρόνου, καθώς δεν εξυπηρετούσε τα συμφέροντα της Αυστρίας και της Αγγλίας. Στο Συνέδριο του Βερολίνου (Ιούνιος-Ιούλιος 1878), οι Μεγάλες Δυνάμεις περιόρισαν τη Βουλγαρία σε μία έκταση που ήταν μικρότερη από τη μισή που είχε προβλεφθεί αρχικά. Η Μακεδονία επιστράφηκε στους Οθωμανούς και δημιουργήθηκε ένα νέο κράτος-μαξιλάρι, ανάμεσα στη Βουλγαρία και στην Κωνσταντινούπολη²¹, η Ανατολική Ρωμυλία, κάτω από την κυριαρχία του Σουλτάνου, που εξασφάλιζε ισοπολιτεία²² σε Τούρκους²³, Βούλγαρους και Έλληνες²⁴. Ωστόσο, η τύχη του «φυσικού ορίου του ελληνισμού», ο

¹⁸ Αριστ. Παπαδάκη, *Ιστορία-Αγώνες-Δίκαια του Ελληνισμού της Ανατολικής Ρωμυλίας*, Αθήνα, 1948.

¹⁹ Χάρτης: Η Βουλγαρία του Αγίου Στεφάνου, Storia della Bulgaria indipendente, it.Wikipedia.org

²⁰ Σπύρος Καράβας, Οι εθνογραφικές περιπέτειες του «ελληνισμού», *Τα Ιστορικά*, τεύχος 38, Ιούνιος 2003, σ. 75.

²¹ Μαρκ Μαζάουερ, *Τα Βαλκάνια...*, ό.π., σελ. 176.

²² Ο συνταγματικός χάρτης της Ανατολικής Ρωμυλίας, ο Οργανικός Κανονισμός, τον οποίο επεξεργάστηκε μία ευρωπαϊκή επιτροπή, προέβλεπε την ισοτιμία των ιθαγενών κατοίκων της βουλγαρικής πλειοψηφίας και των μειοψηφιών, κατοχύρωνε τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα των πολιτών, τη θρησκευτική και εκπαιδευτική αυτονομία των κοινοτήτων και αναγνώριζε την ισοτιμία της βουλγαρικής, τουρκικής και ελληνικής γλώσσας στις διοικητικές και δικαστικές αρχές. Λένα Διβάνη, *Ελλάδα και Μειονότητες. Το σύστημα διεθνούς προστασίας της Κοινωνίας των Εθνών*, εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1999.

²³ Στα ελληνικά κείμενα της εποχής η χρήση της λέξης «Τούρκος» παραπέμπει σε Μουσουλμάνο.

²⁴ Με τη λήξη του ρωσοτουρκικού πολέμου του 1877, υπογράφηκε ειρήνη, που κατοχύρωνε την ανεξαρτησία της Ρουμανίας, της Σερβίας και του Μαυροβουνίου, βάζοντας τέλος στη μορφή που διέθετε η Οθωμανική Αυτοκρατορία για αιώνες. Η διάταξη, όμως, που προκάλεσε τη μεγαλύτερη αναταραχή ήταν η σύσταση ενός νέου, μεγάλου, αυτόνομου βουλγαρικού κράτους, που εκτεινόταν προς δυσμάς έως τα Σκόπια και την κοιλάδα του Βαρδάρη (ουσιαστικά, όμως, δυτικότερα συμπεριλαμβάνοντας τη Φλώρινα, την Κορυτσά και την Αχρίδα) και προς νότο έως τη Θεσσαλονίκη

Αίμος, δεν είχε κριθεί, αφού δεν είχαν αποκλειστεί σκέψεις για αυτονόμηση περιοχών νοτίως αυτού του ορίου²⁵.

Η βουλγαρική πολιτική δεν θα μπορούσε να αποκλίνει από το πνεύμα του 19ου αιώνα για την ίδρυση ομοιογενούς εθνικού κράτους. Η περίοδος της αυτονομίας της Ανατολικής Ρωμυλίας ήταν σύντομη. Το 1885 οι Βούλγαροι την προσάρτησαν πραξικοπηματικά στη Βουλγαρική Ηγεμονία²⁶.

1.2 Ο πληθυσμός της Ανατολικής Ρωμυλίας

Στην Ανατολική Ρωμυλία, την πλειονότητα των κατοίκων αποτελούσαν οι Βούλγαροι, ενώ οι Έλληνες ήταν μία δυναμική μειοψηφία με οικονομική και πολιτιστική εμβέλεια. Ο ολιγάριθμος ελληνικός πληθυσμός της Βουλγαρίας, όπως αυτός προέκυψε από τους ανταγωνισμούς (με αποκορύφωμα την ίδρυση της Εξαρχίας, 1870) και τους διάφορους πολέμους του 19ου αιώνα, οι οποίοι προκάλεσαν μετακινήσεις και μετεγκαταστάσεις πληθυσμών, συρρικνώθηκε από την ίδρυση του βουλγαρικού κράτους μέχρι και τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, ως αποτέλεσμα πολιτικών που αντανάκλουν τις εκάστοτε ελληνοβουλγαρικές σχέσεις. Σταθμοί για την φθίνουσα πορεία των ελληνικών κοινοτήτων της Βουλγαρίας αποτέλεσαν : α) το κίνημα που ξέσπασε το 1906 με αφορμή την όξυνση του ελληνοβουλγαρικού ανταγωνισμού στη Μακεδονία και β) η Σύμβαση του Νεϊγύ (27.11.1919), η οποία προέβλεπε την αμοιβαία, εθελούσια ανταλλαγή πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Βουλγαρίας και σηματοδότησε και την ουσιαστικότερη μείωση του πληθυσμού αυτού.

Τα αποτελέσματα διάφορων στατιστικών που διενεργήθηκαν παρουσιάζουν σημαντική απόκλιση.²⁷ Η πληθυσμιακή δύναμη των Ελλήνων της Ανατολικής

και το Αιγαίο. Αυτή ήταν η λεγόμενη Βουλγαρία του Αγίου Στεφάνου, από το όνομα της συνθήκης που τη δημιούργησε. Μαρκ Μαζάουερ, *Τα Βαλκάνια...* ό.π., σ. 175.

²⁵ Η στρατιωτική και οικονομική αποδυνάμωση της Ρωσίας, σε συνδυασμό με το φόβητρο της πανσλαβιστικής κυριαρχίας, που προσδιόριζαν τη βαλκανική πολιτική των υπόλοιπων Ευρωπαίων, επέτρεπε στον ελληνισμό να ελπίζει στην παράταση της τουρκικής παρουσίας στην Ευρώπη, ή, έστω, στον χώρο της Μακεδονίας και της Θράκης. Παρουσία που θα του εξασφάλιζε και τη συνέχιση και της δικής του παρουσίας, αλλά και θα επέτρεπε τη συνέχιση της προπαγανδιστικής εργασίας του γλωσσικού εξελληνισμού και των συνειδησεων των κατοίκων της περιοχής. Σπύρος Καράβας, *Οι εθνογραφικές περιπέτειες...*, ό.π., σ. 49-112.

²⁶ Λένα Διβάνη, *Ελλάδα και Μειονότητες...* ό.π., σ. 351.

²⁷ Σύμφωνα με στατιστική που διενεργήθηκε από τις ρωσικές αρχές το 1879 στην Ανατολική Ρωμυλία, οι Βούλγαροι ήταν 537.231, οι Τούρκοι 174.759, οι Έλληνες 42.516, οι Αθίγγανοι 19.524, οι Εβραίοι 4.177, οι Αρμένιοι 1.306. Σύνολο 815.513. M.Mazdarov, *Iztočna Rumelia*, Σόφια 1925, σ. 173. Ωστόσο, τα δεδομένα αμφισβητήθηκαν από τους Θρακικούς συλλόγους που παρουσίαζαν τους

Ρωμυλίας παρουσιάζει μεγάλες διαφορές, ακόμα και στην ελληνική βιβλιογραφία, στην οποία οι Έλληνες παρουσιάζονται να αριθμούν από 80.000-250.000.²⁸

Καθώς η κατηγοριοποίηση της εθνικότητας γινόταν με βάση τη γλώσσα, με τον όρο «Έλληνες» ενδεχομένως χαρακτηρίζονταν και οι εξελληνισμένοι Βούλγαροι, ενώ με τον όρο «Βούλγαροι» αντίστοιχα οι εκβουλγαρισθέντες Έλληνες.²⁹ Αν ληφθεί υπόψη το κριτήριο της διάκρισης Εξαρχικός (Βούλγαρος) και Πατριαρχικός (Έλληνας), οι Έλληνες σίγουρα δεν ξεπερνούσαν τις 70.000 και μαζί με τους Τούρκους³⁰ αποτελούσαν μόλις το 1/3 του πληθυσμού, καθιστώντας τους μειοψηφία, που πλέον μέσα στις αναπόφευκτες εθνοτικές συγκρούσεις του 19ου αιώνα έπρεπε να επιβιώσουν και να διατηρήσουν την ταυτότητά τους³¹. Τα μόνα αξιοποιήσιμα αριθμητικά δεδομένα βασίζονται σε αναφορές Ελλήνων προξένων, επιθεωρητών εκπαίδευσης, δασκάλων κλπ., όμως, και αυτά είναι αποσπασματικά και εξίσου προβληματικά για την αξιοπιστία τους, αφού υπόκεινται στην ελληνική εθνικιστική προπαγάνδα ή στον ελληνικό κρατικό μηχανισμό που τους έστειλε στην Ανατολική Ρωμυλία. Εγκυρότερες, σύμφωνα με την Κοτζαγεώργη, θεωρούνται οι βουλγαρικές στατιστικές, καθώς παρέχουν ποικιλία πληροφοριών, είναι επίσημα κρατικά έγγραφα σχεδιασμένα για καθορισμένο γεωγραφικό χώρο, επιτρέπουν να εξετασθεί ο πληθυσμός ως δυναμικό στοιχείο κι έτσι να μελετηθεί η κίνησή του κι επιπλέον διενεργήθηκαν σε μία περίοδο που διασφαλίζει τη διατύπωση της εθνικής ιδιαιτερότητας των ομάδων της περιοχής.³² Δεν αποκλείεται, βέβαια, η πιθανότητα της συνειδητής παραποίησης των στοιχείων από τους απογραφείς, εκ μέρους του

Έλληνες 60.000, ενώ κατά την αυστριακή στατιστική ήταν 48.000, κατά την αγγλική 53.000, κατά τη Μητρόπολη Φιλίππουπόλεως 63.000, ενώ η ελληνική κυβέρνηση μιλούσε για αριθμό 130.000! Ελλήνων. Ξ. Κοτζαγεώργη, *Η ανθρωπογεωγραφία και τα εθνικά χαρακτηριστικά των Ελλήνων της Βουλγαρίας, 1888-1934. Τα στοιχεία των βουλγαρικών απογραφών και ο έλεγχος της αξιοπιστίας τους*, *Βαλκανικά Σύμμεικτα*, τ. 14-15, Θεσσαλονίκη 2003-2004, σ. 121-184.

²⁸ Ο πρώτος αριθμός φαίνεται να είναι πιο αντιπροσωπευτικός και αναφέρεται στον Άθω Ρωμάνο, που διατέλεσε διπλωματικός πράκτορας στη Σόφια και Υπουργός Εξωτερικών, Ξ. Κοντζαγεώργη, *Η ανθρωπογεωγραφία...*, ό.π.

²⁹ Παρατηρείται, στα τέλη του 19ου αιώνα, ένα ενδιαφέρον για την εθνογραφική απεικόνιση των βαλκανικών λαών. Μέσα από τη διαδικασία αυτή, ουσιαστικά καταγράφεται ο βαθμός σύμπτωσης επιχειρημάτων, προθέσεων και στόχων των διαφορετικών πρωταγωνιστών του ελληνικού εθνικισμού, καθώς και ο βαθμός απόκλισης και σύγκλισης των στρατηγικών επιλογών για την αποκατάσταση των *απαράγραπτων δικαίων του ελληνισμού*. Σπύρος Καραβάς, *Οι εθνογραφικές περιπέτειες του «ελληνισμού»*, *Τα Ιστορικά*, τεύχος 36, Ιούνιος 2002, σ. 24-25.

³⁰ Βλ. υποσημείωση 22.

³¹ Ξ. Κοτζαγεώργη, *Η ανθρωπογεωγραφία...*, ό.π.

³² Με τον βουλγαρικό Νόμο περί υπηκοότητας, προβλεπόταν ότι όλοι οι Γιουγκοσλάβοι και Έλληνες υπήκοοι μη βουλγαρικής καταγωγής, οι οποίοι κατοικούσαν μόνιμα στη Βουλγαρία, έπρεπε ή να αποποιηθούν την υπηκοότητά τους και να αποκτήσουν βουλγαρική ή εντός συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος να εγκαταλείψουν τη χώρα. *Εφημερίδα της Βουλγαρικής Κυβερνήσεως*, αρ. 124, 10 Ιουνίου 1942, 17.

επίσημου βουλγαρικού κράτους, το οποίο επιθυμεί να εμφανίσει τις ελληνικές κοινότητες σαφώς πιο ολιγάριθμες από την πραγματικότητα, για πολιτικούς, οικονομικούς ή κοινωνικούς λόγους. Λαμβάνουμε υπόψη και τυχόν λάθη που μπορεί να έγιναν, καθώς την περίοδο που εξετάζουμε συνέβησαν πολλές αλλαγές τόσο στα εξωτερικά όρια του κράτους, όσο και αλλαγές στα όρια των επαρχιών, λόγω διοικητικών μεταβολών. Παρατηρούμε, έτσι, αύξηση των Ελλήνων υπηκόων από το 1888 μέχρι το 1900, που μπορεί να οφείλεται: α) στην πρόσκτηση της ελληνικής υπηκοότητας από ντόπιους Έλληνες της Βουλγαρίας (με συμμετοχή στους πολέμους του 1897, θητεία στον ελληνικό στρατό, σπουδές στην Ελλάδα κλπ.) για να αποφύγουν τη στράτευση στον βουλγαρικό στρατό ή για οικονομικούς λόγους (αποφυγή φορολογίας) και β) στους Έλληνες οικονομικούς μετανάστες που εγκαθίστανται στο νέο κράτος εκμεταλλευόμενοι επιχειρηματικές ευκαιρίες³³. Διασταυρώνοντας τις βουλγαρικές απογραφές με έγγραφο του Βρετανικού Υπουργείου Εξωτερικών³⁴ είναι πιθανό την περίοδο 1878-1885 στην Ανατολική Ρωμυλία να κατοικούσαν περίπου 55.000-60.000 Έλληνες. Παράλληλα, η μεγάλη μείωση που παρατηρείται κατά την απογραφή του 1910, που παρουσιάζει 9.000 άτομα, οφείλεται κυρίως στο μεταναστευτικό ρεύμα του 1906, μετά την καταστροφή της ελληνικής συνοικίας στην πόλη της Αγκιάλου (30 Ιουλίου 1906)³⁵.

1.3. Οι ελληνικές κοινότητες στην Ανατολική Ρωμυλία

Τρεις νομοί παρέμεναν παραδοσιακά τα κατεξοχήν κέντρα έλξης του ελληνικού πληθυσμού στη Βουλγαρία: α) στο λεκανοπέδιο του Άνω Έβρου, στον νομό Φιλιππουπόλεως/Πλόβντιφ με ποσοστό μέχρι 24%, όπου τα βασικά κέντρα του Ελληνισμού ήταν η Φιλιππούπολη με 5.000 κατοίκους, η Στενήμαχος με 10.000, το Χάσκιοϊ, το Τατάρ-Παζαρτζίκ, η Περιστερά και άλλες μικρές κοινότητες, β) στο λεκανοπέδιο του Κάτω Τόντζου, στο νομό Βάρνας με ποσοστό μέχρι 15,5%, όπου βρισκόταν το Καβακλή με 6.000 κατοίκους στην κωμόπολη και 11.848 στην επαρχία (τα χωριά Καρυές, Σιναπλή, Μέγα Μοναστήρι, Δογάνογλου, Τσικούρκιοϊ και Δράμα), και γ) στα παράλια του Εύξεινου Πόντου, στο-νομό Πύργου/ Μπουργκάς, με

³³ Ξ. Κοτζαγεώργη, *Η ανθρωπογεωγραφία...*, ό.π.

³⁴ Το έγγραφο στο Kemal Karpat, Ξ. Κοτζαγεώργη, *Η ανθρωπογεωγραφία...*, ό.π.

³⁵ Στο ίδιο.

ποσοστό συγκέντρωσης Ελλήνων μέχρι και 60%, στις πόλεις Αγχίαλος με 6.000, Πύργος, Μεσημβρία, Αγαθούπολη και ορισμένα χωριά³⁶.

Στις περιόδους πολέμων και οικονομικής και κοινωνικής κρίσης, ο πληθυσμός αντιδρά με τάση φυγής από τη χώρα, με αποτέλεσμα στις παραμονές του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου η ελληνική κοινότητα στη Βουλγαρία να αριθμεί μόνο 9.600 αστικά εγκατεστημένους ελληνόφωνους³⁷ και 2.450 περίπου Έλληνες υπηκόους, έχοντας χάσει, δηλαδή τα 7/8 της αριθμητικής δύναμης από την περίοδο της μεγαλύτερης ακμής της στην αρχή του αιώνα.

1.4. Προσφυγικές μετακινήσεις του 1906

Η μετακίνηση των περισσότερων προσφύγων στις αρχές του 20ού αιώνα πραγματοποιήθηκε εκτός επίσημων συνθηκών. Οι πρώτοι πρόσφυγες που πέρασαν μαζικά τα ελληνικά σύνορα είναι περίπου 33.000, κάτοικοι από την Ανατολική Ρωμυλία, το 1906, ύστερα από τις διώξεις που υπέστησαν εξ αιτίας του ανταγωνισμού της Ελλάδας και της Βουλγαρίας κατά τον Μακεδονικό Αγώνα.³⁸

Η μετανάστευση ξεκίνησε τον Αύγουστο του 1906, με τις πρώτες 250 οικογένειες να φτάνουν μέσω της Κωνσταντινούπολης στον Πειραιά στις 12 Αυγούστου από την Αγχίαλο, μετά την καταστροφή της ελληνικής συνοικίας της πόλης (28-30 Ιουλίου 1906)³⁹ και ακολούθησαν οι κάτοικοι της Φιλιππούπολης, της Βάρνας, του Πύργου, της Σωζόπολης κλπ. Οι πρόσφυγες αυτοί εγκαταστάθηκαν σε διάφορες περιοχές, όπως την Αθήνα, τον Πειραιά, τη Χαλκίδα, την Κόρινθο, τις Σπέτσες και τον Βόλο, ενώ από την άνοιξη του 1907, τα πλοία που μετέφεραν πρόσφυγες από τη Βουλγαρία κατευθύνονταν στον Βόλο, λόγω της απόφασης αποκατάστασής τους στη Θεσσαλία⁴⁰.

Στην Ελλάδα, η κυβέρνηση Θεοτόκη έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τους πρόσφυγες. Όταν το προσφυγικό ζήτημα συζητήθηκε στη Βουλή των Ελλήνων, τον Δεκέμβριο του 1906, η ομοφωνία του πολιτικού κόσμου για την ενσωμάτωση των

³⁶ Τα αριθμητικά στοιχεία σύμφωνα με τη βουλγαρική στατιστική. Ξανθίπη Κοτζαγεώργη-Ζυμάρη, Χαρακτήρας και είδος της εκπαίδευσης ..., ό.π.

³⁷ 6.683 στον νομό Πύργου, 637 στον νομό Φιλιππουπόλεως, 751 στον νομό Βάρνας και οι υπόλοιποι διάσπαρτοι: Ξανθίπη Κοτζαγεώργη, Η ανθρωπογεωγραφία..., ό.π.

³⁸ Νίκος Ανδριώτης, *Πρόσφυγες στην Ελλάδα 1821-1940*...ό.π., σ. 51.

³⁹ Δρ. Μαυρομάτης, *Η Αγχίαλος μέσ' από τις φλόγες*, Αθήνα 1930.

⁴⁰ Νίκος Ανδριώτης, *Πρόσφυγες στην Ελλάδα*... ό.π., σελ. 51.

προσφύγων ήταν δεδομένη. Ο Στέφανος Δραγούμης θεώρησε απαράδεκτη κάθε σκέψη παλινόστησης των προσφύγων, διότι «ο Ελληνισμός της Ανατολικής Ρωμυλίας είχε καταδικαστεί σε αφανισμό». Απέρριψε, επίσης, κάθε σκέψη εγκατάστασής τους στη Μακεδονία και τη Θράκη, λόγω της ανασφάλειας των περιοχών αυτών, οι οποίες ήταν και εστίες ταραχών.⁴¹

Η εφημερίδα *Ακρόπολις*, επίσης, χαρακτηρίζει τους Έλληνες πρόσφυγες ως παράγοντα αναγέννησης του νεοελληνικού κράτους.

...Δεν είναι ζήτημα αισθηματικόν και καθήκοντος μόνο του ελεύθερου βασιλείου, αλλά και ζήτημα εθνικής ωφελείας και έργον ζωτικότητος και επιρρώσεως του πληθυσμού του βασιλείου... Η Ελλάς δεν είναι τόσον πυκνοκατοικημένη, ώστε να μη δύναται να δώσει τόπον εις τας χιλιάδας αυτάς των Ελλήνων⁴²...

Στις 10 Ιανουαρίου 1907 πραγματοποιήθηκε συλλαλητήριο των προσφύγων στο Δημοτικό Θέατρο Πειραιά, όπου εκφράστηκε η ευγνωμοσύνη προς την ελληνική κυβέρνηση, προβλήθηκε το αίτημα της οριστικής εγκατάστασης, ενώ με ψήφισμα στάλθηκε μήνυμα για την εξάλειψη κάθε αμφιβολίας για την εθνική συνείδηση των Ανατολικορωμυλιωτών, χαρακτηρίζοντας προδότη όποιον «επιστρέψει εις Βουλγαρίαν και Ανατολική Ρωμυλίαν εφοδιασμένος δι' εισιτηρίου και χρημάτων γνωστής προελεύσεως, όπως απαρνηθεί την γλώσσαν και θρησκείαν αυτού».⁴³

Ωστόσο, όπως θα δούμε και στα επόμενα κεφάλαια, αρκετοί ήταν οι πρόσφυγες που επέστρεψαν στις εστίες τους στη Βουλγαρία μετά το 1908, καθώς αντιμετώπισαν ιδιαίτερα αντίξοες συνθήκες διαβίωσης, στις περιοχές εγκατάστασής τους, καθώς και διάφορες επιδημικές ασθένειες, οι οποίες προκάλεσαν αύξηση της θνησιμότητας μεταξύ των προσφύγων, ενώ, εκτός των άλλων, σταμάτησε και η χορήγηση του επιδόματος από το ελληνικό κράτος.⁴⁴

⁴¹ *Ακρόπολις*, 8 Δεκεμβρίου 1906.

⁴² *Ακρόπολις*, 19 Νοεμβρίου 1906.

⁴³ *Ακρόπολις*, 11 Ιανουαρίου 1907.

⁴⁴ Νίκος Ανδριώτης, *Πρόσφυγες...* ό.π., σ. 51.

2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Οι πρόσφυγες της Ανατολικής Ρωμυλίας στους παραθαλάσσιους οικισμούς της Θεσσαλίας

Μηχανισμοί εγκατάστασης

2.1.Εισαγωγή

Η πρώτη δεκαετία του 20ού αιώνα κυριαρχείται από τις εντατικές προσπάθειες για την αποκατάσταση των προσφύγων και τις πολύμορφες επιπτώσεις στη μεταμόρφωση των αστικών τοπίων και της υπαίθρου. Χαρακτηριστικά της περιόδου είναι ο αγώνας των προσφύγων για επιβίωση, για στέγαση και για επαγγελματική εξασφάλιση, οι δύσκολες συνθήκες διαβίωσης, οι προστριβές μεταξύ των παλιών και των νέων κατοίκων, η δημιουργία προσφυγουπόλεων και οι προσπάθειες των προσφύγων να ριζώσουν στη νέα πατρίδα.

Από την αρχή του αιώνα έγιναν προσπάθειες για τον εποικισμό της υπαίθρου και παράλληλα για την αγροτική αποκατάσταση των προσφύγων, όπως μαρτυρεί η νομοθεσία του 1907 «Περί συνοικισμού και διανομής γαιών εν Θεσσαλία και περί ιδρύσεως του Θεσσαλικού Γεωργικού Ταμείου». Ο νόμος αφορούσε στην εγκατάσταση των προσφύγων από την Ανατολική Ρωμυλία, τη Βουλγαρία, τη Ρουμανία και τον Καύκασο και με την εφαρμογή του χτίστηκαν διάφοροι οικισμοί, μεταξύ των οποίων η Ευξεινούπολη και η Νέα Αγκιάλος στην επαρχία Αλμυρού και Βόλου⁴⁵.

Για να κατανοήσουμε τους τρόπους με τους οποίους έγινε η εγκατάσταση των προσφυγικών πληθυσμών από την Ανατολική Ρωμυλία στην περιοχή της Θεσσαλίας

⁴⁵ Α. Καραδήμου-Γερολύμπου, Πόλεις και πολεοδομία, Χ. Χατζηιωσήφ (επιμ.), *Ιστορία της Ελλάδας του 20ού αιώνα. Οι Απαρχές 1900-1922*, τ. Α/1, Αθήνα 2002, σ. 223-253.

και συγκεκριμένα στην περιοχή του Αλμυρού, θα γίνει αναφορά στους μηχανισμούς που ενεργοποίησε το ελληνικό κράτος, καθώς και στα νομοθετικά διατάγματα που ψηφίστηκαν και τα οποία απεικονίζουν τους στόχους και τις προθέσεις των κυβερνήσεων για την αποκατάσταση των προσφύγων αλλά και τη διευθέτηση του αγροτικού ζητήματος.

2.2 Το αγροτικό ζήτημα και η διανομή των Θεσσαλικών γαιών μετά το 1881

Η συνοριακή επέκταση του ελληνικού κράτους και η πολιτική των Ελληνικών Κυβερνήσεων, είχαν ως αποτέλεσμα το ζήτημα της διανομής των γαιών να περάσει από διάφορα στάδια. Από την πρώτη στιγμή της σύστασης του ελληνικού κράτους αναγνωρίζονται οι γαίες που είχαν στην κατοχή τους οι Έλληνες και επιδιώκεται η υπαγωγή στο ελληνικό Δημόσιο των δημευμένων κτημάτων, τα οποία ανήκουν είτε σε Οθωμανούς είτε στο οθωμανικό Δημόσιο. Πρόκειται για τα λεγόμενα «εθνικά κτήματα» ή «εθνικές γαίες». Η «εθνικοποίηση της γης στοχεύει στην προσπάθεια ανάσχεσης της διαδικασίας σχηματισμού της αστικής τάξης γαιοκτημόνων» και σηματοδοτεί τη στροφή προς τη μικρή γεωργική εκμετάλλευση, οικογενειακού χαρακτήρα⁴⁶.

Το αγροτικό ζήτημα μπορεί να ταυτιστεί με τη διαμόρφωση μιας πολυάριθμης τάξης άκληρων χωρικών, των «κολίγων», στενά εξαρτημένων για την επιβίωσή τους από τους κατόχους των μεγάλων γαιοκτησιών, των «τσιφλικιών». Η κυρίαρχη μορφή εκμετάλλευσης της εργασίας των χωρικών, οι οποίοι αναλάμβαναν να καλλιεργήσουν τη γη που ανήκε στους κατόχους των τσιφλικιών, ήταν η απόδοση στους ιδιοκτήτες μεριδίου από την ετήσια παραγωγή. Πολυποίκιλα δικαιώματα επέτρεπαν στους τσιφλικούχους να διαιωνίζουν τον έλεγχο που ασκούσαν επί της γης και μέσω αυτής, επί της εργατικής τάξης. Η συγκυρία της ενσωμάτωσης της Θεσσαλίας και της επαρχίας της Άρτας στο ελληνικό κράτος δημιούργησε, για πρώτη φορά, εμφανές και οξύ αγροτικό ζήτημα στην ελεύθερη Ελλάδα.⁴⁷

⁴⁶B. Πρόντζας, *Οικονομία και Γαιοκτησία στη Θεσσαλία (1881-1912)*, Μορφωτικό Ίδρυμα της Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1992.

⁴⁷ Σωκράτης Πετμεζάς, *Αγροτική Οικονομία, Ιστορία της Ελλάδος του 20ού αιώνα, τ. Α/1*, Χρ. Χατζηιωσήφ (επιμ.), Αθήνα 2002, σ. 53-85.

Η εκποίηση των τσιφλικιών στους κολίγους, άμεσα ή έμμεσα (μέσω του Δημοσίου) ήταν μία από τις προσφορότερες για τους τσιφλικούχους λύσεις, καθώς η αποδοτικότητα των τσιφλικιών για τους περισσότερους ιδιοκτήτες ήταν περιθωριακή σχετικά με τις άλλες πηγές προσόδων που διέθεταν, ενώ περισσότερο προσοδοφόρα προοπτική για αυτούς ήταν η πραγματοποίηση στη υπεραξία, την οποία προσδοκούσαν όταν είχαν αγοράσει ιδιαίτερα φτηνά τα τσιφλίκια λίγο πριν το 1881.

Το ακριβές αποτέλεσμα όσων επωφελήθηκαν από την εκούσια εκποίηση των τσιφλικιών δεν είναι σαφές, ωστόσο φαίνεται ότι κερδισμένοι βγήκαν τόσο οι κολίγοι καλλιεργητές όσο και οι λεγόμενοι «παρακεντέδες», όπως ονομάζονται οι κάτοικοι των τσιφλικιών, οι οποίοι δεν καλλιεργούσαν τη γη, αλλά ασχολούνταν με διάφορα επαγγέλματα, όπως αγωγιάτες, πανδοχείς κλπ. και είχαν το δικαίωμα δωρεάν βοσκής ενός μικρού αριθμού ζώων στα βοσκοτόπια του τσιφλικιού⁴⁸.

Το 1881 με την προσάρτηση της Θεσσαλίας και της Άρτας στο ελληνικό κράτος, περιέρχεται στο Δημόσιο γη που εκτείνεται κυρίως στις ορεινές περιοχές, περιορίζεται σε δασικές εκτάσεις και λιγοστά δημόσια κτήματα. Τα μεγάλα αγροκτήματα του οθωμανικού κράτους έχουν πωληθεί πριν την ενσωμάτωση με τη συνθήκη της Κωνσταντινούπολης (1832) και το ελληνικό κράτος αναγνωρίζει όλα τα γαιοκτητικά δικαιώματα των Οθωμανών και των χριστιανών ιδιοκτητών⁴⁹. Έτσι, η ενσωμάτωση της Θεσσαλίας ταυτίζεται με τη μεγάλη ιδιοκτησία⁵⁰.

Οι νέοι γαιοκτήμονες συνεχίζουν το καθεστώς της επίμορτης εκμετάλλευσης, προς απογοήτευση των ακτημόνων καλλιεργητών, οι οποίοι έρχονται τώρα αντιμέτωποι με τη δικαστική απειλή των εξώσεων από τους Έλληνες ιδιοκτήτες των κτημάτων. Η αντίδραση των καλλιεργητών ως προς τις εξώσεις υποδηλώνει την αμφισβήτηση του δικαιώματος ιδιοκτησίας του γαιοκτήμονα, αλλά ταυτόχρονα νομιμοποιεί και τα δικαιώματα αυτά⁵¹. Οι καλλιεργητές, ταυτίζοντας ίσως την ιδέα

⁴⁸ Σωκράτης Πετμεζάς, *Αγροτική Οικονομία*, ό.π.

⁴⁹ Βάσει του οθωμανικού αγροτικού νόμου του 1858, το νομικό καθεστώς κλίνει περισσότερο προς τις ιδιωτικές παρά τις δημόσιες γαίες. Β. Πρόντζας, *Οικονομία...* ό.π., σ.183-189.

⁵⁰ Η αγορά μεγάλων αγροκτημάτων από Έλληνες ευνοείται κυρίως μετά το 1838 με το Tanzimat, καθώς τίθεται σε ισχύ η αρχή της ισοπολιτείας μεταξύ Οθωμανών και χριστιανών. Λόγω των οικονομικών δυσκολιών που αντιμετώπιζε η οθωμανική αυτοκρατορία πούλησε σε χριστιανούς μεγάλα δημόσια αγροκτήματα (ιμλιάκια), ενώ το διάστημα 1878-1881 διέθεσε τα περισσότερα κτήματα σε χαμηλές σχετικά τιμές. Μεταγενέστερα, κάποια από αυτά αγοράστηκαν από το ελληνικό Δημόσιο για να διανεμηθούν σε γηγενείς και πρόσφυγες, στο διάστημα 1907-1911. Αικατερίνη Καρβελά, *Μηχανισμοί εγκατάστασης αγροτικών πληθυσμών. Πρόσφυγες και εγχώριοι στη Θεσσαλία, 1907-1911*. Διδακτορική διατριβή, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Ιστορίας, Κέρκυρα 2005.

⁵¹ Β. Πρόντζας, *Οικονομία ...*, ό.π.

της οθωμανικής κυριαρχίας με αυτή της ιδιοκτησίας, θεωρούσαν ότι με την κατάλυση της πρώτης θα κατέρρευε και η δεύτερη⁵².

Πολλοί μελετητές θεωρούσαν ότι για διάφορους λόγους, κυρίως πολιτικούς (τα ισχυρά ερείσματα που διαθέτουν οι μεγαλογαιοκτήμονες στο Κοινοβούλιο, η εναλλαγή των Κυβερνήσεων και η ασταθής πολιτική βούληση) διαιωνιζόταν το αγροτικό ζήτημα και με την πάροδο του χρόνου είχε οξυνθεί, καθώς το κράτος εξακολουθούσε να διατηρεί τα τσιφλίκια, αδιαφορώντας για την επιβίωση των επίμορτων καλλιεργητών⁵³.

Μία οργανωμένη απόπειρα επίλυσης του προβλήματος⁵⁴ αποτελούν τα πέντε διατάγματα της κυβέρνησης Δηλιγιάννη, το 1896, για την ενίσχυση του εθνικού εισοδήματος. Τα πέντε νομοσχέδια αναφέρονται στις παραχωρήσεις των γαιών στις αγροτικές οικογένειες της Θεσσαλίας, στη σύσταση Γεωργικού Θεσσαλικού Ταμείου, στη διευθέτηση των σχέσεων μεταξύ ιδιοκτητών και καλλιεργητών και στην αντικατάσταση του φόρου των αροτριώντων ζώων με τον έγγειο φόρο των παραγόμενων δημητριακών καρπών⁵⁵. Ωστόσο, το νομοσχέδιο συναντά έντονες αντιδράσεις από τους γαιοκτήμονες, με αποτέλεσμα να μείνει ανεφάρμοστο. Επίσης, το ξέσπασμα του Ελληνοτουρκικού πολέμου (1897) και η εκ νέου κατάληψη της Θεσσαλίας από τους Οθωμανούς, ακινητοποιεί οποιαδήποτε προσπάθεια επίλυσης του θέματος.

Το ζήτημα της διανομής των γαιών θα έρθει ξανά στο προσκήνιο όταν καταφθάνουν οι πρόσφυγες από την Ανατολική Ρωμυλία, μία δεκαετία αργότερα, το 1906 και εγκαθίστανται στη Θεσσαλία.

Για την εγκατάστασή τους διατίθενται τα 26 Στεφανοβίκεια τσιφλίκια, έκτασης 556.100 στρεμμάτων, τα οποία αγόρασε το 1902 το ελληνικό Δημόσιο για

⁵² Κ. Βεργόπουλος, *Το Αγροτικό Ζήτημα. Η κοινωνική ενσωμάτωση της Γεωργίας*, εκδόσεις. Εξάντας, 1975, σ. 122-126.

⁵³ Οι περισσότεροι ακτήμονες ασκούν επαγγέλματα άσχετα με τη γεωργία και έχουν αναθέσει την εκμετάλλευση των κτημάτων τους σε ντόπιους ενοικιαστές ή επιστάτες, οι οποίοι πιέζουν περισσότερο τους επίμορτους καλλιεργητές. Οι τελευταίοι, φοβούμενοι την έξωση, περιορίζονται στην καλλιέργεια δημητριακών μειώνοντας τις δαπάνες, με συνεπακόλουθο, όμως, τη μείωση της απόδοσης των καλλιεργειών. Αικ. Καρβελά, *Μηχανισμοί εγκατάστασης...*, ό.π. σ.36 και Β. Πρόντζας, *Οικονομία...*, ό.π., σ. 280-296.

⁵⁴ Το 1871, επί Κυβερνήσεως Κουμουνδούρου, είχε γίνει μία προσπάθεια διανομής των γαιών που προσαρτήθηκαν από τους πολέμους, η οποία εντάσσεται σε νομοθετικό πλαίσιο. Νόμος ΥΛΑ', *Περί διανομής και διαθέσεως εθνικής γης*, ΦΕΚ 25, 16 Ιουνίου 1871, κεφ. Α'-Ζ', άρθρα 1-35, σ. 163-166.

⁵⁵ Ε.Δ. Πρόντζας, *Αγροτικός Πληθυσμός: Οικονομία-Κοινωνία*, (Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Ιστορικής Δημογραφίας), Κέρκυρα 2004, σ. 70, 373, 424-438. Επίσης, στο Υπουργείον Οικονομικών, *Μελέτη περί της εν Θεσσαλία εγγείου παραγωγής*, Αθήνα 1896, σ. 7-51.

την αποκατάσταση των αυτόχθονων καλλιεργητών⁵⁶. Ωστόσο, το μεγαλύτερο μέρος των εκτάσεων αυτών δεν είναι καλλιεργήσιμο και το Δημόσιο υποχρεώνεται να προβεί σε εξαγορά κι άλλων γαιών. Πρόκειται για την εξαγορά των κτημάτων Τοπάλη και Καρτάλη-Μπαλτατζή στην επαρχία Αλμυρού και το κτήμα Χαροκόπου στην επαρχία της Καρδίτσας. Από το σύνολο των 647.645 στρεμμάτων, μόνο τα μισά, όμως, κρίνονται κατάλληλα για καλλιέργεια⁵⁷.

Πίνακας 1

Πίνακας εξαγορασμένων γαιών από το δημόσιο και η έκταση διανομής τους

Ονομασία κτημάτων	Τοποθεσία κτημάτων	Έτος πρόσκτησης	Τρόπος πρόσκτησης	Έκταση συνολική (στρέμματα)	Έκταση διανομής (στρέμματα)
Στεφανοβίκεια	Λάρισα, Αγιά, Τύρναβος, Καρδίτσα, Τρίκαλα	1902	Αγορά	556.100	263.680
Τοπάλεια	Αλμυρός	1907	Αγορά	54.000	40.826
Δύο Τσιγγέλια (Καρτάλη-Μπαλτατζή)	Αλμυρός	1908	Αγορά	26.645	26.645
Καλογρηανά	Καρδίτσα	1907	δωρεά	10.900	10.900
Σύνολο έκτασης (στρέμματα)				647.645	342.051 ⁵⁸

Μετά την εξαγορά των κτημάτων αυτών αρχίζει να ικανοποιείται εκτός από την εγκατάσταση των προσφύγων και η αποκατάσταση των ακτημόνων γεωργών, ενώ ταυτόχρονα αρχίζουν να λειαινούνται και οι αντιθέσεις μεταξύ μεγαλογαιοκτημόνων και καλλιεργητών στις περιοχές της Θεσσαλίας.

Ωστόσο, αν και για τον εποικισμό του 1907 δημιουργείται νομοθετικό πλαίσιο, το οποίο προβλέπει τους τρόπους εγκατάστασης 4.764 οικογενειών, γηγενών και προσφύγων, αφήνονται εκτός περίπου 10.000 οικογένειες ακτημόνων Θεσσαλών αγροτών, γεγονός που αποτέλεσε ίσως το κίνητρο για τις μεγάλες κινητοποιήσεις του 1910 στο Κιλελέρ. Αν και όλοι στο ελληνικό Κοινοβούλιο συμφωνούν υπέρ της

⁵⁶ Νόμος ΒΩΜΓ', *Περί κυρώσεως συμβάσεων α) περί αγοράς των εν Θεσσαλία κτημάτων του Ι. Στεφανοβίκ Σκυλίτση και β) περί δανείου μετά της Εθνικής Τραπέζης της Ελλάδος προς πληρωμήν του τμήματος αυτών*, ΦΕΚ 18, 2 Φεβρουαρίου 1902, σ.47-56.

⁵⁷ Ειδικότερα βλ. τον Πίνακα 1 .

⁵⁸ Τα στοιχεία που παρουσιάζονται στον πίνακα αντλήθηκαν από τη διατριβή της Αικατερίνης Καρβελά, *Μηχανισμοί Εγκατάστασης αγροτικών πληθυσμών...ό.π.*

αποκατάστασης των ακτημόνων, θέτουν το ερώτημα αν η διανομή των γαιών θα γίνει έπειτα από εκούσια ή έπειτα από αναγκαστική απαλλοτρίωση⁵⁹.

Μετά από αρκετές συζητήσεις επιτεύχθηκε άρση των νομικών κωλυμάτων. Μεταξύ του 1907 και του 1914, χάρη στο Θεσσαλικό Γεωργικό Ταμείο, το οποίο χρησιμοποίησε ένα κεφάλαιο 15 εκατομμυρίων δραχμών, εξαγοράστηκαν τσιφλίκια έκτασης 1.058.700 στρεμμάτων, τα οποία μοιράστηκαν σε 4.398 οικογένειες ακτημόνων και 2.624 οικογένειες προσφύγων από τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία⁶⁰.

Όμως, οι Βαλκανικοί πόλεμοι και ο Πρώτος Παγκόσμιος πόλεμος αναστέλλουν τις διαδικασίες αποκατάστασης των ακτημόνων. Το θέμα θα λυθεί οριστικά το 1917 με την αγροτική μεταρρύθμιση, η οποία γενικεύεται το 1923, με την ανάγκη που δημιουργεί η έλευση των προσφύγων από τη Μικρά Ασία.

2.3. Η πληθυσμιακή κατανομή στην περιοχή της Θεσσαλίας μετά την έλευση των προσφύγων, 1907

Στη θεσσαλική γη εγκαταστάθηκαν συνολικά 4.704 οικογένειες, από τις οποίες οι 1.510 ήταν οικογένειες αυτοχθόνων και οι 3.194 προσφύγων από την Ανατολική Ρωμυλία. Τα 28 μεσόγεια χωριά της εγκατάστασής τους⁶¹ είτε υπήρχαν ως οικισμοί σε υποτυπώδη μορφή στο παρελθόν και με τη διανομή των κλήρων ενισχύθηκαν δημογραφικά, είτε κτίζονται από την αρχή, όπως είναι η περίπτωση των οικισμών της Ευξεινούπολης και της Νέας Αγχιάλου στην περιοχή του Αλμυρού.

⁵⁹ Σύμφωνα με την άποψη του Αλ. Σβώλου, η πρόταση για την αναγκαστική απαλλοτρίωση θεσσαλικών κτημάτων για την αποκατάσταση το 1906 των προσφύγων της Ανατολικής Ρωμυλίας απορρίφθηκε, γιατί η εγκατάσταση των προσφύγων δεν εκλήφθηκε ως δημόσια ανάγκη. Δημόσια ανάγκη θεωρούνταν μόνο έργα συγκοινωνίας, στρατιωτικά και άλλα δημόσια έργα. Για τον συγγραφέα, η ανάγκη αποκατάστασης των προσφύγων δεν ήταν μόνο δημόσια, αλλά και εθνική ανάγκη. Το 1911, στην αναθεώρηση του Συντάγματος, με την έκπτωση του όρου δημόσια ανάγκη καταργείται και τυπικά ο περιορισμός της χρήσης της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης, η οποία στο εξής θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί και για άλλα έργα κοινής ωφέλειας. Αναλυτικότερα, βλ. Α. Σβώλος, *Η αναγκαστική απαλλοτρίωσις προς αποκατάστασιν ακτημόνων γεωργών υπό συνταγματικήν και οικονομικήν έποψιν*, Αθήνα-1915, σ. 1-15.

⁶⁰ Σωκράτης Πετμεζάς, *Αγροτική Οικονομία...*, ό.π., σ. 53-85.

⁶¹ Οι οικισμοί που συγκροτούν την ομάδα των μεσόγειων οικισμών προκύπτουν κατά κύριο λόγο από τα 26 τσιφλίκια των «πρώην Στεφανοβίκειων κτημάτων», τα οποία εκτείνονται σε πέντε θεσσαλικές επαρχίες: Λάρισας, Αγιάς, Φαρσάλων, Τρικάλων και Καρδίτσας. Τα κτήματα αυτά πέρασαν στην κατοχή του Δημοσίου το 1902, με σκοπό την εγκατάσταση ακτημόνων καλλιεργητών και παρακεντέδων. Η έκτακτη ανάγκη, όμως, που δημιουργείται το 1906 με την έλευση των προσφύγων από την Ανατολική Ρωμυλία, υποχρεώνει το Δημόσιο να προχωρήσει σε διανομή της γης, ώστε οι πρόσφυγες να αποκτήσουν γη από κοινού με τους αυτόχθονες κατοίκους. Αικ. Καρβελά, *Μηχανισμοί εγκατάστασης...* ό.π.

Πίνακας 2

Πίνακας εγκατάστασης προσφυγικού και εγχώριοι πληθυσμού στη Θεσσαλία με βάση το νομοθετικό πλαίσιο 1907-1911⁶²

Οικισμοί διανομής	Επάγγελμα και αριθμός κληρούχων						Οικογέν.	Σύνθεση	
	Εγχώριοι			Πρόσφυγες					
	Καλτές	Παρακ.	Σύνολα	Γεωργ.	Αμπελ.	Εμπ.			Σύνολα
Νέα Ευξεινούπολη (Π) ⁶⁵	6	—	6	96	591	111	798	804	0,74
Κοιζ-Μπασάν	1	1	2	79	—	—	79	81	2,47
Αμαράρ	5	—	5	134	43	—	177	182	2,75
Σαρασλάρ	6	—	6	160	—	1	161	167	3,59
Χατζη/φωλάρ, Ισαρλίκ	20	2	22	208	11	8	227	249	8,84
Ακ-Σεράι	16	2	18	48	120	4	172	190	9,47
Τσούξανη	8	—	8	76	—	—	76	84	9,52
Νέα Αγχιάλος (Π)	49	45	94	301	527	51	879	973	9,66
Μεγάλο Χαλίτσι	16	3	19	79	—	—	79	98	19,39
Τσαμάσι	38	15	53	164	43	8	215	268	19,78
Καστρί	6	3	9	26	—	—	26	35	25,71
Ριζόμυλος, Κισπέ-Όμπασι	61	21	82	200	—	1	201	283	28,98
Οξιλάρ	7	1	8	15	—	—	15	23	34,78
Νιάρματα	16	5	21	28	—	—	28	49	42,86
Ισαρλίκ	16	—	16	13	—	—	13	29	55,17
Φλαμούλι	30	2	32	13	—	—	13	45	71,11
Σέχι	39	5	44	16	—	—	16	60	73,33
Λόγγος Αχμέτ-Αγά	38	2	40	11	—	—	11	51	78,43
Στεφανοσάσι	42	2	44	6	—	—	6	50	88,00
Ριζαρίο	30	7	37	2	—	—	2	39	94,87
Χατζήμηση	241	32	273	—	—	—	—	273	100,00
Τσοτούλι	45	2	47	—	—	—	—	47	100,00
Βοσπήδι	110	27	137	—	—	—	—	137	100,00
Μπάγια	92	18	110	—	—	—	—	110	100,00
Βόργαση	19	2	21	—	—	—	—	21	100,00
Μπουχούνιστα	128	14	142	—	—	—	—	142	100,00
Κρανά	93	2	95	—	—	—	—	95	100,00
Καλογρηανά	113	6	119	—	—	—	—	119	100,00
Σύνολα	1.291	219	1.510	1.675	1.335	184	3.194	4.704	32,10

Πηγή: Έκθεση Θεσσαλικού Γεωργικού Ταμείου, 1907-1911.

Τα ποσοστά των εγχώριων κατοίκων και των προσφύγων διαφέρουν από οικισμό σε οικισμό. Ενώ, όμως, στους μεσόγειους οικισμούς το ποσοστό και των δύο κατηγοριών πλησιάζει το 50%, στους παραθαλάσσιους οικισμούς το ποσοστό των προσφύγων αγγίζει το 95%. Αν συγκρίνουμε τους αριθμούς εγκατάστασης, διαπιστώνουμε πως στον οικισμό της Ευξεινούπολης, αλλά και σε αυτόν της Νέας Αγχιάλου, εγκαθίστανται πάνω από τους μισούς πρόσφυγες όλης της Θεσσαλίας, καθώς ο κύριος όγκος εγκαθίσταται στα κτήματα (Τοπάλη και Καρτάλη-Μπαλατζή) που αγοράζει το Δημόσιο για τον λόγο αυτό. Σύμφωνα με την Καρβελά⁶³, ενώ οι προσφυγικοί πληθυσμοί έδρασαν ως καταλύτης για την «πραγμάτωση της διανομής στον συγκεκριμένο χώρο και χρόνο», στην πραγματικότητα συνέβαλαν ακόμη υπέρ των εγχώριων καλλιεργητών, οι οποίοι έλαβαν τα πιο εύφορα μέρη της θεσσαλικής

⁶² Έκθεση Θεσσαλικού Γεωργικού Ταμείου 1907-1911 στο Αικ. Καρβελά, *Μηχανισμοί εγκατάστασης...*, ό.π., σ.129.

⁶³ Αικ. Καρβελά, *Μηχανισμοί εγκατάστασης...*, ό.π.

γης, ενώ οι πρόσφυγες εγκαταστάθηκαν στις ελώδεις περιοχές του Αλμυρού⁶⁴.

2.4. Η νομοθετική παραγωγή για την αποκατάσταση των προσφύγων (1907-1911)

Πίνακας 3

Το νομοθετικό πλαίσιο εγκατάστασης, 1907-1911

Νόμοι	Υπουργοί Οικονομικών	Υπουργοί Εσωτερικών	Υπουργοί Δικαιοσύνης	Πρόεδροι Κυβερνήσεων
ΓΣΒ'/1907	Α. Σιμόπουλος	Ν.Καλογερόπουλος	Δ. Βοκοτόπουλος	Γ. Θεοτόκης
ΓΤΘ'/1908	Ν. Καλογερόπουλος	Ν.Καλογερόπουλος	Δ. Βοκοτόπουλος	Γ. Θεοτόκης
9 ΓΤΞΘ'/190	Α. Ευταξίας	Ν.Τριανταφυλλάκος	Κ. Μαυρομιχάλης	Κ.Μαυρομιχάλης
0 ΓΦΚΑ/191	Α. Ευταξίας	Α. Ευταξίας	Π. Ζαΐμης	Σ. Δραγούμης
1 ΓΩΠΓ'/191	Α. Κορομηλάς	Ε. Ρέπουλης	Ν.Δημητρακόπουλος	Ε. Βενιζέλος ⁶⁵

Νέες πρακτικές εγκαινιάστηκαν στην αντιμετώπιση των προβλημάτων από την εισροή των Ελλήνων προσφύγων από τα βουλγαρικά εδάφη στον ελλαδικό χώρο. Για πρώτη φορά στην Ελλάδα έγινε μία τόσο συστηματική και οργανωμένη προσπάθεια αποκατάστασης προσφύγων και γηγενών ακτημόνων. Η φροντίδα και το ενδιαφέρον του ελληνικού κράτους αποτυπώνεται και στη σημαντική παραγωγή νομοθετημάτων σχετικά με το έργο αυτό. Πρόκειται για ένα σύνολο 619 νομοθετημάτων την πρώτη πενταετία της έλευσης των προσφύγων⁶⁶.

Όπως αναφέρει και ο Σ. Δραγούμης, στην εισηγητική του έκθεση για το νομοσχέδιο, αυτός ο «εξουθενωμένος» προσφυγικός πληθυσμός δεν θα μπορούσε να εγκατασταθεί σε κανένα άλλο μέρος της Ελλάδας, «παρά δια συνοικισμού επί παραχωρήσει εδάφους εν Θεσσαλία». ⁶⁷

⁶⁴ Βλ. Πίνακα 2.

⁶⁵ D.Dakin, *Η ενοποίηση της Ελλάδας, 1770-1923*, Αθήνα, ΜΙΕΤ 1984.

⁶⁶ Νίκος Ανδριώτης, *Πρόσφυγες στην Ελλάδα*, ό.π., σ. 81-82.

⁶⁷ Αικ. Καρβελά, *Μηχανισμοί εγκατάστασης...*, ό.π.

Το ζήτημα της αποκατάστασης, όμως, του προσφυγικού πληθυσμού από την Ανατολική Ρωμυλία, θα διογκώσει και το πρόβλημα της άνισης κατανομής των θεσσαλικών εδαφών, αυξάνοντας την ένταση στο υπάρχον αγροτικό ζήτημα και δημιουργώντας ελπίδες για την τελική επίλυσή του. Έτσι, οι κυβερνήσεις βρίσκονται και πάλι αντιμέτωπες με το αγροτικό πρόβλημα, το οποίο μετράει χωρίς λύση ήδη είκοσι πέντε χρόνια⁶⁸.

Μία πρώτη προσπάθεια είχε ήδη γίνει το 1902 με την εξαγορά από το Δημόσιο 26 τσιφλικιών, που συγκροτούσαν τα Στεφανοβίκεια κτήματα, τα οποία κατανέμονταν στις επαρχίες Λαρίσης, Τυρνάβου και Αγιάς⁶⁹. Τα κτήματα αγοράζονται για την εγκατάσταση των επίμορτων καλλιεργητών, η οποία, όμως, αναβάλλεται διαρκώς, καθώς τα κτήματα είναι δεσμευμένα με πολυετείς μισθώσεις και το ελληνικό Δημόσιο δεν μπορεί να εκδιώξει τους ενοικιαστές τους⁷⁰. Ωστόσο, η πίεση που ασκείται από την είσοδο των προσφυγικών πληθυσμών και τις ανάγκες εγκατάστασής τους στην περιοχή, αλλά και στη δημιουργία κατάλληλων συνθηκών επιβίωσής τους, πιέζει τις κυβερνήσεις να παρακάμψουν τους ανασταλτικούς παράγοντες και να δημιουργήσουν εκείνο το νομοθετικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση της εγκατάστασης τόσο των προσφύγων, όσο και των αυτόχθονων καλλιεργητών. Δεν θα λείψουν, βέβαια και οι εντάσεις στο Κοινοβούλιο για τα δικαιώματα των ακτημόνων στη Θεσσαλία, από βουλευτές της περιοχής, εντάσεις που ξεκινούν από τα τέλη του 19ου αιώνα και την πρωθυπουργία του Θ. Δεληγιάννη, έως και την κυβέρνηση Γ. Θεοτόκη στις αρχές του 20ού αιώνα, όπου και

⁶⁸ Ιδιαίτερη οξύτητα, το αγροτικό ζήτημα στη Θεσσαλία, προσέλαβε αμέσως μετά την ένωσή της με την Ελλάδα, το 1881. Φεύγοντας οι Οθωμανοί πήραν μαζί τους εκατομμύρια λιρών Τουρκίας, κλονίζοντας την οικονομία της περιοχής για πολλά χρόνια. Ωστόσο, μετά τη Συνθήκη του Βερολίνου (1878), οι κυβερνητικοί και άλλοι κύκλοι στην Αθήνα πίστεψαν ότι η απελευθέρωση της Θεσσαλίας θα λύσει και το επισιτιστικό της πρόβλημα. Με την πώληση τσιφλικιών από την Οθωμανική Αυτοκρατορία, άδραξαν την ευκαιρία πλούσιοι Έλληνες για να αγοράσουν. Έτσι, σαράντα περίπου αγοραστές πήραν στα χέρια τους τσιφλίκια εκτάσεων μερικών εκατομμυρίων στρεμμάτων εύφορης γης, μέσα στα οποία υπήρχαν 350-360 χωριά με 11.000 οικογένειες κολλίγων-καλλιεργητών και άλλες 7.000 παρακεντέδων. Μερικοί από αυτούς είναι ο Παύλος Στεφάνοβικ, που αγόρασε 32 τσιφλίκια, ο Κωνσταντίνος Ζάππας 16, ο Γεώργιος Αβέρωφ, ο Ζαρίφης, ο Συγγρός, ο Χαροκόπος και άλλοι. Λάζαρος Αρσενίου, *Το έπος των Θεσσαλών Αγροτών και οι Εξεγέρσεις τους, 1881-1993*, (Θεσσαλονίκη 2005).

⁶⁹ Τα κτήματα ήταν έκτασης 550.000 περίπου στρεμμάτων και το Δημόσιο κατέβαλε στον ιδιοκτήτη τους, Ιωάννη Στεφάνοβικ-Σκυλίτση, το ποσό των 80.000 λιρών. Νόμος ΒΩΜΓ, *περί κυρώσεως συμβάσεων α) περί αγοράς των εν Θεσσαλία κτημάτων του Ι. Στεφάνοβικ Σκυλίτση και β) περί δανείου μετά της Εθνικής Τραπεζής της Ελλάδος προς πληρωμήν του τιμήματος αυτών*, ΦΕΚ 18, 2 Φεβρουαρίου 1902, σ. 47-56.

⁷⁰ Β. Δ., *Περί καταστάσεως επιτροπείας προς μελέτην του τρόπου της καταλληλότερος διανομής των εν Θεσσαλία εθνικών κτημάτων*, ΦΕΚ 11/ 21 Ιανουαρίου 1907.

συντάσσεται το πρώτο νομοθετικό πλαίσιο. Οι συζητήσεις για την αποκατάσταση των ακτημόνων συνεχίζονται το 1911 επί κυβερνήσεως Ελ. Βενιζέλου και φτάνουν μέχρι το 1917, όπου αρχίζει και η οριστική επίλυση του αγροτικού ζητήματος⁷¹.

Στο τέλος του 1906, οι πρώτοι Έλληνες πρόσφυγες μεταφέρονται από τις ακτές της Ανατολικής Ρωμυλίας στον Πειραιά, με πλοία και διαμένουν στην Αθήνα, για όσους μήνες χρειαζόταν μέχρι να διευθετηθεί η διανομή γαιών στη Θεσσαλία και να μεταφερθούν εκεί.

Το 1907-1908 το ελληνικό Δημόσιο, προκειμένου να εγκαταστήσει κυρίως πρόσφυγες από τις παράκτιες περιοχές της Ανατολικής Ρωμυλίας, στην επαρχία Αλμυρού, προβαίνει στην αγορά κτημάτων, γνωστά ως Δύο Τσιγγέλια, τριών επώνυμων γαιοκτητών, του Παναγή Τοπάλη, πάνω στα οποία θα οικοδομηθεί ο προσφυγικός οικισμός της Νέας Αγχιάλου και του Αρ. Καρτάλη και Γ. Μπαλτατζή, όπου θα οικοδομηθεί ο οικισμός της Ευξεινούπολης. Οι ιδιοκτήτες συναίνεσαν στην πώληση των κτημάτων αυτών έναντι 200.000 δραχμών το καθένα. Τα χρήματα για την αγορά τους εκταμιεύτηκαν από το Θεσσαλικό Γεωργικό Δάνειο⁷². Παρατηρούμε πως δόθηκαν σε οικισμούς ονομασίες που απηχούσαν την προέλευση των προσφύγων: Νέα Αγχιάλος, Νέα Ευξεινούπολη στον νομό Μαγνησίας, αλλά και Νέα Φιλιππούπολη και Νέες Καρυές στον νομό Λάρισας⁷³.

Παρατηρούμε, επίσης, ότι από το 1907-1911 ψηφίζονται στο ελληνικό Κοινοβούλιο πλήθος νομοθετημάτων και διατάξεων για την αντιμετώπιση της εγκατάστασης των προσφύγων.

⁷¹ Λάζαρος Αρσενίου, *Το έπος των θεσσαλών αγροτών*, ό.π.

⁷² Γεωργικόν Θεσσαλικόν Δάνειον δρχ. 10.000.000 (1907), υποφάκελος 5^{ος}, υπηρεσία δανείου, 16 Ιουλίου 1907, και 13 Νοεμβρίου 1907, α α 34 ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ, έκθεσις ό.π., σ. 5. Αικ. Καρβελά, *Μηχανισμοί εγκατάστασης...*, ό.π.

⁷³ Πρώτη φορά αυτό συνέβη το 1834 με τον οικισμό Νέα Κρήτη στη Μεσσηνία, στη συνέχεια ιδρύθηκε η Νέα Πέλλα στη Φθιώτιδα (Αταλάντη) και για ένα διάστημα ο συνοικισμός των Ψαριανών μετονομάστηκε από Οθωνούπολη σε Νέα Ψαρά και μετά Ερέτρια. Ο συνοικισμός Νέα Σμύρνη στην Κορινθία τελικά δεν ιδρύθηκε. Νίκος Ανδριώτης, *Πρόσφυγες στην Ελλάδα...*, ό.π., σ. 39, υποσ. 31.

Πίνακας 4

Πίνακας νομοθετικής παραγωγής των ετών 1907-1911, για την εγκατάσταση των προσφύγων από την Ανατολική Ρωμυλία

έτη	νόμοι	Β.Δ.	Υπουργικές αποφάσεις	Υπουργικές πράξεις	Σύνολο
1907	4	42	35	1	82
1908	3	51	177	17	248
1909	4	19	105	-	127
1910	11	40	85	-	136
1911	10	16	-	-	26
Σύνολο	32	168	401	18	619 ⁷⁴

Το ζήτημα φαίνεται πρωτίστως να επιχειρείται να επιλυθεί με υπουργικές αποφάσεις, γεγονός που υποδεικνύει τον συγκυριακό χαρακτήρα της συγκεκριμένης πολιτικής. Το μεγαλύτερο ποσοστό παρατηρείται κατά τα πρώτα έτη, ενώ το 1911, που είναι και το τελευταίο έτος της διανομής γαιών, υπάρχει μείωση της νομοθετικής παραγωγής, που ίσως σημαίνει ότι γίνεται προσπάθεια προώθησης του έργου της εγκατάστασης χωρίς πρόσθετες νομοθετικές ρυθμίσεις.

Όσον αφορά τα θέματα που ρυθμίζονται από τη νομοθεσία, η απόκτηση ελληνικής ιθαγένειας από τους πρόσφυγες θεωρείται προτεραιότητα, καθώς αποτελεί προϋπόθεση συμμετοχής τους στη διανομή της γης, αλλά και ενσωμάτωσής τους στην κοινωνική και οικονομική ζωή. Γι' αυτό, με την ψήφιση του πρώτου νόμου, ΓΡΙΠΕ', τον Δεκέμβριο του 1906, παρακάμπτεται η χρονοβόρα διαδικασία και απονέμεται η ελληνική ιθαγένεια στους ομογενείς πρόσφυγες «εξ Ανατολικής Ρωμυλίας, Βουλγαρίας και Ρωμανίας...».⁷⁵

Εκτός από την ιθαγένεια, το νομοθετικό πλαίσιο του 1907 θέτει και τις προϋποθέσεις για την εγκατάσταση των «ακτημόνων εγχωρίων και προσφύγων στη

⁷⁴ Πηγή: Στοιχεία από τη διατριβή της Αικατερίνης Καρβελά, *Μηχανισμοί εγκατάστασης...*, ό.π.

⁷⁵ Νόμος ΓΡΙΠΕ', *Περί της δια Β. Διατάγματος απονομής της ελληνικής ιθαγενείας εις τους εξ Ανατολικής Ρωμυλίας, Βουλγαρίας και Ρωμανίας ομογενείς πρόσφυγας*. ΦΕΚ 1, 4 Ιανουαρίου 1907, άρθρα 1-2, σ. 5. βλ. επίσης και το Β. Δ., *Περί εκτέλεσως του νόμου ΓΡΙΠΕ', Περί της διό Β. Διατάγματος απονομής της ελληνικής ιθαγενείας εις τους εξ Ανατολικής Ρωμυλίας, Βουλγαρίας, Ρωμανίας κλπ πρόσφυγας*. ΦΕΚ 19, 29 Ιανουαρίου 1907, άρθρα 1-2, σ. 69-70.

Θεσσαλία»⁷⁶ και δίνει τη δυνατότητα στην κυβέρνηση να προχωρήσει στη διανομή των αγορασμένων γαιών, αλλά και να προβεί σε νέες αγορές κτημάτων. Ωστόσο, βασική είναι και η εξασφάλιση αναγκαίων πόρων για την εγκατάσταση και την επιβίωση όσων δικαιούνται γη. Το πρόβλημα απουσίας ενός εξειδικευμένου φορέα που θα μπορούσε να ανταπεξέλθει στην αγροτική αποκατάσταση, φαίνεται εντονότερο με την εισροή και την ανάγκη εγκατάστασης των ομογενών προσφύγων το 1907. Το κράτος ιδρύει τον πρώτο κρατικό φορέα τον 20ό αιώνα, το Θεσσαλικό Γεωργικό Ταμείο,⁷⁷ ώστε με εγγυήσεις του κράτους να διαχειριστεί το πρόγραμμα της αγροτικής αποκατάστασης των προσφυγικών πληθυσμών⁷⁸. Για τον λόγο αυτό συνάπτονται δύο γεωργικά θεσσαλικά δάνεια, το πρώτο το 1907, ύψους 10.000.000 δραχμών και το δεύτερο το 1909, ύψους 5.000.000 δραχμών.

Κατά τη διάρκεια της αποκατάστασης, όμως, προκύπτουν ανάγκες και προβλήματα, που απαιτούν νέες νομοθετικές ρυθμίσεις. Έτσι, μέχρι το 1911 ψηφίζονται άλλοι 4 νόμοι, οι οποίοι είναι συμπληρωματικοί και έρχονται να αντιμετωπίσουν κάθε φορά τα προβλήματα που προκύπτουν από την εγκατάσταση των δύο πληθυσμιακών κατηγοριών στους μεσόγειους και παραθαλάσσιους οικισμούς⁷⁹.

2.5. Τα κριτήρια διανομής των γαιών στους δικαιούχους

⁷⁶ Νόμος ΓΣΒ', περί συνοικισμού και διανομής γαιών εν Θεσσαλία και περί ιδρύσεως Θεσσαλικού Γεωργικού Ταμείου, ΦΕΚ 62, 7 Απριλίου 1907, άρθρα 1-43, σ. 22, υποσ. 14.

⁷⁷ Νίκος Ανδριώτης, *Πρόσφυγες στην Ελλάδα...*, ό.π., σ. 75.

⁷⁸ Νόμος ΓΣΕ', *Περί κορώσεως της μεταξύ του Δημοσίου και των Τραπεζών Εθνικής, Αθηνών, Ιονικής και Ανατολής συμβάσεως περί συνολογήσεως Γεωργικού θεσσαλικού δανείου δρς. 10.000.000 και περί χορηγίας εκτάκτου πιστώσεως εκ δραχ. 7.200.000 επί του ειδικού προϋπολογισμού των εξόδων του Υπουργείου των Οικονομικών της χρήσεως του έτους 1907*, σ. 275-279.

⁷⁹ Νόμος ΓΤΘ', *Περί μεταρρυθμίσεως, συμπληρώσεως και προσθήκης διατάξεων εν τω περί συνοικισμού, διανομής γαιών και Θεσσαλικού Γεωργικού Ταμείου νόμον ΓΣΒ' της 7 Απριλίου 1907*, ΦΕΚ 116, 15 Μαΐου 1908, άρθρα 1-30, σ. 437-442 νόμος ΓΤΞΘ', *Περί μεταρρυθμίσεως και προσθήκης διατάξεων εν τοις περί συνοικισμού, διανομής γαιών εν Θεσσαλία και Θεσσαλικού Γεωργικού Ταμείου νόμοις, ΓΣΒ' της 7 Απριλίου 1907 και ΓΤΘ' της 14 Μαΐου 1908*, ΦΕΚ 227, 7 Οκτωβρίου 1909, άρθρα 1-21, σ. 939-942· νόμος ΓΦΚΑ', *Περί μεταρρυθμίσεως, συμπληρώσεως και προσθήκης διατάξεων εν τοις περί συνοικισμού και διανομής γαιών εν Θεσσαλία και ιδρύσεως Θεσσαλικού Γεωργικού Ταμείου νόμοις ΓΣΒ' της 7 Απριλίου 1907, ΓΤΘ' της 14 Μαΐου 1908, ΓΤΞΘ' της 6 Οκτωβρίου 1909*, ΦΕΚ 8, 11 Ιανουαρίου 1910, άρθρα 1-14, σ. 29- 30· νόμος ΓΩΠΓ, *Περί αδείας συνολογήσεως χρεολυτικού δανείου δραχμών 3.200.000 ονομαστικού κεφαλαίου και περί μεταρρυθμίσεως και προσθήκης των νόμων της 7 Απριλίου 1907, ΓΤΘ' της 14 Μαΐου 1908, ΓΤΞΘ' της 6 Οκτωβρίου 1909, ΓΦΚΑ ' της 9 Ιανουαρίου 1910 και ΓΦΝΗ' της 6 Μαρτίου 1910 περί συνοικισμού και διανομής γαιών εν Θεσσαλία και περί οργανώσεως και διοικήσεως του Θεσσαλικού Γεωργικού Ταμείου*, ΦΕΚ 219, 9 Αυγούστου 1911, άρθρα 1-35, σ. 1057-1664.

Η εγκατάσταση σε μεσόγειους ή παραθαλάσσιους οικισμούς, καθορίστηκε με τον νόμο ΓΣΒ΄, με κριτήριο την προέλευση των κατοίκων και την επαγγελματική τους εξειδίκευση. Έτσι, οι μεσόγειοι οικισμοί ήταν μικτοί, ενώ οι παραθαλάσσιοι δημιουργήθηκαν για την εγκατάσταση των προσφύγων με προέλευση από τις παράκτιες περιοχές της Ανατολικής Ρωμυλίας.

Σύμφωνα, λοιπόν, με τον νόμο ΓΣΒ΄ του 1907, οι δικαιούχοι εγκαθίστανται σε δύο ζώνες, τη μεσόγεια και την παραθαλάσσια. Στους μεσόγειους οικισμούς⁸⁰ εγκαθίστανται όσοι πρόσφυγες προέρχονται από τις μεσόγειες περιοχές της Ανατολικής Ρωμυλίας και Βουλγαρίας, όπως π.χ. τη Στενήμαχο, το Καβακλή, τις Καρυές και τη Φιλιππούπολη. Η διασπορά των προσφύγων στους μεσόγειους οικισμούς είναι μεγάλη και οι ίδιοι συμμετέχουν στη διανομή των γαιών από κοινού με τους ντόπιους καλλιεργητές και παρακεντέδες⁸¹.

Οι παραθαλάσσιοι οικισμοί, όπως ορίζει ο ίδιος νόμος, δημιουργούνται στα κτήματα που αγόρασε το Δημόσιο από ιδιώτες (τους Τοπάλη, Καρτάλη και Μπαλτατζή) και διατίθενται αποκλειστικά για την εγκατάσταση προσφύγων με προέλευση από την Αγχίαλο και τα περίχωρά της, καθώς και τη Σωζόπολη, τον Πύργο και τη Βάρνα. Πρόκειται για τους δύο προσφυγικούς οικισμούς της Νέας Αγχιάλου και της Ευξεινούπολης. Ο ίδιος νόμος προβλέπει, επίσης, την επιτροπή που θα γνωμοδοτήσει για την εγκατάσταση των προσφύγων, το ρυμοτομικό σχέδιο με βάση το οποίο θα κατασκευαστούν οι οικισμοί, τα οικόπεδα, το κόστος κατασκευής των οικιών, την καλλιεργήσιμη γη και τους λαχανόκηπους, αλλά και την ημερομηνία αποπεράτωσης του έργου⁸².

2.6. Οι ρυθμίσεις των κλήρων

Οι διανεμόμενες γαίες, ως προς την αξία τους και τις ιδιότητές τους διακρίνονταν σε δύο κατηγορίες, η έκταση των οποίων ορίζεται στα 80 στρέμματα όσον αφορά την πρώτη κατηγορία και αναφέρεται στα κτήματα Τρικάλων, Καρδίτσας και τα 150 στρέμματα ως προς τη δεύτερη, για τα κτήματα Λάρισας, Φαρσάλων, Τυρνάβου και Αγιάς. Οι καλλιεργούμενες γαίες για τα παραθαλάσσια

⁸⁰ Για τους μεσόγειους οικισμούς βλέπε πίνακα 2.

⁸¹ Νόμος ΓΣΒ΄, *Περί συνοικισμού...*, ό.π., άρθρα 9-26, σ. 229-232.

⁸² Β. Δ., *Περί ορισμού τόπων εν τη επαρχία Αλμυρού προς εγκατάστασιν συνοικισμού ονομαζόμενου Νέα Αγχίαλος*, ΦΕΚ 133, 11 Ιουλίου 1907, σ.551-552.

κτήματα ανήκουν στην πρώτη κατηγορία, αλλά για τους πρόσφυγες δεν υπερβαίνουν τον μέσο όρο των 30 στρεμμάτων ανά δικαιούχο.⁸³ Εκτός από τις εκτάσεις αυτές, προβλέπεται και γη περίπου 10 στρεμμάτων για κοινή βοσκή σε κάθε κληρούχο⁸⁴.

Σύμφωνα με τον νόμο ΓΣΒ', οι γαίες προς διανομή υπολογίζονται αφού πρώτα αφαιρεθούν τα λιβάδια, τα δάση, οι ήδη υπάρχουσες κατοικίες ντόπιων κατοίκων και οι εκτάσεις που προορίζονται για τη δημιουργία δρόμων και κοινόχρηστων χώρων. Υπάρχουν γαίες που εξαιρούνται της διανομής, καθώς και υδρόμυλοι, ακίνητα που δεν συμπεριλαμβάνονται στα κτήματα των επίμορτων καλλιεργητών, αλλά και γαίες όπου υπάρχουν διατηρητέα ιστορικά μνημεία, καθώς η εκποίησή τους προστατεύεται από τον νόμο περί αρχαιοτήτων⁸⁵.

Ένα περίπλοκο ζήτημα αποτελεί και η ανταλλαγή των γαιών μεταξύ των οικισμών. Προκειμένου να ξεπεραστεί το πρόβλημα που προκύπτει με την εισχώρηση των γαιών κάποιων χωριών στα όρια άλλων οικισμών, με νομοθετικές ρυθμίσεις προβλέπεται η ανταλλαγή των γαιών που βρίσκονται στα σύνορα των οικισμών, παραχωρώντας το δικαίωμα σε ιδιοκτήτες κτημάτων να αγοράσουν τις εκτάσεις αυτές. Ωστόσο, λόγω της γραφειοκρατίας, δεν επιτυγχάνεται η ανταλλαγή των γαιών μεταξύ Δημοσίου και ιδιοκτητών και δεν παρουσιάζεται αγοραστικό ενδιαφέρον. Έτσι, με νομοθετική ρύθμιση, η ανταλλαγή κρίνεται υποχρεωτική και διευκολύνει την ανταλλαγή των συγκεκριμένων γαιών με άλλες ίσης αξίας. Όσες γαίες μένουν αδιάθετες θα διανεμηθούν σε εκείνους τους πρόσφυγες που αρχικά είχαν απορριφθεί από την αρχική διαδικασία της διανομής⁸⁶, γεγονός που απηχεί την πολιτική απόφαση της «κοινωνικής αποκατάστασης των προσφύγων, με την κοινωνική τους ένταξη μέσω του δικαιώματος της ιδιοκτησίας, έναντι ενός ελάχιστου επιπέδου διαβίωσης».

⁸⁷

Ο ερχομός των προσφύγων από την Αγχίαλο και τη Βάρνα στους παραθαλάσσιους οικισμούς της επαρχίας Αλμυρού, επιβάλλει την ένταξη τους στη διανομή και των λιβαδιών. Στις καλλιεργήσιμες γαίες, έτσι, προστίθενται οι εκτάσεις των εθνικών λιβαδιών Άκιτζι, Κουρφάλι, Νταϊά και Οκιούζ- Γκιόλ, Μπακλαλή, Κέφαλο, Κελέρια, Κιολουμενλή, Γελεσλέρ και Χότζα-Ζαδέ της επαρχίας Αλμυρού. Τα λιβάδια αυτά ανήκαν παλαιότερα στο Οθωμανικό κράτος και αφού πληρώθηκε η

⁸³ Νόμος ΓΣΒ', *Περί συνοικισμού...*, ό.π., άρθρο 1 & 4, σ. 227.

⁸⁴ Νόμος ΓΣΒ', *Περί συνοικισμού...*, ό.π., άρθρο 15, σ. 230.

⁸⁵ Νόμος ΒΧΜΣΤ', *Περί αρχαιοτήτων*, της 24^{ης} Ιουλίου 1899.

⁸⁶ Θα σχολιαστεί παρακάτω.

⁸⁷ Αικ. Καρβελά, *Μηχανισμοί εγκατάστασης...*, ό.π.

αποζημίωση, πέρασαν στην ιδιοκτησία του ελληνικού κράτους το 1881 με την προσάρτηση της Θεσσαλίας.

Μία πενταμελής επιτροπή⁸⁸, υπολογίζει την αξία και τον καταρτισμό των κληρών στους παραθαλάσσιους οικισμούς, συνυπολογίζοντας την τιμή της αγοράς των ιδιωτικών γαιών από το Δημόσιο και την κατά στρέμμα τιμή των δημόσιων γαιών.

Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η αποκατάσταση των προσφύγων είναι η ανεπάρκεια των γαιών προς διανομή. Για τον λόγο αυτό, όταν οι γαίες κρίνονται ανεπαρκείς σε ένα χωριό, τότε μειώνεται και η έκταση που αναλογεί στους πρόσφυγες. Όσοι πρόσφυγες ασκούν άλλους κλάδους «γεωργικής βιομηχανίας», τότε, σε περίπτωση ανεπάρκειας γαιών, η έκταση που τους παραχωρείται μειώνεται στα 20 στρέμματα⁸⁹.

Στην περίπτωση που υπάρχουν πλεονασματικοί κλήροι, η κυβέρνηση τους παραχωρεί, δίνοντας προτεραιότητα στους ντόπιους καλλιεργητές. Αν και πάλι περισσεύουν γαίες, άλλη νομοθετική ρύθμιση υιοθετεί το «σύστημα της ισομοιρίας» παραχωρώντας στους μη γεωργούς και επιτηδευματίες πρόσφυγες από πέντε ως δέκα στρέμματα γης για καλλιέργεια⁹⁰.

Επίσης, υπάρχει ρύθμιση για τη διαχείριση της περιουσίας σε περίπτωση θανάτου ενός κληρούχου. Η περιουσία αυτή μπορεί να μεταβιβαστεί στους νόμιμους κληρονόμους, με την προϋπόθεση ότι δεν είναι και οι ίδιοι κληρούχοι. Η περιουσία αυτή δεν αφορά στα χρηματικά ποσά καθώς και στα γεωργικά εργαλεία και τα ζώα που χορήγησε το Δημόσιο για την επιβίωση των κληρούχων. Με άλλη νομοθετική ρύθμιση καθορίζεται και το όριο της έκτασης που μπορούν να έχουν οι πρόσφυγες (όχι μεγαλύτερη από 300 στρέμματα), απαγορεύοντας την αγορά ή τη μεταβίβαση γης μεγαλύτερης των 150 στρεμμάτων, όταν αυτή αποτελεί προϊόν της διανομής.

⁸⁸ Η επιτροπή που συστήνεται για να ρυθμίσει τους κλήρους, αποτελείται από τον υποδιευθυντή της Γεωργικής Σχολής Αϊδινίου, τον Προϊστάμενο του συνεργείου των γεωμετρών κι έναν διπλωματούχο γεωπόνο. Νόμος ΓΣΒ', *Περί συνοικισμού...*, ό.π., άρθρο 4, σ. 227.

⁸⁹ Νόμος ΓΤΘ', *Περί μεταρρυθμίσεως, συμπληρώσεως και προσθήκης διατάξεων εν τω περί συνοικισμού, διανομής γαιών και Θεσσαλικού Γεωργικού Ταμείου νόμου ΓΣΒ' της 7 Απριλίου 1907*, σ.437-442.

⁹⁰ Νόμος ΓΤΘ', *Περί μεταρρυθμίσεως...*, ό.π., άρθρο 3, σ. 438, για τη συμμετοχή σε πλεονασματικούς κλήρους.

2.7 Το πρόγραμμα διανομής της Θεσσαλικής γης στους δικαιούχους

Μία πενταμελής Επιτροπή ανέλαβε να εποπτεύσει την εγκατάσταση των προσφύγων και των ντόπιων καλλιεργητών στους κλήρους τους, καθώς και τη οικοδόμηση των οικισμών. Η επιτροπή συστήνεται με Βασιλικό Διάταγμα, έπειτα από πρόταση⁹¹ του Υπουργικού Συμβουλίου και αποτελείται από τον εκάστοτε Υπουργό Οικονομικών ως πρόεδρο, τον Αντιπρόεδρο τους Ελεγκτικού Συνεδρίου, τον Υποδιοικητή της Εθνικής Τράπεζας, έναν από τους Αντιπροέδρους της Γεωργικής Εταιρείας Αθηνών κι έναν πτυχιούχο γεωπόνο Ανώτερης Γεωπονικής Σχολής⁹².

Έργο της επιτροπής είναι η γνωμοδότηση για τη χρηματοδότηση του εγχειρήματος, η υποβολή προτάσεων στην Κυβέρνηση, αλλά δίνει και κατευθύνσεις προς όλες τις αρχές και τις επιτροπές που εμπλέκονται στο πρόγραμμα.⁹³

Στο τέλος του 1907, με ξεχωριστό διάταγμα ρυθμίζεται και η αμοιβή, ως αποζημίωση, εξειδικευμένων υπαλλήλων που θα πρόσφεραν τις υπηρεσίες τους στο Δημόσιο, όπως γεωπόνοι ή γιατροί, οι οποίοι θα συμμετείχαν σε ειδικές επιτροπές. Επίσης, διορίζονται γεωμέτρεις και συστήνονται συνεργεία για την απαιτητική εργασία της καταμέτρησης της γης και τον καταρτισμό των ρυμοτομικών σχεδίων των οικισμών⁹⁴.

Παράλληλα ιδρύονται τα «επαρχιακά ταμεία» για τη διευθέτηση των οφειλών των κληρούχων. Στη Λάρισα συστήνεται για αυτόν τον σκοπό το επαρχιακό ταμείο α΄

⁹¹ Β. Διάταγμα, της 30/4/1908, *Περί διορισμού της συνεσταμένης επιτροπής προς γενικήν εποπτείαν και εξέλεξιν της εκτέλεσεως του νόμου ΓΣΒ, περί συνοικισμού και διανομής γαιών εν Θεσσαλία κλπ.*, σ.379.

⁹² Την περίοδο αυτή πρόεδρος είναι ο Αν. Σιμόπουλος και μέλη ο Ι. Χαραλάμπης, ο Ι. Βαλαωρίτης, ο Στ. Στρέιτ και ο Σπ. Χασιώτης. Αικ. Καρβελά, *Μηχανισμοί εγκατάστασης...ό.π.*

⁹³ Νόμος ΓΣΒ΄, *Περί συνοικισμού...*, ό.π., άρθρο 38, σ. 234. Ειδικότερα για τον διορισμό των μελών της Επιτροπής βλ. Β. Δ., *Περί διορισμού Επιτροπής προς εποπτείαν και εξέλεξιν πάντων των εναγομένων εις την εκτέλεσιν του άρθρου 38 του ΓΣΒ΄, νόμου Περί συνοικισμού και διανομής γαιών*, ΦΕΚ 184, 27 Σεπτεμβρίου 1907, σ. 735. Επίσης, Β.Δ. , *Περί διορισμού Προέδρου της συνεσταμένης Επιτροπής προς γενικήν εποπτείαν και εξέλεξιν της εκτέλεσεως του νόμου ΓΣΒ΄, Περί συνοικισμού και διανομής των γαιών εν Θεσσαλία κλπ.*, ΦΕΚ 101,30 Απριλίου 1908, σ. 379.

⁹⁴ Β.Δ., *Περί ορισμού της αποζημιώσεως των απαρτιζόντων τας επιτροπάς ιδιωτών κλπ.*, δια την εκτέλεσιν του νόμου ΓΣΒ΄, *Περί συνοικισμού και διανομής γαιών εν Θεσσαλία*, ΦΕΚ 225, 9 Νοεμβρίου 1907, σ. 914 και Νόμος ΓΣΒ΄, *Περί συνοικισμού...*, ό.π., άρθρο 41, σ. 234 και Β.Δ., *Περί συστάσεως συνεργείων εν Θεσσαλία προς εκτέλεσιν του νόμου ΓΣΒ΄ της 7ης Απριλίου 1907, Περί συνοικισμού και διανομής γαιών εν Θεσσαλία και περί ιδρύσεως Θεσσαλικού Γεωργικού Ταμείου*, ΦΕΚ 86, 4 Μαΐου 1907, σ. 348.

τάξης, ενώ ανάλογο ταμείο, γ' τάξης, δημιουργείται με έδρα τον Αλμυρό, για τη διαχείριση των οφειλών των κληρούχων στους παραθαλάσσιους οικισμούς.⁹⁵

2.8. Οι δικαιούχοι της διανομής

Δικαιούχοι της διανομής είναι οι επίμορτοι καλλιεργητές, ιερείς, παρακεντέδες, οι χήρες με ένα ή περισσότερα παιδιά και οι πρόσφυγες από την Ανατολική Ρωμυλία, τη Βουλγαρία, τη Ρουμανία και τον Καύκασο.⁹⁶

Η διανομή των κλήρων γίνεται με το σύστημα της «ισομοιρίας». Πλήρη κλήρο δικαιούνται όσοι διαθέτουν ένα τουλάχιστον άροτρο, ένα ζευγάρι αροτριώντων ζώων⁹⁷ και σπόρο για καλλιέργεια. Μισό κλήρο δικαιούνται όσοι έχουν μόνο ένα αροτρίον ζώο.

Εκτός από την καλλιεργήσιμη γη, παραχωρείται στους δικαιούχους ένα οικόπεδο μέσα στον οικισμό, έκτασης ενός στρέμματος, για την κατασκευή οικίας, αυλής και αποθήκης, καθώς και δύο στρέμματα για τη βοσκή των ζώων τους. Σε όσους απασχολούνται στον τομέα της γεωργικής βιομηχανίας, δίνεται έκταση από 20 έως 40 στρέμματα, υπό την προϋπόθεση ότι απασχολούνταν σε αυτόν τον κλάδο στον τόπο προέλευσής τους (σηροτροφία, μελισσοτροφία, αμπελουργία, δενδροκομία, καλλιέργεια καπνού κλπ.).⁹⁸

⁹⁵ Νόμος ΓΤΘ', *Περί μεταρρυθμίσεως...*, ό.π., άρθρο 23, σ. 4 και άρθρο 25, σ. 41.

⁹⁶ Οι Έλληνες που απελάθηκαν το 1906, ως αποτέλεσμα της εμπλοκής της χώρας στο Μακεδονικό ζήτημα, στο πλαίσιο του ελληνορουμανικού ανταγωνισμού για τη μειονότητα των Κουτσοβλάχων. Οι Πόντιοι του Καυκάσου είναι Έλληνες μετανάστες, οι οποίοι φτάνουν στην Ελλάδα με σκοπό τη μόνιμη εγκατάστασή τους. Η κυβέρνηση Θεοτόκη υπόσχεται την αποκατάστασή τους στα Στεφανοβίικια κτήματα, αλλά το απρόσμενο γεγονός του ερχομού των προσφύγων από την Ανατολική Ρωμυλία επισπεύδει τις εξελίξεις. Λένα Διβάνη, *Ελλάδα και Μειονότητες. Το σύστημα της διεθνούς προστασίας της Κοινωνίας των Εθνών*, εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1999.

⁹⁷ Στους «ζευγίτες» ανέθετε την καλλιέργεια της γης ο κάθε μπέης στην περίοδο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, όπως και οι γαιοκτήτες του Βυζαντίου. Σε καθέναν από αυτούς παραχωρούνταν μία έκταση, ανάλογα με τον αριθμό των αροτριώντων ζώων. Όποιος είχε ένα «ζευγάρι» ζώων, αλέτρι και άλλα απαραίτητα εργαλεία, αναλάμβανε ένα καθορισμένο κομμάτι γης, όσο δηλαδή εξυπηρετούσε το ζευγάρι του. Επειδή ο ζευγίτης στην τουρκική γλώσσα λεγόταν «τσιφτσής», γενικεύτηκε η ονομασία αυτή για το τσιφλίκι. Λάζαρος Αρσενίου, *Το έπος των Θεσσαλών Αγροτών ...*, ό.π.

⁹⁸ Αικ. Καρβελά, *Μηχανισμοί εγκατάστασης...*, ό.π.

2.9. Διαδικασία για την παραχώρηση κλήρου

Η σχετική νομοθεσία, προκειμένου να συμμετάσχουν οι δικαιούχοι στη διανομή των κλήρων, προβλέπει τη διάθεση, τη συμπλήρωση και την υποβολή των απαραίτητων δηλώσεων, την πρόσκληση συμμετοχής και τη διαδικασία διεξαγωγής κληρώσεων, καθώς και τον προσδιορισμό των προθεσμιών μέσα στις οποίες πραγματοποιείται η διαδικασία. Τη διαδικασία υποβολής αιτήσεων πρέπει να ακολουθήσουν οι ενδιαφερόμενοι μέσα σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα τριάντα ημερών από τη δημοσίευση των σχετικών διαταγμάτων⁹⁹.

Σύμφωνα με τον νόμο ΓΣΒ', ¹⁰⁰ οι ενδιαφερόμενοι υποβάλλουν αίτηση, προκειμένου να συμμετάσχουν στη διανομή, στον οικονομικό έφορο της περιοχής που εγκαθίστανται. Στη δήλωση, συμπληρώνονται, εκτός από τα προσωπικά στοιχεία -ονοματεπώνυμο και οικογενειακή κατάσταση- το χωριό στο οποίο κατοικούν, αν διαθέτουν ήδη γη που είναι μικρότερη της προβλεπόμενης υπό διανομή έκτασης, καθώς επίσης αν διαθέτουν αγροτικά εργαλεία, ποσότητα σπόρου και αροτρίωντα ζώα. Στην περίπτωση των προσφύγων της Ευξεινούπολης, υποβάλλονται αιτήσεις στον οικονομικό έφορο Αλμυρού. Για τους πρόσφυγες απαιτείται μόνο, εκτός από τα στοιχεία τους, η δήλωση του επαγγέλματος που ασκούσαν πριν έρθουν στην Ελλάδα και ο οικισμός που θα εγκατασταθούν, καθώς επίσης κι αν επιθυμούν να κατασκευάσουν μόνοι τους την οικία τους κι αν έχουν ανάγκη χρηματικού χορηγήματος.

Η διαδικασία της διανομής συνεχίζεται ως εξής: μετά την υποβολή των δηλώσεων, ο οικονομικός έφορος μεταγράφει τις δηλώσεις στο σχετικό βιβλίο, κατατάσσοντας σε πέντε κατηγορίες, ανάλογα με τις επαγγελματικές κατηγορίες που δηλώνονται, όσους δικαιούνται συμμετοχή στη διανομή των κλήρων¹⁰¹. Στη διανομή θα υπολογιστούν και οι ντόπιοι καλλιεργητές και παρακεντέδες, οι οποίοι ήδη ζούσαν μέσα στα κτήματα ως επίμορτοι καλλιεργητές. Η διαδικασία κατηγοριοποίησης είναι ίδια σε όλες σχεδόν τις περιοχές. Αναλυτικότερα, οι πέντε τύποι κληρούχων είναι οι εξής: τύπος α' είναι οι γεωργοί και οι επίμορτοι καλλιεργητές, τύπος β', είναι όσοι

⁹⁹ Β.Δ. , *Περί του προσδιορισμού της προθεσμίας προς υποβολήν δηλώσεων συμμετοχής εις την διανομήν των γαιών εθνικών χωρίων, κειμένων εν τη επαρχία Αλμυρού*, ΦΕΚ 248, 7 Δεκεμβρίου 1907, άρθρο 1-5, σ. 1004-1005.

¹⁰⁰ Νόμος ΓΣΒ', *Περί συνοικισμού...*, ό.π., άρθρο 4, σ. 227.

¹⁰¹ Β.Δ. , *Περί μεταγραφής των δηλώσεων συμμετοχής εις την κατά τον νόμον ΓΣΒ', περί συνοικισμού κλπ., εν Θεσσαλία διανομή των εθνικών χωρίων πρώην Στεφάνοβικ*, ΦΕΚ 77, 21 Απριλίου 1907, σ. 30.

ήταν καλλιεργητές πριν την 1^η Ιανουαρίου του 1906, τύπος γ', οι έποικοι γεωργοί, κηπουροί, σηροτρόφοι, αμπελουργοί, τύπος δ', πρώην ή νυν καλλιεργητές (παρακεντέδες) και τύπος ε', μη γεωργοί παρακεντέδες. Διαφοροποίηση, ως προς την κατηγοριοποίηση, υπάρχει στους παραθαλάσσιους οικισμούς του Αλμυρού, όπου εκεί, ο οικονομικός έφορος καταρτίζει πίνακα πέντε κατηγοριών, διαχωρίζοντας αρχικά τους ντόπιους από τους πρόσφυγες και κατατάσσοντας τους δικαιούχους έπειτα, ανάλογα με την επαγγελματική τους εξειδίκευση. Έτσι, στο πρώτο και δεύτερο μέρος του καταλόγου μεταγράφει τις δηλώσεις των λίγων επίμορτων καλλιεργητών και παρακεντέδων αντίστοιχα, ενώ στα υπόλοιπα μέρη κατατάσσονται οι πρόσφυγες, ανάλογα με την επαγγελματική τους εξειδίκευση. Αυτές οι κατηγορίες διαχωρίζουν τους πρόσφυγες σε γεωργούς, σε απασχολούμενους σε άλλους γεωργικούς κλάδους και σε επιτηδευματίες.¹⁰²

Στη συνέχεια, ο Έφορος διαβιβάζει το βιβλίο στις αρμόδιες αρχές του Υπουργείου Οικονομικών και αφού πραγματοποιηθούν οι σχετικοί έλεγχοι, τα ονόματα των δικαιούχων δημοσιεύονται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Μετά τη δημοσιοποίηση των καταλόγων, σε συγκεκριμένη ημερομηνία, στο γραφείο της οικονομικής εφορίας (για την περίπτωση της Ευξεινούπολης, στο γραφείο της οικονομικής εφορίας Αλμυρού), διεξάγονται οι κληρώσεις για τη διανομή των κλήρων. Η επιτροπή που διενεργεί την κλήρωση παραλαμβάνει από την επιτροπή καταρτισμού των κλήρων τους αριθμούς των τεμαχίων γης και τα μεταγράφει σε χαρτάκια, τα οποία τοποθετεί σε κληρωτίδα. Σε μία δεύτερη κληρωτίδα τοποθετεί χαρτάκια, όπου αναγράφονται τα ονόματα των δικαιούχων. Με την κλήρωση, σύμφωνα με την «αρχή της ισομοιρίας», διανέμονται ίσοι κλήροι σε όσους δικαιούνται γη, οικόπεδο και λαχανόκηπο. Επίσης, διανέμονται στη συνέχεια «άνισοι κλήροι», σε όσους δικαιούχους έκαναν αίτηση για συμπληρωματική έκταση γης, σε όσους δηλαδή διέθεταν ήδη γη, αλλά μικρότερης έκτασης από τους προβλεπόμενους κλήρους. Ταυτόχρονα με την κύρωση του κλήρου καταβάλλεται και το χρηματικό βοήθημα που αντιστοιχεί στο επάγγελμα του κάθε πρόσφυγα.

Λόγω του μεγαλύτερου αριθμού προσφύγων σε σχέση με τον αριθμό των εκτάσεων που κληρώνονται ανά περιοχή, δίνεται η δυνατότητα σε όσους απέτυχαν, να ζητήσουν κλήρωση σε άλλο χωριό, της δικής τους επιλογής.¹⁰³

¹⁰² Νόμος ΓΣΒ', *Περί συνοικισμού...*, ό.π., άρθρα 2-5, σ. 228.

¹⁰³ Αικ. Καρβελά, *Μηχανισμοί εγκατάστασης...*, ό.π.

Κάθε πράξη κλήρωσης κατατίθεται στο πρωτόκολλο και υπογράφεται από την επιτροπή και τους κληρούχους. Το ένα πρωτότυπο υποβάλλεται στο Υπουργείο Οικονομικών, ενώ το άλλο παραμένει στον οικονομικό επιθεωρητή ή έφορο, ο οποίος με τη βοήθεια του γεωμέτρη, είναι αρμόδιος για την επίβλεψη της εγκατάστασης των δικαιούχων στους κληρούς τους. Μέχρι την έκδοση του οριστικού παραχωρητηρίου στον δικαιούχο, συντάσσεται από τον γεωμέτρη ο «τίτλος κληρουχίας», ο οποίος παρέχει στον δικαιούχο το «δικαίωμα τέλειας νομής». ¹⁰⁴

Το 1907 διενεργήθηκε μόνο μία κλήρωση, που αφορούσε στον οικισμό της Νέας Αγκιάλου, ενώ στους υπόλοιπους οικισμούς οι κληρώσεις γίνονται από τον Ιανουάριο του 1908 και μετά¹⁰⁵.

Πίνακας 6

Επαγγελματική κατηγοριοποίηση και ένταξη σε τύπους κληρούχων παραθαλάσσιων οικισμών

Τύποι κληρούχων	Επαγγελματική ιδιότητα	Έκταση κλήρου (βασιλικά στρέμματα)
Α΄	Γεωργοί επίμορτοι καλλιεργητές	80
Β΄	Παρακεντέδες	10-20
Γ΄	Έποικοι γεωργοί	Έως 55
Δ΄	Έποικοι αμπελουργοί	20-40
Ε΄	Έποικοι επιτηδευματίες	οικόπεδο ¹⁰⁶

Οι πρόσφυγες της Ευξεινούπολης συμμετείχαν στη διανομή των καλλιεργήσιμων και βοσκήσιμων γαιών των δημόσιων λιβαδιών Κεφάλου, Κελερίων, Μπακλαλή, Καραμάν Μπεηλίν, Οκιούζ Γκιόλ και Νταγιά. Τα κτήματα αυτά

¹⁰⁴ Νόμος ΓΣΒ΄, *Περί συνοικισμού...*, ό.π., άρθρο 5, για τους παραθαλάσσιους οικισμούς. Τα οριστικά παραχωρητήρια θα εκδοθούν πολύ αργότερα από το Υπουργείο Γεωργίας, μετά την απόσβεση των υπόλοιπων χρεών, βάσει του Νόμου 18/1944. Αικ. Καρβελά, *Μηχανισμοί εγκατάστασης...*, ό.π.

¹⁰⁵ Με σχετικό διάταγμα (Β.Δ., *Περί των κατά τα άρθρα 19 και 20 του από 7 Απριλίου 1907, νόμου ΓΣΒ΄, Περί συνοικισμού και διανομής γαιών εν Θεσσαλία, προβλεπομένων κληρώσεων*, ΦΕΚ 210, 27 Οκτωβρίου 1907, σ. 861-862), εξασφαλίζεται το «αδιάβλητο της διαδικασίας». Η επιτροπή που διενεργεί την κλήρωση είναι τριμελής και συγκροτείται από τον Νομάρχη της περιοχής, όπου ανήκει η διανεμόμενη γη, τον διευθυντή και οικονομικό επιθεωρητή του γραφείου των Στεφανοβίκειων κτημάτων, το οποίο έχει συσταθεί με την εξαγορά τους και τον πρεσβύτερο καλλιεργητή του χωριού, ο οποίος έχει επιλεγεί από τους ακτήμονες και ο οποίος αντικαθίσταται, σε περίπτωση απουσίας του, από τον ιερέα ή ειδικό πάρεδρο του χωριού. Αικ. Καρβελά, *Μηχανισμοί εγκατάστασης...*, ό.π.

¹⁰⁶ Πηγή: Αικ. Καρβελά, *Μηχανισμοί εγκατάστασης...*, ό.π.

χωρίστηκαν σε λωρίδες (ντάμκιες) καλλιεργήσιμης γης¹⁰⁷. Ωστόσο, η δημοσιοποίηση των καταλόγων των δικαιούχων στην Ευξεινούπολη καθυστέρησε έναν χρόνο μετά την ψήφιση του θεμελιώδους νόμου,¹⁰⁸ τόσο εξαιτίας της καθυστέρησης της αγοράς των καλλιεργήσιμων γαιών, όσο και τις καθυστερήσεις στον ορισμό του επαγγέλματος των προσφύγων. Ο προσδιορισμός του επαγγέλματος ήταν αυτός που θα καθόριζε και την έκταση του διανεμόμενου κλήρου.

2.10. Η εγκατάσταση ντόπιων και προσφύγων αγροτών

Ως κατάλληλη περιοχή για την εγκατάσταση των προσφύγων με προέλευση από τις παράκτιες περιοχές της Ανατολικής Ρωμυλίας, επιλέγεται από επταμελή επιτροπή¹⁰⁹ η παραθαλάσσια περιοχή της επαρχίας Αλμυρού, όπως και η περιοχή που εκτείνεται βορειοδυτικά του Αλμυρού. Μετά την αγορά των κτημάτων, συγκροτείται ειδικό συνεργείο, το τρίτο κατά σειρά που συγκροτείται στη Θεσσαλία, με έδρα τον Αλμυρό, το οποίο απαρτίζεται από δύο εργοδηγούς και δύο γεωμέτρους και είναι επιφορτισμένο με την καταμέτρηση και τον σχεδιασμό των δύο οικισμών, της Νέας Αγχιάλου και της Ευξεινούπολης¹¹⁰.

Η νομοθεσία που αφορά στη συγκρότηση των δύο αυτών οικισμών υπερισχύει αριθμητικά κατά πολύ της αντίστοιχης για τους υπόλοιπους 28 μεσόγειους οικισμούς στους οποίους εγκαθίστανται ντόπιοι και πρόσφυγες ακτήμονες. Παρατηρούμε να έρχεται η πολιτεία για πρώτη φορά αντιμέτωπη με την επίλυση τόσων πολύπλοκων νομικών προβλημάτων, στην κατεύθυνση του σχεδιασμού και της σύστασης και οργάνωσης οικισμών εκ θεμελίων, οι οποίοι θα αποτελέσουν και «υπόδειγμα» για την

¹⁰⁷ Προσωπικό αρχείο κ. Βίκτωρα Κοντονάτσιου.

¹⁰⁸ Υπ. Πράξις, *Περί ορισμού του χρόνου προς ενέργειαν της κληρώσεως των εις τους εποικισθησόμενους πρόσφυγας ομογενείς εκ Πύργου, Βάρνης, Σωζοπόλεως, Ευσταθιοχωρίου, Καβάρνης, Μεσημβρίας, Βαλτσικίου και Άσπρου διανεμητέων οικοπέδων του συνοικισμού Ευξεινουπόλεως*, ΦΕΚ 86, 19 Απριλίου 1908, σ.322.

¹⁰⁹ Νόμος ΓΣΒ', *Περί συνοικισμού...*, ό.π., άρθρο 3, σ. 227.

¹¹⁰ Β.Δ., *Περί ορισμού συνεργείων εν Θεσσαλία προς εκτέλεσιν του νόμου ΓΣΒ' της 7^{ης} Απριλίου 1907, περί συνοικισμού και διανομής γαιών εν Θεσσαλία και περί ιδρύσεως Θεσσαλικού Γεωργικού Ταμείου*, ΦΕΚ 86, 4 Μαΐου 1907, άρθρα 1-4, σ. 348. Και *Εισηγητική Έκθεσις επί του νομοσχεδίου μερί μεταρρυθμίσεως και συμπληρώσεως διατάξεων του νόμου ΓΣΒ'*, Παράρτημα της Εφημερίδας της Βουλής, Β' Σύνοδος, ΙΗ' Βουλευτική περίοδος 1908, σ. 304.

υλοποίηση του τρόπου εγκατάστασης των προσφύγων αλλά και των γηγενών κατοίκων της περιοχής¹¹¹.

Χαρακτηριστικό είναι πως οι πρόσφυγες από τον Πύργο, τη Βάρνα, τη Σωζόπολη, το Ευσταθιοχώρι, τη Μεσημβρία, την Καβάρνη, το Άσπρο και το Βαλτσίκι, πριν προβεί η Κυβέρνηση σε κάποια αγοραπωλησία, υποδεικνύουν οι ίδιοι το μέρος που θεωρούν ότι μπορεί να διασφαλίσει την επιβίωσή τους. Πρόκειται για τις χέρσες γαίες στη θέση Τσερκέζικα της πόλης του Αλμυρού. Η πρόταση, όμως, όταν γίνεται από τον Νομάρχη Μαγνησίας προς το Δημοτικό Συμβούλιο Αλμυρού συναντάει αντιδράσεις. Είναι η αποτύπωση της μίας όψης των σχέσεων μεταξύ των προσφύγων και των ντόπιων που τους θεωρούν «ξένους».¹¹²

Οι διαφωνίες που υπήρξαν στο Δημοτικό Συμβούλιο του Αλμυρού πάνω στο θέμα του τόπου της εγκατάστασης των προσφύγων, είχε ως αποτέλεσμα τόσο την καθυστέρηση της διαδικασίας της αγοράς των κτημάτων Καρτάλη-Μπαλτατζή, όσο και της κατάρτισης ρυμοτομικού σχεδίου του οικισμού της Ευξεινούπολης, επιμηκύνοντας τον χρόνο εγκατάστασης για μετά τον χειμώνα του 1907. Ωστόσο, ύστερα από πιέσεις του Νομάρχη, το Δημοτικό Συμβούλιο Αλμυρού συναίνεσε στην αγορά των γαιών έκτασης 800 στρεμμάτων από το Δημόσιο, με το συμβολικό ποσό των 1.000 δραχμών. Για την αγορά των Τοπάλιων κτημάτων εκταμιεύτηκαν χρήματα από το ποσό του πρώτου γεωργικού δανείου, μετά από εντολή του Υπουργείου Οικονομικών στις 16 Ιουλίου 1907, προς την Εθνική Τράπεζα, ενώ το ρυμοτομικό σχέδιο του οικισμού της Ευξεινούπολης εγκρίθηκε προς το τέλος του 1907¹¹³. Η Επιτροπή, προκειμένου να αποφευχθεί περαιτέρω καθυστέρηση στην εγκατάσταση των προσφύγων εισηγήθηκε στο Υπουργείο Οικονομικών, το οποίο έκανε δεκτή την κλήρωση των οικοπέδων του οικισμού¹¹⁴.

¹¹¹ Περισσότερα Βασιλικά Διατάγματα για τη Νέα Αγχίαλο και περισσότερες υπουργικές αποφάσεις και υπουργικές πράξεις για την Ευξεινούπολη. Οι πράξεις αυτές αποτελούν το 21,2% του συνόλου που παρήγαγε το ελληνικό Κοινοβούλιο για τους μεσόγειους και παραθαλάσσιους οικισμούς. Αικ. Καρβελά, *Μηχανισμοί εγκατάστασης...*, ό.π.

¹¹² Οι σχέσεις μεταξύ αυτόχθονων και ετερόχθονων είναι ένα ζήτημα με βαθιές ρίζες, καθώς η μεταξύ τους συνύπαρξη και αντιπαράθεση χρονολογείται από τη σύσταση του ελληνικού κράτους και φτάνει στις μέρες μας με αφορμή μερικές εκφάνσεις της οικονομικής και κοινωνικής ζωής. Ελ. Σκοπετέα, *Το «Πρότυπο Βασίλειο» και η Μεγάλη Ιδέα. Όψεις του εθνικού προβλήματος στην Ελλάδα (1830-1880)*, εκδ. Πολύτυπο, Αθήνα 1988.

¹¹³ Β.Δ., *Περί εγκρίσεως σχεδίου ρυμοτομίας του συνοικισμού της Ευξεινούπολης εν τη θέσει Τσερκέζικα της περιφέρειας της πόλεως Αλμυρού*, ΦΕΚ 248, 7 Δεκεμβρίου 1907, άρθρο 5, σ. 1005.

¹¹⁴ Β.Δ., *Περί του προσδιορισμού της προθεσμίας προς υποβολήν δηλώσεων συμμετοχής εις την διανομήν των γαιών εθνικών χωρίων, κειμένων εν τη επαρχία Αλμυρού*, ΦΕΚ 248, 7 Δεκεμβρίου 1907, άρθρο 5, σ. 1005.

2.11. Ο σχεδιασμός και η κατασκευή των προσφυγικών οικισμών

Η εγκατάσταση των προσφύγων στους νέους οικισμούς περιλάμβανε σχέδιο ρυμοτόμησης των οικισμών, κατάτμηση του χώρου για τον καθορισμό των οικοπέδων και κατασκευή οικημάτων. Στους αγροτικούς προσφυγικούς οικισμούς η πολεοδομική οργάνωση που προβλέπεται είναι υποτυπώδης. Κάθε οικισμός,¹¹⁵ «ρυμοτομείται προχείρως και χωρίζεται σε οικόπεδα», με αποτέλεσμα να προκύπτουν παραλλαγές απλών ορθογώνιων σχεδίων οικοπεδοποίησης από την επανάληψη του βασικού τύπου που συχνά είναι μοναδικό. Στην ορθογωνική μορφή του οικισμού¹¹⁶ τα κτίσματα που προβλέπεται να κατασκευαστούν δεν αναπτύσσονται ελεύθερα στον χώρο, αλλά εντάσσονται σε οικοδομικά τετράγωνα, ενώ ελάχιστοι είναι οι προβλεπόμενοι κοινόχρηστοι και κοινωφελείς χώροι, αν και οι συνοικισμοί θα μπορούσαν να υιοθετήσουν πιο ευέλικτες μορφές για κάλυψη μελλοντικών αναγκών, από τη στιγμή που βρίσκονταν μακριά από κατοικημένους τόπους ή στις παρυφές των πόλεων. Επίσης, η ίδρυση του προσφυγικού οικισμού δίπλα σε αστικό χώρο, όπως ο Αλμυρός στην περίπτωση της Ευξεινούπολης, ισοδυναμεί ουσιαστικά με την επέκταση της πόλης και θα πρέπει να εναρμονίζεται με το προς εκπόνηση σχέδιο, προκειμένου να μην προκύψουν σοβαρά προβλήματα¹¹⁷.

Οι κοινόχρηστοι χώροι τοποθετούνται συνήθως σε ένα όμοιο με τα υπόλοιπα κενό τετράγωνο και προορίζονται για εντελώς στοιχειώδεις λειτουργίες, δηλαδή σχολείο, εκκλησία και κατοικία ιερέα, πλατεία, αλλά και χώρο για νεκροταφείο, χώρο αλωνιών κι ενός στρατιωτικού καταλύματος. Επίσης, υπάρχει η δυνατότητα κατασκευής παντοπωλείου και σιδηρουργείου. Με συμπληρωματικά διατάγματα¹¹⁸, Προβλέπεται και δενδροφύτευση στους κοινόχρηστους χώρους. Τα σχέδια των οικισμών και την εκπόνηση συγκεκριμένου σχεδίου από λιθόκτιστες και πλινθόκτιστες κατοικίες αναλαμβάνει να φέρει εις πέρας μία τριμελής επιτροπή, που αποτελείται από έναν επιθεωρητή δημοσίων έργων, τον Νομομηχανικό Μαγνησίας κι

¹¹⁵ Όπως ορίζεται και από το μεταγενέστερο Β.Δ., *Περί αγροτικής αποκατάστασης των προσφύγων*, ΦΕΚ 6-11/7/1923.

¹¹⁶ Βλ. παράρτημα για το σχέδιο το οικισμού της Ευξεινούπολης.

¹¹⁷ Α. Καραδήμου- Γερολύμπου, *Πόλεις και Πολεοδομία.....*, ό.π.

¹¹⁸ Νόμος ΓΣΒ', *Περί συνοικισμού...*, ό.π., άρθρο 16, σ. 230.

έναν προϊστάμενο του αρμόδιου συνεργείου γεωμετρών.¹¹⁹ Στα σχέδια περιλαμβάνεται ο προϋπολογισμός της συνολικής δαπάνης κατασκευής και οι υποχρεώσεις του κατασκευαστή προκειμένου το έργο να τεθεί σε δημοπρασία. Το υπουργείο Εσωτερικών, βασιζόμενο στις γνωμοδοτήσεις της επιτροπής, προτείνει τρεις διαφορετικές προτάσεις κατασκευής. Είτε η κατασκευή ανατίθεται στον επιθεωρητή ή τον νομομηχανικό δημοσίων έργων, υπό την προϋπόθεση ότι η κάθε κατασκευή δεν θα υπερβεί το ποσό των 1.000 δραχμών, είτε προτείνει τη σύμβαση με κάποια κατασκευαστική εταιρεία, η οποία θα αναλάβει την κατασκευή με το ίδιο κόστος, είτε, τέλος, με διενέργεια δημοπρασίας για εργολαβική ανάληψη της κατασκευής των κατοικιών συνολικά ή ανά οικισμό.

Στις 20 Μαΐου 1907, με διαταγή, αριθμός 47747 του Υπουργείου Εσωτερικών, δίνεται η εντολή στον γεωμέτρη Γ. Χριστοφόρου και στον εργοδηγό Σπανουδάκη να συντάξουν σχέδιο των κατοικιών για τους πρόσφυγες των οικισμών. Το σχέδιο υποβάλλεται στις 2 Ιουνίου, με θετική γνωμάτευση από το συμβούλιο των δημοσίων έργων και αμέσως μετά εγκρίνεται από το Υπουργείο Οικονομικών¹²⁰.

Στη δημοπρασία παρουσιάζεται μόνο ένας μειοδότης, φανερώνοντας την έλλειψη ανταγωνισμού στον κατασκευαστικό τομέα στις αρχές του αιώνα. Ο εργολάβος εκτιμά το κόστος κατασκευής κάθε κατοικίας στις 1.185 δραχμές, προσεγγίζοντας με μεγαλύτερη ακρίβεια το πραγματικό κόστος από τις 1.000 δραχμές που εκτιμάται από το ελληνικό κράτος. Προκειμένου να αποφευχθεί περαιτέρω καθυστέρηση στην κατασκευή εις βάρος των προσφύγων που βίωναν τη δύσκολη περίοδο του χειμώνα, οι προτάσεις έγιναν δεκτές. Άλλωστε, κατά τη διάρκεια της ανέγερσης των οικισμών, το ποσό των 1.000 δραχμών που χορηγούσε το Δημόσιο κρίθηκε ανεπαρκές και για τον λόγο αυτό ψηφίστηκε συμπληρωματικός νόμος το 1908, σύμφωνα με τον οποίο, το κρατικό χορήγημα αυξήθηκε στις 1.200 δραχμές για κάθε κατοικία¹²¹.

Η οικοδόμηση των οικημάτων της Ευξεινούπολης ανατίθεται στον νομομηχανικό δημοσίων έργων, ενώ η προμήθεια των υλικών¹²² γίνεται με ιδιαίτερες

¹¹⁹ Νόμος ΓΣΒ', *Περί συνοικισμού...*, ό.π., άρθρο 8, σ. 228.

¹²⁰ Εισηγητική Έκθεση..., ό.π., Παράρτημα της *Εφημερίδος των συζητήσεων της Βουλής*, Β' Σύνοδος, ΙΗ' Βουλευτική περίοδος 1907, σ. 304.

¹²¹ *Νομοσχέδιο περί συνοικισμού και διανομής γαιών εν Θεσσαλία και περί ιδρύσεως Θεσσαλικού Γεωργικού Ταμείου*, Παράρτημα της *Εφημερίδας της Βουλής*, έκτακτη Σύνοδος, ΙΗ' Βουλευτική περίοδος, 16 Φεβρουαρίου 1907, σ.264.

¹²² Αναλυτικά για τις τιμές των υλικών που χρησιμοποιήθηκαν στην ανοικοδόμηση του οικισμού της Ευξεινούπολης, βλ. την Εργολαβία της Ευξεινούπολης στο παράρτημα.

συμβάσεις, αφού κάθε άλλη διαδικασία αποδεικνύεται χρονοβόρα. Το Υπουργείο εγκρίνει την προμήθεια ξυλείας από τον εμπορικό οίκο του Γ. Αφεντούλη στην Τεργέστη, για την κατασκευή 1.000 κατοικιών, από τις οποίες οι 750 προορίζονται για τον οικισμό της Ευξεινούπολης, ενώ οι υπόλοιπες για οικισμούς που ανήκουν σε άλλες περιοχές. Η ξυλεία θα φτάσει στο λιμάνι του Βόλου με το πλοίο Sarajevo, σε πέντε διαφορετικά φορτία, σε διάστημα πέντε μηνών, από τον Οκτώβριο του 1907 ως τον Φεβρουάριο του 1908. Το συνολικό κόστος της παραγγελίας θα φτάσει τις 350.000 δραχμές και η αποπληρωμή του ποσού θα γίνει με εκταμίευση ποσού από το πρώτο γεωργικό θεσσαλικό δάνειο.¹²³

Η προμήθεια πλίνθων για την κατασκευή των κατοικιών γίνεται από τη Θεσσαλονίκη και των κεραμιδιών από τη Χαλκίδα και τη Ζάκυνθο. Το κόστος ανέρχεται στις 3.575,18 δραχμές και στις 15.363 δραχμές αντίστοιχα. Μέχρι το τέλος του 1907, για την κατασκευή των οικημάτων στους παραθαλάσσιους οικισμούς μεταφέρονται 418.000 κεραμίδια και 400.000 πλίνθοι, το συνολικό τους κόστος ανέρχεται στις 31.718,18 δραχμές και το ποσό που αντιστοιχεί σε κάθε κατοικία υπολογίζεται στις 18,5 δραχμές¹²⁴.

Στην Ευξεινούπολη από τους πρώτους 934 οικιστές τελικά παρέμειναν 745, ενώ οι κατοικίες που κατασκευάστηκαν ήταν 856. Τόσο ο οικισμός της Ευξεινούπολης όσο και αυτός της Νέας Αγχιάλου ήταν του ίδιου αρχιτεκτονικού τύπου με τη διαφορά ότι στην Ευξεινούπολη χρησιμοποιήθηκε περισσότερο τσιμεντοκονία παρά η πέτρα¹²⁵. Παρατηρούμε στον οικισμό διαφορά μεταξύ των κληρούχων και του αριθμού των κατοικιών, καθώς οι κατοικίες είναι περισσότερες. Το γεγονός αυτό οφείλεται στον περιορισμό της χορήγησης κατοικιών σε επιτηδευματίες πρόσφυγες.¹²⁶

Ένα ιδιαίτερο πρόβλημα στην Ευξεινούπολη προκύπτει στον δεύτερο κυρίως χρόνο της διανομής, από την Επιτροπή περιθάλψης προσφύγων, επειδή χαρακτηρίζει πολλούς πρόσφυγες ως γεωργούς, ενώ στην πραγματικότητα αυτοί δεν είναι και συνεπώς δεν μπορούν να ασκήσουν το επάγγελμα της γεωργίας. Έτσι, εγκαταλείπουν

¹²³ Η αποπληρωμή της ξυλείας γίνεται σε αυστριακό νόμισμα, εφόσον η Τεργέστη τελούσε ακόμα υπό την κατοχή της Αυστροουγγαρικής αυτοκρατορίας. Για τον τρόπο αποπληρωμής της ξυλείας στον Γ. Αφεντούλη καταποτιστικότατη είναι η αλληλογραφία μεταξύ του Υπουργού Οικονομικών και Διοικητή της Εθνικής Τράπεζας, Υπηρεσία δανείου, Επιστολή 16^{ης} Οκτωβρίου 1907, α.α. 29. Επιστολή 5^{ης} Νοεμβρίου 1907, α.α. 30. Επιστολή 28^{ης} Νοεμβρίου 1907, α.α. 32. Επιστολή 29^{ης} Δεκεμβρίου 1907, α.α.36 και επιστολή 1^{ης} Φεβρουαρίου 1908, α.α.37. Αικ Καρβελά, *Μηχανισμοί εγκατάστασης...*, ό.π.

¹²⁴ Αικ Καρβελά, *Μηχανισμοί εγκατάστασης...*, ό.π.

¹²⁵ Νίκος Ανδριώτης, *Πρόσφυγες...*, ό.π., σ. 77.

¹²⁶ Στο ίδιο.

τους κλήρους τους και κηρύσσονται έκπτωτοι. Το Δημόσιο δίνει τη δυνατότητα να εγκατασταθούν στους κλήρους αυτούς νέοι πρόσφυγες, που είναι γεωργοί, με προτεραιότητα όσους προέρχονται από άλλες παραθαλάσσιες πόλεις της Ανατολικής Ρωμυλίας (από τον Αίμο, τον Ραβδά, τον Τσίμο, τη Μπάνη και τον Άγιο Βλάσιο), περιορίζοντας τους επιτηδευματίες στους απολύτως απαραίτητους για την κάλυψη των αναγκών του οικισμού¹²⁷.

2.12. Έκπτωτοι κληρούχοι και αδιάθετοι κλήροι

Ο νόμος ρυθμίζει και τις περιπτώσεις έκπτωσης των προσφύγων από τον κλήρο τους. Έκπτωτος κρίνεται ένας κληρούχος όταν δεν εμφανιστεί έγκαιρα ο ίδιος ή πληρεξούσιός του στην αρμόδια επιτροπή για εγκατάσταση στον κλήρο του και όταν δεν υποβάλλει αίτηση συμμετοχής στην κλήρωση εντός των προβλεπόμενων ημερομηνιών. Η έκπτωση κληρούχων αποφασίζεται από τον Υπουργό Οικονομικών μετά από σχετική έκθεση της επιτροπής που έχει την επιμέλεια της εγκατάστασης. Η απόφαση της έκπτωσης δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως αμέσως μετά την έκδοσή της. Για την περίπτωση των μεσόγειων όσο και των παραθαλάσσιων οικισμών, ο νόμος ορίζει ως έκπτωτους όσους είτε δεν εγκαθίστανται στον κλήρο τους ή δεν τον καλλιεργούν ή τον εγκαταλείπουν μέσα σε διάστημα ενός έτους¹²⁸.

Ο κλήρος αυτού που κηρύσσεται έκπτωτος, ένα μήνα μετά την κήρυξη της έκπτωσής του, περνάει σε δεύτερη κλήρωση ώστε να δοθεί σε όσους πρόσφυγες δεν έλαβαν γη, λόγω ανεπάρκειας κλήρων στην περιοχή τους, αλλά και σε όσους δεν πρόλαβαν τις προθεσμίες εγκατάστασης στον οικισμό και αν δεν υπάρχουν τέτοιες περιπτώσεις, το Δημόσιο εκποιεί αυτούς τους κλήρους με δημοπρασία υπέρ του Θεσσαλικού Γεωργικού Ταμείου.¹²⁹ Αποσκοπώντας στον περιορισμό των δημόσιων

¹²⁷ Νόμος ΓΤΘ', *Περί μεταρρυθμίσεως...*, ό.π., άρθρα 3 και 4, σ. 438 και νόμος ΓΤΞΘ', *Περί αδείας συνομολογήσεως χρεωλυτικού δανείου δρχ. 5.000.000 ονομαστικού κεφαλαίου, προς αποπεράτωσιν του ενεργουμένου εν Θεσσαλία συνοικισμού των εξ Ανατολικής Ρωμυλίας, Βουλγαρίας και Ρουμανίας προσφύγων ομογενών από κοινού προς τους εγκατοίκους Θεσσαλούς*, σ.543. Βλ. επίσης, Υπ. Απόφαση, *Επί των επιδοθεισών δηλώσεων εποίκων ομογενών εξ Αγγιάλου κλπ., περί συμμετοχής αυτών εις την διανομήν των γαιών των εν τη επαρχία Αλμυρού εθνικών χωρίων Ακετσι, Δημητριάδος, Καραμπάσι και Κουνούργιου*, ΦΕΚ 302, 13 Δεκεμβρίου 1908, σ. 1311-1320.

¹²⁸ Νόμος ΓΤΘ', *Περί μεταρρυθμίσεως...*, ό.π., άρθρο 4, σ. 438 και άρθρο 7, σ. 940.

¹²⁹ Νόμος ΝΩΠΓ', *Περί αδείας συνομολογήσεως χρεωλυτικού δανείου δρ. 3.200.000 ονομαστικού κεφαλαίου και περί μεταρρυθμίσεως και προσθήκης διατάξεων εν τοις νόμοις ΓΣΒ' της 7 Απριλίου 1907, ΓΤΘ' της 14^{ης} Μαρτίου 1908, ΓΤΞΘ' της 6 Οκτωβρίου 1909, ΓΦΚΑ' της 9 Ιανουαρίου 1910 και*

δαπανών και του κόστους εγκατάστασης για την οποία απασχολείται πλήθος επιτροπών και υπηρεσιών, αλλά και στην προσπάθεια εξασφάλισης της αποπληρωμής των διανεμόμενων χορηγημάτων στους πρόσφυγες, με νομοθετικές ρυθμίσεις, οι κλήροι όσων κηρύχθηκαν έκπτωτοι παραχωρούνται πλέον σε «πραγματικούς» γεωργούς ή αμπελουργούς. Η λέξη «πραγματικούς» δηλώνει την πρόθεση να διασφαλιστεί ότι οι πρόσφυγες δεν θα εγκαταλείψουν τους κλήρους τους κι ότι η εργασία τους σε αυτούς θα αποπληρώσει τις οφειλές τους προς το Δημόσιο.¹³⁰

Ο ίδιος νόμος προέβλεπε, επίσης, ότι σε περίπτωση που δεν εμφανιστούν σε κάποιο οικισμό πρόσφυγες αυτής της κατηγορίας (πραγματικοί γεωργοί ή αμπελουργοί), οι κλήροι θα αξιοποιούνταν για την αύξηση των κλήρων των υπόλοιπων προσφύγων που κρίθηκαν από την επιτροπή καταρτισμού ανεπαρκείς ή εκποιούνται με δημοπρασία υπέρ του Θεσσαλικού Γεωργικού Ταμείου.

Ωστόσο, όπως θα αναλύσουμε στο επόμενο κεφάλαιο, αυτό δεν λειτούργησε στην πράξη και πολλοί ήταν οι πρόσφυγες, οι οποίοι για διάφορους λόγους, αλλά κυρίως λόγω των συνθηκών διαβίωσης στους νεόδμητους οικισμούς-και συγκεκριμένα στην Ευξεινούπολη που εξετάζουμε- εγκατέλειψαν τους κλήρους τους. Επίσης, η έντονη πίεση που ασκείται από τους πρόσφυγες αλλά και τα δύσκαμπτα διοικητικά μέτρα, δημιουργούν διάφορα προβλήματα. Δεν λείπουν οι περιπτώσεις διαμαρτυρίας από πρόσφυγες για την επιβολή του μέτρου της έκπτωσης. Για τον λόγο αυτό, έρχεται ένας τρίτος κατά σειρά νόμος περί διανομής, ο οποίος προβλέπει τη δυνατότητα ανάκλησης της έκπτωσης, προκειμένου να λυθούν τα προβλήματα από τυχόν μη έγκαιρη εγκατάσταση των προσφύγων στους κλήρους τους.¹³¹

Για την περίπτωση που ο αριθμός των προσφύγων είναι μεγαλύτερος από τους διαθέσιμους κλήρους στους οικισμούς, εισάγεται κι ένα επιπλέον κριτήριο στο νομοθετικό πλαίσιο, αυτό της «πολυμελούς οικογένειας», δίνοντας προτεραιότητα στην εγκατάσταση αυτών των οικογενειών. Σύμφωνα με την Καρβελά, το κριτήριο αυτό δείχνει τη σχέση ανάμεσα στην οικογένεια και στην παραγωγή, καθώς η οικογένεια αποτελεί την παραγωγική μονάδα για την αξιοποίηση της γης με το πλήθος των μελών της.¹³²

ΓΦ/Η' της 6 Μαρτίου 1910 περί συνοικισμού και διανομής γαιών εν Θεσσαλία και περί οργανώσεως και διοικήσεων τους Γεωργικού Θεσσαλικού Ταμείου, άρθρο 9, σ. 1059.

¹³⁰ Αικ. Καρβελά, *Μηχανισμοί εγκατάστασης...*, ό.π.

¹³¹ Νόμος ΓΤΞΘ', *Περί μεταρρυθμίσεως, συμπληρώσεως και προσθήκης διατάξεων εν τοις περί συνοικισμού, διανομής γαιών εν Θεσσαλία και Θεσσαλικού Γεωργικού Ταμείου νόμοι, ΓΣΒ' της 7^{ης} Απριλίου 1907 και ΓΤΘ' της 14^{ης} Μαΐου 1908, άρθρο 7, σ.940.*

¹³² Αικ. Καρβελά, *Μηχανισμοί εγκατάστασης...*, ό.π.

Με το άρθρο 23 του Νόμου ΓΩΠΓ΄ ορίζεται και το μέτρο για την αποβολή των κληρούχων, οι οποίοι, ενώ έλαβαν χορηγήματα, εγκατέλειψαν τους κλήρους τους. Με την εκποίηση της γης επιστρέφονται στους αποβληθέντες κληρούχους τα χρήματα που ενδεχομένως ξόδεψαν για τη βελτίωση των ακινήτων του κλήρου τους, αν φυσικά το ποσό της εκποίησης υπερέβαινε τις οφειλές τους προς το Δημόσιο. Το ποσό της εκποίησης, αποτέλεσε έσοδο για το Θεσσαλικό Γεωργικό Ταμείο.¹³³

Μέχρι το 1911 παρατηρείται το φαινόμενο της «συγκληρουχίας» μεταξύ των προσφύγων, δηλαδή των προσφύγων με συγγενικούς δεσμούς μεταξύ τους. Με το άρθρο 11 του ίδιου νόμου επιχειρείται διαχωρισμός των κλήρων, ώστε να αυτονομηθούν, παραχωρώντας στους συν κληρούχους ένα οικόπεδο από τα αδιάθετα των οικισμών, γη μέχρι δύο στρέμματα για λαχανόκηπο και χορήγηση για την ανέγερση κατοικίας.

Μετά την εγκατάσταση των προσφύγων με προέλευση από τις παράκτιες περιοχές της Ανατολικής Ρωμυλίας στους παραθαλάσσιους οικισμούς της Ευξεινούπολης και της Νέας Αγκιάλου, δίνεται η δυνατότητα σε αυτούς που ασχολούνται με τη γεωργία να διεκδικήσουν τις επιπλέον καλλιεργήσιμες γαίες, καθώς και μία επιπλέον κατοικία από τις αδιάθετες του οικισμού. Οι αδιάθετοι κλήροι, όπως θα δούμε και στο επόμενο κεφάλαιο, προέκυψαν από την εγκατάλειψή τους από τους πρώτους δικαιούχους. Το τίμημα των νέων κλήρων που διεκδικούν συνυπολογίζεται με την οφειλή του κλήρου τους, ενώ στην περίπτωση που αιτούνται την ίδια κατοικία περισσότεροι ενδιαφερόμενοι, το θέμα λύνεται με τη διεξαγωγή κλήρωσης. Ωστόσο, το οικονομικό βάρος που προστίθεται σε κάποιον με την αποδοχή δεύτερης κατοικίας, δεδομένων των συνθηκών, αποθαρρύνει πολλούς πρόσφυγες στο να υποβάλλουν αίτηση. Έτσι, οι αδιάθετες κατοικίες συνήθως εκποιούνται και τα έσοδα ενισχύουν και πάλι το Θεσσαλικό Γεωργικό Ταμείο¹³⁴.

Τέλος, για να βελτιωθεί η οικονομική επίδοση των προσφύγων στην καλλιέργεια της γης και να ενισχυθεί η κτηνοτροφική παραγωγή, παραχωρούνται λιβάδια για κοινή χρήση.

¹³³ Νόμος ΓΩΠΓ΄, *Περί άδειας συνομολογήσεως...*, ό.π., άρθρο 23, σ. 1062.

¹³⁴ Υπ. Απόφασις, *Περί εγκαταστάσεως προσφύγων κληρούχων εξ Ανατολικής Ρωμυλίας επί 21 αδιάθετων κλήρων γεωργών κλπ.*, άρθρο 17, σ. 106.

2.13. Χρηματικά χορηγήματα στους κληρούχους

Τα χρηματικά χορηγήματα του Δημοσίου καταβάλλονται στους πρόσφυγες λαμβάνοντας υπόψη την επαγγελματική τους εξειδίκευση, καθώς και την κατάσταση της μερικής ή ολικής απορίας τους. Για την επιτυχία της απόδοσής τους, αρμόδιες επιτροπές επιβλέπουν τις δόσεις και τον τρόπο χορήγησής τους¹³⁵.

Για να ανταπεξέλθει ένας πρόσφυγας τον πρώτο χρόνο της εγκατάστασής του στον οικισμό, δέχεται άμεση χρηματική βοήθεια, η οποία αντιστοιχεί στις 1.100 δραχμές για την αγορά δύο αροτριώντων ζώων, γεωργικών εργαλείων και ποσότητας σπόρων. Επιπλέον, εκτός από το ποσό των 1.000 δραχμών που λαμβάνει για την κατασκευή της οικίας του, παίρνει 900 δραχμές για τη διαβίωση της οικογένειάς του και των ζώων του¹³⁶.

Πίνακας 5

Χορηγήματα στους πρόσφυγες ανά κατηγορία δικαιούχων

Δικαιούχοι χορηγημάτων	Κατασκευή οικίας	Αγορά Αρ.ζώων	Αγορά εργαλείων	Αγορά σπόρων	Ζωάρκεια	Έναρξη επαγγέλματος	Σύνολο σε δραχμές
Πρόσφυγες γεωργοί κληρούχοι- παραθαλάσσιων οικισμών	1000 (1200)	1100			900		3000 (3200)
Πρόσφυγες γεωργοί κληρούχοι-μεσόγειων οικισμών	1000 (1200)	700	100	300	900		3000 (3200)
Πρόσφυγες επιτηδευματίες κληρούχοι	100 (1200)				600	100-200	1200-2000
Πρόσφυγες μη γεωργοί κληρούχοι μεσόγειων οικισμών	1000 (1200)						1000-1200
Πρόσφυγες ενήλικοι άγαμοι	1000 (1200)	700	500				220-2400
Πολυμελείς οικογένειες προσφύγων μη γεωργών	1000 (1200)				600-900	100-200	1700-2300
Εγχώριοι γεωργοί κληρούχοι		500					500

¹³⁵ Β.Δ., *Περί κανονισμού του τρόπου της διαθέσεως των καταβλητέων χρηματικών χορηγημάτων εις τους κατά τον νόμον ΓΣΒ' της 7^{ης} Απριλίου 1907 περί συνοικισμού και διανομής γαιών εν Θεσσαλία, δικαιούμενους να μετάσχουσι της διανομής καλλιεργητάς*, ΦΕΚ 203, 18 Οκτωβρίου 1907, άρθρο 1-3, σ. 834.

¹³⁶ Πίνακας χορηγημάτων: Αικ. Καρβελά, *Μηχανισμοί εγκατάστασης...*, ό.π.

Οι πρόσφυγες επιτηδευματίες των παραθαλάσσιων οικισμών δεν δικαιούνται άλλη γη εκτός του οικοπέδου εντός του οποίου θα κατασκευαστεί η κατοικία τους, εξαιτίας του γεγονότος ότι δεν ασχολούνται επαγγελματικά με τη γεωργία. Επομένως, το χορήγημα διαμορφώνεται ως εξής: 1.000-1.200 δραχμές για την κατασκευή της κατοικίας, 600 δραχμές για ζωάρκεια, δηλαδή για καθημερινά έξοδα διαβίωσης, καθώς και 100-200 δραχμές για την έναρξη επαγγέλματος.

Το χορήγημα που αντιστοιχεί στην κάλυψη των καθημερινών αναγκών έχει διαβαθμίσεις, ανάλογα με τον αριθμό των μελών μίας οικογένειας. Μπορεί, έτσι, να κυμαίνεται από 600-900 δραχμές. Εκτός από το ύψος του χορηγήματος, οι πολυμελείς οικογένειες έχουν προτεραιότητα, όπως ήδη αναφέραμε, στην εγκατάσταση στους οικισμούς. Το Δημόσιο, επίσης, χορηγεί ενίσχυση 500 δραχμών στους ντόπιους κληρούχους των οικισμών (στην περίπτωση κυρίως των μεσόγειων οικισμών, καθώς η Ευξεινούπολη είναι προσφυγικός οικισμός τα πρώτα χρόνια της δημιουργίας της, με ελάχιστους ντόπιους κληρούχους). Με τις επόμενες νομοθετικές ρυθμίσεις, μετά το 1908, συμπεριλαμβάνονται στη διανομή κλήρων και χρηματικών χορηγημάτων και όσοι πρόσφυγες αρχικά είχαν απορριφθεί από τη διαδικασία.

Στον τρίτο κατά σειρά νόμο της διανομής,¹³⁷ το 1909, χρονιά που συμπίπτει με τη σύναψη του β' γεωργικού θεσσαλικού δανείου, τίθενται επιπρόσθετα κριτήρια για τη λήψη χορηγήματος από τους πρόσφυγες, όπως είναι ο αριθμός των μελών μιας οικογένειας, οι οικονομική κατάσταση και η έκταση του κλήρου, ενώ όσον αφορά στο τελευταίο έτος της διανομής (1911), τα κριτήρια γίνονται αυστηρότερα, καθώς οι ελεγκτές υπάλληλοι του Δημοσίου θα πρέπει να πιστοποιήσουν την επίδοση των προσφύγων στις γεωργικές τους εργασίες, προκειμένου να τους χορηγηθεί η δεύτερη δόση του χρηματικού χορηγήματος. Ο λεγόμενος «έλεγχος αποδοτικότητας» οδηγεί στην έκπτωση από τον κλήρο όσους πρόσφυγες είτε δεν καλλιέργησαν τη γη, είτε η απόδοση της καλλιέργειας ήταν χαμηλή. Θα πρέπει, επίσης, να συνυπολογίσουμε ότι τα πρώτα χρόνια της εγκατάστασης των προσφύγων στη Θεσσαλία δεν είναι εύκολα, καθώς οι συνεχείς πολεμικές επιχειρήσεις αναγκάζουν πολλούς από αυτούς να επιστρατευτούν κι επομένως η γεωργική τους απόδοση δεν μπορεί να εκτιμηθεί με βάση αυτά τα δεδομένα. Το Δημόσιο αποζημιώνει τους πρόσφυγες με χρηματικό ποσό έως 400 δραχμές, ανάλογα με τον αριθμό των μελών της οικογένειάς τους και διαθέτει τους κλήρους αυτούς σε άλλους πρόσφυγες, με την προϋπόθεση ότι θα

¹³⁷ Νόμος ΓΤΘ', *Περί μεταρρυθμίσεως...*, ό.π., άρθρο 5, σ. 438.

αναλάβουν και την αποπληρωμή τους, ή, αν δεν υπάρχουν αποδέκτες, οι κλήροι δημοπρατούνται με τα έσοδα να τροφοδοτούν, για ακόμη μία φορά, το Θεσσαλικό Γεωργικό Ταμείο.

Μετά την έκπτωση από τους κλήρους, ορίζεται χρηματική αποζημίωση για όσους αμπελουργούς είχαν δαπανήσει χρηματικά ποσά για τις καλλιέργειές τους, αλλά και για όσους έχτισαν κατοικίες με δικά τους έξοδα.¹³⁸

Για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που ανέλαβε το Δημόσιο με τον νόμο ΓΣΒ', συνομολογείται το Γεωργικό Θεσσαλικό Δάνειο, ονομαστικού κεφαλαίου 5.000.000 δραχμών, με τόκο 5%.¹³⁹ Από τα χρήματα του δανείου, 1.200.000 δραχμές διατίθενται για την εφάπαξ χρηματοδότηση όσων προσφύγων δεν είχαν δηλώσει συμμετοχή στη διανομή, όσων δεν έλαβαν κλήρο λόγω της έλλειψης γαιών στις περιοχές εγκατάστασής τους, όσων κηρύχτηκαν έκπτωτοι γιατί δεν εγκαταστάθηκαν στους κλήρους τους, αλλά και όσων αποφάσισαν να εγκατασταθούν σε άλλες περιοχές της Ελλάδας, αφού παραιτήθηκαν πρώτα από τον κλήρο τους.¹⁴⁰ Το ύψος του χορηγήματος κυμαίνεται από 250 έως 600 δραχμές, ανάλογα με τον αριθμό των μελών μιας οικογένειας.

Οι πρόσφυγες των δύο παραθαλάσσιων οικισμών αντιμετώπιζαν έντονο πρόβλημα έλλειψης γαιών τα πρώτα χρόνια της εγκατάστασής τους. Για να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα, προβλέφθηκε η μίσθωση γαιών από τους πρόσφυγες, για διάστημα δύο ετών, μέχρι να εξευρεθεί λύση για την αγορά από το Δημόσιο επιπλέον εκτάσεων. Η ρύθμιση αυτή αφορά μόνο τους πρόσφυγες που δικαιούνται τις χρηματικές χορηγίες και η αποπληρωμή της μίσθωσης συνυπολογίζεται με τις χρεολυτικές δόσεις του κλήρου εγκατάστασης¹⁴¹.

¹³⁸ Η πρόβλεψη του νομοθέτη για απόδοση αποζημίωσης στον κάτοχο αμπέλου μας παραπέμπει στην εξειδικευμένη γνώση των προσφύγων της Ανατολικής Ρωμυλίας στην αμπελουργία και ιδίως αυτών οι οποίοι προέρχονται από την παράκτια ζώνη. Άλλωστε, στη διανομή των κλήρων οι πρόσφυγες αμπελουργοί αποτελούν ειδική κατηγορία και η έκταση των κλήρων τους σχετίζεται με αυτή τους την ιδιότητα. Συνεπώς, οι πρόσφυγες αυτοί δαπανούν χρήματα για την αμπελοκαλλιέργεια και σε περίπτωση αποβολής από τον κλήρο τους το Δημόσιο οφείλει να τους αποζημιώσει. Νόμος ΓΣΒ', *Περί συνοικισμού...*, ό.π., άρθρο 28, σ. 233.

¹³⁹ Νόμος ΓΤΕΖ', *Περί αδείας συνομολογήσεως χρεολυτικού δανείου δραχμών 5.000.000 ονομαστικού κεφαλαίου, προς αποπεράτωσιν του ενεργούμενου εν Θεσσαλία συνοικισμού των εξ Ανατολικής Ρωμυλίας, Βουλγαρίας και Ρουμανίας προσφύγων ομογενών από κοινού προς τους εγκατοίκους Θεσσαλούς*, ΦΕΚ 123, 6 Ιουνίου 1909, άρθρο 1, σ. 543.

¹⁴⁰ Πολλοί είναι οι πρόσφυγες, οι οποίοι, λόγω των δύσκολων συνθηκών διαβίωσης στους προσφυγικούς οικισμούς και λόγω του γεγονότος ότι δεν ασχολούνταν επαγγελματικά στον τομέα της γεωργίας, αλλά ασκούσαν επαγγέλματα, όπως του γιατρού, του δασκάλου κλπ., προτίμησαν να εγκατασταθούν σε αστικά κέντρα, όπως τον Βόλο, την Αθήνα κλπ. Προσωπικό αρχείο κ. Βίκτωρα Κοντονάτσιου.

¹⁴¹ Στη ρύθμιση αυτή συμπεριλαμβάνονται και οι πρόσφυγες της Νέας Αγχιάλου, στους οποίους παραχωρείται η εκμίσθωση των γαιών του κτήματος Αϊδινίου της Κασσαβέτειας Πρακτικής Γεωργικής

Το 1911, το οποίο αποτελεί και το τελευταίο έτος της παροχής οικονομικών βοηθημάτων, επιλύονται θέματα όπως η εγκατάσταση όσων προσφύγων δεν είχαν λάβει κλήρους, καθώς και η επέκταση των κλήρων, ύστερα από αίτηση των προσφύγων. Προκειμένου να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα διατίθενται από το Δημόσιο 150.000 δραχμές για την αγορά περισσότερων γαιών για την αποκατάσταση των προσφύγων, καθώς οι εκτάσεις που είχαν διανεμηθεί ήταν ανεπαρκείς, αλλά και μικρότερες σε έκταση από ό,τι ορίζει ο θεμελιώδης νόμος¹⁴².

2.14. Φορολογικές ελαφρύνσεις

Οι πρόσφυγες απαλλάσσονται για μία τριετία από κάθε φορολογία, αλλά και από κάθε εισαγωγικό δασμό, προκειμένου να μεταφέρουν από τον τόπο προέλευσής τους οικοσκευή, εργαλεία ή ζώα στη νέα τους κατοικία. Απαλλάσσονται, επίσης, από τέλη χαρτοσήμου για όλα τα απαραίτητα έγγραφα που καλούνται να συντάξουν προς το Δημόσιο ή τις δικαστικές αρχές.¹⁴³

Ο νόμος ΓΩΠΓ' προβλέπει, επίσης, και την απαλλαγή από φόρους για τα υλικά που ενδεχομένως χρησιμοποιήσουν οι πρόσφυγες για να κατασκευάσουν οι ίδιοι την κατοικία τους, προκειμένου να διευκολυνθούν από τη μείωση του κόστους των πρώτων υλών.

Τέλος, τους δίνεται η δυνατότητα αγοράς, είτε ατομικά είτε ομαδικά, αγροτεμαχίων, με τη χορήγηση σε αυτούς ενυπόθηκων δανείων, εφόσον σε αυτές τις εκτάσεις δεν είναι εγκατεστημένοι επίμορτοι καλλιεργητές. Όπως ισχύει για τους πρόσφυγες κληρούχους, έτσι και για όσους πρόσφυγες κατέφυγαν σε αγορά κτημάτων, υπάρχει απαλλαγή φορολογίας για ένα «γεωργικό έτος». Ωστόσο, όπως θα δούμε στο επόμενο κεφάλαιο, η λήψη δανείου από τους πρόσφυγες δεν εγκρινόταν πάντα από την τράπεζα στην οποία υπέβαλαν αίτηση, με αποτέλεσμα να βρίσκονται σε δυσχερή κατάσταση.

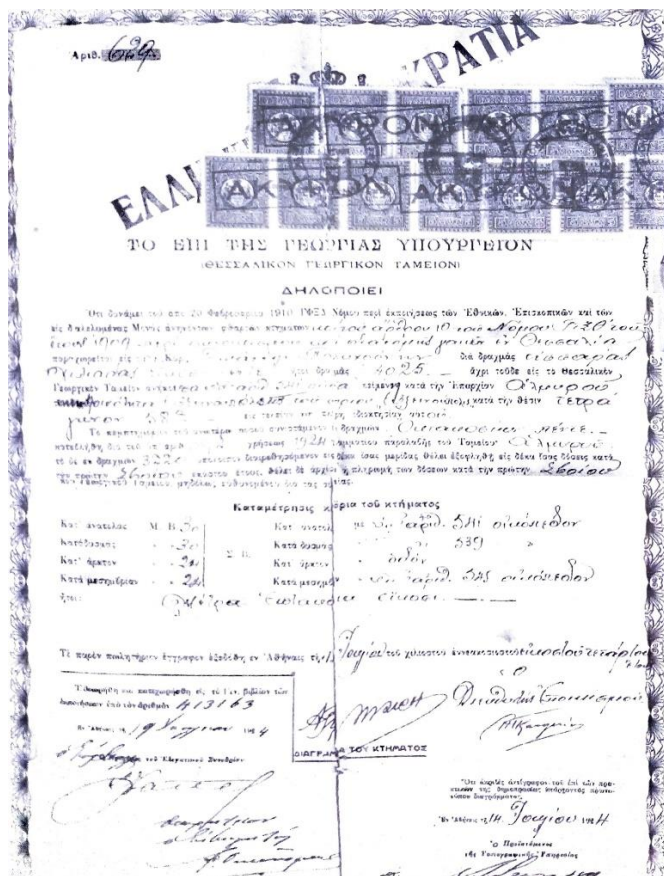
Σχολής, ενώ ένα μέρος του κτήματος εξαιρείται από τη μίσθωση, επειδή το χρησιμοποιεί η Γεωργική Σχολή για την άσκηση του εκπαιδευτικού της έργου. Νόμος ΓΩΠΓ', *Περί αδείας συνομολογήσεως...*, ό.π., άρθρα 1-3, σ. 941.

¹⁴² Το θέμα τίθεται αναλυτικότερα στο επόμενο κεφάλαιο.

¹⁴³ Νόμος ΓΩΠΓ', *Περί αδείας συνομολογήσεως...*, ό.π. άρθρο 10, σ. 1.

2.15. Η αποπληρωμή της δαπάνης των παραχωρήσεων από τους πρόσφυγες.

Κάθε πρόσφυγας υποχρεούνταν να αποπληρώσει στο Δημόσιο τόσο την αξία του κλήρου του, όσο και το ποσό των χορηγημάτων που έλαβε. Η εξόφληση των οφειλών του ρυθμίζεται σε 30 δόσεις και με επιτόκιο 5% μέσω του Θεσσαλικού Γεωργικού Ταμείου. Οι δόσεις εισπράττονται από τον ταμεία της περιφέρειας, κάθε 1^η Οκτωβρίου, ενώ για εκπρόθεσμη πληρωμή οφειλών ο τόκος αλλάζει από 5% σε 8% λόγω «υπερημερίας». ¹⁴⁴ Ωστόσο, με το «σύστημα του προεκτοκισμού», ο οφειλέτης μπορεί να προεξοφλήσει το σύνολο ή μέρος των ληξιπρόθεσμων οφειλών, αποφεύγοντας την αύξηση του τοκισμού.

145

Μέχρι οι πρόσφυγες να αποπληρώσουν ολόκληρο το χρέος τους προς το Δημόσιο, η κυριότητα των κλήρων τους δεν ανήκει σε αυτούς. Μετά την εξόφληση εκδίδεται στο όνομά τους το οριστικό παραχωρητήριο. Η έκδοση του παραχωρητηρίου, σύμφωνα με την Καρβελά, «παγιώνει τους πρόσφυγες ως προς τη γη και τους επιτρέπει χωρίς φόβο να προβούν σε βελτιώσεις της, αλλά και να αιτηθούν ή να διευρύνουν τη

δανειοδότηση για την εκμετάλλευσή της». ¹⁴⁶

¹⁴⁴ Ε. Πρόντζας, *Τα Δημόσια έσοδα του ελληνικού κράτους 1833-1939*, (Αθήνα 2011), σ. 45-60, 187-202.

¹⁴⁵ Παραχωρητήριο της οικίας του Ιωάννη Πολυχρόνη (Παριανού). Λίτσα Λαγούρα, *Οι Ρωμωλιώτες της Ευξεινούπολης*, Αλμυρός 2006, σ.145.

Προκειμένου να διευκολυνθούν οι πρόσφυγες ως προς την αποπληρωμή των χρεών τους, το Δημόσιο αναλαμβάνει, τα δύο πρώτα έτη της εγκατάστασής τους, να καταβάλει τα χρεολύσια για αυτούς. Έτσι, για όσους πρόσφυγες εγκατασταθούν π.χ. το 1910, η εξόφληση των χρεολυτικών δόσεων θα αρχίσει για αυτούς από την 1^η Οκτωβρίου του 1912 όσων αφορά τους μεσόγειους οικισμούς, ενώ για τους παραθαλάσσιους παρατείνεται μέχρι το 1914.¹⁴⁷

Όσοι πρόσφυγες δεν ανταποκριθούν στην πληρωμή των χρεών τους ή δεν καλλιεργήσουν τον κλήρο τους ή δεν οικοδομήσουν την οικία τους, θεωρούνται έκπτωτοι.¹⁴⁸

2.16. Τα Θεσσαλικά δάνεια

Η εγκατάσταση και αποκατάσταση του προσφυγικού πληθυσμού στη Θεσσαλία, σε συνδυασμό με τη μερική λύση του αγροτικού ζητήματος, απαιτούσε δημόσιες δαπάνες, που λαμβάνοντας υπόψη τη δημοσιονομική κατάσταση της Ελλάδας των αρχών του 20ού αιώνα, δεν ήταν εφικτή χωρίς τη σύναψη δανείων. Έτσι, κατά την περίοδο 1907-1911, για να αντιμετωπίσει το πρόβλημα, το Δημόσιο προέβη στη σύναψη δύο δανείων.¹⁴⁹ Το πρώτο δάνειο, ύψους 10.000.000 δραχμών, συνάπτεται το 1907 μεταξύ του Δημοσίου και των τραπεζών Εθνικής, Αθηνών, Ιονικής και Ανατολής.¹⁵⁰ Όμως, το ποσό του δανείου δεν θα διατεθεί ολόκληρο στον σκοπό για τον οποίο προορίζεται, εφόσον το Δημόσιο οφείλει στην Εθνική Τράπεζα το ποσό των 3.000.000 δραχμών από το 1901, όταν, προκειμένου να προβεί στην αγορά των Στεφανοβίκειων κτημάτων, προχώρησε στη σύναψη δανείου με τη συγκεκριμένη τράπεζα, ύψους 3.320.000 δραχμών, από τις οποίες έχει αποπληρωθεί μέχρι το 1907 μόνο το ποσό των 320.000 δραχμών.¹⁵¹

¹⁴⁶ Αικ. Καρβελά, *Μηχανισμοί εγκατάστασης...*, ό.π.

¹⁴⁷ Νόμος ΓΩΠΓ', *Περί αδείας συνομολογήσεως...*, ό.π., άρθρο 15, σ. 1060.

¹⁴⁸ Αποφάσεις έκπτωσης συναντάμε μέχρι το 1912, κυρίως για τη μη καταβολή των χρεών. Πολλές από τις αποφάσεις αυτές συνοδεύονται από ανακλήσεις, καθώς κάποιοι πρόσφυγες σπεύδουν να αποπληρώσουν τις οφειλές τους. Αικ. Καρβελά, *Μηχανισμοί εγκατάστασης...*, ό.π.

¹⁴⁹ Αναλυτικότερες πληροφορίες για τα δύο δάνεια βλ. Ε. Πρόντζας, *Οικονομικός...*, ό.π., σ.1

¹⁵⁰ Νόμος ΓΣΕ', *Περί κυρώσεως της μεταξύ του Δημοσίου και των Τραπεζών Εθνικής, Αθηνών, Ιονικής και Ανατολής συμβάσεως περί συνομολογήσεως Γεωργικού Θεσσαλικού Δανείου εκ δραχμών 10.000.000 και περί χορηγίας εκτάκτου πιστώσεως εκ δραχμών 7.200.000 επί του ειδικού προϋπολογισμού των εξόδων του Υπουργείου των Οικονομικών της χρήσεως του έτους 1907*, ΦΕΚ 70, 13 Απριλίου 1907, άρθρα 1-9, σ. 275-276.

¹⁵¹ *Εισηγητική Έκθεση επί του νομοσχεδίου περί κυρώσεως Συμβάσεως α) περί αγοράς των εν Θεσσαλία κτημάτων του Ιωάννου Στεφάνοβικ Σκυλίτση και β) περί δανείου μετά της Εθνικής Τραπέζης της*

Στις αρχές του 1909 το Θεσσαλικό Γεωργικό Ταμείο καταφεύγει σε νέο δανεισμό ονομαστικού κεφαλαίου 5.000.000 δραχμών με σκοπό την ολοκλήρωση των υποχρεώσεων, τις οποίες είχε αναλάβει το Δημόσιο με τον νόμο ΓΣΒ΄ για την εγκατάσταση των προσφύγων στη Θεσσαλία, οι οποίες έμεναν σε εκκρεμότητα.¹⁵²

2.17. Έργα κοινής ωφελείας – εγχειοβελτιωτικά έργα

Η εγκατάσταση των προσφύγων συνεχίζεται μέχρι το 1911, ενώ οι οικισμοί συμπληρώνονται με έργα κοινής ωφελείας, όπως δημοτικά σχολεία.¹⁵³ Σε κάθε οικισμό ιδρύθηκε ένα τετρατάξιο δημοτικό σχολείο αρρένων κι ένα διτάξιο θηλέων και στη συνέχεια ανεγέρθηκαν άλλα αστικά κτίρια: αγορά, εκκλησία, νεκροταφείο, στρατιωτικό κατάλυμα, δημοτικό κατάστημα, ταχυδρομικό και τηλεφωνικό κέντρο.

¹⁵⁴

Οι κάτοικοι των παραθαλάσσιων οικισμών αντιμετωπίζουν μεγάλο πρόβλημα, λόγω της γειννίας με ελώδεις εκτάσεις που ευνοούν την εξάπλωση λοιμωδών ασθενειών. Η φυσική γονιμότητα του εδάφους περιορίζεται από την έλλειψη των κατάλληλων αποστραγγιστικών έργων και η διευθέτηση του ρου των ποταμών και των χειμάρρων¹⁵⁵. Έτσι, αποτελεί συχνότατο φαινόμενο για την οικονομική και κοινωνική ζωή όλης της Θεσσαλίας ο κατακλυσμός των προσφορότερων προς εκμετάλλευση εδαφών της πεδιάδας από την υπερχειλίση των ποταμών και τα νερά των βροχών, τα οποία δεν βρίσκουν διέξοδο προς τη θάλασσα και τέλος, από την άνοδο στην επιφάνεια του εδάφους των υπόγειων νερών. Το γεγονός αυτό προκαλεί από τη μία απόσπαση σημαντικού τμήματος της ωφέλιμης για καλλιέργεια γης και μειώνει την παραγωγικότητα της αγροτικής εργασίας και από την άλλη, σύμφωνα με τις αντιλήψεις των αγροτών, στη μολυσματική δραστηριότητα των ελών βρίσκονται

Ελλάδος προς πληρωμήν του τιμήματος αυτών. Παράρτημα της Εφημερίδος της Βουλής, Π΄ Σύνοδος, ΙΕ΄ Βουλευτική περίοδος, 1902, σ. 1-2. Νόμος ΒΩΜΠ΄, Περί κυρώσεως συμβάσεων, ΦΕΚ 18, 2 Φεβρουαρίου 1902, σ. 47-48.

¹⁵² Νόμος ΓΤΕΖ΄, Περί αδείας συνομολογήσεως..., ό.π., άρθρα 1-4, σ. 543.

¹⁵³ Β.Δ., Περί ιδρύσεως δημοτικών σχολείων αρρένων και θηλέων εν Ευξεινουπόλει και εν Νέα Αγχιάλο του Δήμου Αλμυρού, ΦΕΚ 97, 2 Μαΐου 1909, σ.448.

¹⁵⁴ Β.Δ., Περί συστάσεως ταχυδρομικών και τηλεφωνικών γραφείων εις Ευξεινούπολιν, Νέα Αγχιάλον και Άκετσι του δήμου Αλμυρού κλπ., ΦΕΚ 16, 25 Ιανουαρίου 1908, σ.46.

¹⁵⁵ Σωκράτης Πετμεζάς, *Αγροτική Οικονομία...*, ό.π.

οι αιτίες πολλών ασθενειών,¹⁵⁶ καθώς οι ελώδεις περιοχές διαμόρφωναν εξαιρετικά ανθυγιεινά οικοσυστήματα¹⁵⁷.

Για λόγους, λοιπόν, διασφάλισης της υγιεινής των οικισμών, αλλά και τη βελτίωση των καλλιεργειών, το ελληνικό Δημόσιο προχωρά στη χρηματοδότηση της κατασκευής υδραυλικών και αποξηραντικών έργων, οι δαπάνες των οποίων καλύπτονται από τα δύο θεσσαλικά δάνεια.¹⁵⁸

Κατά την πενταετία που διαρκεί η αποκατάσταση των προσφύγων στους οικισμούς, το Δημόσιο δαπανά το ποσό των 250.000 δραχμών για αποξήρανση των ελών της Νέας Αγχιάλου, την ανόρυξη 25 φρεατίων στον συνοικισμό της Ευξεινούπολης, καθώς και την επιδιόρθωση ή κατασκευή υδραγωγείων. Δυστυχώς, όμως, αν και προτεραιότητα θεωρείται η ύδρευση κάθε οικισμού ώστε να διασφαλίζεται η επιβίωσή του, η κατασκευή υδραγωγείων θα καθυστερήσει στους παραθαλάσσιους οικισμούς. Μόλις το 1910 ολοκληρώνεται στη Νέα Αγχιάλο και λίγο αργότερα αποφασίζεται η κατασκευή υδραγωγείου στην Ευξεινούπολη. Οι καθυστερήσεις οφείλονται κυρίως στην ελλιπή χρηματοδότηση. Δεν είναι, όμως, λίγες οι περιπτώσεις που οι κάτοικοι καταβάλλουν οι ίδιοι προσωπική, μη αμειβόμενη εργασία μειώνοντας το κόστος των έργων. Η αποξήρανση των ελών, επίσης, προσκρούει στην έλλειψη χρημάτων. Μεγάλες εκτάσεις συνεχίζουν να παραμένουν ακαλλιέργητες, αφού τα τέλματα και οι συχνές πλημμύρες δεν ευνοούν την εκμετάλλευσή τους. Οι οικισμοί τόσο της Νέας Αγχιάλου όσο και της Ευξεινούπολης χτίζονται δίπλα σε ελώδεις εκτάσεις, με αποτέλεσμα οι κάτοικοι να υποφέρουν από ελονοσία. Αυτός είναι ο κυριότερος λόγος εγκατάλειψης των κλήρων από πολλούς πρόσφυγες.¹⁵⁹

Οι προτάσεις και τα σχέδια των εγγειοβελτιωτικών έργων δεν θα ολοκληρωθούν παρά μισό αιώνα μετά την ενσωμάτωση της Θεσσαλίας.¹⁶⁰ Το

¹⁵⁶ Στην περιοχή του Αλμυρού, οι παραγωγικές εκτάσεις υπολογίζονται στις 728.114 στρέμματα, ενώ η προσβαλλόμενη επιφάνεια φτάνει τα 5.316 στρέμματα, από τα οποία τα 3.988 στρέμματα είναι μόνιμα ελώδη εδάφη. Ε. Πρόντζας, *Αγροτικός πληθυσμός...*, ό.π.

¹⁵⁷ Σωκράτης Πετμεζάς, *Αγροτική Οικονομία...*, ό.π.

¹⁵⁸ Η κυβέρνηση Τρικούπη είχε προβεί σε μελέτη για τα υδραυλικά έργα της Θεσσαλίας, η οποία τελείωσε το 1887, με πάρα πολλές ατέλειες. Δεν ολοκληρώθηκε, καθώς ξέσπασε ο πόλεμος του 1897. Η Επιτροπή Υδραυλικών Έργων που συστήνεται το 1900 για τον ίδιο σκοπό, αναθέτει το 1911 το έργο στον Ιταλό μηχανικό G.B. Nobile, ο οποίος εκπονεί μία σοβαρή μελέτη για τα υδραυλικά έργα της Θεσσαλίας. *Επιτροπή Υδραυλικών Έργων Θεσσαλίας. Μελέτη έργων αντιπλημμυρικών και εξυγιάνσεως. Έκθεσις υπό Ιω. Νόμπιλε*, Αθήνα 1914.

¹⁵⁹ Αικ. Καρβελά, *Μηχανισμοί εγκατάστασης...*, ό.π.

¹⁶⁰ Κάποιες αναφορές μας βοηθούν να διατυπώσουμε τις παρατηρήσεις μας: *...Η εκτέλεσις υδραυλικών έργων και η αποξήρανση των ελών της χώρας, δι' οσηδήποτε υλικής θυσίας, αποτελεί ζήτημα ζωής και*

αναμενόμενο από τα σχέδια του νόμου και τα διατάγματα για φόρους ή μελέτες θα ήταν η εκτέλεση τμήματος, τουλάχιστον, των υδραυλικών μέτρων.¹⁶¹ Οι μεγάλες, όμως, οικονομικές ανάγκες του Δημοσίου και η υπεροχή του πολιτικού κριτηρίου στη λήψη οικονομικών αποφάσεων, κλονίζουν κάθε αναπτυξιακή προσπάθεια¹⁶².

Το 1910 αποφασίζεται να διατεθεί τελικά το ποσό των 200.000 δραχμών για την αποξήρανση των ελών, για να διασφαλιστεί η υγεία των κατοίκων, αλλά και για να διατεθούν οι αποξηραμένες πλέον εκτάσεις προς καλλιέργεια. Τα πρώτα, όμως, συστηματοποιημένα εγγειοβελτιωτικά και αποστραγγιστικά έργα της πεδιάδας του Αλμυρού θα αρχίσουν πολύ αργότερα και θα συμπέσουν με την ίδρυση της Αγροτικής Τράπεζας (1929), η οποία αναλαμβάνει να εκτελέσει μέρος των έργων τη δεκαετία του 1930, με αποτέλεσμα τη σημαντική βελτίωση της κατάστασης των κατοίκων της περιοχής.

θανάτου δι'αυτήν, εν εκ των πρωτίστων και κυριωτάτων αντικειμένων της στοιχειώδους κυβερνητικής μερίμνης. Κ. Ζωγράφος, *Υπόμνημα περί των θεσσαλικών ζητημάτων*, Αθήνα 1912, σ. 54-55.

¹⁶¹ Το 1910 ο Δ.Α. Χατζηγιάννης, συντάσσει *πραματείαν...κατ'εντολήν των Θεσσαλών συναδέλφων του, όπως υποβληθή εις την Εθνοσυνέλευσιν, όπου θεωρεί ότι είναι τοσούτω μάλλον επιζήμιος η επιβράδυνσις της εκτελέσεως των υδραυλικών έργων...διότι επιστοποιήθη ότι ταύτα αποτελούσι δημοσίαν ανάγκην δια την Θεσσαλίαν και δι'όλον το Κράτος. Εικοσιπενταετείς δ'άλλως τε μελέται και μόνον μελέται δεν είναι εύελπι ουδέ καν παρήγορον δείγμα της γοργότητος μεθ'ης δέον να επιτελώσι το καθήκον αι Δημόσιαι Υπηρεσίαι. Δ.Α, Χατζηγιάννης, *Το αγροτικό πρόβλημα της Θεσσαλίας*, Αθήνα 1910, σ. 46-47.*

¹⁶² Ε. Πρόντζας, *Αγροτικός πληθυσμός.....*, ό.π, σ. 75.

3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η θεμελίωση της Ευξεινούπολης. Έργα υποδομών και συνθήκες διαβίωσης στα πρώτα χρόνια της εγκατάστασης των προσφύγων, 1907-1911

Τι ερημιά, ε; Σε πληγώνει. Οι άνθρωποι που θα' ρθουν να ζήσουν εδώ, για πολύ καιρό θα παλέψουν με τα άγονα χώματα και τα στοιχεία της φύσης.

Αύρα Παπαδοπούλου¹⁶³

3.1.Εισαγωγή

Όταν έφτασαν οι πρόσφυγες στην Ελλάδα έπρεπε να προσαρμοστούν σε μία κοινωνία διαφορετικά οργανωμένη από εκείνη που γνώριζαν στην πατρίδα τους. Όσα μοιράζονταν με τους αλλοεθνείς και αλλόθρησκους γείτονές τους στις πόλεις και στα χωριά της Ανατολικής Ρωμυλίας (ένδυση, διατροφικές συνήθειες, μουσική κλπ.) τους διαφοροποιούσαν από τους ομοεθνείς γηγενείς, με τους οποίους καλούνταν στο εξής να συνυπάρξουν. Επίσης, η απώλεια της πατρίδας τους και των περιουσιών τους, σε συνδυασμό με την αβεβαιότητα για το μέλλον, τους δημιούργησε το αίσθημα του «ξένου». Η νέα τους ταυτότητα, η προσφυγική, ενεργοποιούσε λειτουργίες αμυντικές και ενίοτε επιθετικές. Η παρουσία του μεγάλου αριθμού των προσφύγων αναστάτωσε, όπως είναι φυσικό τους ντόπιους κατοίκους¹⁶⁴, οι οποίοι βρέθηκαν να συνυπάρχουν με τους «ανέστιους και άπορους ομοεθνείς, ομόθρησκους και σε γενικές γραμμές αλλόγλωσσους, αλλά πάντως διαφορετικούς», αφού αρκετοί

¹⁶³ Λίτσα Λαγγούρα, *Οι Ρωμυλιώτες...*, ό.π., σελ.17

¹⁶⁴ Παρά την κοινή γλώσσα και θρησκεία, η εγκατάσταση των προσφύγων στο ελληνικό κράτος προκάλεσε δυσφορία, ανταγωνισμό και αντιδράσεις από την πλευρά των ντόπιων κατοίκων, ήδη από τα πρώτα χρόνια της ίδρυσης του ελληνικού κράτους. Η αντίδραση εκφράστηκε στο πολιτικό πεδίο με τη διαμάχη των αυτόχthonων και των ετερόχthonων στην Εθνοσυνέλευση που ακολούθησε την επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου 1843. Από την αρχή αμφισβητήθηκε η νομιμότητα της παρουσίας ορισμένων ετερόχthonων. Η αντιπαράθεση επικεντρώθηκε σε τρία βασικά ζητήματα: την ιδιότητα του Έλληνα πολίτη, την κατάληψη δημόσιων θέσεων και τις προϋποθέσεις εκλογής βουλευτών, αναδεικνύοντας τα όρια της ομαλής συμβίωσης των γηγενών κατοίκων με των επίλυδων ομογενών στο νεοσύστατο κράτος. Νίκος Ανδριώτης, *Πρόσφυγες στην Ελλάδα...*, ό.π., σελ. 313-321.

μιλούσαν διαφορετική διάλεκτο, συχνά δύσκολα κατανοητή, ενώ η κουζίνα τους, η μουσική, οι χοροί και τα έθιμά τους, επίσης, διέφεραν από εκείνη των παλαιών κατοίκων.

Από τη μία, όπως θα δούμε παρακάτω, έσπευσαν οι κοινότητες υποδοχής να συνδράμουν με διάφορους τρόπους τους πρόσφυγες, συγκροτώντας φιλανθρωπικές οργανώσεις, συλλόγους κυριών κλπ., αναλαμβάνοντας ένα μέρος της μέριμνας για την αντιμετώπιση των στοιχειωδών αναγκών τους, κυρίως κατά το πρώτο διάστημα της άφιξής τους. Από την άλλη, όμως, η παρουσία των προσφύγων ενεργοποίησε αισθήματα αμυντικά, και φοβικά¹⁶⁵. Η εμφάνιση επιδημικών ασθενειών λόγω του συνωστισμού των προσφύγων σε περιοχές φιλοξενίας, θεωρήθηκε απειλή για τη δημόσια υγεία, ενώ οι οικονομικές επιβαρύνσεις μέσω επιβολής νέων φόρων και οι αλλαγές στον οικισμένο χώρο, όπου υπήρχαν πρόσφυγες, προκάλεσαν αναστάτωση στους ντόπιους κατοίκους, ενώ παράλληλα οι πρόσφυγες εκφράζουν σε πολλές περιπτώσεις παράπονα για την αδιαφορία ή την εχθρική στάση των ντόπιων, αλλά και κάποιες στιγμές ευγνωμοσύνη για τη φιλική υποδοχή τους. Έτσι, η στάση των ντόπιων χαρακτηρίζεται από αμφιθυμία: από τη μία προθυμία για συμπαράσταση και βοήθεια προς τον συνάνθρωπο κι από την άλλη φόβος για τη δημόσια υγεία, την αισθητική υποβάθμιση των πόλεων και επιφυλακτικότητα, πιστεύοντας ότι απειλούνταν τα δικαιώματά τους με την εμφάνιση ανταγωνιστών που διεκδικούν κοινωνικά αγαθά¹⁶⁶.

3.2. Άφιξη και υποδοχή των προσφύγων

Στις 12 Αυγούστου 1906 απέπλευσε από τον Πύργο της Βουλγαρίας το πρώτο πλοίο, η «Αντιγόνη», μεταφέροντας τις πρώτες 250 οικογένειες από την Αγκιάλο,

¹⁶⁵ Η Έλλη Σκοπετέα αναφέρει πως η διαμάχη αυτόχthonων και ετερόχthonων μπορεί να ξέσπασε ανοιχτά για πρώτη φορά στην Εθνοσυνέλευση του 1844, αλλά οι ρίζες της μπορούν να αναζητηθούν πολύ παλαιότερα, στα χρόνια της Επανάστασης. Τότε ήταν που το κλειστό κοινοτικό σύστημα, με την αποκλειστική γενεαλογική συμμετοχή, δέχτηκε μοιραία μία εισβολή από έξω. Η επικράτηση των αυτόχthonων συνδέεται στενά με τη διαιώνιση μίας μειωτικής εκδοχής της Ελλάδας, που μοιραία αποκλείει, έστω και μόνο στο επίπεδο της ιδεολογίας, από τον υπόλοιπο ελληνικό κόσμο. Το ότι το δόγμα της Μεγάλης Ιδέας πρωτοδιατυπώθηκε με την ευκαιρία αυτής ειδικά της διαμάχης, σφράγισε και την εξέλιξή του κατά τα επόμενα χρόνια, καθώς εντάχθηκε, από το πράγματα, στο πλαίσιο μιας διαφορούμενης σχέσης «Ελλαδιτών και Ελλήνων». Έλλη Σκοπετέα, *Το Πρότυπο Βασίλειο και η Μεγάλη Ιδέα. Όψεις του εθνικού προβλήματος στην Ελλάδα (1830-1880)*, Αθήνα 1988, σ. 50-63.

¹⁶⁶ Νίκος Ανδριώτης, *Οι πρόσφυγες...*, ό.π., σ.26.

μετά την πυρπόληση μέρους της ελληνικής συνοικίας. Πρώτη στάση έκαναν στην Κωνσταντινούπολη και συνέχεια κατέπλευσαν στον Πειραιά. Ακολούθησαν κάτοικοι της Φιλιππούπολης, της Βάρνας, του Πύργου, της Σωζόπολης κ.ά. Οι πρόσφυγες αυτοί εγκαταστάθηκαν κυρίως στην Αθήνα και στον Πειραιά, αλλά και σε άλλες περιοχές όπως τη Χαλκίδα, την Κόρινθο, τις Σπέτσες και τον Βόλο. Η ελληνική κυβέρνηση και οι φιλανθρωπικοί σύλλογοι αναλαμβάνουν την αρχική περίθαλψη των προσφύγων, οι περισσότεροι των οποίων δεν είχαν περιώσει κανένα απολύτως περιουσιακό τους στοιχείο. Οι πρώτοι πρόσφυγες δέχτηκαν περίθαλψη στην Αθήνα από παλαιότερες αλλά και αρτισύστατες επιτροπές, όπως η Επίκουρος των Μακεδόνων Επιτροπή¹⁶⁷,

Η Μακεδονική Ευποιΐα και το Τμήμα Μακεδονικής Περιθάλψεως, που μεριμνούσαν για την παροχή στέγης, τροφής, νοσηλείας και εργασίας, ενώ παράλληλα ιδρύθηκε άσυλο στους Αμπελόκηπους για τη φιλοξενία ασθενών. Επίσης, χορηγούνταν επίδομα ένδυσης και υπόδησης και ορισμένοι μαθητές τοποθετήθηκαν σε σχολεία¹⁶⁸.

Αρχικά οι πρόσφυγες στεγάστηκαν σε προσωρινά καταλύματα (σκηνές ή παραπήγματα) και στη συνέχεια σε κτίρια δημόσια ή ιδιωτικά. Το μαζικό προσφυγικό ρεύμα του 1906, όπως ήδη αναφέρθηκε παραπάνω, κατευθύνθηκε κυρίως στην Αθήνα και στον Βόλο. Η μεταφορά από τα βουλγαρικά λιμάνια πραγματοποιήθηκε δωρεάν με έκτακτα ατιμόπλοια που έστειλε η ελληνική κυβέρνηση. Οι πρόσφυγες δέχτηκαν την πρώτη βοήθεια από το κράτος μέσω του στρατού και από τον Θρακικό Πατριωτικό Σύλλογο. Στην Αθήνα εγκαταστάθηκαν σε δημόσια κτίρια (Ζάππειο, Ιεροδιδασκαλείο -η σημερινή Σχολή Αστυνομίας- στο Γουδί) ή σε οικήματα που ενοικιάστηκαν ειδικά για την περίπτωση σε Αθήνα και Πειραιά. Συστάθηκε η Κεντρική Επιτροπή Περιθάλψεως των εκ Βουλγαρίας και Ανατολικής Ρωμυλίας

¹⁶⁷ Η Επίκουρος των Μακεδόνων Επιτροπή συστάθηκε το 1878 και κύρια ευθύνη είχε την προετοιμασία και τη διεξαγωγή του επαναστατικού κινήματος στη Μακεδονία. Τα μέλη της ήταν Μακεδόνες εγκατεστημένοι στην Αθήνα και μεταξύ αυτών ήταν και ο Στέφανος Δραγούμης. Κατά τη διάρκεια του Μακεδονικού Αγώνα, με πρόεδρο τον Αρχιεπίσκοπο Αθηνών Θεόκλητο και μέλη όπως ο βουλευτής Ιωάννης Καντατζόγλου, ο Μάρκος Δραγούμης και ο Δημήτριος Βικέλας, διενεργούσε εράνους για τη συγκέντρωση χρημάτων και ειδών πρώτης ανάγκης για τον ελληνικό πληθυσμό στη Μακεδονία. Έλλη Παπίνα, Ίων Δραγούμης, Μελέτες και άλλα κείμενα..., Τόμος Δ', Σύδνεϋ 2014, ISBN 9780987376640.

¹⁶⁸ Μακεδονική Εποποιΐα υπό την προεδρεία της Α.Α. και Β. Υ. της πριγκιπίσσης Ελένης, Τμήμα Περιθάλψεως, Αθήνα 1906, σ. 4-7 και στο Νίκος Ανδριώτης, Οι πρόσφυγες..., ό.π., σελ. 71.

Προσφύγων Ομοεθνών¹⁶⁹, η οποία διαχειριζόταν χρήματα από εράνους που γίνονταν τόσο στο εσωτερικό όσο και σε κοινότητες του εξωτερικού, καθώς και χρήματα που καταβάλλονταν από το Δημόσιο. Παράλληλα συστάθηκαν υποεπιτροπές για τον καταμερισμό των εργασιών και τοπικές επιτροπές στις περιοχές εγκατάστασης των προσφύγων.

Συστάθηκε, επίσης, η Επιτροπή Κυριών με πρόεδρο την Αικατερίνη Ζλατάνου, για τη συγκέντρωση χρημάτων και εφοδίων και πραγματοποιήθηκε έρανος από την Αρχιεπισκοπή Αθηνών. Στον Βόλο συγκροτήθηκε «Επιτροπή Κυριών υπέρ των Θυμάτων της Βουλγαρικής Θηριωδίας».¹⁷⁰

Την 1η Νοεμβρίου 1906 ξεκίνησε τη λειτουργία του το Γραφείο Περιθάλψεως των προσφύγων με ευθύνη του Υπουργείου Εσωτερικών και έκτοτε η Κεντρική Επιτροπή περιορίστηκε στη συλλογή εράνων. Για τη λειτουργία του Γραφείου Περιθάλψεως συντάχτηκε ο «Κανονισμός Υπηρεσίας Προσφύγων». Οι πρόσφυγες εγγράφονταν στο Γενικό Μητρώο Προσφύγων κατά την άφιξή τους και εμβολιάζονταν. Για κάθε οίκημα που φιλοξενούσε πρόσφυγες ορίστηκε ένας γιατρός για έλεγχο, παρέχονταν δωρεάν φάρμακα, ενδύματα και υποδήματα, λειτουργούσε συσσίτιο και ιδρύθηκαν παντοπωλεία αποκλειστικά για τους πρόσφυγες σε Αθήνα και Βόλο. Ως τα μέσα του 1907, το σύνολο των προσφύγων διέμεναν στην Αθήνα και στον Πειραιά. Καθώς, όμως, αυξανόταν συνεχώς ο αριθμός τους, ναυλώθηκαν πλοία που μετέφεραν τους πρόσφυγες από τη Βουλγαρία απευθείας στον Βόλο και στον Αλμυρό, αφού πλέον είχε αποφασιστεί η αποκατάστασή τους στη Θεσσαλία. Τον Νοέμβριο του 1908, από τους 15.148 πρόσφυγες από την Ανατολική Ρωμυλία που βρίσκονταν στην Ελλάδα, μόνο οι 1.746 βρίσκονταν στην Αθήνα και οι 324 στον Πειραιά. Οι υπόλοιποι είχαν εγκατασταθεί στη Θεσσαλία¹⁷¹.

¹⁶⁹ Η Κεντρική Επιτροπή Περιθάλψεως των Προσφύγων συστάθηκε με το Β. Δ. της 9ης Αυγούστου 1906. Πρόεδρος ορίστηκε ο μητροπολίτης Αθηνών Θεόκλητος και αντιπρόεδρος ο διοικητής της ΕΤΕ, Στέφανος Στρέιτ. Νίκος Ανδριώτης, *Οι πρόσφυγες...*, ό.π., σελ. 202

¹⁷⁰ Κ. Ζησόπουλος, *Οι πρόσφυγες της Ανατολικής Ρωμυλίας στη Θεσσαλία*. Λάρισα 2006 και Γ. Διονυσίου, *Μία Αγχίαλος Νέα γεννιέται*, Αθήνα 2006.

¹⁷¹ Συγκεκριμένα οι 1.789 στη Νέα Αγχίαλο, οι 1.548 στον Βόλο, οι 1.470 στον Αλμυρό, οι 1.287 στο Βελεστίνο, οι 1.036 στην Καρδίτσα, οι 583 στις Νέες Καρυές και λιγότεροι σε άλλα μέρη. Νίκος Ανδριώτης, *Οι πρόσφυγες...*, ό.π., σελ. 75.

3.3. Η διαμονή των προσφύγων στην περιοχή του Αλμυρού πριν τη θεμελίωση του οικισμού της Ευξεινούπολης

Οι πρώτοι πρόσφυγες που κατέφτασαν στον Αλμυρό είχαν καταγωγή από τη Βάρνα του Εύξεινου Πόντου και εγκατέλειψαν την πόλη τους μετά τα γεγονότα του Απριλίου του 1906. Γεγονός είναι ότι τη Βάρνα δεν την εγκατέλειψαν τότε όλες οι ελληνικές οικογένειες, καθώς έλπιζαν σε μία ομαλοποίηση της κατάστασης, η οποία, όμως, δεν έγινε. Τους πρόσφυγες της Βάρνας ακολούθησαν και άλλοι από τις περιοχές της Σωζόπολης, της Καβάρνας, του Μπαλτζίκ και της Μεσημβρίας¹⁷².

Δεν γνωρίζουμε την ακριβή ημερομηνία έλευσης των προσφύγων στον Αλμυρό. Με κάθε επιφύλαξη, λαμβάνοντας υπόψη μία επιστολή του κυρίου Καρέττα στην εφημερίδα *Πρωία* στις 2 Σεπτεμβρίου 1911, όπου αναφέρει «... αν σας αφηγηθώμεν τι υποφέραμεν από τετραετίας ενταύθα, εις ο Θεός μόνον γνωρίζει τα μαρτύριά μας...», συμπεραίνουμε ότι οι πρόσφυγες ήδη ήταν στην περιοχή τέσσερα χρόνια. Επομένως, τοποθετούμε την άφιξή τους στο 1907¹⁷³.

Επίσης, σύμφωνα με μαρτυρίες γεροντότερων στην Ευξεινούπολη, συνδέεται από κάποιους η άφιξη των προσφύγων με τη θρησκευτική εορτή της Αναλήψεως (Ιούνιος μήνας). Η άποψή τους αυτή ενισχύεται από ένα εκκλησάκι αφιερωμένο στην Ανάληψη, το οποίο κτίστηκε από τον ελληνικό στρατό για τους πρόσφυγες στην παραθαλάσσια περιοχή του Αλμυρού, Τσιγγέλι.¹⁷⁴

Με την ψήφιση του Νόμου 3202, της 17ης Απριλίου του 1907, καθορίστηκε η ίδρυση του οικισμού της Νέας Αγχιάλου για τους πρόσφυγες με καταγωγή την Αγχιάλο και του οικισμού της Ευξεινούπολης για όσους κατάγονταν από τον Πύργο, τη Σωζόπολη, τη Στενήμαχο, τη Βάρνα, το Καβακλί, τη Μεσημβρία, τη Φιλιππούπολη, τα Βοδενά, την Καβάρνα, τον Άσπρο κ. ά. Οι πρόσφυγες, όμως, που προορίζονταν για τον οικισμό της Ευξεινούπολης στεγάστηκαν αρχικά στη Λειβαδιά, στην Κόρινθο και στον Αλμυρό, καθώς η θεμελίωση του οικισμού (30 Σεπτεμβρίου 1907) και η ολοκλήρωσή του (μέσα στο 1908), καθυστέρησαν περισσότερο από έναν χρόνο μετά την άφιξη των πρώτων προσφύγων στην Ελλάδα (1906) από την Ανατολική Ρωμυλία. Στον Αλμυρό, συγκεκριμένα, φιλοξενούνταν σε πρόχειρα

¹⁷² Π. Τσιακούμης, Το πικρό ψωμί των προσφύγων της Ευξεινούπολης. Τα πρώτα επαγγέλματα των προσφύγων. π. *Αρχαιοφθιωτικά Δ'*, Πρακτικά του Δ' Συνεδρίου Αλμυριωτικών Σπουδών, 17-19 Οκτωβρίου 2008, Β' τόμος, σ. 147-206, Αλμυρός 2015.

¹⁷³ Γ. Καρέττας, επιστολή στην εφ. *Πρωία*, 2/9/ 1911.

¹⁷⁴ Λίτσα Λαγγούρα, *Οι Ρωμυλιώτες...*, ό.π.

παραπήγματα, σε υπόστεγα σχολείων και εκκλησιών και κυρίως στις εγκαταστάσεις του τουρκικού στρατώνα, ο οποίος βρισκόταν νότια της πόλης τους Αλμυρού, στη νότια όχθη του χειμάρρου Ξηριά¹⁷⁵.

*Η στρατώνα αυτή ήταν σαν να λέμε η Ακρόπολη του Αλμυρού. Την έχτισαν οι Τούρκοι, γιατί απ' αυτή τροφοδοτούσαν και υποστήριζαν τα φυλάκιά τους στις κορυφογραμμές της Όθρυς. Βρισκόταν στην τοποθεσία «Καρσί Γιακά», στη νότια όχθη του Ξηριά και λεγόταν η στρατώνα «Κισλά».*¹⁷⁷

Ο τουρκικός¹⁷⁸ στρατώνας ήταν ένα μεγάλο κτίριο με τέσσερα πατώματα, τέσσερις πύργους στις τέσσερις γωνίες του και σκεπή με κεραμίδια. Διέθετε τετράγωνο, λιθόστρωτο ακάλυπτο χώρο και στέρνα για βρόχινο νερό. Γύρω γύρω είχε δύο-τρεις προμαχώνες, ενώ στο κέντρο του, στο υπόγειο, είχε πυριτιδαποθήκες και γύρω γύρω θέσεις για κανόνια. Καθώς χωρούσε πολλά άτομα, θεωρήθηκε κατάλληλος χώρος για την προσωρινή εγκατάσταση των προσφύγων.¹⁷⁹

Η απόφαση για την «ανέγερση και άλλου συνοικισμού προσφύγων εις τα πέριξ του Αλμυρού μέρη» είχε παρθεί την 4η Σεπτεμβρίου 1907, αναφέρει η εφημερίδα *Θεσσαλία* και συνεχίζει: «Θα εγκατασταθούν εκεί οι εκ Βάρνης, Πύργου,

¹⁷⁵ Βίκτωρας Κοντονάτσιος, προσωπικό αρχείο.

¹⁷⁶ Φωτογραφία Στέφανου Στουρνάρα.

¹⁷⁷ Γιώργης Τρικαλινός, *Αλμυρός. Στιγμές από την Ιστορία του*. Εκδ. Σύγχρονη Εποχή, (Αθήνα 1987).

¹⁷⁸ Ο στρατώνας αναφέρεται ως «τουρκικός» κι όχι «οθωμανικός» στα αρχεία που μελετήθηκαν για αυτή την εργασία κι έτσι έχει αποτυπωθεί και στη μνήμη των ντόπιων κατοίκων μέχρι σήμερα.

¹⁷⁹ Ο στρατώνας, με την απελευθέρωση της Θεσσαλίας (1881), ήρθε στην κυριότητα του «Ταμείου Εθνικής Αμύνης». Γύρω στα 1930 αποφασίστηκε η κατεδάφισή του κτιρίου. Βγήκε στη δημοπρασία, την οποία κέρδισαν δύο-τρεις Αλμυριώτες προς 120.000 δραχμές. Η κατεδάφιση διήρκεσε χρόνια, καθώς οι τοίχοι είχαν μεγάλο φάρδος. Κάποιες φορές μάλιστα χρησιμοποιήθηκε και δυναμίτης. Όλα τα υλικά κατεδάφισης πωλήθηκαν ως δομικά υλικά. Έτσι χάθηκε ένα μνημείο «που θυμίζει τους αγώνες του ελληνικού λαού για τη λευτεριά του». Γιώργης Τρικαλινός, *Αλμυρός. Στιγμές...*, ό.π.

Σωζοπόλεως και Ευσταθουπόλεως πρόσφυγες υπέρ των και η Κοινότης Αλμυρού προσέφερε δωρεάν αρκετήν έκτασιν εκ των γαιών της». ¹⁸⁰

Σύμφωνα με τον Βίκτωρα Κοντονάτσιο, η παραχώρηση εκ μέρους της κοινότητας κατάλληλης έκτασης για την εγκατάσταση των προσφύγων από την Ανατολική Ρωμυλία, ήταν «αποτέλεσμα των σκέψεων και των ενεργειών φωτισμένων ανθρώπων του Αλμυρού», ¹⁸¹ υπονοώντας ενδεχομένως ότι υπήρξαν και διαφορετικές απόψεις, καθώς υπάρχουν μαρτυρίες για αντιδράσεις της τοπικής κοινότητας και του Δημοτικού Συμβουλίου ¹⁸².

Ωστόσο, ο Κοντονάτσιος, στο προσωπικό του αρχείο, αναφέρεται στη σύσταση και στη δραστηριοποίηση συλλόγων, όπως ο Σύλλογος Αλληλοβοήθειας Προσφύγων Αλμυρού, ο οποίος κατάρτησε ένα Γενικό Μητρώο Προσφύγων και η Επιτροπή Περιθάλψεως Προσφύγων Ανατολικής Ρωμυλίας, στην οποία συμμετείχαν κυρίες από τον Αλμυρό, για να προσφέρουν βοήθεια και υποστήριξη στους πρόσφυγες ¹⁸³.

Ένας από τους πρωτεργάτες της προσπάθειας βοήθειας των προσφύγων ήταν και ο Νικόλαος Γιαννόπουλος, ο οποίος υπήρξε και ο ιδρυτής της Φιλάρχαιου Εταιρείας Αλμυρού «Οθρυς». Την εποχή εκείνη διατελούσε δημοτικός σύμβουλος Αλμυρού και σύμφωνα με τον Β. Κοντονάτσιο, είχε πρωτοστατήσει στην απόφαση του Δημοτικού συμβουλίου προκειμένου να γίνει αποδεκτή η εγκατάσταση των προσφύγων στην περιοχή. Σε επιστολή του προς τον Κωνσταντίνο Καραπάνο, βουλευτή και κυβερνητικό παράγοντα από το 1881 μέχρι το 1914, στις 4 Ιουλίου του 1907, παρουσιάζει τις περιοχές που η Επιτροπή θεωρεί καταλληλότερες για την εγκατάσταση των προσφύγων. Παρατηρούμε ότι η επιστολή γράφεται μόλις τρεις μήνες πριν τη θεμελίωση του οικισμού (30/9/1907), γεγονός που φανερώνει ότι δεν είχε παρθεί ακόμη απόφαση για την οριστική τοποθεσία της εγκατάστασής τους. Οι αρχικές σκέψεις ήταν η εγκατάσταση να γίνει σε διαφορετικές περιοχές, ανάλογα με

¹⁸⁰ Εφημερίδα *Θεσσαλία*, 4 και 8/9/1907.

¹⁸¹ Β. Κοντονάτσιος, προσωπικό αρχείο.

¹⁸² Ο Γ. Τρικαλινός αναφέρει πως υπήρχαν πολιτισμικές διαφορές μεταξύ των προσφύγων και των ντόπιων κατοίκων. Οι πρόσφυγες της Ανατολικής Ρωμυλίας ήταν πολύ πιο προηγμένοι και με ψηλότερο βιοτικό επίπεδο. Γ. Τρικαλινός, Αλμυρός..., ό.π. Η Λίτσα Λαγγούρα παραθέτει στο βιβλίο της λόγια της γιαγιάς της: «Αχ, τζιέρι μ', το γάντι η μάνα μου το φορούσε μέχρι τον αγκώνα και είχε και ομπρελίνο στο χέρι. Αμέσως χτίσαμε στο χωριό δημόσια λουτρά, στο σπίτι της Κατίγκως της Λουτρατζίνας και επαέναμε και επλενόμασαν...Παστρικιές μας έλεγαν γιατί είχαμε μάθει να είμαστε καθαρές στον τόπο μας και ήρθαμε εδώ μέσα στα σκουλήκια και στις λάσπες». Λίτσα Λαγγούρα, *Οι Ρωμυλιώτες...*, ό.π., σ. 20.

¹⁸³ Ελένη Ν. Κορώνη, Ευγενία Πλάκα, Κασσάνδρα Χριστοδούλου, Πολυξένη Μαυρομιχάλη, Ελένη Μωραϊττου, Μπαστουνά και Βασιλάκη, είναι τα ονόματα των κυριών που δημιούργησαν την επιτροπή συμπαράστασης των προσφύγων από την Ανατολική Ρωμυλία. Π. Τσιακούμης, *Το πικρό ψωμί...*, ό.π.

τον τόπο προέλευσης των προσφύγων. Στην επιστολή του ο Γιαννόπουλος προτείνει την περιοχή Τουρκουμουσλί, τα εθνικά λιβάδια Νταγιά και Οκιούζ- Γκιόλ¹⁸⁴ για την εγκατάσταση των Σταθοχωριτών, την παραθαλάσσια περιοχή Τσιγγέλι για τους πρόσφυγες από το Καβακλή, ενώ στους καταγόμενους από τη Σωζόπολη υποδεικνύεται η περιοχή νότια του Αλμυρού, Κεφάλωση.

Αξιότιμε κύριε Κ.Καραπάνε

Ο Νομάρχης Μαγνησίας κύριος Γ. Παγανέλης έσχε την ευγενή καλοσύνην ίνα με καλέση να συμμετάσχω εις το έργον της προς εγκατάστασιν των προσφύγων επιτροπής. Όντως επί 15 περίπου ημέρας επεσκέφθημεν αλληλοδιαδοχικώς τα διάφορα ανά την επαρχίαν Αλμυρού κτήματα και ιδίως τα Τοπάλια. Εκρίθη δε ομοφώνως όπως η Νέα Αγχιάλος ιδρύθη επί της θέσεως ακριβώς του Πυράσου ήντινα ο Στράβων επί των ημερών του αναφέρει ούσαν κατεστραμμένην και ήτις βραδύτερον εχρησίμευσε επί μακρόν ως επίνειον των Φθιωτίδων Θηβών και κατά τους βυζαντινούς χρόνους ανέθορεν νέα και λαμπρά εμπορική πόλις υπό το όνομα Βόρειος Αλμυρός.

Η θέσις αυτή εκπληροί και τας βιολογικάς συνθήκας και τας υγειονομικάς των Αγγιαλιτών και ήδη τα συνεργεία εργάζονται εκεί προς καταμέτρησιν και χωροστάθμισιν του εδάφους.

Ως προς δε τα λοιπά κτήματα εκρίθη κατάλληλον το Τουρκομουσλί όπερ θα πωληθή αντί 140.000 δραχμών εις την Κυβέρνησην. Επίσης τα εθνικά λιβάδια Δαγιά και Οκιούζ-Γκιόλ (Δασιά Δέντρα) θα δοθώσιν εις τους Σταθοχωρίτας οίτινες θα συνοικισθώσι εις το δυτικόν άκρον της πόλεως Αλμυρού. Τα δε Τσιγγέλια εις τους Καβακλιώτας, οίτινες θα εγκατασταθώσι εις το ανατολικόν άκρον του Αλμυρού, εκτεινομένου εκατέρωθεν του σχεδίου της πόλεως υπό ειδικού συνεργείου.

Ως προς την Κεφάλωσιν και Γκοδαρόλακα και Κελέρ-Μπεηλίκ ενταύθα ενοικιαζόμενου και του ιδιοκτήτου χωρίου Κελέρι της Ξενιάς δια πολυετούς ενοικιάσεως παρά του Υπουργείου θα διθώσιν ίσως εις του Σωζοπολίτας, οίτινες θα συνοικισθώσιν εν Κεφαλώσει και ούτω θα αναβιώση και πάλιν η αρχαία Άλος, η πόλις του Αθάμαντος.

¹⁸⁴ Το Τουρκουμουσλί ήταν μουσουλμανικό χωριό στα δυτικά του Αλμυρού. Από το 1927 άλλαξε η ονομασία του σε Αργιλοχώρι. Το Οκιούζ Γκιόλ υπήρξε μουσουλμανικό χωριό. Σήμερα είναι ένα τοπωνύμιο στην περιοχή της Ευξεινούπολης. Σωτήριος Αλεξόπουλος, Πόλεις και οικισμοί της Φθιώτιδας μέσα από τα οθωμανικά φορολογικά κατάστιχα των ετών 1514-1550. Ιστορικές σελίδες της Φθιώτιδας, μέρος γ': Επαρχία Δομοκού. <http://sotosalexopoulos.blogspot.com/2021/02/1514-1550>.

Η Βελανιδιά εκρίθη ομοφώνως υπό της επιτροπής όλως ακατάλληλος προς συνοικισμόν αντιληφθείσης ιδίοις οφθαλμοίς της πραγματικότητος ην περιέγραψα υμίν εκτενώς εν τη επιστολή μου.

Εν τέλει εκφράζω υμίν, αξιότιμε κύριε Καραπάνο, και εξ ονόματος των συμπολιτών μου και εξ ονόματός μου τας βαθείας και ειλικρινείς μου ευχαριστίας δια την πρόθυμόν και ευγενή ενέργειαν υμών εις το ζήτημα της εγκαταστάσεως λαού ομογενούς φεύγοντος την στυγερωτέραν δουλείαν εν τοις κόλποις της ομηρικής Ελλάδος, δι'ού διανοίγεται ευρύτερον μέλλον της άριστης μεν πλην ατυχούς επαρχίας του Αλμυρού ην αμυδρώς σκιαγραφήσας ανέθηκα υπό την σκέπην σας το 1891.

Δέξασθε παρακαλώ τας εγκαρδίους και ειλικρινείς ευχαριστίας μου και την βαθείαν προς υμάς υπόληψίν μου, μεθ'ης διατελώ.

Υμέτερος θεράπων

Ν.Ι. Γιαννόπουλος¹⁸⁵

Αρχικά η Επιτροπή πρότεινε ο προσφυγικός οικισμός να δημιουργηθεί στην παραθαλάσσια περιοχή Τσιγγέλι με το όνομα «Ζηλάσιον», αλλά η πρόταση απορρίφθηκε καθώς η περιοχή ήταν βαλτώδης και εγκυμονούσε κινδύνους νόσησης από ελονοσία.¹⁸⁶

Στις 22 Αυγούστου 1907 δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως το Βασιλικό Διάταγμα σύμφωνα με το οποίο ορίστηκε η σύσταση συνοικισμού με την ονομασία «Ιτών», για τους πρόσφυγες από το Ευσταθοχώρι, στην περιοχή ανάμεσα στις δύο λίμνες Ζερέλια, οι οποίες βρίσκονται νοτιοδυτικά της πόλης του Αλμυρού και στα κτήματα Οκιούζ Γκιόλ και Νταγιά, τα οποία βρίσκονται στην άκρη της πόλης, κατόπιν εισήγησης της Επιτροπής¹⁸⁷.

Τελικά, κάτω από την πίεση της άμεσης αποκατάστασης των προσφύγων, μπροστά στις δύσκολες συνθήκες ενός ακόμη χειμώνα, αποφασίστηκε να επισπεύσουν τις διαδικασίες και να θεμελιωθεί ένας οικισμός για όλους τους πρόσφυγες στη δυτική πλευρά του Αλμυρού. Ένα νέο βασιλικό διάταγμα στις 18

¹⁸⁵ Β. Κοντονάτσιος, Προσωπικό αρχείο.

¹⁸⁶ Ο χειμάρρος Ξηριάς υπερχείλιζε συχνά πλημμυρίζοντας τα χωράφια. Η Κεφάλωση, Ο Βάλτος του Πλατάνου και τα έλη της παραλίας του Αλμυρού έφταναν μέχρι την Αγχίαλο. Η ελονοσία έκανε «θραύση». Αυτή διαδέχονταν άλλες αρρώστιες, μέχρι και η αθεράπευτη φυματίωση. Στον Αλμυρό δεν υπήρχε καμία ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, κανένα νοσοκομείο ή σταθμός πρώτων βοηθειών. Γ. Τρικαλινός, *Αλμυρός...*, ό.π.

¹⁸⁷ Β.Δ., Περί ορισμού τόπου εν τη επαρχία Αλμυρού προς σύστασιν συνοικισμού υπό το όνομα «Η Ιτών», εξ Ευσταθιοχωρίου της Ανατολικής Ρωμυλίας ομογενών, 22/8/1907, σ.666.

Οκτωβρίου 1907 ενέκρινε σχέδιο ρυμοτομίας για τον οικισμό Ευξεινούπολη στη θέση Τσερκέζικα, δυτικά της πόλης του Αλμυρού, για την εγκατάσταση των προσφύγων από τη Σωζόπολη, τον Πύργο, τη Βάρνα και το Ευσταθοχώρι.¹⁸⁸

Ωστόσο, η διαφορετική προέλευση των προσφύγων, σύμφωνα με τον Β. Κοντονάτσιο, δυσκόλευε κάποιες φορές τη συνεννόηση και τη λήψη κοινών αποφάσεων. Διαφωνίες υπήρξαν και για την ονομασία του οικισμού τους, αλλά τελικά η εγκατάστασή τους σε έναν κοινό τόπο τους οδήγησε στο όνομα «Ευξεινούπολη», όνομα που δεν τους διαχώριζε σε Καβακλιώτες, Στενημαχήτες κλπ., αλλά τους ένωνε με τη νοσταλγία των χαμένων τους πατρίδων στα παράλια του Εύξεινου Πόντου.¹⁸⁹

Αν και η θεμελίωση του οικισμού είχε αποφασιστεί να γίνει στις 30 Σεπτεμβρίου 1907, μέχρι και τις 12 του ίδιου μήνα δεν είχε γίνει ακόμα ούτε η καταμέτρηση των οικοπέδων, αλλά ούτε είχε παραδοθεί το αρχιτεκτονικό σχέδιο του οικισμού. Η εφημερίδα *Θεσσαλία* αναφέρεται στην άφιξη των συνεργείων στην περιοχή του Αλμυρού και κάνει υποθέσεις για το πώς θα γίνει η ρυμοτόμηση του οικισμού και η διανομή των οικοπέδων, καθώς δεν υπάρχει ακόμα επίσημος σχεδιασμός.

*Αφίκετο εις Αλμυρόν συνεργείον μηχανικών το οποίον εργάζεται προς καταμέτρησην των δωρηθεισών υπό της Κοινότητος Αλμυρού γαιών προς εγκατάστασιν των προσφύγων εκ Σωζοπόλεως, Βάρνης κλπ. Δυτικώς του Αλμυρού εις θέσιν Τσαρκέζικα. Πρόκειται να χωρίσει ταύτας εις οικόπεδα εξ ενός στρέμματος έκαστον δι'εκάστην οικογένεια. Αι δε δωρηθείσαι γαίαι μέχρι του συνόρου Οκιούζ-Γκιόλ (Δασιά Δέντρα) εκτεινόμεναι, κατά τους προχείρους υπολογισμούς των μηχανικών, δεν θα υπερβούν τα 800στρέμματα, αφαιρουμένων δε 200 στρεμμάτων τα οποία θα χρησιμοποιηθώσιν εις δρόμους και πλατείας, υπολείπονται 600 στρέμματα δι'οικόπεδα. Εάν γίνη ανάγκη και άλλων γαιών δι'άλλους πρόσφυγας τότε ίσως η κοινότης δωρήσει ή προς Α. του Αλμυρού ή κατά συνέχειαν προς το Β.Δ. άκρον του Αλμυρού καθόσον η Κοινότης κέκτηται περί τα 10.000 στρεμμάτων.*¹⁹⁰

¹⁸⁸ Β.Δ., Περί εγκρίσεως σχεδίου ρυμοτομίας του συνοικισμού της Ευξεινουπόλεως εν τη θέσει Τσερκέζικα της περιφέρειας της πόλεως Αλμυρού, 18/10/1907, σ. 835.

¹⁸⁹ Β. Κοντονάτσιο, αρχείο, ό.π.

¹⁹⁰ Εφ. *Θεσσαλία*, 12 Σεπτεμβρίου 1907.

Μπροστά στις καθυστερήσεις της θεμελίωσης της Ευξεινούπολης και στην προοπτική να έρθουν οι πρόσφυγες αντιμέτωποι με έναν ακόμη σκληρό χειμώνα, διαμένοντας στον Στρατώνα του Αλμυρού, ο οποίος δεν διέθετε κάποια δυνατότητα θέρμανσης, η Κεντρική Επιτροπή στην Αθήνα ανακοίνωσε την απόφασή της να αποστείλει τους πρόσφυγες σε άλλες περιοχές, όπως τους Ωρεούς, το Ξηροχώρι κλπ. Η εφημερίδα *Θεσσαλία* γράφει:

*Ο χειμώνας εγγίζει και οι πρόσφυγες οι διαμένοντες εν των στρατώνι Αλμυρού καθώς είναι εξηντηλέμενοι εκ των θερινών πυρετών θα προσβληθώσιν αμέσως από κρυολογήματα και θα πεθάνωσιν από το ψύχος διότι εν τω στρατώνι είναι δύσκολος η διαμονή οικογενειών με μικρά παιδιά άνευ εστίας και άνευ πυρός και μάλιστα προμηνύεται εφέτος χειμώνας δριμύς και βαρύτερος του περυσινού κατά τους μετεωρολόγους. Ηδύνατο μιν η θερμότης εις τους ευρείς θαλάμους του στρατόνος να επιτευχθεί δια θερμαστρών, αλλά το μαγείρεμα τούτο είναι δύσκολον εκτός εάν προστεθή μαγειρείον εκεί που πλησίον ή ευεργεσία εκάστης οικογενείας δια μαγαλιού... Πρέπει να βρεθούν οικήματα εντός πόλεως...*¹⁹¹

Ωστόσο, οι πρόσφυγες, σύμφωνα με την ίδια εφημερίδα, δεν δέχονται να μετακινηθούν σε άλλες περιοχές, καθώς πιστεύουν, μετά τη δημοσιοποίηση της είδησης ότι η θεμελίωση του οικισμού θα γίνει σύντομα, ότι η ταλαιπωρία τους θα λάβει τέλος. Έτσι, χάρη στη δραστηριοποίηση του Συλλόγου Αλληλοβοήθειας Προσφύγων Αλμυρού και της Επιτροπής Περιθάλψεως Προσφύγων Ανατολικής Ρωμυλίας,¹⁹² εξασφαλίστηκαν αρκετά οικήματα στον Αλμυρό, για τους περισσότερους πρόσφυγες, μέχρι την αποπεράτωση του οικισμού.

Οι εις τον στρατώνα του Αλμυρού διαμένοντες πρόσφυγες οι οποίοι κατόπιν αποφάσεων της κεντρικής επιτροπής Αθηνών επρόκειτο να αποσταλώσιν-ως έχομεν γράψει ήδη-εις Ωρεούς, Ξηροχώρι κλπ, βλέποντες ολοέν βαίνουσαν προς το τέρμα την ανέγερσιν edήλωσαν, ότι επ' ουδενί λόγω δέχονται να αναχωρήσωσιν εξ Αλμυρού, ένθα εγνώρισαν ήδη τον κόσμον και τα μέρη. Ένεκα τούτου εξευρέθησαν δια τους πλείστους εξ αυτών οικήματα εντός του Αλμυρού, ελάχιστοι δε μένουν εις τον στρατώνα εισέτι και

¹⁹¹ Εφ. *Θεσσαλία*, 28 Σεπτ. 1907.

¹⁹² Β. Κοντονάτσιος, αρχείο, ό.π.

ούτοι όμως θα μεταβούν εντός ολίγου εις την πόλιν. Η υγεία των ευρίσκεται εις καλόν σημείον κατά τας βεβαιώσεις δε των ιατρών δεν υπάρχουν πλέον ασθενείς.¹⁹³

3.4. Η θεμελίωση της Ευξεινούπολης

Η θεμελίωση των δύο οικισμών, της Νέας Αγχιάλου και της Ευξεινούπολης, ορίστηκε για τις 30 Σεπτεμβρίου 1907, με την παρουσία του τότε διαδόχου του θρόνου πρίγκιπα Κωνσταντίνου, του πρίγκιπα Ανδρέα, του Μητροπολίτη Αθηνών Θεόκλητου, του Υπουργού Οικονομικών Αν. Σιμόπουλου και του Υπουργού Εξωτερικών Ν. Καλογερόπουλου, του Μητροπολίτη Δημητριάδος Γερμανού, των βουλευτών Βόλου και Αλμυρού, Γ. Καρτάλη, Κ. Τοπάλη, Γάτζου, Γ. Μπαλτατζή, του Νομάρχη Σπ. Παγανέλη και των Δημάρχων Βόλου Ν. Γεωργιάδη και Αλμυρού Αρ. Αργυρόπουλου¹⁹⁴. Σύμφωνα με την εφημερίδα Θεσσαλία, η θεμελίωση του οικισμού συγκίνησε τους κατοίκους. Μάλιστα, αναφέρει ότι οι κάτοικοι παρότρυναν με ενθουσιασμό τους Δημοτικούς Συμβούλους να εγκρίνουν ένα σημαντικό χρηματικό ποσό, προκειμένου οι εορτασμοί να γίνουν με λαμπρότητα.

Οι κάτοικοι του Αλμυρού ενθουσιωδώς παρότρυναν τους Δημοτικούς Συμβούλους να ψηφίσουν γενναία πίστωσιν υπέρ των εορτών και εψήφισαν πράγματι τιαύτην εκ 2.500 δρχ. και εκ 500 δε δρχ. οι Δήμοι Πλατάνου και Όθρυος. Εύγε στους κ.κ. Δημοτικούς Συμβούλους και τους κατοίκους των δήμων τούτων¹⁹⁵...

Μία ημέρα αργότερα, η ίδια εφημερίδα θα γράψει:

Ανάστατοι κυριολεκτικώς είναι κατά τας ημέρας αυτάς ο Αλμυρός χάριν της τελετής(της θεμελίωσης). Άπαντες από του Δημάρχου και των λοιπών αρχών μέχρι και του τελευταίου πολίτου φιλοτιμούνται πώς να καταστήσουσι την εορτήν μεγαλοπρεπεστέραν και να προσδώσωσι εις αυτήν πλέον επίσημον χαρακτήρα...¹⁹⁶

¹⁹³ Εφ. Θεσσαλία, 28 Σεπτ. 1907.

¹⁹⁴ Λίτσα Λαγγούρα, *Οι Ρωμυλιώτες...*, ό.π.

¹⁹⁵ Εφ. Θεσσαλία, 25 Σεπτ. 1907.

¹⁹⁶ Εφ. Θεσσαλία, 26 Σεπτ. 1907.

Το Σάββατο 29 Σεπτεμβρίου 1907, παραμονή της θεμελίωσης του οικισμού, έφτασαν στον Βόλο, με το ατμόπλοιο «Αστραπή», οι θεμέλιοι λίθοι της Νέας Αγχιάλου και της Ευξεινούπολης, «λίθοι εκ λευκοτάτου μαρμάρου Πεντέλης και φέρουσι καταλλήλους επιγραφάς». ¹⁹⁷ Στην εφημερίδα *Θεσσαλία* κοινοποιείται και το πρόγραμμα της τελετής θεμελίωσης, καθώς και οι εκδηλώσεις που θα ακολουθήσουν, παρουσία επισήμων και του ίδιου του Διαδόχου του θρόνου. Αρχικά, είχε προγραμματιστεί να γίνει η θεμελίωση του οικισμού της Νέας Αγχιάλου και θα ακολουθούσε, το απόγευμα της ίδιας ημέρας, η θεμελίωση της Ευξεινούπολης. Η βασιλική ακολουθία και οι επίσημοι θα αναχωρούσαν από τον Βόλο στις 8:40 την 30ή Σεπτεμβρίου 1907 με τη θαλαμηγό «Σφακτηρία» με προορισμό τη Νέα Αγχιάλο, όπου αναμένονταν να φτάσουν στις 9:15. Μετά το πέρας των εορταστικών εκδηλώσεων εκεί, η επίσημη πομπή θα ξεκινούσε με άμαξες, στις 11:20 για τον Αλμυρό. Στον Αλμυρό, οι προσκεκλημένοι επίσημοι θα παρακάθονταν σε γεύμα, με δαπάνη του Γ. Μπαλτατζή.

Μετά το πέρας της θεμελιώσεως της Νέας Αγχιάλου οι επίσημοι υπουργοί Καλογερόπουλος, Εσωτερικών και Σιμόπουλος Οικονομικών, θα επιβούν αμαξών, άλλοι δε πεζή, και διασχίζοντες τα Τοπάλεια κτήματα θα μεταβώσιν εις Αλμυρόν. Προς τούτο δε εμίσθωσαν 25 άμαξαι, προς 75 δραχμάς εκάστη. Εις Αλμυρόν θα γίνη ενθουσιώδης υποδοχή εκ μέρους των κατοίκων... Το πρόγευμα εις την Α.Β.Υ. τον Διάδοχον και τους λοιπούς κεκλημένους θα παρατεθή εν Αλμυρώ με δαπάνες του βουλευτού Γ.Μπαλτατζή... Μετά το πέρας του γεύματος εφ'αμάξων θα μεταβώσι εις το μέρος ένθα θα γείνη η κατάθεσις θεμελίου λίθου του συνοικισμού «Ευξεινουπόλεως» όστις λίθος αποτελείται και ούτος εκ μαρμάρου της Πεντέλης και φέρει επιγραφήν¹⁹⁸.

Στο φύλλο της εφημερίδας *Θεσσαλίας* της επόμενης ημέρας, υπάρχει εκτενές άρθρο για τις εορταστικές εκδηλώσεις. Μεταξύ των άλλων αναφέρεται:

...Εικοσιπέντε περίπου άμαξαι ευρίσκονται εις τη διάθεσιν των επισήμων και των κεκλημένων, τριακόσιοι δε περίπου ιππείς διατρέχουσι τους περί την εξέδρα αγρούς, έτοιμοι να συνοδεύωσι τα αμάξια...¹⁹⁹

¹⁹⁷ Εφ. *Θεσσαλία*, 29 Σεπτ. 1907.

¹⁹⁸ Εφ. *Θεσσαλία*, 29 Σεπτ. 1907..

¹⁹⁹ Εφ. *Θεσσαλία*, 1 Οκτ. 1907.

Ωστόσο, η Θεσσαλία δεν διστάζει να σχολιάσει καυστικά τη φαιδρή εικόνα της επίσημης πομπής μέσα σε ένα σύννεφο σκόνης, καθώς οι άμαξες των προσκεκλημένων επισήμων δυσκολεύτηκαν να μεταβούν από τη Νέα Αγχιάλο στον Αλμυρό, λόγω του ότι δεν είχε κατασκευαστεί έως τότε στην περιοχή δρόμος.

Ολίγα μέτρα μακράν της Αγχιάλου εγείρονται νέφη κονιορτού αποπνικτικού, παραλύοντας πάσαν διάθεσιν και πάσαν άλλην σκέψιν. Δεν υπάρχει ακόμη τεχνητή αμαζωτή οδός και δια τούτο η φρικώδης αυτή σκόνη, ήτις μεταβάλλει τας μαύρας και σοβαράς στολάς των επισήμων, εις χρώματος...χακί τοιαύτας²⁰⁰.

Το ίδιο ρεπορτάζ συνεχίζει, περιγράφοντας τον διάκοσμο και την υποδοχή των επισήμων στον Αλμυρό.

...ο διάκοσμος αυτής (της κεντρικής πλατείας) ήταν τελειότατος. Περικυκλούται υπό μυρτοστολίστων κοντών και γιρλαντών. Εις το μέσον μυρτοστόλιστος εξέδρα την οποία καταλαμβάνει η Φιλαρμονική και εις τα άκρα δύο αφίδες δωρικού ρυθμού ντυμένα με τα εθνικά μας χρώματα...²⁰¹

Στο υποκατάστημα της Εθνικής Τράπεζας στην κεντρική πλατεία του Αλμυρού και στην πολυτελή οικία του Δ/ντού της κ. Παρθενόπουλου, κατέλυσε η ακολουθία για ολιγόωρη ανάπαυση. Το επίσημο γεύμα δόθηκε αργότερα στο Δημαρχείο και προσφέρθηκε από τον βουλευτή Αλμυρού Γ. Μπαλατζή, ο οποίος, στην πρόποσή τους προς τους υψηλούς προσκεκλημένους, είπε μεταξύ άλλων:

...Στον λαόν του Αλμυρού έλαχε ο τιμητικός κλήρος, να φιλοξενήσει διωκόμενους αδελφούς και να ίδη αυτούς παρά το πλευρόν του, ιδρύοντας νέας πατρίδας εις την μικράν αυτής γωνίαν πλαισιωμένην από τους λόφους τους ηρωϊκού Πλατάνου, της πατρίδας τους Θεσσαλού Τυρταίου(;) και των βουνών της Μακρυνίτσας...²⁰²

Στις 3:00μ.μ., μετά το τέλος του γεύματος, οι επίσημοι οδηγήθηκαν στον χώρο που είχε επιλεγεί να γίνει η θεμελίωση του νέου οικισμού. Εκεί είχε στηθεί

²⁰⁰ Στο ίδιο.

²⁰¹ Στο ίδιο.

²⁰² Εφ. Θεσσαλία, 1 Οκτ. 1907, ό.π.

εξέδρα, όπου ο μητροπολίτης Δημητριάδος Γερμανός τέλεσε τον αγιασμό. Στη συνέχεια, ο Διάδοχος έθεσε τον θεμέλιο λίθο.

Τέλος κατέφθασαν εκεί αι άμαξαι επί των οποίων επέβησαν πάντες οι κεκλημένοι και διηυθύνθησαν τέταρτου μακράν του Αλμυρού εις την πεδιάδα όπου υψούτο εξέδρα θαυμασίως κεκοσμημένη. Εκεί μετά την άφιξιν και των λοιπών επισήμων ο Σεβασμιώτατος Γερμανός συνοδεία ιερέων έψαλλε αγιασμόν . Είτα κατήλθεν ο διάδοχος εν των ανορυχθέντι λάκκω και εκεί εθεμελίωσε την Ευξεινούπολη καθ'ήν τάξιν και την Νέαν Αγχίαλον...²⁰³

Μετά τη λήξη της τελετής θεμελίωσης, οι επίσημοι μετέβησαν στην παραλία του Αλμυρού και επιβιβάστηκαν στις θαλαμηγούς «Σφακτηρία» και «Σύρος», με προορισμό τον Βόλο²⁰⁴.

3.5. Η ανοικοδόμηση της Ευξεινούπολης

Το σχέδιο του οικισμού ²⁰⁵οργανώθηκε σύμφωνα με το ιπποδάμειο σύστημα. Προέβλεπε την ισοκατανομή του επιπέδου με την ευθειογενή χάραξη δέκα κάθετων και δέκα οριζόντιων δρόμων, που χώριζαν τον οικισμό σε οικοδομικά τετράγωνα με δέκα οικόπεδα το καθένα, από τα οποία τα γωνιακά ήταν 600 τ.μ., ενώ τα μεσαία 720 τ.μ. Στο σημείο το οποίο αποτελεί και το κέντρο βάρους του τετραγώνου του οικισμού, διαμορφώνεται ο κοινόχρηστος χώρος. Το αρχιτεκτονικό σχέδιο του χωριού προέβλεπε την κατασκευή δημοτικών λουτρών, δημοτικού θεάτρου και χώρου για «αθλοπαιδιές», ενώ το σχέδιο ήταν «τόσο τέλειο που όμοιό του δεν υπάρχει πουθενά ούτε σε νέους οικισμούς ακόμη και σήμερα». ²⁰⁶ Σε αντίθεση με τον σχεδιασμό των κοινόχρηστων χώρων, το ιδιωτικό δεν φαίνεται να διαδραματίζει κάποιο ιδιαίτερο ρόλο, καθώς υποτάσσεται στην ομοιόμορφη παράταξη οικιών κατά μήκος των δρόμων²⁰⁷. Σύμφωνα με την μαρτυρία ενός κατοίκου της Ευξεινούπολης,

²⁰³ Στο ίδιο.

²⁰⁴ Στο ίδιο.

²⁰⁵ Βλ. παράρτημα για το σχέδιο του οικισμού της Ευξεινούπολης.

²⁰⁶ Π. Τσιακούμης, *Το πικρό ψωμί...*, ό.π.

²⁰⁷ Σύμφωνα με την Σ. Νικολαΐδου, σε κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο, μία τέτοια χάραξη στοχεύει στην επίτευξη κοινωνικής ευταξίας μέσω της πολεοδομικής τάξης. Επίσης, η συνάρτηση του ιπποδάμειου συστήματος με τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα, οδηγεί στη σύνδεση του οικισμού με τον

του Γιώργου Γραψίδη²⁰⁸ κατασκευάστηκε σιδηρόδρομος το 1907 από τον οικισμό μέχρι τη θάλασσα, μέσω του χειμάρρου Ξηριά και με «βαγονέτα» κουβαλούσαν από τη θάλασσα οικοδομικά υλικά που έφερναν τα πλοία, αλλά και πέτρες από τον ίδιο τον χειμάρρο.

209

Διευθυντής των έργων ανοικοδόμησης ορίστηκε ο μηχανικός δημοσίων έργων Γ. Δημητρακόπουλος. Σύμφωνα με τον Β. Κοντονάτσιο²¹⁰, η καθυστέρηση στην απόφαση της ανοικοδόμησης και η επιτακτική ανάγκη να στεγαστούν άμεσα οι πρόσφυγες, οδήγησε σε λανθασμένους υπολογισμούς και παραλείψεις, με αποτέλεσμα το έργο, όχι μόνο να μην παραδοθεί εγκαίρως, αλλά και να διακοπεί για κάποιο χρονικό διάστημα εξαιτίας της έλλειψης χρηματικών πόρων. Ένα ενδεικτικό παράδειγμα λανθασμένων υπολογισμών στο κόστος κατασκευής είναι το ότι για την οικοδόμηση ενός σπιτιού στην Ευξεινούπολη ορίστηκε το ποσό των 560 δραχμών, την ίδια στιγμή που ο εργολάβος Γ. Καραϊσκος πρόσφερε 1.197 δραχμές «δι' εκάστην γεωργικήν οικίαν και 995,15 δραχμές δι' εκάστην των άλλων οικιών» στον οικισμό της Νέας Αγχιάλου. Επιπλέον, η αργοπορία θεμελίωσης του οικισμού της Ευξεινούπολης και η έλλειψη συντονισμού, δεν άφησε περιθώρια για διαφορετικά σχέδια σπιτιών, τα οποία θα κάλυπταν ενδεχομένως και τις διαφορετικές ανάγκες των νέων κατοίκων του.²¹¹

κόσμο, με το σύμπαν. Σήλια Νικολαΐδου. Η κοινωνική οργάνωση του αστικού χώρου. Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1993, σ. 31-33.

²⁰⁸ Π. Τσιακούμης, *Το πικρό ψωμί...*, ό.π.

²⁰⁹ Φωτογραφία από το προσωπικό αρχείο του Μιλτιάδη Λασκαρίδη.

²¹⁰ Β. Κοντονάτσιος, προσωπικό αρχείο, ό.π.

²¹¹ Β. Κοντονάτσιος, προσωπικό αρχείο, ό.π.

Τα πρώτα σπίτια που κατασκευάστηκαν βρίσκονται στη νοτιοανατολική πλευρά του οικισμού και είναι χτισμένα εξ' ολοκλήρου από πέτρα. Η περιοχή ονομάζεται και σήμερα «Πέτρινα». Όμως, το κόστος και ο χρόνος κατασκευής των σπιτιών αυτών ήταν πολύ μεγάλος και για αυτόν τον λόγο η πέτρα αντικαταστάθηκε από τσιμέντο, ενώ το σχέδιο που ακολουθήθηκε ήταν πανομοιότυπο για όλες τις οικίες. Τα σπίτια αποτελούνταν από δύο μικρά δωμάτια, τα οποία χώριζε ένα χολ, στο οποίο βρισκόταν και η είσοδος της οικίας²¹². Αντίθετα με τους πρόσφυγες της Νέας Αγχιάλου, που συγκρότησαν επιτροπή, η οποία εξέτασε τα μέρη που τους παραχωρήθηκαν για εγκατάσταση αναζητώντας καλύτερες συνθήκες διαβίωσης, οι πρόσφυγες της Ευξεινούπολης, χωρισμένοι σε μικρές ανομοιογενείς εθνοτικά και κοινωνικά ομάδες, αφέθηκαν στις πρωτοβουλίες των ντόπιων παραγόντων του Αλμυρού. Σύμφωνα με τον Β. Κοντονάτσιο, αυτό το γεγονός οφείλεται εν μέρει στον δυναμισμό και στη συνοχή που επέδειξαν οι κάτοικοι της Νέας Αγχιάλου, στην περηφάνια τους, αλλά και στην οργή τους για την καταστροφή των περιουσιών τους στην πατρίδα τους, με αποτέλεσμα να απαιτήσουν το δικαίωμα της αποκατάστασής τους, ενώ οι Ευξεινουπολίτες διακατέχονταν από το συναίσθημα του κυνηγημένου²¹³.

Ο εργολάβος της Ευξεινούπολης, Σ.Ε. Πεζανός, παρουσιάζει σε έκθεσή του τα προβλήματα που αντιμετώπισε στο έργο που κλήθηκε να φέρει εις πέρας, εστιάζοντας στην προμήθεια των υλικών κατασκευής, στη μεταφορά τους στον χώρο ανοικοδόμησης, στο κόστος των δομικών υλικών, στις καιρικές συνθήκες, καθώς δεν υπήρξε σχετική κρατική μέριμνα για την προστασία του έργου από έντονα καιρικά φαινόμενα, αλλά και στο πρόβλημα εξεύρεσης εξειδικευμένων εργατών. Επισημαίνει ότι εξαιτίας του ότι δεν γνώριζαν τις τοπικές συνθήκες τις περιοχής, καθώς και ότι δεν προβλέφθηκαν τα προβλήματα που στη συνέχεια αντιμετώπισαν τα συνεργεία κατασκευής, η αρχική εκτίμηση του κόστους του έργου δεν ανταποκρινόταν στην πραγματικότητα.²¹⁴

Εδέχθημεν κατ'αρχήν την ανάληψιν της εργασίας ταύτης και εξητήσαμεν , ως ήτο επόμενον, τον καθορισμόν των τιμών και τον τρόπον της προς ημάς πληρωμής. Ο καθορισμός των τιμών των εκτελεσθησομένων εργασιών εγένετο επί τη βάσει στοιχείων

²¹² Ο μεγάλος σεισμός που έγινε στην περιοχή το 1980 κατέστρεψε το μεγαλύτερο μέρος του οικισμού. Ωστόσο, ακόμη και σήμερα, σώζονται μερικά από τα πρώτα σπίτια. Π. Τσιακούμης, *Το πικρό ψωμί...*, ό.π.

²¹³ Β. Κοντονάτσιος, αρχείο, ό.π.

²¹⁴ Για το πλήρες έγγραφο βλ. στο Παράρτημα.

εξηγμένων εκ του τόπου, άτινα ευηρεστήθητε να μας παράσχητε καθ'όσον ημείς ηγνοούμεν εντελώς τας τοπικάς συνθήκας του συνοικισμού. Ήσαν δε αι πληροφορίες αύται σχετικά με την δυνατήν μεγάλην προμήθειαν του αναγκαιούντος υλικού αμμοχαλύκου εκ της κοίτης του παρά τον συνοικισμόν χειμάρρου του Ξηριά, και με την απόστασιν του χειμάρρου τούτου από του συνοικισμού, την κατά τόνον τιμήν του τσιμέντου και με τα λοιπά στοιχεία τα απαιτηθέντα διά τον κανονισμόν των τιμών.

Εκ των ανωτέρω στοιχείων εξήχθη η τιμή των δραχμών 560,00 διά την εκ σκυροκονιάματος δόμησιν εκάστου οικήματος με τας γνωστάς ημίν αναλογίας αμμοχαλύκου και τσιμέντου.

Δυστυχώς, ως απεδείχθη, κατά την πρόοδον της εκτελέσεων των έργων, μεθ'όλας τας ανθρωπίνως δυνατάς προσπάθειάς ημών, ίνα περιορίσωμεν τα σχετικάς δαπάνας...δεν κατέστη δυνατόν να περιορίσωμεν την δαπάνην της δομήσεως εκάστου οικήματος εντός του ποσού των δραχμ. 560,00...διότι...τα στοιχεία εκ των οποίων εξήχθη η τιμή αυτή εν την πραγματικότητι μετεβλήθησαν και ίδια μετεβλήθη κατά πολύ α) η τιμή της προμήθειας και μεταφοράς του αμμοχαλύκου, ενελθούσα εις το διπλάσιον περίπου της προϋπολογισθείσης, και τούτο, διότι ενώ προεβλέπετο ότι ο χείμαρρος θα δώση ευχερώς χάλυκας των διαστάσεων ενός έως τριών εκατοστών, αίτινες ωρίσθησαν διά την σύνθεσιν του σκυροκονιάματος, εν τη εκτελέσει απεδείχθη ότι ο χείμαρρος έδιδε χάλυκας, ενός έως δεκαπέντε εκατοστών αναμεμιγμένους, και ως εκ τούτου είμεθα ηναγκασμένοι ν'απασχολώμεν μεγάλον εργατικόν προσωπικόν διά την διαλογή, πρώτον των πολύ μεγάλων διαστάσεων κροκαλών και δεύτερον διά το διπλούν κοσκίνισμα, του μεν πρώτου διά τον αποχωρισμόν των μεγάλων διαστάσεων χαλύκων, του δε ετέρου διά τον αποχωρισμόν της άμμου...,β) η μέση απόσταση της μεταφοράς του αμμοχαλύκου μέχρι του άκρου της Ευξεινουπόλεως και η εντός του συνοικισμού διακλάδωσις μέχρι των αποθηκών των διαφόρων θέσεων του αναμεικτικού μηχανήματος προϋπολογίσθη εις 800 μέτρα, ενώ πράγματι αύτη ανήλθεν εις 1.800 μέτρα.²¹⁵

Παρατηρούμε ότι τόσο τα διάφορα οικοδομικά υλικά που εξάγονται από τον χείμαρρο Ξηριά δεν είναι άμεσα διαθέσιμα για την κατασκευή των οικιών, καθώς πρέπει να υποστούν περαιτέρω επεξεργασία προκειμένου να χρησιμοποιηθούν, αξιοποιώντας εργατικό δυναμικό, η μεταφορά τους, επίσης, στη δυτική πλευρά της

²¹⁵ Έκθεση εργολάβου, Σ.Ε. Πεζανού, Β. Κοντονάτσιος, αρχείο, ό.π.

Ευξεινούπολης απαιτούσε διαφορετικό σχεδιασμό, γεγονός που καθυστερούσε την ανοικοδόμηση, αλλά και αύξανε τη δαπάνη. Χαρακτηριστική, επίσης, είναι η επισήμανση της δυσκολίας εξεύρεσης εξειδικευμένων εργατών, καθώς η χώρα πρώτη φορά καλείται, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του εργολάβου, να αντιμετωπίσει μία ανάλογη πρόκληση.

Αληθές είναι ότι το νοτιοδυτικόν άκρον του συνοικισμού δεν απέχει πλέον των 800 μέτρων από του εξωτερικού χείλους της κοίτης του χειμάρρου, αλλά εις το σημείον τούτο η κοίτη είναι εντελώς ακατάλληλος διά την εγκατάστασιν συνεργείου αμμοχαλύκου, επειδή μόνον κόχλακας μεγάλων διαστάσεων θα ηδύνατο να δώση, ... η δυσχέρεια περί την εύρεσιν του μεγάλου αριθμού των απαιτούμενων εργατών και ιδίως αι βραδύτητες και αι δαπάναι διά την εξάσκησιν αυτών, ούσης αδυνάτου της εξευρέσεως γεγυμνασμένων τοιούτων, καθόσον διά πρώτην φοράν εγένετο η εφαρμογή του συστήματος τούτου εν Ελλάδι²¹⁶ ...

Ο εργολάβος, λαμβάνοντας υπόψη τα νέα δεδομένα, ανεβάζει το κόστος κάθε οικίας από τις 560 δραχμές στις 735,25 δραχμές. Επίσης, κάνει υπολογισμούς που προκύπτουν από την άνοδο των τιμών των δομικών υλικών και συμπεριλαμβάνει στο ελάχιστο νόμιμο κέρδος της εργολαβίας τις ζημιές που υπέστησαν τα συνεργεία λόγω μεγάλης πλημμύρας, η οποία προκάλεσε και τη διακοπή των εργασιών.

Δι'άπαντας τους ανωτέρω λόγους η τιμή δι' έκαστον οίκημα δομήσεως, ως εμφανίζεται εκ της συνημμένης λεπτομερούς αναλύσεως, ανήλθεν από δραχμάς 560 εις δραχμάς 735,25, ήτοι επί πλέον δραχμαί 175,25 κατά οίκημα.

Και αυτή μεν είναι η κυρίως αιτία της αυξήσεως του προϋπολογισθέντος ποσού, έπονται δε αι αυξήσεις των τιμών των αμμοκονιαμάτων λόγω της εξωτερικής διακοσμήσεως των οικημάτων, ήτις ανεβάζει την κατά οίκημα τιμήν των αμμοκονιαμάτων από δραχμάς 156,95 εις δραχμάς 185,85...

Εκτός των ανωτέρω υπερβάσεων έχομεν τας εκ θεομηνίας ζημιάς, τας εκ της τετραμήνου διακοπής τοιαύτης, και τον νόμιμον ημίν κέρδος, το οποίον ανέρχεται εις δραχμάς 64.834,75 και όπερ ελπίζομεν ότι θα εύρητε δίκαιον αφού λάβητε υπ'όψιν ότι

²¹⁶ Έκθεση εργολάβου..., ό.π.

επί δύο σχεδόν έτη απησχολήθημεν εις την εργασίαν ταύτην προσωπικώς μετά των κεφαλαίων και εργαλείων μας²¹⁷...

Καθώς η προμήθεια των υλικών δόμησης θα προερχόταν από τον χειμάρρο Ξηριά, στη νότια πλευρά του Αλμυρού, στήθηκε στην κοίτη του ειδικό εργοτάξιο και κατασκευάστηκε σιδηροδρομική γραμμή που συνέδεε την κοίτη με τον οικισμό της Ευξεινούπολης. Στις 14 Σεπτεμβρίου 1908, όμως, η υπερχείλιση του χειμάρρου λόγω ισχυρών βροχοπτώσεων, πέρα από τις προβλέψεις του συνεργείου, προκάλεσε την καταστροφή των εγκαταστάσεων.

Είναι γνωστόν...ότι η ραγδαιότατη βροχή η συμβάσα την 14 Σεπτεμβρίου παρελθόντος έτους επέφερε την απότομον υπερχείλινιν των υδάτων του χειμάρρου Ξηριά εις εξαιρετικόν μέγα ύψος, όπερ ουδείς εκ των παλαιότερων κατοίκων Αλμυρού ενθυμείται. Επειδή δ'ων γνωστόν εκ του χειμάρρου τούτου εγένετο η εξαγωγή του διά την δόμησιν αμμοχαλύκου, είχομεν εγκαταστήσει εντός αυτού εργοτάξια και σιδηροδρομικάς γραμμάς κατά διαφόρους διευθύνσεις και εις σχετικώς μεγάλα από της επιφανείας της κοίτης βάθη (ύψη), ανώτερα πολλάκις των 2 μέτρων. Εις τα εργοτάξια μας ταύτα, συνεπεία της πρωτοφανούς πλημμύρας, επήλθον καταστροφαί ας δεν ηδυνήθημεν ούτε να προϊδώμεν, ούτε να προλάβωμεν, ως εκ του απροσδοκίτου και αποτόμου αυτής²¹⁸.

Η καταστροφή του εργοταξίου από την καταστροφική πλημμύρα στις αρχές του φθινοπώρου είχε ως αποτέλεσμα τη διακοπή των εργασιών για τέσσερις μήνες, προκειμένου να αποκατασταθούν οι ζημιές. Μέχρι την ημέρα διακοπής των εργασιών είχαν χτιστεί 697 σπίτια από τα 841 που προβλέπονταν συνολικά. Τα υπόλοιπα 144 σπίτια βρίσκονταν στο στάδιο της θεμελίωσης. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του εργολάβου, η αποπεράτωση και των υπόλοιπων οικιών απαιτούσε εργασία μόλις ενός μήνα. Ωστόσο, η καταστροφή του εργοταξίου σε συνδυασμό με την αδυναμία εξεύρεσης χρηματοδότησης οδήγησε σε αδιέξοδο, καθυστερώντας περαιτέρω την εγκατάσταση των προσφύγων. Οι εργασίες στον οικισμό σταμάτησαν εκ νέου στις 13 Μαρτίου. Μάλιστα, ο εργολάβος, μπροστά στον κίνδυνο να καταστραφεί οικονομικά,

²¹⁷ Στο ίδιο.

²¹⁸ Στο ίδιο.

προέβη σε εξώδικη διαμαρτυρία προς τον νομομηχανικό Μαγνησίας, Γ. Δημητρακόπουλο.

Προ τιοιούτης αβεβαιότητας ευρεθέντες και μη δυνάμενοι να εξακολουθήσωμεν καταβάλλοντες εξ ιδίων τας δαπάνας της εξακολουθήσεως των έργων... απεφασίσαμεν, παρά την θέλησίν μας ν'αναβάλωμεν προσωρινώς την εξακολούθησιν των εργασιών μέχρι χορηγήσεως νέας πιστώσεως, έχοντες και την διαβεβαίωσιν της υπηρεσίας ότι λόγω της προθυμίας και της σπουδής της Σ.Κυβερνήσεως προς την όσον ένεστι ταχύτεραν εγκατάστασιν των προσφύγων δεν θα εβράδυνεν η χορήγησις της διά την εξακολούθησιν των έργων αναγκαιούσης πιστώσεως.

Επειδή όμως παρήλθε μην και πλέον από της διακοπής των εργασιών μας. Ηναγκάσθημεν να διαμαρτυρηθώμεν, υποβάλλοντες συνάμα προς τον Νομομηχανικόν Μαγνησίας κ.Γ.Δημητρακόπουλον, εξώδικον διαμαρτυρίαν²¹⁹...

3.6. Καλλιεργήσιμες γαίες

Όσον αφορά τις καλλιεργήσιμες γαίες, οι εκτάσεις που παραχωρήθηκαν βρίσκονταν σε πέντε τοποθεσίες: Τσιγγέλι, Οκιούζ-Γκιόλ και Νταγιά, Καραμάν Μπεϊλίκ, Μπακλαλί Μπεϊλίκ,²²⁰ Κελέρια και Κεφάλωση. Οι εκτάσεις αυτές χωρίστηκαν σε 692 κλήρους για ισάριθμους δικαιούχους, ενώ οι δικαιούχοι κατατάχτηκαν σε κατηγορίες, ανάλογα με το επάγγελμα που ασκούσαν στη χώρα προέλευσή τους. Έτσι, η καταγραφή έδωσε 214 αμπελουργούς, 375 καλλιεργητές, 98 έποικους ομογενείς και 5 ντόπιους επίμορτους καλλιεργητές.²²¹

²¹⁹ Εξώδικη διαμαρτυρία Σ. Ε. Πεζανού προς τον νομομηχανικό Μαγνησίας, Γ. Δημητρακόπουλο. Β. Κοντονάτσιος, αρχείο, ό.π. Για το πλήρες έγγραφο βλ. παράρτημα.

²²⁰ Το Μπακλαλί κατοικούνταν ως το 1881 από μουσουλμάνους. Μετά την αναχώρησή τους, έγινε τσιφλίκι. Το τοπωνύμιο αναφέρεται ως τόπος όπου καλλιεργούνται κουκιά (=bakla). Το Καραμάν και το Κουρφάλι (σημερινό Κρόκιο) υπήρξαν τσιφλίκια του Αλή πασά, τα οποία μετά τον θάνατό του πέρασαν στην ιδιοκτησία του Καραμάν μπέη. Σωτήριος Αλεξόπουλος, *Ιστορικές σελίδες της Φθιώτιδας...*, ό.π.

²²¹ Β. Κοντονάτσιος, αρχείο, ό.π.

Πίνακας 7

Πίνακας επαγγελματιών προσφύγων Ευξεινούπολης

Πόλη	Δηλωθείσα επαγγελματική απασχόληση				
	Γεωργός	Αμπελουργός	Καλλιεργητής	Επιτηδευματίας	Σύνολο
Πύργος	10	46	176	158	390
Σωζόπολη	11	47	101	34	193
Βάρνα	13	44	85	120	262
Καβάρνα	22	20	2	9	53
Ευσταθιοχώρι	55	-	-	4	59
Μεσημβρία	1	21	-	21	43
Άσπρος	43	1	2	5	51
Βαλτσίκι	-	4	-	1	5
Τσιάσκιοϊ	10	-	-	-	10
Σύνολο	165	183	366	352	1.066 ²²²

Κάθε αμπελουργός δικαιούνταν συνολική έκταση 23,200 στρέμματα, τα οποία προκύπταν από τμήματα και στις πέντε τοποθεσίες που αναφέραμε: α) 4 στρέμματα καλής ποιότητας στο Τσιγγέλι, β) 3,300 στρέμματα δεύτερης ποιότητας στο Τσιγγέλι, γ) 9,200 στρέμματα τρίτης ποιότητας στο Οκιούζ Γκιόλ και Νταγιά, δ) 2.500 στρέμματα τρίτης ποιότητας στα Κελέρια και ε) 4,200 στρέμματα τρίτης ποιότητας στο Μπακλαλί Μπειλίκ. Ο κάθε γεωργός δικαιούνταν κι αυτός συνολική έκταση 23,200 στρεμμάτων, μοιρασμένων σε διάφορες περιοχές, όπως και στην περίπτωση των αμπελουργών, με τη διαφορά ότι τα 4,200 στρέμματα θα του παραχωρούνταν όχι στο Μπακλαλί Μπειλίκ, αλλά στο Καραμάν Μπειλίκ. Κάθε «έποικος ομογενής» δικαιούνταν έκταση 39 στρεμμάτων συνολικά, χωρισμένη σε τέσσερα κομμάτια, από τα οποία τα δύο ήταν στο Τσιγγέλι, το ένα στο Οκιούζ Γκιόλ και Νταγιά, ίδιας έκτασης όπως και των λοιπών δικαιούχων και 22,500 στρέμματα στο Καραμάν Μπειλίκ. Τέλος, από τους πέντε επίμορτους καλλιεργητές, οι τρεις δικαιούνταν ένα

²²² Τα στοιχεία του πίνακα αντλήθηκαν από το Δημοτολόγιο Ευξεινούπολης, του οποίου παρατίθενται ενδεικτικές σελίδες στο παράρτημα.

οικόπεδο και 80 στρέμματα έκαστος στην περιοχή Τσιγγέλι, ενώ οι άλλοι δύο από ένα οικόπεδο και 80 στρέμματα καλλιεργήσιμης γης στην περιοχή Οκιούζ Γκιόλ και Νταγιά.²²³

Οι 211 επιτηδευματίες πρόσφυγες της Ευξεινούπολης δεν δικαιούνταν καλλιεργήσιμη γη, παρά μόνο ένα οικόπεδο για την ανοικοδόμηση της οικίας τους στον οικισμό. Στην εφημερίδα *Θεσσαλία*, στις 9 Ιουνίου 1909, διαβάζουμε τις διαμαρτυρίες τους για αυτήν την αδικία εις βάρος τους.

Οι επιτηδευματίαι της Ευξεινουπόλεως ήρχισαν να φωνάζουν και να παραπονούνται διότι ο νόμος δεν προέβλεπε περί αυτών ίνα λάβωσι και ούτοι ανάλογον κλήρον γης 10-15 στρεμμάτων, διότι διά μόνου του εξασκηθησομένου επιτηδευματός των δεν θα δηνηθώσι να ζήσωσιν και συνεπώς θα αναγκασθώσι να απέλθωσιν. Ως παράδειγμα φέρουσιν οι επιτηδευματίαι τους Αλμυριώτας συναδέλφους των οίτινες δεν δύναται να ζήσωσι διά μόνου του επιτηδευματός των, αν μη έκαστος αυτών είχε και ολίγην γην εις την οποίαν καλλιεργεί καπνά και ολίγας αμπέλους εξ ών αποκομίζουσιν οίνον. Οι επιτηδευματίαι Ευξεινουπόλεως ετοιμάζουσιν υπόμνημα όπως υποβάλωσιν αυτό εις την Κυβέρνησιν. Τα παράπονα αυτών είναι πολύ δίκαια^{224, 225}.

Οι πρόσφυγες της Ευξεινούπολης διαμαρτύρονται και για τις καθυστερήσεις στη διανομή των καλλιεργήσιμων γαιών, καθώς αναφέρεται «σκαιότητα συμπεριφοράς από μέρους εκείνων που διορίστηκαν να διαχειριστούν τις παροχές και τα βοηθήματα», ενώ υπήρξαν υπόνοιες για «ευνοϊκές μεταχειρίσεις για κάποιους».²²⁶

Μία έγγραφη, επίσημη διαμαρτυρία γίνεται από τον γραμματέα της Φιλόρχαιου Εταιρείας Αλμυρού, Ν. Γιαννόπουλο, στις 10 Μαΐου 1909, προς τον Υπουργό Γεώργιο Μπαλατζή, όπου ουσιαστικά καταγγέλλεται η αδιαφορία από την πλευρά της πολιτείας, για τη διανομή των γαιών στους πρόσφυγες, αλλά και η σκληρή μεταχείριση των προσφύγων από κάποιους αξιωματικούς της περιοχής, οι

²²³ Β. Κοντονάτσιος, αρχείο, ό.π.

²²⁴ Εφ. *Θεσσαλία*, 6 Ιουν. 1909.

²²⁵ Το 1920-1922 έφτασε ένα δεύτερο κύμα προσφύγων από τον Πόντο και το 1924 προστέθηκαν στον ήδη υπάρχοντα πληθυσμό πρόσφυγες από την Καππαδοκία, τη Σμύρνη και την Καισάρεια. Για τη γεωργική αποκατάσταση, δόθηκε κλήρος 46 στρεμμάτων και στους πρόσφυγες του 1906, ενώ για τους υπόλοιπους απαλλοτριώθηκαν εκτάσεις 13.000 στρεμμάτων, ιδιοκτησίες ντόπιων τσιφλικάδων και 5.000 στρέμματα στην περιοχή Τσιγγέλι. Β. Κοντονάτσιος, αρχείο, ό.π.

²²⁶ Έγγραφη διαμαρτυρία Ν. Γιαννόπουλου, 10 Μαΐου 1909, προς τον Γ. Μπαλατζή. Β. Κοντονάτσιος, αρχείο, ό.π.

οποίοι ενεργούν αυθαίρετα. Οι πρόσφυγες, βιώνοντας την ανέχεια, βρίσκονται μπροστά στο δίλημμα είτε να επιστρέψουν στη Βουλγαρία, αποδεχόμενοι τον εκβουλαρισμό ως αναγκαίο κακό, είτε παραμένοντας, να πεθάνουν από αστία. Ωστόσο, δεν είναι λίγες οι οικογένειες που πήραν ήδη τον δρόμο του γυρισμού, ενώ κάποιες άλλες ετοιμάζονται να αναχωρήσουν.

Εξοχώτατε κύριε Υπουργέ,

Επιτρέψατέ μοι παρακαλώ ίνα επ'ολίγον απασχολήσω την Υμετέραν Εξοχότητα επί ζητήματος εθνικωτάτου εις το οποίον και ο υποφαινόμενος είχε την τιμήν να ασχοληθή...Πρόκειται περί των Ευξεινουπολιτών οίτινες ευρίσκονται εις μεγίστην απελπισίαν, α) διότι ο ελθών ενταύθα κ. Αναγνωστόπουλος αξιωματικός όπως εξελέγξη τους καταλόγους της παροχής των επιδομάτων εξήρεσε του επιδόματος τους μη φιλίως διακειμένους προς τον κ.επόπτην...περί τους 200, β) άλλος άλλων αφήρεσε πολλά άτομα ώστε επί επτά ατόμων μιας οικογενείας λαμβάνουν επίδομα εν ή δύο.

Εκ τούτου δε εις τα παράπονα των προσφύγων οι επόπται αξιωματικοί, ως επληροφορήθηθην θετικώς αποπέμπουσιν αυτούς σκαιώς ως να έχουσι στρατιώτας έμπροσθέν των. Η στέρησις της επιουσίου τροφής αφ'ενός η συμπεριφορά των αξιωματικών αφ'ετέρου, η μη διανομή εισέτι των εθνικών γαιών της Νταγιάς κλπ. Η μη αγορά ενός ή δύο των εγγύς τσιφλικίων και η αβεβαιότης περί του μέλλοντος αυτών διαμενόντων ούτω εν μετεώρω καταστάσει, ίνα μη αναφέρω άλλους λόγους ους εν ανάγκη μόνο προφορικώς θα εκθέσω επί τούτουτον εστενοχώρησαν αυτούς ώστε ηναγκάσθησαν τινες οικογένειαι λάθρα να επανακάμψωσιν εις Βουλγαρίαν προτιμήσασαι τον τέλειον αυτών εκβουλαρισμόν και την στέρησιν της γλυκειάς ελευθερίας ή τον εξ αστίας θάνατον και την αισχράν οκνηρίαν εις ην ελλείψει κτημάτων αναγκάζονται να μένωσι. Πρόκειται κατ'αυτάς να αναχωρήσωσι και άλλαι οικογένειαι ή μέσω Νέας Αγχιάλου Βόλου ή μέσω παραλίας Τσιγγελίου. Πολλάί δε τούτων εκρατήθησαν εις Βόλον και είτα αφέθησαν ελεύθεραι. Φοβούμαι δε ίνα άμα τω θερισμώ μη πωλήσωσι τους εν Τσιγγελίοις εσπαρμένους αγρούς των και αναχωρήσωσι και άλλαι οικογένειαι. Εγώ διορώμαι αδιαφορίαν ίνα μη είπω άλλο τι από την κεντρικήν εν Αθήναις επιτροπήν...²²⁷

²²⁷ Έγγραφη διαμαρτυρία Ν. Γιαννόπουλου, Β. Κοντονάτσιος, αρχείο, ό.π.

Ο Ν. Γιαννόπουλος προφανώς αναφέρεται στις διαμαρτυρίες των προσφύγων οι οποίοι εξαιρέθηκαν από τη διανομή των καλλιεργήσιμων γαιών, καθώς δεν ήταν γεωργοί. Στις δύσκολες εκείνες εποχές, δεν ήταν εφικτή η επιβίωση των επιτηδευματιών προσφύγων μόνο από την άσκηση του επαγγέλματός τους. Για τον λόγο αυτό εκφράζεται το αίτημα να διανεμηθεί σε αυτούς μικρή έκταση γης προς καλλιέργεια. Η εφημερίδα *Θεσσαλία*, σε άρθρο της την 9η Ιουνίου 1909, γράφει σχετικά:

*Οι επιτηδευματίαι της Ευξεινουπόλεως ήρχισαν να φωνάζουν και να παραπονούνται διότι ο νόμος δεν προέβλεπε περί αυτών ίνα λάβωσι και ούτοι ανάλογον κλήρον γης 10-15 στρεμμάτων διότι διά μόνου του εξεσκηθησομένου επιτηδευματός των δεν θα δυνηθώσι να ζήσωσιν και συνεπώς θα αναγκασθώσι να απέλθωσιν. Ως παράδειγμα φέρουσιν οι επιτηδευματίαι τους Αλμυριώτες συναδέλφους των οίτινες δεν δύνανται να ζήσωσι διά μόνου του επιτηδευματός των αν μη έκαστος αυτών είχε και ολίγην γην εις την οποίαν καλλιεργεί καπνά και ολίγας αμπέλους εξ ως αποκομίζουσι οίνον... Τα παράπονα αυτών είναι πολύ δίκαια.*²²⁸

Ανάλογα είναι και τα δημοσιεύματα της εφημερίδας *Πρωία* αρκετούς μήνες αργότερα, καθώς η κατάσταση των προσφύγων δεν φαίνεται να βελτιώνεται. Το επίδομα βοήθειας που τους χορηγήθηκε είναι πενιχρό και δεν μπορεί να καλύψει τις στοιχειώδεις ανάγκες τους.

*Επιβάται αφικόμενοι εξ Αλμυρού μας πληροφόρησαν ότι η κατάστασις των εν Ευξεινουπόλει προσφύγων είναι αξιοθρήνητος. Το κατά τας αρχάς του παρελθόντος μηνός δοθέν εις αυτούς τριακοντάδραχμον βοήθημα εξηντήθη ήδη εκ των διαρρυσασών εορτών και του ενσκήψαντος δυστυχίας και πείνης.*²²⁹

Κατηγορώντας το ελληνικό κράτος για αδιαφορία και βιώνοντας την απελπισία, κάποιοι από τους πρόσφυγες εξέταζαν το ενδεχόμενο, να ζητήσουν από την Οθωμανική Αυτοκρατορία την παραχώρηση γης για εγκατάσταση σε περιοχές της Ελλάδας που βρίσκονταν ακόμα υπό οθωμανική κατοχή. Μάλιστα, συγκροτήθηκε μία τετραμελής επιτροπή προκειμένου να μεταβεί στον Οικουμενικό Πατριάρχη στην

²²⁸ Εφ. *Θεσσαλία*, 9 Ιουν. 1909.

²²⁹ Εφ. *Πρωία*, 15 Ιαν. 1910.

Κωνσταντινούπολη, για να μεσολαβήσει στην τουρκική κυβέρνηση προκειμένου να παραχωρηθεί από αυτήν επαρκής έκταση γης.

Ένεκα τούτου η απελπισία των έχει φθάσει εις το απροχώρητον και πολλοί εξ αυτών σκέπτονται μόλις καλλιτερεύσει ο καιρός ν'αναχωρήσουσι εκ του κατηραμένου μέρους εις το οποίον τους έριζαν η ασπλαχνία της πολιτείας και να ζητήσουν πόρον ζωής εις την λοιπήν Ελλάδα και Τουρκίαν. Εκατόν πενήκοντα μάλιστα οικογένειαι απέστειλαν προχθές εις Κωνσταντινούπολιν τετραμελή επιτροπήν όπως παρακαλέση τον πατριάρχη Ιωακείμ να μεσιτεύση όπως η τουρκική κυβέρνησις τοις δώση γαίαν προς εγκατάστασιν. Τας ανωτέρω οικογενείας σκέπτονται να ακολουθήσουν πολλοί και ούτω ο συνοικισμός Ευξεινουπόλεως καταλήγει εις τέλειον ναυάγιον χάρις εις την αδιαφορίαν και αναλησίαν των εκάστοτε ελληνικών κυβερνήσεων. ²³⁰

Την απόφαση αυτή να στραφούν οι πρόσφυγες της Ευξεινούπολης για βοήθεια προς την Τουρκία δεν είδαν με καλό μάτι οι κάτοικοι του Αλμυρού. Άρχισαν, λοιπόν, τους κατηγορούν, αποκαλώντας τους «Κακαβουζήδες», μία παράφραση της λέξης «Γκαγκαούζοι», που αναφέρεται στους τουρκόφωνους χριστιανούς. ²³¹

Οι πρόσφυγες, σύμφωνα με την εφημερίδα *Πρωία*, οργάνωσαν στις αρχές Μαρτίου του 1910 συλλαλητήριο στην κεντρική πλατεία του Αλμυρού, διαμαρτυρούμενοι ότι «αποθνήσκουν από την πείνα». ²³²

Δυστυχώς, δεν έχουν σωθεί άλλες αναφορές για το συλλαλητήριο αυτό, ώστε να δούμε την έκβασή του. Ωστόσο, μπορούμε να υποθέσουμε από τα επόμενα δημοσιεύματα της ίδιας εφημερίδας, ότι δεν ικανοποιήθηκαν τα αιτήματά τους, αλλά και ότι η δυσχερής τους κατάσταση επιτείνεται περισσότερο από φυσικές καταστροφές στις καλλιέργειές τους, χωρίς να υπάρχει κάποια μέριμνα για την αποζημίωσή τους από τις ζημιές.

Επιπλέον, έχει διακοπεί για αυτούς η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Λίγους μήνες μετά, η *Πρωία* θα γράψει:

Φαίνεται ότι οι πρόσφυγες είναι πολύ ατυχείς. Άλλως δεν δύναται να εξηγηθεί. Όλα τα κακά τους ευρίσκουν κατόπιν του άλλου. Επί του παρόντος ευρίσκονται όλοι εν

²³⁰ Εφ. *Πρωία*, 15 Ιαν. 1910

²³¹ Λ. Λαγγούρα, *Οι Ρωμυλιώτες...*, ό.π.

²³² Εφ. *Πρωία*, 5 Μαρτ. 1910. Β. Κοντονάτσιος, αρχείο, ό.π.

τελεία απογνώσει εκ της καταστροφής των σπαρτών τους εκ της ενσκηψιάσης κατά πολυάριθμα σμήνη ακρίδος και της ελλείψεως συγκομιδής και αφ' ετέρου εκ των διαφόρων ασθενειών αι οποίαι τους μαστίζουν κατά μείζονα λόγον τώρα ότε και οι έμμισθοι ιατροί οι προωρισμένοι να τους επισκέπτονται επαύθησαν.²³³

Πλήρως κατατοπιστική για την άθλια κατάσταση που βίωσαν οι πρόσφυγες της Ευξεινούπολης, τον πέμπτο ήδη χρόνο της διαμονής τους στην περιοχή του Αλμυρού, είναι η επιστολή του Γ. Καρέττα, στην εφημερίδα *Πρωία*, στις 2 Σεπτεμβρίου 1911. Ο Γ. Καρέττας ευχαριστεί την εφημερίδα για την υποστήριξη που προσφέρει με την αρθρογραφία της στους πρόσφυγες της Ανατολικής Ρωμυλίας, ενώ απαντάει στις κατηγορίες των ντόπιων, τονίζοντας το πατριωτικό αίσθημα των προσφύγων, τις θυσίες που έκαναν εγκαταλείποντας τις εστίες τους πιστοί στη Μεγάλη Ιδέα και παράλληλα δικαιολογεί την τωρινή στάση τους ως αποτέλεσμα της δεινής θέσης στην οποία βρίσκονται, χωρίς να παραλείπει να αναγνωρίσει και τη βοήθεια που τους παρείχαν οι ντόπιοι από το υστέρημά τους.

Αξιότιμε κύριε διευθυντά, Εάν εγνωρίζατε κατά πόσον ανεκουφίσθημεν διά του χθεσινού άρθρου σας... εάν εγνωρίζατε λέγω τι αναστάτωσιν έφερεν εις ημάς η ενθύμησις μόνον της εν Βουλγαρία επιστροφής μας-ημείς οίτινες μετ'εθνικής υπερηφανείας εγκαταλείψαμεν τα πάντα εις το αφιλόζενον έδαφος μόνον και μόνον διά την μεγάλη ιδέαν την βασανίζουσαν όλον τον έξω ελληνισμόν, ημείς οι δώσαντες το πρώτον παράδειγμα της παλινοστήσεως, εκ ξένης χώρας εις την μικράν μεν πατρίδα μας αλλά μεγάλην εις πατριωτισμό...

*...Δεν έχομεν βεβαίως ουδέν παράπονον κατά του ελληνικού λαού, όστις διά του οβολού του και δι'αφορήτων φορολογιών, μας περιέθαλψε, μας περιεποιήθη ως πραγματικός αδελφός, δι'ο και τον ευχαριστούμεν μυριάκις...αναγκαζόμεθα σήμερα να μας νομίζη όλος αυτός ο ελληνικός λαός αχαρίστους και να μας θεωρούν αγνώμονας διά την εις τα ίδια επιστροφήν μας...*²³⁴

Ο Γ. Καρέττας καταγγέλλει, στην ίδια επιστολή, ότι δεν ελήφθησαν υπόψη οι προτάσεις των αντιπροσώπων των προσφύγων στη Βουλή, προκειμένου να βρεθεί μία βιώσιμη για αυτούς λύση, αλλά και ότι τα πενιχρά χρηματικά χορηγήματα που

²³³ Εφ. *Πρωία*, 4 Ιουλ.1910.

²³⁴ Εφ. *Πρωία*, 2 Σεπτ.1911.

ψηφίστηκαν αναγκάζουν τους πρόσφυγες στη φυγή. Τις δυσκολίες επιτείνουν και οι άσχημες συνθήκες που επικρατούν στην περιοχή, η οποία συνορεύει με ελώδεις εκτάσεις, καθώς δεν έχει ακόμα εκπονηθεί μελέτη για την κατασκευή αποξηραντικών έργων, αλλά ούτε και υδραυλικών έργων στον οικισμό της Ευξεινούπολης. Επιπλέον, αφήνει υπόνοιες για εκμετάλλευση της περιουσίας τους στη Βουλγαρία από επιτήδειους, πέρα από το βουλγαρικό κράτος.

Προ μηνών συνετάσσετο νομοσχέδιον τι προς ψήφισιν εν την Βουλή χωρίς να παρουσιασθή ανώτερος τις υπάλληλος επιστήμων γεωπόνος να εξετάση την κατάστασιν ημών, τας ανάγκας μας και τα ληφθησόμενα μέτρα προς βελτίωσιν της καταστάσεώς μας... Τελευταίως δε ότε εψηφίσθη κατά πρώτην φοράν εν τη Βουλή έδωσαν αυτό εις τρεις εκ των αντιπροσώπων μας ευρισκομένων εκεί ίνα το μελετήσωσι και ειπούν την γνώμην των . Εκείνοι μεν έφερον τροποποιήσεις τινας εις διάφορα άρθρα, δυστυχώς όμως ουδέν εγένετο. Τέλος την 4ην Αυγούστου εδημοσιεύθη εν την εφημερίδι της Κυβερνήσεως ως νόμος του Κράτους και ιδού τα λαμπρά αποτελέσματα αυτού.... Πού να μεταβή παρακαλώ κύριε διευθυντά οικογενειάρχης και με έξ άτομα έστω και με 400 δραχμές; Πρώτον ότι χρεωστεί το ήμισυ δεξιά και αριστερά, δεύτερον έρχεται και χειμών, τρίτον εν Βουλγαρία ό,τι και αν είχεν το έφαγεν ή το έφαγαν, διότι άλλοι επώλησαν τα κτήματα αυτών και σήμεραν πένονται άλλων τα έφαγε η βουλγαρική Κυβέρνησις και διά την μη πληρωμή των φόρων αυτών...

*Δηλαδή δεν του μένει άλλον τι παρά μόνον η αυτοκτονία αν μια άνευ αυτής πολλαί οικογένεια εξ 7-8 και 10 μελών έμενον μόνον 3-4 καθότι οι ελώδεις πυρετοί έστειλαν τους άλλους εις το μακρινόν και αγύριστον ταξίδι και τη αλήθεια τους ζηλοφθονούμεν ημείς οι ζώντες την σήμεραν διότι αυτοί τουλάχιστον ησύχασαν επιτέλους...*²³⁵

Στην ίδια επιστολή διαμαρτύρεται, επίσης, για τα πενιχρά χρηματικά βοηθήματα που δίνονται στους πρόσφυγες, καθώς και για τη γραφειοκρατία, με όλες τις καθυστερήσεις που αυτή συνεπάγεται, διογκώνοντας το πρόβλημα της αποκατάστασης. Παράλληλα, προτείνει να επιτραπεί η μετοίκηση, όσων προσφύγων επιθυμούν, σε οικισμούς στην Αθήνα, προκειμένου να εξεύρουν εργασία, αφού πρώτα καλυφθεί ένα ποσό μετακίνησης που αντιστοιχεί στις 100 δραχμές για κάθε

²³⁵ Εφ. Πρωία, 2 Σεπτ.1911, ό.π.

πρόσφυγα και δοθεί με δανεισμό το ποσό των 1.000 δραχμών σε κάθε οικογένεια, για τα πρώτα έξοδα της εγκατάστασής της εκεί. Υπολογίζει, ο Καρέττας, ότι το ελάχιστο ποσό των 200.000 δραχμών βοήθειας στους απελπισμένους πρόσφυγες θα αποτελούσε ανάσχεση στην προοπτική επιστροφής στις παλιές τους πατρίδες στην Ανατολική Ρωμυλία.

*...Δεν θα ήτο καλλίτερον, κύριε διευθυντά, και συ γενναιόφρων Ελληνικέ λαέ, εάν εγίνετο ούτω πως, δηλαδή να έλειπον τα επί συμβουλίων συμβούλια, να έλειπον η γιγαντώδης εργασία παρά του κυρίου ταγματάρχου του Γεωργικού Θεσσαλικού Ταμείου, να έλειπεν η δίμηνος προθεσμία περί δηλώσεων όλως νυν, πριν μας φθάση ο χειμών και να εγίνερο μία εγκύκλιος κατά Απρίλιον μήνα, ότε απεφασίσθη η αραίωσις, να δηλώσωσι οι αποχωρούντες εξ ημών και να τοις εδίδετο μόνον 100 δραχμές εις χείρας δια τα έξοδα της μετακομίσεως αυτών εις Πειραιά και διά ποσού 1000 μόνο δραχμών δι'εκάστην οικογένειαν να εγείρετο εις μικρός συνοικισμός πέριξ των Αθηνών-περί την Κολοκυνθούν, την Καλλιθέαν, τα Τουρκοβούνια ή οιουδήποτε αλλού; Δηλαδή με ποσόν 200.000 δραχμών και ημείς θα εσωζόμεθα ευρίσκοντες οιανδήποτε εργασίαν εις την πρωτεύουσαν προς διατροφήν των οικογενειών μας, να μην έχωμεν την φροντίδα του ενοικίου και τα χρήματα αυτά να μας τα εχρέωναν όπως μας εχρέωσαν και ενταύθα. Και τότε η εις την Βουλγαρίαν επάνοδος θα απεσωβείτο καθώς και όλαι αι συνέπειαι της παλινοστήσεως ημών εις τα ίδια...*²³⁶

Ο Καρέττας τονίζει ιδιαίτερα τα προβλήματα που προκύπτουν από τα ποσά με τα οποία επιβαρύνθηκαν οι πρόσφυγες για την ανοικοδόμηση των οικιών και των καταστημάτων τους. Πιστεύει πως η τιμολόγηση των οικιών σε 1.200 δραχμές που βαρύνουν τους δικαιούχους προκειμένου να λάβουν τίτλους κυριότητας, δεν είναι εφικτό να καταβληθούν μέσα στις συνθήκες διαβίωσής τους το συγκεκριμένο διάστημα, καθώς η ανεπάρκεια των καλλιεργήσιμων γαιών, αλλά και η ποιότητα αυτών, δεν επιτρέπει την παραγωγική τους εκμετάλλευση. Επιπλέον, οι επιτηδευματίες πρόσφυγες δεν είναι εφικτό να κρατήσουν ανοιχτά τα μαγαζιά τους, από τη στιγμή που δεν υπάρχουν έσοδα, λόγω της ανέχειας του υπόλοιπου πληθυσμού της περιοχής. Δεν παραλείπει να κάνει κριτική για τις κατοικίες, τις

²³⁶ Στο ίδιο.

οποίες χαρακτηρίζει «ορνιθώνες», λόγω του μικρού μεγέθους τους, που είναι ανεπαρκείς να στεγάσουν οικογένειες, πόσο μάλλον αν αυτές είναι πολυμελείς.

Ας έλθωμεν τώρα και εις τους κτηματίας δηλαδή εις τους εξ ιδίων των εξοδεύσαντας σεβαστά ποσά προς ανέγερσιν οικιών , καταστημάτων, κλιβάνων, πρόσθεσιν εις τας δημοσίων οικιών ελλείψις πηγάδια κουζίνας κτλ. Δι' αυτούς λέγω είναι πλέον καταστρεπτικόν διότι διά του νέου νόμου παραχωρείται αυτοίς το δικαίωμα, αφού καταβάλουν τας 1200 δραχμάς (αξίαν της οικίας των του δημοσίου ήτις δεν υπερβαίνει τα 600 δραχμάς) να τοις δοθή τίτλος ιδιοκτησίας ... Εξ άλλου έχει [εννοεί την οικία] είτε κουζίαν είτε παράπηγμα τι διά σταύλον όπισθεν δε έτερα δωμάτια προς μεγένθεσιν των δήθεν σπιτιών του δημοσίου; (μάλλον ορνιθώνων)... Όλα τα μαγαζιά έκλεισαν σχεδόν και διατί; Διότι ο συνοικισμός απέτυχεν και δυστυχεί. ... Δεν πιστεύομεν να εμαρτύρησεν ουδείς άγιος όσον ημείς από την ημέραν της ενταύθα εγκαταστάσεώς μας. ²³⁷

Ωστόσο, τέσσερα χρόνια μετά την εγκατάσταση των προσφύγων στον οικισμό της Ευξεινούπολης και παρά τις διαμαρτυρίες, τα προβλήματα δεν επιλύονται και πολλοί είναι οι πρόσφυγες που τελικά εγκαταλείπουν τον οικισμό της Ευξεινούπολης. Ωστόσο, αν και «διεκτραγωδήσαμεν την κατάσταση των αναχωρούντων», όπως λέει ο Γ. Καρέττας στην επιστολή του στην εφημερίδα *Πρωία*, «μήπως καλύτερεύει και των μενόντων;... Βεβαίως ουχί εφέτος διότι ο καιρός παρήλθε...». ²³⁸

Η εφημερίδα *Πρωία*, τον Σεπτέμβριο του 1911, ενημερώνει για την αναχώρηση 250 οικογενειών από την Ευξεινούπολη για τη Βουλγαρία. Χαρακτηριστική είναι η σύγκριση του αριθμού των Ευξεινουπολιτών με εκείνο των προσφύγων από τη Νέα Αγκίαλο που επιλέγουν να αναχωρήσουν προς τα πάτρια εδάφη, αποδίδοντας την αναχώρηση των δεύτερων στη νοσταλγία για την πατρίδα κι όχι στις δύσκολες συνθήκες διαβίωσης στον οικισμό τους.

Ουδέν εισέτι οριστικόν απεφασίσθη υπό της Κυβερνήσεως περί της οριστικής αποκαταστάσεως των Ευξεινοπολιτών...Από τα μέχρι τούδε παθήματα απελπισθέντες οι ατυχείς Ευξεινοπολίται απεφάσισαν να μην αναμείνουν πλέον τίποτε αλλά να φύγωσι πάλιν διά την Βουλγαρίαν. Διακόσιαι πενήντα οικογένειαι Ευξεινοπολιτών αναχωρούν

²³⁷ Στο ίδιο.

²³⁸ Στο ίδιο.

αυτάς τα ημέρας οριστικώς διά την Βουλγαρίαν μη ακούοντες τίποτε περί συμπληρώσεως της εγκαταστάσεώς των .Εάν δε τάχιστα δεν προβή η Κυβέρνησις εις την πλήρη εγκατάστασιν θα φύγωσι και οι υπολοιπόμενοι ως μη δυνάμενοι να ζήσωσι. Οι Αγγιαλίται σχετικώς ευρίσκονται εις καλήν κατάστασιν και έφυγον δεκαπέντε μόνον οικογένειαι αίτινες ενοστάλησαν την παλαιάν πατρίδα των. ²³⁹

Δεν μας είναι γνωστός ο συνολικός αριθμός των οικογενειών οι οποίες αναγκάστηκαν να αναχωρήσουν προς τη Βουλγαρία με διάφορους τρόπους, κάτω από την πιεστική ανάγκη της επιβίωσης. Είναι, όμως, γεγονός ότι έμειναν αδιάθετα πολλά σπίτια στον οικισμό της Ευξεινούπολης. ²⁴⁰

3.7.Τα δάνεια

Μία σειρά εγγράφων του Ιστορικού Αρχείου της Εθνικής Τράπεζας δείχνουν καθαρά την αδιαφορία και την αναληψία του κράτους και των τοπικών παραγόντων. Συγκεκριμένα, στη σειρά Δημόσια Δάνεια και στον Φάκελο 57 με ημερομηνία 19/9/1910 υπάρχουν 11 έγγραφα σχετικά με το δάνειο που είχε συνάψει το Ελληνικό Δημόσιο με την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος «προς του ευεργετούμενου εν Θεσσαλία των εξ Ανατολικής Ρωμυλίας, Βουλγαρίας και Ρουμανίας προσφύγων ομογενών από κοινού προς τους εγκατοίκους Θεσσαλούς». ²⁴¹ Το πρώτο έγγραφο αφορά το «Χρεολυτικό Θεσσαλικό δάνειο της Ε.Τ.Ε. προς το Ελληνικό Δημόσιο 5.000.000 δρχ. για την αποπεράτωση συνοικισμού στη Θεσσαλία για τους πρόσφυγες από την Ανατολική Ρωμυλία και τη Ρουμανία», ενώ τα υπόλοιπα δέκα άρθρα είναι σχετικά με τη διαδικασία πληρωμής των διαφόρων εργασιών για την αποπεράτωση του οικισμού της Ευξεινούπολης. ²⁴²

²³⁹ Εφ. *Πρωία*, 6 Σεπτ.1911.

²⁴⁰ Δέκα από τα αδιάθετα σπίτια αγόρασε η Φιλάρχαιος Εταιρεία Αλμυρού προς εκμετάλλευσή. Β. Κοντονάτσιος, αρχείο, ό.π.

²⁴¹ Ιστορικό αρχείο της Ε.Τ.Ε., Σειρά: Δάνεια, Υποσειρά: Α΄ Δημόσια, Φάκελος:57, χρονολογία:19/9/1910.

²⁴² Στη συνεδρίαση της Βουλής, της 25ης Μαρτίου 1909, ψηφίστηκε η «άδεια συνομολογήσεως δανείου δραχμών 5.000.000 ονομαστικού κεφαλαίου προς αποπεράτωση του ευεργετούμενου εν Θεσσαλία των εξ Ανατολικής Ρωμυλίας, Βουλγαρίας και Ρουμανίας προσφύγων ομογενών και κοινού προς τους εγκατοίκους Θεσσαλούς...για την ολοσχερή εκπλήρωσιν των οποίων το Δημόσιον ανέλαβε δια του νόμου ΓΣΒ΄ (Υπ.αρ.3202/της 7ης Απριλίου 1907 ... Το δάνειο «συνομολογηθήσεται επί τόκω 5% (άρθρο 2) και δαπανηθήσεται δε το προϊόν τούτο προς τον σκοπόν δι'ον το δάνειον προορίζεται, αναλόγως των εκάστοτε παρουσιαζομένων αναγκών(άρθρο3) καθώς επίσης «Δι'ομοίων δε Διαταγμάτων, επί τη προτάσει του επί των Οικονομικών Υπουργού εκδιδομένων, κανονισθήσονται και

Εκτός, όμως, από τα παραπάνω έγγραφα, η έρευνα του Π. Τσιακούμη ανέδειξε κι άλλα, τα οποία έχουν να κάνουν με τις απεγνωσμένες προσπάθειες των προσφύγων να τους χορηγήσει η Εθνική Τράπεζα δάνεια για να μπορέσουν να καλλιεργήσουν τα κτήματά τους. Χαρακτηριστικό είναι πως οι πρόσφυγες έχουν ήδη, στα πρώτα χρόνια της εγκατάστασής τους στην Ευξεινούπολη, προβεί στη σύσταση «Γεωργικού Συνδέσμου Κληρούχων Ευξεινουπολιτών». Το γεγονός αυτό μας φέρνει μπροστά στα οξυμένα προβλήματα της επιβίωσής τους, αλλά και στην αναληψία του κράτους, ενώ παράλληλα φανερώνει και την προοδευτική τους δράση.

Διαβάζουμε στο κείμενο της αίτησης «Κληρούχων Ευξεινουπολιτών εξ' επαγγέλματος γεωργών» ότι οι προσφυγικές οικογένειες είναι περίπου 700 και οι περισσότερες προέρχονται από τα παράλια της Ανατολικής Ρωμυλίας κι όχι από την ενδοχώρα, όπου οι κάτοικοι απασχολούνται κυρίως με τη γεωργία. Έτσι, αυτοί που ασχολούνται μόνο με τη γεωργία ζητούν από το Υπουργείο Οικονομικών την παραχώρηση περισσότερων καλλιεργήσιμων γαιών. Αναφέρουν στην αίτηση μεταξύ άλλων:

...το γεωργικόν ημών επάγγελμα, μη δυνάμενοι να μετέλθομεν ουδέν έτερον, ως πλείστοι των συμπολιτών μας μετέρχονται...αι παραχωρηθήσαι ημίν παρά της Κυβερνήσεως γαίαι εισίν ανεπαρκείς, τούθ' όπερ δι' αιτήσεώς μας προς το Σεβαστόν Υπουργείον των Οικονομικών ικετεύομεν, όπως μας παραχωρηθώσι και άλλαι προς καλλιέργειαν γαίαι, όπου το Υπουργείον ενήργησε την ενοικίασίν του παραπλεύρως κτήματος της κυρίας Μητσοπούλου, μέρος του οποίου (1.350 στρέμματα) έχομεν ήδη σπείρει δια χειμερινών δημητριακών καρπών, το δε υπόλοιπον εξ' έξι περίπου χιλιάδων στρεμμάτων, ανάγκην νυν να καλλιεργήσωμεν δια εαρινών καρπών.

Αποστέλλουν στην Εθνική Τράπεζα κατάλογο με τα ονόματα όσων ασχολούνται αποκλειστικά με τη γεωργία και ζητούν να τους χορηγηθεί δάνειο μέχρι 300 δρχ., προτείνοντας και την ημερομηνία λήξης της αποπληρωμής του, «μετά της

της εκτελέσεως της συμβάσεως και διαθέσεως του συνομολογηθέντος δανείου». Τα παραπάνω συντάχθηκαν και υπογράφηκαν από τον τότε αντιπρόεδρο της Βουλής των Ελλήνων, Δ. Κατσίνα, την 31η Μαρτίου 1909. Το πρώτο από τα άλλα δέκα έγγραφα με αριθ. Πρωτοκόλλου 16318/5-5-1910 αφορά την πληρωμή από το χρεωλυτικό Θεσσαλικό δάνειο των 5.000.000 δρχ. της Ε.Τ.Ε. προς το Ελληνικό Δημόσιο της δαπάνης των 4750 δραχμών που συμφωνήθηκε με το Τυπογραφείο του Δ. Σακελλαρίου για τη σύνταξη και εκτύπωση των τίτλων του Γεωργικού Θεσσαλικού Δανείου. Πρόκειται για μία απόφαση-έγκριση του Υπουργού Οικονομικών για «συμφωνηθείσαν δαπάνην των δια των υπό του Τυπογραφείου Δ. Σακελλαρίου σύνταξιν και εκτύπωσιν των τίτλων Β, Γεωργικού Θεσσαλικού Δανείου». Π. Τσιακούμη, *Το πικρό ψωμί...*, ό.π.

προθεσμίας ληγούσης της δεκάτης πέμπτης 7/βρίου τρέχοντος έτους εντόκως...», προκειμένου να καλλιεργήσουν τα χωράφια τους. Τονίζοντας ότι η λύση των δικών τους προβλημάτων μόνο όφελος μπορεί να είναι για την πατρίδα, αναφέρουν: «σωζόμενοι αφ' ενός ημείς, γιγνόμενοι εξ' ετέρου πρόξενοι ωφελείας κοινωνικής». Η αίτηση υπογράφηκε από τον Πρόεδρο του Γεωργικού Συνδέσμου, Στ. Σκυλίτση.²⁴³

Η διοίκηση της Εθνικής Τράπεζας διαβίβασε την αίτηση στο αρμόδιο τοπικό υποκατάστημα της Εθνικής Τράπεζας στον Αλμυρό και ο διευθυντής του υποκαταστήματος, κ. Παρθενόπουλος, στις 28 Φεβρουαρίου 1911, απάντησε αρνητικά στα αιτήματα των προσφύγων. Σύμφωνα με την απόφαση της διεύθυνσης της τράπεζας, η οποία προστατεύοντας τα οικονομικά της συμφέροντα δείχνει ένα ιδιαίτερο σκληρό πρόσωπο στους αιτούντες, οι πρόσφυγες δεν δικαιούνταν δάνεια για την καλλιέργεια των κτημάτων τους, καθώς πρώτον τα κτήματα είναι «ανεπαρκή» και είναι θέμα χρόνου να επιστρέψουν στον τόπο προέλευσής τους, δεύτερον γιατί οι περισσότεροι πρόσφυγες είναι αμπελουργοί και όχι γεωργοί και τέλος γιατί η τράπεζα θεωρεί ότι τα κεφάλαια που τυχόν διατίθεντο από αυτή, δεν θα αξιοποιούνταν στις καλλιέργειες, αλλά σε «άλλες ανάγκες των, άτε πεινόμενοι». Η απάντηση ολοκληρώνεται θέτοντας προϋπόθεση χορήγησης δανείου, μόνο όταν το Δημόσιο θα παραχωρούσε επαρκείς γαίες προς τους πρόσφυγες.²⁴⁴

Ωστόσο, η αρνητική απάντηση του διευθυντή του υποκαταστήματος Αλμυρού της Εθνικής Τράπεζας δεν πτόησε τους πρόσφυγες και ο Ειδικός πάρεδρος του συνουικισμού της Ευξεινούπολης, όπως αποκαλούνταν ο Νικόλαος Καπήγδαλης, υπέβαλλε μέσω του Δήμου Αλμυρού δεύτερο αίτημα την ίδια ημέρα που έλαβε και την αρνητική απάντηση, κοινοποιώντας το στο Υπουργείο Οικονομικών²⁴⁵. Μεταξύ άλλων γράφει:

...δια τους ατυχείς Ευξεινουπολίτες, ων η οικονομική κατάσταση δια πολλούς λόγους είναι αξιοθρήνητος, και οίτινες εν τούτοις μεθ' όλας τας αντιξόους περιστάσεις κατώρθωσαν να σπείρωσι μεν τα ολίγας γαίας, τας υπό του Δημοσίου χορηγηθείσας

²⁴³ Αίτησις Κληρούχων Ευξεινουπολιτών Εξ επαγγέλματος γεωργών, Περί Παροχής δανείου, Εν ευξεινουπόλει τη 6η Φεβρουαρίου 1911, Εθνική Τράπεζα-Υποκατάστημα Αλμυρού, Ημερομηνία λήψεως: 14 Φεβρουαρίου 1911, Ημερομηνία απαντήσεως: 28 Φεβρουαρίου 1911, Προς τον κύριον διευθυντήν της Εθνικής Τραπέζης της Ελλάδος. Π. Τσιακούμης, *Το πικρό ψωμί...*, ό.π.

²⁴⁴ Στο ίδιο.

²⁴⁵ Για τον Νικόλαο Γ. Καπήγδαλη, Ειδικού παρέδρου του συνουικισμού της Ευξεινούπολης, γράφει η συγγραφέας Αύρα (Αλεξάνδρα Παπαδοπούλου) στα βιβλία της. Το αρχείο της βρίσκεται στο Μουσείο Αύρας Παπαδοπούλου στην Ευξεινούπολη.

αυτοίς, να ενοικιάσῃσι δε και άλλας τοιαύτας, ὡν τινάς μεν προπαρασκεύσαν δι' εαρινάς σποράς, τινάς δε δια καπνοφυτείας, εξαιρετικῶς λέγω, δια τους Ευξεινουπολίτας ἡ παροχή του δανείου εκ 300 τουλάχιστον δραχμῶν εἶναι απαραίτητος και αναγκαία, διότι άλλως θα αναγκασθῶσι να εκποιήσωσι των σπαρεισῶν γαιῶν το προϊόν από τούδε εις ευτελεστάτας τιμάς προς συντήρησιν των πενομένων οικογενειῶν των, να εγκαταλείψωσι δε τα προπαρασκευασθείσας γαίας ελλείψει των μέσων, ὁπότε περιμένει αυτούς ἀφευκτος ὁ ἐξ ασιτίας θάνατος...²⁴⁶

Το Υπουργεῖο Οικονομικῶν απευθύνεται στην Εθνική Τράπεζα «ὅπως λάβῃ υπόψη τα εν τη αιτήσῃ ταύτῃ τιθέμενα και διατάξῃ την χορήγησιν γεωργικῶν δανείων εις τους πρόσφυγας...»²⁴⁷, ὡστόσο, ὁ διευθυντής του υποκαταστήματος της Εθνικῆς Τράπεζας στον Αλμυρό, κ. Παρθενόπουλος, αναλύει σε ἐπιστολή του²⁴⁸ στον Διοικητή της Εθνικῆς Τράπεζας τους λόγους για τους ὁποίους δεν μπορούν να χορηγηθῶν δάνεια. Επαναλαμβάνει ὅσα ισχυρίστηκε στην ἀρνητικῆ του ἀπάντησιν προς τους πρόσφυγες, προσπαθώντας, ὅπως πίστευε, να διαφυλάξῃ τα συμφέροντα της τράπεζας, δείχνοντας, ὁμως, ταυτόχρονα και την ἀδυναμία του να ἀντιληφθῆ την τραγικῆ κατάστασιν που βιώνουν οι Ευξεινουπολίτες²⁴⁹.

3.8. Η εκπαίδευση

Μαζί με τα προβλήματα εγκατάστασῃς και ἀποκατάστασῃς των προσφύγων της Ανατολικῆς Ρωμυλίας στον οικισμό της Ευξεινούπολης, ἔπρεπε να ἀντιμετωπιστῆ και το πρόβλημα της εκπαίδευσῃς των παιδιῶν, που μαζί με τους γονεῖς τους πήραν τον δρόμο της προσφυγιάς. Το γεγονός ὅτι στην Ελλάδα δεν εἶχε ἀκόμα θεσπιστῆ το σύστημα της μικτῆς εκπαίδευσῃς, καθιστοῦσε αναγκαῖο την ἴδρυσιν σχολείου ἀρρένων και θηλέων. Υπήρξε στον σχεδιασμό του οικισμού

²⁴⁶ Αίτησιν, Αριθ. Πρωτοκόλ.:333, Βασίλειον της Ελλάδος, ὁ Δήμαρχος Αλμυρού, Υπουργεῖον Οικονομικῶν, αριθ.Πρωτ.:021581, Ελήφθη τη 1ῃ Μαρ.1911, Προς το Σ. Υπουργεῖον τῶν Οικονομικῶν (Γραφεῖον Θεσσαλικῶν Ταμείων). π. *Αρχαιοφθιωτικά*, Πρακτικά του Δ' Συνεδρίου Αλμυρωτικῶν Σπουδῶν, τ. Β'.

²⁴⁷ Ἐπιστολή, αριθ. Πρωτ. 21581, Εν Αθήναις τη 8 Μαρτίου 1911, Τμήμα : Γρ. Θεσ. Γερρ. Ταμ., Βασίλειον της Ελλάδος, Το Υπουργεῖον Οικονομικῶν, Προς τη διοίκησιν της Εθνικῆς Τραπεζῃς. Στο ἴδιο.

²⁴⁸ Ἐπιστολή του Διευθυντή του τοπικοῦ υποκαταστήματος της Εθνικῆς Τράπεζας του Αλμυρού κ. Παρθενόπουλου προς το Διοικητή της Εθνικῆς Τράπεζας της Ελλάδος: Προς την Σ. Διοίκησιν της Εθνικῆς τραπεζῃς, 28 Φεβρουαρίου 1911, Εἰς Αθήνας, Εἰς ἀπάντησιν ἐπὶ της ἐπ'αριθμ. 16488 ἀπὸ 18 τρέχοντος μηνός ὑμετέρας ἐπιστολής. Στο ἴδιο, σ.165-166.

²⁴⁹ Π. Τσιακούμης, *Το πικρό ψωμί...*, ὁ.π.

πρόβλεψη για τον καθορισμό οικοπέδου για την ανέγερση σχολείου. Ωστόσο, η πιεστική κατάσταση που επέβαλε η κατασκευή των κατοικιών, προκειμένου να στεγαστούν οι πρόσφυγες, οι οποίοι έμεναν για πάνω από έναν χρόνο από την έλευσή τους στην Ελλάδα σε πρόχειρα παραπήγματα, αποθήκες, στρατώνες και υπόστεγα, έθεσε την κατασκευή του σχολείου σε αναμονή. Τα δύο πρώτα σχολικά έτη, 1906-1907 και 1907-1908, δεν καταρτίστηκε κάποιο σχέδιο εκπαίδευσης, εκτός από τον ορισμό του οικοπέδου ανοικοδόμησης του σχολικού κτιρίου. Κάποιοι από τους πρόσφυγες που διέμεναν στον Αλμυρό, στον Βόλο ή στην Αμαλιάπολη μέχρι να ολοκληρωθεί η κατασκευή των κατοικιών τους στην Ευξεινούπολη, έστειλαν τα παιδιά τους να φοιτήσουν στα σχολεία της περιοχής όπου φιλοξενούνταν. Τα περισσότερα, όμως, παιδιά, εξαιτίας των προβλημάτων επιβίωσης που αντιμετώπιζε η οικογένειά τους, απείχαν από την εκπαίδευση.²⁵⁰

Το γεγονός ότι οι μαθητές κατάγονταν από διαφορετικές περιοχές της Ανατολικής Ρωμυλίας, έκανε επιτακτική την ανάγκη της ένταξής τους σε ένα «ομοιογενές σύνολο».²⁵¹

Το σχολικό έτος 1908-1909 είναι το πρώτο έτος που λειτούργησε υποτυπωδώς το Προσωρινόν Δημοτικόν Σχολείον Ευξεινουπόλεως, το οποίο, όμως, δεν είχε δικό του σχολικό κτίριο, αλλά λειτούργησε σε δύο μεγάλες σκηνές, μία για τα αγόρια και μία για τα κορίτσια. Στις σκηνές αυτές υπολογίζεται ότι στεγάστηκαν και διδάχτηκαν περίπου 450 παιδιά. Στο Προσωρινό Δημοτικό σχολείο οι μαθητές δεν κατατάχτηκαν, λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών, σε τάξεις, ούτε διασώθηκαν -ή μάλλον δεν καταρτίστηκαν- μαθητολόγια και γενικοί έλεγχοι. Για να αντιμετωπιστεί το γεγονός ότι οι περισσότεροι μαθητές, εγκαταλείποντας τις πατρίδες τους, δεν είχαν φροντίσει να εφοδιαστούν με αποδεικτικά σπουδών για την κανονική εγγραφή τους στο σχολείο της Ευξεινούπολης, στο τέλος του σχολικού έτους 1908-1909 προγραμματίστηκαν κατατακτήριες εξετάσεις για την αξιολόγηση των μαθητών και τον χωρισμό τους σε τάξεις.²⁵²

²⁵⁰ Β. Κοντονάτσιος, Το Δημοτικό Σχολείο της Ευξεινούπολης, 1906-1940. π. *Δελτίο της Φιλαρχαίου Εταιρείας Αλμυρού «Οθρυς»*, Περίοδος Β', τεύχος 19, Αλμυρός 2015, σ.190-249.

²⁵¹ Στο ίδιο.

²⁵² Σε τέσσερις μαθητές δόθηκε και απολυτήριο Τετρατάξιου Σχολείου Αρρένων. Οι υπόλοιποι μαθητές κατατάχτηκαν σε τάξεις με βάση την επίδοσή τους (το πρακτικό δεν έχει διασωθεί), στα δύο δημοτικά σχολεία, αρρένων και θηλέων που θα λειτουργήσουν την επόμενη χρονιά. Βλ. πίνακα απολυτηρίων δοθέντων εις τους απολυθέντας εκ της Δ' τάξεως μαθητάς του κατά το σχολικόν έτος υπογραφέντων υπό των δημοδιδασκάλων Ιωάννου Αθ. Σπυριδάκι και Κωνσταντίνου Γκάργκα. Στο ίδιο.

Πίνακας 8

Απολυτήρια αρρένων, σχολικού έτους 1908-1909

(οι δημοδιδάσκαλοι: Ιωάννης Αθ. Στυριδάκης, Κ. Γκάγκας)²⁵³

α/α	Όνομα τ' επώνυμον	Ηλικία	Τόπος γεννήσεως	Επάγγελμα πατρός	Βαθμός	Χρόνος Εκδόσεως απολυτηρίου
1.	Διόμου Κωνστ. Ιωάννης	13	Πύργος	Υποδηματοποιός	Λίαν Καλώς	7/9/1909
2.	Πρωτοψάλτης Θεόδ. Αλέξανδρος	14	Πύργος	Παντοπώλης	Καλώς	7/9/1909
3.	Καπήγδαλης Κ. Χρίστος	12	Σωζόπολις	Ράπτης	Λίαν Καλώς	7/9/1909
4.	Ιωάννου Δημ. Ιωάννης	14	Σωζόπολις	Γεωργός	Λίαν Καλώς	18/9/1909

Στα μαθητολόγια των δύο σχολείων, αρρένων και θηλέων, όπως καταρτίστηκαν μετά από τη διενέργεια κατατακτῆριων εξετάσεων, κατά το σχολικό έτος 1909-1910 εγγράφηκαν συνολικά 45 μαθητές στη Δ' τάξη, 70 στη Γ', 117 στη Β' και 224 στην Α' τάξη. Στη στήλη των μαθητολογίων, όπου αναφέρεται στο «σχολείον εξ ου προέρχεται», για τους περισσότερους μαθητές αναγράφεται «Προσωρινόν Δημοτικόν Σχολείον Ευξεινουπόλεως», ενώ δεν λείπουν οι μαθητές που φοιτούσαν σε άλλες περιοχές²⁵⁴ περιμένοντας να εγκατασταθούν στον οικισμό της Ευξεινούπολης.

Το γεγονός ότι στις μεγαλύτερες τάξεις εγγράφονται λιγότεροι μαθητές εξηγείται προφανώς από το ότι οι γονείς κρατούν τα παιδιά μακριά από το σχολείο για να τους βοηθήσουν στις αγροτικές τους εργασίες. Ένας λόγος, επίσης, για τον μεγάλο αριθμό των μαθητών στην Α' τάξη συγκριτικά με τις υπόλοιπες, είναι και το ότι σε αυτήν γράφονταν και μαθητές μεγαλύτερης ηλικίας, είτε γιατί δεν είχαν φοιτήσει καθόλου τα προηγούμενα χρόνια στην Ελλάδα αλλά και στην χώρα προέλευσής τους, είτε

²⁵³ Μαθητολόγιο Δημοτικού Σχολείου Ευξεινούπολης, σχολικό έτος 1908-1909. Στο ίδιο.

²⁵⁴ Αλμυρός, Νέα Αγχίαλος, Στυλίδα, Αθήνα, Κόρινθος, Γαστούνη, Άργος, Ναύπλιο, Βόλος, είναι οι περιοχές που φοίτησαν τα προηγούμενα χρόνια οι πρόσφυγες μαθητές, ενώ για έναν μαθητή αναφέρεται ως σχολείο προέλευσης αόριστα «Σχολείο Βουλγαρίας». Στο ίδιο.

γιατί αυτό ήταν το αποτέλεσμα των κατατακτικών εξετάσεων στις οποίες πήραν μέρος στο τέλος της προηγούμενης χρονιάς. Σύμφωνα με στοιχεία που αναγράφονται στα μαθητολόγια, μόνο το 365 των μαθητών της Α΄ τάξης είναι παιδιά 7 ετών, ενώ οι υπόλοιποι μαθητές είναι από 8 ετών και πάνω.

Πίνακας 9

Ηλικίες μαθητών και μαθητριών Α΄ τάξης Δημ. Σχ. Ευξεινούπολης, σχολικού έτους 1909-1910

Ηλικία	Αγόρια	Κορίτσια	Σύνολο
7	52	28	80
8	34	31	65
9	18	23	41
10	19	11	30
11	5	2	7
12	1	-	1
Σύνολο	129	95	224 ²⁵⁵

Σύμφωνα με τα μαθητολόγια του Δημοτικού Σχολείου Ευξεινούπολης, κατά τον πρώτο χρόνο της λειτουργίας του επίσημου δημοτικού σχολείου, 1909-1910, από τους 456 εγγεγραμμένους μαθητές, το μεγαλύτερο ποσοστό προερχόταν από τον Πύργο, 121 μαθητές και ακολουθούσε η Σωζόπολη με 97 μαθητές, η Βάρνα με 93 μαθητές, η Καβάρνα με 32 μαθητές, το Ευσταθοχώρι με 25, ο Άσπρος με 22, η Κούκλαινα με 19, η Μεσημβρία με 14, η Αγχίαλος με 6, οι Σαράντα Εκκλησιές με 6 και άλλες πόλεις με λιγότερους μαθητές.

²⁵⁵Μαθητολόγιο Δημοτικού Σχολείου Ευξεινούπολης, σχολικό έτος 1909-1910. Στο ίδιο.

Πίνακας 10

Πίνακας τύπων καταγωγής των μαθητών των Δημοτικών Σχολείων Αρρένων και Θηλέων της Ευξεινούπολης κατά το σχολικό έτος 1909-1910

Τόπος προέλευσης	Αγόρια	Κορίτσια	Σύνολο	Ποσοστό%
Πύργος	71	50	121	26,53
Σωζόπολη	61	36	97	21,27
Βάρνα	40	53	93	20,39
Καβάρνα	22	10	32	7,02
Ευσταθοχώρι	15	10	25	5,48
Άσπρος	19	3	22	4,82
Κούκλαινα	17	2	19	4,17
Μεσημβρία	8	6	14	3,07
Αγχίαλος	5	1	6	1,32
Σαράντα Εκκλησιές	6	-	6	1,32
Βαλτσίκι	4	-	4	0,88
Δαουκλή	2	-	2	0,44
Στενήμαχος	2	-	2	0,44
Σάμπλια	2	-	2	0,44
Φιλιππούπολις	1	1	2	0,44
Αλμυρός	-	1	1	0,22
Κωνσταντζα	-	1	1	0,22
Καρναμπάτς	1	-	1	0,22
Ασημπαλή	1	-	1	0,22
Ταστεπέ	1	-	1	0,22
Γκιουζ-Γκουβενίκ	1	-	1	0,22
Τσιούς γκιοϊ	1	-	1	0,22
Αγρίνιο	1	-	1	0,22
Κωνσταντινούπολις	1	-	1	0,22
Σύνολο	282	174	456	100,00 ²⁵⁶

Μία επιπλέον πληροφορία που μας προσφέρουν τα μαθητολόγια είναι σχετικά με τα επαγγέλματα που υπάρχουν στον προσφυγικό οικισμό της Ευξεινούπολης, καθώς δίπλα στο ονοματεπώνυμο των μαθητών αναγράφεται και το επάγγελμα των γονέων τους. Δηλώνονται, λοιπόν, τα εξής επαγγέλματα: αλευροποιός, αλευροπώλης, αλιεύς, αμαξοποιός, αμπελουργός, αρτοποιός, βαρελοποιός, βαφεύς, βιολιστής,

²⁵⁶ Στο ίδιο, σελ.192-193.

γεωργός, εκφορτωτής, επαγγελματίας, επιστάτης σχολείων, εργολάβος, εργάτης, ζαχαροπλάστης, ιερέυς, ιεροψάλτης, καλλιεργητής, καπνοπώλης, παραγωγεύς, καροποιός, καφεπώλης, κουρεύς, κεραμεύς, κοσμηματογράφος, κρεοπώλης, κτηματίας, κτίστης, λατόμος, λεμβούχος, λεπτουργός, λιθοξόος, μάγειρος, μακαρονοποιός, μηλοτοποιός, μουσικός, μυλωθρός, ναύτης, ναυτικός, ξενοδόχος, ξυλουργός, οπωροπώλης, οργανοπαίκτης, παντοπώλης, πεταλωτής, πλοίαρχος, πριονιστής, ράπτης, σιδηρουργός, σισυροποιός, τροχιστής, υποδηματοποιός, φανοποιός, χρωματιστής κ. ά.²⁵⁷

Από το σχολικό έτος 1909-1910, άρχισε η επίσημη λειτουργία των δύο δημοτικών σχολείων της Ευξεινούπολης, το «Πλήρες Τετρατάξιον Δημοτικόν Σχολείον Αρρένων Ευξεινουπόλεως» και το «Διτάξιον Δημοτικόν Σχολείον Θηλέων Ευξεινουπόλεως». Το γεγονός ότι για τα νεαρά κορίτσια δημιουργήθηκε διτάξιο σχολείο απηχεί πέρα από την απροθυμία των γονέων για την εκπαίδευση των κοριτσιών τους, και μία γενικότερη αντίληψη της κοινωνίας για τη θέση και την εκπαίδευση των γυναικών, η οποία θα έπρεπε να εξυπηρετεί περισσότερο τις ανάγκες της οικογένειας που θα δημιουργούσαν. Αυτός ο διαφορετικός προσανατολισμός της εκπαίδευσης των κοριτσιών αποτυπώνεται και στα δημοσιεύματα των εφημερίδων της εποχής. Στην εφημερίδα *Πρωία*, στις 27/5/1910, διαβάζουμε : «Η εν Αθήναις επιτροπή επί της περιθάλψεως των προσφύγων ζητεί πληροφορίας παρά του κ. Νομάρχου επί της επιβληθείσης αιτήσεως της δια την ανέγερσιν εν Ευξεινουπόλει Επαγγελματικής Σχολής Θηλέων...». Η ίδια εφημερίδα στις 24 Δεκεμβρίου 1910, αναφέρει την ίδρυση ενός συλλόγου, της «Φιλοπτώχου Αδελφότητος των Κυριών Ευξεινουπόλεως», με σκοπό την ίδρυση Επαγγελματικής Σχολής για τα νεαρά

²⁵⁷ Στο ίδιο.

²⁵⁸ Δημοτικό Σχολείο Ευξεινούπολης. Φωτογραφία από το προσωπικό αρχείο του Μιλτιάδη Λασκαρίδη.

κορίτσια, προκειμένου να μπορέσουν να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις των ρόλων για τους οποίους προορίζονταν. Χαρακτηριστικό είναι ότι η σχολή χρηματοδοτήθηκε από ανώνυμη κυρία από τη Βάρνα της Βουλγαρίας.

*Σήμερα, εν τω νεοδημίτω της πόλεώς μας Δημοτικώ Σχολείω ετελέσθησαν αι αρχαιρεσείαι της «Φιλοπτώχου Αδελφότητος των Κυριών Ευξεινουπόλεως», εκλεγείσης παμψηφεί της κ. Αγλαΐας Ε. Ρακοπούλου προέδρου. Σκοπός η ίδρυσις επαγγελματικής σχολής και υφαντουργίας προς μόρφωσιν και καλλιτεχνικήν διδασκαλίαν των κορασίων και βιοπορισμόν των πτωχών εξ αυτών. Προς τούτοις η μεν Κυβέρνησις απέστειλε τα και άλλοτε δι'εργασίαν των προσφύγων αποσταλέντα εργαλεία, ερίτιμος δε τις κυρία εκ Βάρνης της Βουλγαρίας απέστειλε προς τον σκοπόν τούτον το ποσόν των 5.000 δραχμών. Δεν αμφιβάλλομεν ότι η αδελφότης αυτή θέλει τύχη αμερίστου υποστηρίξεως εκ των Ευξεινουπολιτών και των εξ άλλων πόλεων ευγενών και φιλανθρώπων κυριών*²⁵⁹.

Για την στελέχωση των σχολείων και τον διορισμό των δασκάλων υπήρξαν ενέργειες του Δημοτικού Συμβουλίου Αλμυρού. Η Θεσσαλία αναφέρει πως «κατά την τελευταία συνεδρίαν το Δημοτικό Συμβούλιον Αλμυρού προέβη εις την πρότασιν των διοριστέων διδασκάλων εν Ευξεινουπόλει. Ως τοιούτους δε επρότεινε τους κ. Σπυριδάκη, κ. Κωνσταντόραν, κ. Κρανά, κ. Κόμμον και κ. Θεοδοσίου και στο σχολείο θηλέων την Αικατερίνη Τζαβελάκου».^{260, 261} Παράλληλα με τη διευθέτηση της εκπαίδευσης των προσφυγόπουλων τίθεται και το θέμα απορρόφησης των δασκάλων προσφύγων και του διορισμού τους στα δημόσια ελληνικά σχολεία. Τελικά, προσλαμβάνονται πρόσφυγες δάσκαλοι με κριτήριο το βαθμό πτυχίου τους και προϋπόθεση την εκπαιδευτική τους εμπειρία, τουλάχιστον μίας τριετίας στη χώρα προέλευσής τους²⁶².

²⁵⁹ Εφ., *Πρωία*, 24 Δεκ.1910

²⁶⁰ Εφ. *Θεσσαλία*, Ιουν. 1909.

²⁶¹ Στο σχολείο αρρένων από το 1909 μέχρι το 1934 εργάστηκαν οι Ιωάννης Σπυριδάκης, βασικό στέλεχος της Φιλαρχαίου Εταιρείας Αλμυρού, Κωνσταντίνος Γκάργκας, Χρίστος Κωνσταντόρας, Ιωάννης Θεοδοσίου, Αθανάσιος Τσιμπεράς, Ευστάθιος Στάικος, Παναγιώτης Κακασής, Ασπασία Λασκαρίδου (η πρώτη γυναίκα δασκάλα στο σχολείο αρρένων της Ευξεινούπολης), Φώτιος Σταμίδης, Ε. Καρασταμάτη, Κική Μπαλλή. Στο σχολείο θηλέων την ίδια περίοδο εργάστηκαν οι Αικατερίνη Τζαβελάκου, Αλεξάνδρα Σπυριδωνίδου, Κοκκώνη Ιωαννίδου, Αναστασία Αιγιαλείδου, Α. Σενέτη, Πελαγία Θεοχαρίδου, Μαρία Σ. Μητάκου, Καλλιόπη Δημητρίου. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. Δελτίο της Φιλαρχαίου Εταιρείας, ό.π., σελ. 206.

²⁶² Νόμος ΓΤΙΒ', Περί των εξ Ανατολικής Ρωμυλίας και Βουλγαρίας καταγομένων Ελλήνων διδασκάλων, ΦΕΚ 270, 19 Νοεμβρίου 1909, σ.1909.

Αν και τα νεοϊδρυθέντα δημοτικά σχολεία στους περισσότερους προσφυγικούς οικισμούς έχουν αρχίσει να λειτουργούν από τον Σεπτέμβριο του 1909, οι διορισμένοι δάσκαλοι επί μήνες δεν εισπράττουν τους μισθούς τους, καθώς δεν έχουν ακόμα εκλεγεί δημοτικές αρχές στους οικισμούς για να θεωρήσουν τις μισθοδοτικές καταστάσεις και να εκδώσουν τα ανάλογα χρηματικά εντάλματα.

Παρά τις φιλότιμες προσπάθειες των τοπικών αρχών και των φιλανθρωπικών σωματείων, τα δύο σχολεία, αρρένων και θηλέων, λειτούργησαν προσωρινά και κατά το σχολικό έτος 1909-1910, σε οικήματα της Ευξεινούπολης. Οι ελλείψεις που παρουσίαζαν ήταν σοβαρές, η δε κατάσταση του Παρθεναγωγείου ήταν χειρότερη από τα μισοτελειωμένα σπίτια του οικισμού. Δεν διέθετε ούτε υαλοπίνακες στα παράθυρα, ούτε πόρτες, ενώ οι μαθήτριες αναγκάζονταν να κάνουν μάθημα καθισμένες στο πάτωμα, λόγω της έλλειψης θρανίων. Η εφημερίδα *Πρωία* γράφει σχετικά:

Πολλάκις εγένετο λόγος περί της οικτράς καταστάσεως εις ην ευρίσκεται το Παρθεναγωγείον Ευξεινουπόλεως. Εν τούτοις όμως μέχρι σήμερα ουδεμία εκ μέρους της δημοτικής αρχής φροντίς ελήφθη. Το Παρθεναγωγείον τούτο εκτός του ότι ήτο ολόκληρον τον χειμώνα χωρίς υαλοπίνακες εις τα παράθυρα και χωρίς θύρας δεν έχει θρανία το πρωτίστως αναγκαίον εις κάθε σχολείον και αι δυστυχείς μαθήτριαi κάθηνται σταυροπόδι επί του εδάφους. Προς θεού αν είναι δυνατόν να γίνεται μάθημα κατ'αυτόν τον τρόπον... Χθες μάλιστα επίσημος εκ Βόλου επισκέπτης επισκεφθείς το Σχολείον Ωκτειρε την δημοτικήν αρχήν διά την αμέλειαν ταύτην. Παρεκλήθη δε υπό της διδασκαλίσεως όπως καταστήσει ταύτα γνωστά εις τον κ.Επιθεωρητήν της Δημοτικής Εκπαιδεύσεως Μαγνησίας ίνα ούτος φροντίση, αν όχι εφέτος τουλάχιστον από του προσεχούς σχολικού έτους, να γείνωσιν αι δέουσαι επιδιορθώσεις²⁶³.

Αυτές οι συνθήκες είχαν ως αποτέλεσμα να οδηγήσουν σε μεγαλύτερη αποχή των μαθητών από την εκπαιδευτική διαδικασία. Το σχολικό κτίριο ολοκληρώθηκε το 1913 και στέγασε το δημοτικό σχολείο των αρρένων. Αποτελούνταν από τέσσερις αίθουσες κι ένα γραφείο, ενώ στην αυλή του ανοίχτηκε πηγάδι και χτίστηκαν έξι αποχωρητήρια. Για το σχολείο θηλέων δεν υπήρξε ανάλογη μέριμνα και συνέχισε να

²⁶³ Εφ. *Πρωία*, 22 Μαΐου 1910.

στεγάζεται μέχρι το 1922 σε δύο σπίτια. Μόνο όταν πια υποβιβάστηκε²⁶⁴ το σχολείο αρρένων σε διτάξιο, το σχολείο θηλέων στεγάστηκε στον ίδιο χώρο, στις αίθουσες που έμειναν κενές. Λειτουργούσαν έκτοτε αυτοτελώς, με διαφορετικούς διευθυντές, μέχρι το 1934, οπότε και συγχωνεύτηκαν.²⁶⁵ Από τα πρακτικά του δημοτικού σχολείου Ευξεινούπολης μπορούμε να εξάγουμε πολλά συμπεράσματα, όσον αφορά τον αριθμό των μαθητών που αποφοίτησαν, όσων εγγράφηκαν στην πρώτη τάξη, καθώς επίσης και τον αριθμό των εγγεγραμμένων αγοριών και κοριτσιών.

Αν και τον πρώτο χρόνο της επίσημης λειτουργίας του σχολείου, 1910-1911, οι εγγεγραμμένοι μαθητές φτάνουν τους 456, δεν συμβαίνει αυτό και τα επόμενα χρόνια, τα οποία παρουσιάζουν αυξομειώσεις στους αριθμούς των μαθητών. Οι δύσκολες συνθήκες διαβίωσης των προσφύγων και η ανάγκη τους για βοήθεια από τα παιδιά τους στις αγροτικές εργασίες, ανάγκαζε πολλούς μαθητές να απουσιάζουν μεγάλα χρονικά διαστήματα από το σχολείο ή να διακόπτουν τη φοίτησή τους. Καθώς δεν υπήρχε ευελιξία από το εκπαιδευτικό προσωπικό, όσον αφορά τις απουσίες των μαθητών, ούτε ιδιαίτερη μέριμνα για την αναπλήρωση των χαμένων μαθημάτων, αλλά και λόγω των αυστηρών προαγωγικών εξετάσεων στο τέλος της σχολικής χρονιάς, πολλοί ήταν οι μαθητές που απορρίπτονταν και δεν προάγονταν στην επόμενη τάξη. Στις καταστάσεις του σχολείου, στο πρώτο σχολικό έτος σημειώνονται 27.398 απουσίες, οι οποίες αντιστοιχούν σε περίπου 60 ημέρες απουσίας σε κάθε έναν από τους 456 μαθητές, ενώ υπάρχουν μαθητές που φτάνουν τις 170 ημέρες απουσίας. Στα απουσιολόγια του δημοτικού σχολείου, στη στήλη των παρατηρήσεων, συναντάμε φράσεις όπως «απεσύρθη ένεκα ασθενείας», ή «εξ ασθενείας ανάπηρος» ή «διέκοψεν τραπείς εις βιοποριστικήν εργασίαν».²⁶⁶

Παρατηρούμε, λοιπόν, πόσο δύσκολες ήταν οι συνθήκες επιβίωσης για τους πρόσφυγες και πόση ήταν η ανάγκη να εργαστούν και τα παιδιά. Στα 36 σχολικά έτη από το 1909 έως το 1945, στο Δημοτικό Σχολείο Ευξεινούπολης εγγράφηκαν στην Α΄ τάξη 9.951 μαθητές, κατά το ίδιο διάστημα, όμως, απορρίφθηκαν 4.089 μαθητές,

²⁶⁴ Τα επόμενα χρόνια, οι δύσκολες συνθήκες οδήγησαν στον υποβιβασμό του σχολείου αρρένων αρχικά σε τριτάξιο, το 1915 και σε διτάξιο το 1925. Έτσι, το σχολικό έτος 1925-1926 στην Ευξεινούπολη λειτουργούσαν δύο διτάξια δημοτικά σχολεία, αρρένων και θηλέων, τα οποία ενώθηκαν σε ένα μικτό τετρατάξιο δημοτικό σχολείο το 1934. Β. Κοντονάτσιος, π. *Δελτίο της Φιλάρχαιου Εταιρείας*, ό.π.

²⁶⁵ Στο ίδιο.

²⁶⁶ Υπάρχει μία ενδιαφέρουσα σημείωση στα απουσιολόγια του δημοτικού σχολείου: «ελησημονήθη εκ παραδρομής». Αναφέρεται σε κάποιον μαθητή, ο οποίος δεν φαίνεται να παρακολούθησε κανένα μάθημα, δεν σημειώθηκαν πουθενά οι απουσίες του και δεν συμπεριλήφθηκε στις προαγωγικές εξετάσεις. Παρέμεινε στα χαρτιά ένα όνομα, ενός παιδιού που κανένας δεν ήξερε ποιο ήταν και πού βρισκόταν. Στο ίδιο.

ποσοστό δηλαδή 41,09%.²⁶⁷ Χαρακτηριστικό είναι το απόσπασμα από το πρακτικό της Σχολικής Εφορίας, η οποία αναγνωρίζοντας το πρόβλημα, ζητάει την τροποποίηση του ωραρίου λειτουργίας του δημοτικού σχολείου, προκειμένου οι μαθητές να μπορούν να ανταπεξέλθουν στα μαθήματα και να μην διακόψουν τη φοίτηση.

*Η Σχολική Εφορεία του Δημοτικού Σχολείου Ευξεινούπολης συγκειμένη εκ του προέδρου αυτής Κωνσταντίνου Γκαδέδη, αντιπροέδρου Παναγιώτου Τσομπανάκου, ταμίου Μαρίνου Πασχαλούδη και μέλους Σταύρου Πεπώνη, ...παρουσία και του Δ/ντου του Σχολείου Φωτίου Σταμίδα...Παρακαλεί τον Επιθεωρητή των Δημοτικών Σχολείων όπως εφαρμοσθή το ημήμερησιον Σχολείον από του τρέχοντος μηνός Μαΐου μέχρι πέρατος του σχολικού έτους καθόσον η κωμόπολις μας απαρτίζεται από γεωργικόν κόσμον και οι γονείς έχουσιν ανάγκην των τέκνων των κατά την περίοδον ταύτην...*²⁶⁸

Πίνακας 11

Αριθμητικός πίνακας αρρένων και θηλέων μαθητών του Δημοτικού Σχολείου Ευξεινούπολης 1909-1922

Σχολικό έτος	Άρρενες	Θήλειες	Σύνολο
1909-1910	282	174	456
1910-1911	302	181	483
1911-1912	266	156	422
1912-1913	186	130	316
1913-1914	172	123	295
1914-1915	210	117	327
1915-1916	193	106	299
1916-1917	164	106	270
1917-1918	135	83	218
1918-1919	117	85	202
1919-1920	116	87	203
1920-1921	105	79	184
1921-1922	115	85	200

²⁶⁷ Στο σχολικό έτος 1929-1930 παρατηρείται να αποφοιτά το 1,71% , δηλαδή, από τους 234 μαθητές αποφοίτησαν μόνο 4, από τους οποίους 3 αγόρια κι 1 κορίτσι. Το πρόβλημα δεν αντιμετωπίστηκε τα επόμενα χρόνια, κατά τα οποία οι εγγραφές των μαθητών σε αυτό παρουσιάζουν μείωση, για να φτάσουμε στο σχολικό έτος 1923-1924, όπου οι εγγραφές του συνόλου αγοριών και κοριτσιών φτάνουν μόλις τις 171. Σαφής είναι και η διαφορά που παρουσιάζεται συγκρίνοντας τους αριθμούς αρρένων με αυτούς των θηλέων που φοιτούν, με τους άρρενες μαθητές να υπερτερούν αριθμητικά. Το ίδιο θα συμβεί και το σχολικό έτος 1944-1945, όπου απορρίφθηκε το 81% των εγγεγραμμένων μαθητών. Στο ίδιο.

²⁶⁸ Αύξ. Αριθ. 1, Αντικείμενον Συνεδριάσεως περί παρακλήσεως όπως εφαρμοσθή δια την θερινήν περίοδον το ημήμερησιον Σχολείο από του Μαΐου και εντεύθεν. Ευξεινούπολης 1-5-1935. Β. Κοντονάτσιος, προσωπικό αρχείο, ό.π.

Παρά το γεγονός ότι οι πρόσφυγες ζούσαν στα όρια της ανέχειας, δεν ήταν λίγες οι φορές που οι γονείς των μαθητών ενίσχυσαν οικονομικά τη λειτουργία του δημοτικού σχολείου. Δεν διαθέτουμε στοιχεία για τα πρώτα χρόνια λειτουργίας του σχολείου, αλλά με κάθε επιφύλαξη μπορούμε να εξάγουμε κάποια συμπεράσματα, παρατηρώντας τα διασωθέντα βιβλία του σχολικού ταμείου, τα επόμενα έτη. Για παράδειγμα, για το οικονομικό έτος 1922, έχουμε «προαιρετικές εισφορές γονέων: 314 δραχμές²⁶⁹, ετήσια εισφορά εκκλησίας: 100 δραχμές²⁷⁰, εισφορά Κοινότητας : 1.000 δραχμές²⁷¹.

Όσον αφορά το είδος της παρεχόμενης εκπαίδευσης στο δημοτικό σχολείο της Ευξεινούπολης, από το τετράδιο της μαθήτριας Στυλιανής Αλεξάνδρου ²⁷² που έχουμε στα χέρια μας, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι σχολικά εγχειρίδια δεν υπήρχαν. Υποθέτουμε ότι οι δάσκαλοι, μετά το πέρας της διδασκαλίας τους, κατέγραφαν στον πίνακα της τάξης την περίληψη ή τα συμπεράσματα του μαθήματος, τα οποία αντέγραφαν στο τετράδιό τους οι μαθητές. Από το τετράδιο της Στ. Αλεξάνδρου μαθαίνουμε ότι οι μαθήτριες και οι μαθητές διδάσκονταν πρακτική αριθμητική, πειραματική φυσική, ιστορία, θρησκευτικά, φυσική ιστορία, γεωγραφία ορθογραφία και καλλιγραφία και ωδική.

²⁶⁹ Βιβλίο σχολικού ταμείου Δημοτικού σχολείου Ευξεινουπόλεως. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. Β. Κοντονάσιος, Το Δημοτικό σχολείο..., ό.π., σ. 205-206.

²⁷⁰ Έσοδα για τη λειτουργία του σχολείου απέφερε και ο σχολικός κήπος, ο οποίος, όμως, δημιουργήθηκε το 1932. Σε σημείωμα του διευθυντή του σχολείου, Φώτιου Σταμίδη, διαβάζουμε:

Ο σχολικός κήπος του Δημοτικού Σχολείου Ευξεινουπόλεως ιδρύθη κατά το έτος 1932 υπό του Φωτίου Ν. Σταμίδη και τη συνεργασία των διδασκαλισσών Κικής Μπαλλή και Καλλιόπης Δημητρίου. Καταλαμβάνει έκτασιν 9 στρεμμάτων και χωρίζεται εις δύο τεμάχια. Το εν καταλαμβάνει έκτασιν 7 ½ στρεμμάτων και είναι δεντροφυτευμένον με αμυγδαλιές, βερυκοκιές, κυπαρίσσους και ευκάλυπτους, το δε άλλο 1 ½ στρέμμα με πεύκα, αμυγδαλιές, φυστικιές και ανθόκηπον. Εις παλαιότεραν εποχήν εγένετο και σπορεία(φυτώρια) δέντρων, άτινα διενέμοντο δωρεάν προς διάδοσιν του πρασίνου... Στο ίδιο.

²⁷¹ Χαρακτηριστικό είναι ένα πρακτικό της Σχολικής Εφορείας τους Δημοτικού Σχολείου Ευξεινουπόλεως, όπου αναφέρεται στο σχολικό έτος 1942-1943, την εποχή της Κατοχής. Όπως λέει ο Κοντονάσιος, η πείνα μαστίγωνε μαζί με τους άλλους και τους δασκάλους, ο μισθός των οποίων περιοριζόταν σε λίγες λαχανίδες και δύο κούτες τσιγάρα. Για να προστατεύσουν τους δασκάλους από την αστία «Η Σχολική Εφορεία του 4/ταξίου Δημοτικού Σχολείου Ευξεινουπόλεως συγκειμένη εκ του προέδρου αυτής κ. Κωνσταντίνου Γκαδέδη, ταμίου Νικολάου Κοτζιά και του Διευθυντού του Σχολείου Φωτίου Ν. Σταμίδη, ως Γραμματέως, συνελθούσα εν τω Γραφείω του Σχολείου την 26-10-1942... αποφασίζει την παραχώρηση του δενδροκήπου του Σχολείου εις το Διδακτικόν Προσωπικόν προς καλλιέργειαν δι' ίδιον όφελος δια την γεωργική μόνον περίοδον 1942-1943...». Ελληνική Πολιτεία, αριθ.2, «Περί παραχώρησης του δενδροκήπου του Σχολείου εις το Διδακτικόν Προσωπικόν προς καλλιέργειαν δια την γεωργικήν περίοδον 1942-1943». Στο ίδιο.

²⁷² Τετράδιο όλων των μαθημάτων, της μαθήτριας Στυλιανής Αλεξάνδρου.

Επίλογος

Από την εποχή της σύστασής του, το ελληνικό κράτος διαμορφώνει μέσα από αλληπάλληλες ανακατατάξεις (βαλκανικούς πολέμους, επέκταση των εδαφικών του ορίων, παγκόσμιοι πόλεμοι κλπ.) τον αστικό του χώρο. Στην πρώτη εικοσαετία του 20ού αιώνα η Ελλάδα δέχεται 150.000 πρόσφυγες από την Ανατολική Ρωμυλία, τη Μικρά Ασία και τη Θράκη, τον Πόντο, τη Βουλγαρία και τον Καύκασο, που μετακινούνται υποχρεωτικά, καθώς τα σύνορα στα Βαλκάνια αλλάζουν και τα νέα εθνικά κράτη που συγκροτούνται εφαρμόζουν τις ιδιαίτερες πολιτικές τους. Μετά το 1908 και την ανακήρυξη της Βουλγαρίας σε ανεξάρτητο κράτος το ελληνικό στοιχείο στη Βουλγαρία άρχισε να φθίνει ραγδαία, παρά το γεγονός ότι διατηρούνταν ακόμα ελληνικές κοινότητες στην περιοχή. Η Συνθήκη του Νεϊγύ (27 Σεπτ.1919), με την εκούσια ελληνοβουλγαρική μετανάστευση και την ανταλλαγή των περιουσιών, έκλεισε το κεφάλαιο της ελληνικής παρουσίας στην Ανατολική Ρωμυλία.²⁷³

Μέσα σε αντίξοες συνθήκες πολεμικών επιχειρήσεων και καταστροφών κι ενώ χιλιάδες πρόσφυγες έπρεπε να στεγαστούν και να αποκατασταθούν οικονομικά και επαγγελματικά, το ελληνικό κράτος μετασχηματίζει τις παραγωγικές δομές του και προωθεί την κοινωνική συγκρότησή του. Λόγω της κινητικότητας των προσφυγικών πληθυσμών που διαρκώς αναζητούν καλύτερες συνθήκες διαβίωσης, ο πληθυσμός των διαφόρων οικισμών συχνά αυξομειώνεται²⁷⁴.

Η εγκατάσταση των προσφύγων στη Θεσσαλία αποτελεί ένα μοναδικό γεγονός, καθώς είναι η πρώτη οργανωμένη εποικιστική προσπάθεια του ελληνικού κράτους από την εποχή της σύστασής του. Το ζήτημα των εθνικών γαιών, αποτέλεσε για πολλά χρόνια το μήλο της έριδος ως προς τη διανομή τους και τον τρόπο εκμετάλλευσής τους. Η έλλειψη κτηματολογίου έδωσε συχνά τη δυνατότητα σε επιτήδειους να σφετερισθούν μεγάλες εκτάσεις, ενώ η ενοικίασή τους από το κράτος

²⁷³ Λένα Διβάνη, *Ελλάδα και μειονότητες*, ό.π., σ., 366.

²⁷⁴ Ως το 1925 το Ταμείο Περιθάλψεως Προσφύγων είχε κτίσει ήδη 30.000 σπίτια σε όλη τη χώρα. Δεν έλειπαν, βέβαια, οι καταχρήσεις από διάφορους εργολάβους, οι καθυστερήσεις της γραφειοκρατίας με αποτέλεσμα την κακή ποιότητα των κατασκευών ή την εγκατάλειψη των κατοικιών σε ημιτελή κατάσταση λόγω ανεπάρκειας χρηματικών πόρων. Νίκος Ανδριώτης, *Πρόσφυγες στην Ελλάδα...*, ό.π., σ.337.

με ευτελές τίμημα αποστερούσε το Δημόσιο από σημαντικά έσοδα. Οι προσπάθειες αποκατάστασης των προσφύγων, όμως, προετοιμάζουν και την αρχή μίας σειράς λύσεων στο αγροτικό ζήτημα, καθώς δημιουργούν τις προϋποθέσεις για τη μετάβαση στη μικρή ιδιοκτησία.

Μετά το τέλος του 1911 η εικόνα της Θεσσαλίας έχει αλλάξει. Η άφιξη των προσφύγων επηρέασε αποφασιστικά την πυκνωση του πληθυσμού στις αραιοκατοικημένες περιοχές της Θεσσαλίας. Νέοι οικισμοί έχουν δημιουργηθεί, όπως η Ευξεινούπολη και η Νέα Αγχίαλος, ενώ οι υπάρχοντες ενισχύονται πληθυσμιακά με την εισροή των προσφύγων. Η άφιξη των προσφύγων αποτελεί και αφορμή για την εκτέλεση μεγάλων δημόσιων έργων, τόσο στις πόλεις όσο και στην ύπαιθρο. Το κράτος βελτιώνει τους αγροτικούς και δημόσιους δρόμους, διευκολύνοντας τις μετακινήσεις, εκπονεί αποξηραντικά και αρδευτικά έργα, ενώ σαν αποτέλεσμα τις εργασίας των προσφύγων στη δική τους γη, είναι η αύξηση της αγροτικής παραγωγής.

Προκειμένου το κράτος να εγκαταστήσει τους πρόσφυγες στη Θεσσαλία από κοινού με τους ακτήμονες καλλιεργητές, μετά την απρόσμενη εισροή των πρώτων την περίοδο 1906-1911, εκπονεί και εφαρμόζει ένα οικονομικό, νομοθετικό και κοινωνικό πρόγραμμα. Παράγει, έτσι, ένα πολύ μεγάλο όγκο νομοθετημάτων σε σύντομο χρονικό διάστημα με στόχο την περίθαλψη και την αποκατάσταση των προσφύγων και κινητοποιεί ολόκληρο τον διοικητικό μηχανισμό, αντιμετωπίζοντας συχνά ανυπέρβλητα εμπόδια.

Στον τομέα της κοινωνικής πρόνοιας οι αλλαγές δεν περιορίστηκαν στο θεσμικό πλαίσιο, αλλά διαμόρφωσαν μία νέα κοινή στάση απέναντι στους οικονομικά ασθενέστερους και τους έχοντες ανάγκη, η οποία διαφοροποιείται από την παλαιότερη αντίληψη που επικρατούσε για τη φιλανθρωπία. Αν σε όλα τα παραπάνω προσθέσουμε και τη συμβολή των προσφύγων στη λαϊκή κουλτούρα, στην ευρύτερη και την καθημερινή ζωή και στον πολιτισμό, θα λέγαμε ότι οι πρόσφυγες συν-διαμόρφωσαν σε σημαντικό βαθμό τη σύγχρονη Ελλάδα.

Σε κάθε περίπτωση, το προσφυγικό πρόβλημα στην Ελλάδα, κληροδότησε μηχανισμούς και πρακτικές αντιμετώπισής του, αλλά και σηματοδότησε μία τομή στην ελληνική ιστορία, καθώς αποτέλεσε την αρχή του σύγχρονου εθνικού βίου, το τέλος του ελληνικού αλυτρωτισμού, την «εθνική ομογενοποίηση» και τη διαμόρφωση μίας σύγχρονης ελληνικής ταυτότητας. Ήταν, όμως, ταυτόχρονα και μία αποδοχή

διεύρυνσης του κοινωνικού σώματος και συνειδητοποίησης της ανάγκης συνύπαρξης με τον «άλλον», μέσα από την ισότιμη συμμετοχή στα κοινωνικά αγαθά.

Η Ευξεινούπολη του τότε και του σήμερα

Ο οικισμός της Ευξεινούπολης εξακολουθεί να είναι μία κοινότητα με πλούσια πολιτιστική δράση, μία κοινότητα ζωντανή, η οποία διαμορφώθηκε μέσα από τις εμπειρίες, την κίνηση, τη δράση και τις μνήμες των ανθρώπων.

Ο αρχικός σχεδιασμός των οδών και των οικοπέδων διατηρείται ακόμα. Αν και οι συνθήκες διαβίωσης κατά τα πρώτα χρόνια της εγκατάστασης των προσφύγων στον οικισμό, ήταν δύσκολες, ο τύπος σχεδιασμού του οικισμού συνέβαλε τα μετέπειτα χρόνια στην ορθολογική λειτουργία του και στην αναβάθμιση της καθημερινής ζωής των πολιτών. Οι ομοιότητες ανάμεσα στα οικοδομικά τετράγωνα και τις κατοικίες, η σχέση ιδιωτικού και δημόσιου χώρου, συμβολίζουν την προσπάθεια που έγινε για ισότιμη κατοίκηση, ενώ διευκολύνεται με την οριζόντια και κάθετη χάραξη των δρόμων η πρόσβαση στους κοινόχρηστους χώρους.

275

Σήμερα, πλάι σε νεόδμητες κατοικίες, ορθώνονται τα ερείπια του προσφυγικού οικισμού. Οι ελάχιστες προσφυγικές κατοικίες του 1908, που βρίσκονται διάσπαρτες ακόμα στον οικισμό, είναι σε άσχημη κατάσταση, καθώς δεν υπήρξε κάποια μέριμνα από το ελληνικό κράτος για τη διατήρησή τους ως στοιχείο πολιτιστικής κληρονομιάς. Όσες από αυτές υπάρχουν ακόμα, έχουν μετατραπεί, με προσθήκες, σε αγροτικές αποθήκες ή έχουν αφεθεί στη φθορά του χρόνου. Δύο μόνο περιπτώσεις αναπαλαίωσης προσφυγικών οικιών, στις οποίες διατηρούνται το αρχικό σχέδιο και τα χρώματα, έγιναν με ιδιωτική πρωτοβουλία. Σημεία αναφοράς και τόπος

²⁷⁵ Οι φωτογραφίες τραβήχτηκαν από την Έφη Σταυροθεοδώρου, στις 4/12/2021.

μνήμης αποτελούν τα προσφυγικά σπίτια του Μιλτιάδη Λασκαρίδη και της Αλεξάνδρας Παπαδοπούλου, που καλοδιατηρημένα όπως είναι, μας μεταφέρουν νοερά 113 χρόνια πίσω, την εποχή που οικοδομήθηκαν.²⁷⁶

Η αναπαλαιωμένη οικία του Μιλτιάδη Λασκαρίδη.²⁷⁷

Ο Πολιτιστικός Σύλλογος Ανατολικής Ρωμυλίας καταβάλλει αξιέπαινες προσπάθειες να διατηρήσει ζωντανές τις μνήμες και την παράδοση των Ανατολικορωμυλιωτών, διοργανώνοντας εκδηλώσεις και λειτουργώντας σχολή παραδοσιακών χορών. Ωστόσο, ακόμα και σήμερα, στεγάζεται σε ένα παλιό οίκημα, όπου βρίσκονται συγκεντρωμένα παλιά έπιπλα, αντικείμενα, φορεσιές, φωτογραφίες κι άλλα κειμήλια που διαθέτει ο Σύλλογος, χωρίς, όμως, ο χώρος να πληροί τις προδιαγραφές ενός λαογραφικού μουσείου.²⁷⁸ Επίσης, δεν διαθέτει επίσημη ιστοσελίδα, ενώ τα τελευταία τρία χρόνια, λόγω της πανδημίας Covid-19, δεν δέχεται επισκέπτες. Θα ωριμάσουν, άραγε, κάποτε οι συνθήκες για να δοθεί η δυνατότητα στον Σύλλογο Ανατολικής Ρωμυλίας να εκδώσει το πλούσιο υλικό που διαθέτει, από

²⁷⁶ Ο Μιλτιάδης Λασκαρίδης αναπαλαιώσε, πριν περίπου είκοσι χρόνια, το προσφυγικό σπίτι όπου στεγάστηκαν οι πρόσφυγες πρόγονοί του. Αφαιρώντας τις προσθήκες που είχαν γίνει ως τότε και που εξυπηρετούσαν τους ενοίκους του, καθώς το σπίτι αποτέλεσε μέρος της κύριας κατοικίας μέχρι το 2000 περίπου, κατόρθωσε να του δώσει την αρχική του μορφή, διατηρώντας παράλληλα τα χρώματα.

Επίσης, η Αναστασία Τσούτσου, παραχώρησε στον Δήμο Αλμυρού το προσφυγικό σπίτι της οικογένειάς της, προκειμένου να εκτεθεί εκεί το συγγραφικό έργο της μητέρας της, Αλεξάνδρας Παπαδοπούλου, γνωστής με το καλλιτεχνικό όνομα «Αύρα».

²⁷⁷ Η φωτογραφία τραβήχτηκε από τη Μαρία Λασκαρίδου, στις 5 Δεκεμβρίου 2021.

²⁷⁸ Η κ. Γιάννα Μπατσκίνη, υπεύθυνη του Λαογραφικού Μουσείου του Συλλόγου Ανατολικής Ρωμυλίας Ευξεινούπολης, μου εκμυστηρεύτηκε πως όταν επισκέφτηκε το αξιόλογο Λαογραφικό Μουσείο της Σωζόπολης, κατά τη διάρκεια ταξιδιού που πραγματοποίησε ο Σύλλογος στις παλιές πατρίδες των Ανατολικορωμυλιωτών, έπειτα από πρόσκληση που δέχτηκε από τους αντίστοιχους συλλόγους της περιοχής για να συμμετάσχει στους εορτασμούς για την επέτειο των εκατό χρόνων από τη ληλασία της ελληνικής κοινότητας της Αγκιάλου (1906), αισθάνθηκε πικρία για την κατάσταση του κτηρίου όπου στεγάζεται ο Σύλλογος στην Ευξεινούπολη.

την ιστορία του οικισμού της Ευξεινούπολης και να το εκθέσει στο ευρύ κοινό, σε μία αναπαλαιωμένη, από επίσημους φορείς, προσφυγική κατοικία;

Πηγές και Αρχεία

Εφημερίδες

- *Θεσσαλία*. Φύλλα: 8/9/1907, 12/9/1907, 30/9/1907, 9/6/1909
- *Πρωία*. Φύλλα: 22/5/1910, 15/1/1910, 4/9/1911, 6/9/1911
- *Πανθεσσαλική*. Φύλλο: 15/3/1909
- *Άστν*. Φύλλα: 10/7/1906, 11/7/1906, 16/7/1906, 25/7/1906, 3/8/1906, 6/8/1906
- *Ακρόπολις*. Φύλλα: 11.10.1906, 9.11.1906, 16.11.1906, 8.12.1906, 11.1.1907, 19.7.1907

Αρχεία

- Στ. Αλεξάνδρου, *Αυτοβιογραφία*. Προσωπικό αρχείο Μαρίας Κοντογεωργάκη
- Στ. Αλεξάνδρου, *Μαθητικό τετράδιο*
- Β. Κοντονάτσιος, προσωπικό αρχείο
- Αρχείο Κοινοτικού Καταστήματος Ευξεινούπολης
- Αρχείο Μιλτιάδη Λασκαρίδη
- Αρχείο Φιλάρχαιου Εταιρείας Αλμυρού «Όθρυς»
- Αρχείο Νικολάου και Αγγελικής Τσολάκογλου
- Αρχείο Φωτεινής Δελημπορίδου

Χάρτες

- Ρυμοτομικό σχέδιο οικισμού Ευξεινούπολης. Πρόδρομος Μαρδάκης Μέλος ΕΔΙΠ, Τμήμα Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Εργαστήριο Αγροτικού Χώρου, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
- Χάρτης πληθυσμιακής κατανομής στη Βουλγαρία και Ανατολική Ρωμυλία, Αικ. Καρβελά, *Μηχανισμοί εγκατάστασης αγροτικών πληθυσμών. Πρόσφυγες και εγχώριοι στη Θεσσαλία, 1907-1911*. Διδακτορική διατριβή, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Ιστορίας, Κέρκυρα 2005
- Χάρτης οικισμών εγκατάστασης προσφύγων στη Θεσσαλία, Αικ. Καρβελά, *ό.π.*

Βιβλιογραφία

- Ν. Ανδριώτης, *Πρόσφυγες στην Ελλάδα 1821-1940, Άφιξη, περίθαλψη, αποκατάσταση*, Αθήνα 2020
- Αρ. Λ. Αρσενίου, *Το έπος των Θεσσαλών Αγροτών και οι Εξεγέρσεις τους, 1881-1993*, Θεσσαλονίκη 2005
- Κ. Βεργόπουλος, *Το Αγροτικό Ζήτημα. Η κοινωνική ενσωμάτωση της Γεωργίας*, Αθήνα 1975
- Λ. Διβάνη, *Ελλάδα και Μειονότητες. Το σύστημα διεθνούς προστασίας της Κοινωνίας των Εθνών*, Αθήνα 1995
- Γ. Διονυσίου, «Οι Έλληνες της Ανατολικής Ρωμυλίας (Βόρειας Θράκης-Νότιας Βουλγαρίας) στον πόλεμο του 1897. Η περίπτωση της Αγκιάλου», π. *Αρχαιοφθιωτικά Γ'*, Πρακτικά του Γ' Συνεδρίου Αλμυριωτικών Σπουδών. Ιστορία, Αρχαιολογία, Λαογραφία Αχαΐας Φθιώτιδας, 13-15 Οκτωβρίου 2000, Αλμυρός 2007, τ. Β', σ. 401-420
- Σπ. Καραβάς, «Οι εθνογραφικές περιπέτειες του “ελληνισμού”», π. *Τα Ιστορικά*, τ. 19, τεύχος 36, Ιούνιος 2002, σ. 23-74
- Σπ. Καραβάς, «Οι εθνογραφικές περιπέτειες του “ελληνισμού”», π. *Τα Ιστορικά*, τ. 20, τεύχος 38, Ιούνιος 2003, σ. 29-112
- Αλ. Καραδήμου-Γερολύμπου, «Πόλεις και πολεοδομία», Χ. Χατζηιωσήφ (επιμ.), *Ιστορία της Ελλάδας του 20ού αιώνα. Οι Απαρχές 1900-1922*, τ.Α/1, Αθήνα 2002, σ. 223-253
- Αικ. Καρβελά, *Μηχανισμοί εγκατάστασης αγροτικών πληθυσμών. Πρόσφυγες και εγχώριοι στη Θεσσαλία, 1907-1911*, Διδακτορική διατριβή, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Ιστορίας, Κέρκυρα 2005
- Β. Κοντονάτσιος, «Το Δημοτικό Σχολείο Ευξεινούπολη, 1906-1940», π. *Δελτίο της Φιλάρχαιου Εταιρείας Αλμυρού «Όθρυς»*, Περίοδος Β', τεύχος 19, 2015
- Ξ. Κοτζαγεώργη-Ζυμάρη, «Η ανθρωπογεωγραφία και τα εθνικά χαρακτηριστικά των Ελλήνων της Βουλγαρίας, 1888-1934. Τα στοιχεία των βουλγαρικών απογραφών και ο έλεγχος της αξιοπιστίας τους», π. *Βαλκανικά Σύμμεικτα*, τ. 14-15, σ.121-184

- Ξ. Κοτζαγεώργη-Ζυμάρη, Μουσική και θέατρο στις ελληνικές κοινότητες της Βουλγαρίας (τέλη 19ου αιώνα-αρχές 20ού) ως «απόλαυσις εθνική άμα και καλλιτεχνική», π. *Βαλκανικά Σύμμεικτα*, τ. 14-15, 2003-2004, σ. 91-126
- Ξ. Κοτζαγεώργη-Ζυμάρη, «Χαρακτήρας και είδος της εκπαίδευσης του περιφερειακού Ελληνισμού: τα ελληνικά σχολεία στην Αν. Ρωμυλία (Νότιο Βουλγαρία), αρχές 19ου αι.-1885, π. *Βαλκανικά Σύμμεικτα*, τ. 14-15, σ. 63-112
- Αντ. Λιάκος, *Ο ελληνικός 20ός αιώνας*, Αθήνα 2019
- Λ. Λαγγούρα, *Οι Ρωμυλιώτες της Ευξεινούπολης*, Αλμυρός 2006
- Χρ. Λούκος, «Μικρές και μεγάλες πόλεις», Χ. Χατζηιωσήφ (επιμ.), *Ιστορία της Ελλάδας του 20ού αιώνα. Ο Μεσοπόλεμος 1922-1940*, τ. Β/1, Αθήνα 2002
- Μ. Μαζάουερ, *Τα Βαλκάνια*, Μετάφραση: Κ.Κ. Κουρεμένος, Αθήνα 2002
- Κ. Μαμώνη, *Σύλλογοι Θράκης και Ανατολικής Ρωμυλίας (1861-1922). Ιστορία και δράση*, Θεσσαλονίκη 1995
- Π. Ματάλας, *Έθνος και Ορθοδοξία: οι περιπέτειες μιας σχέσης. Από το ελλαδικό στο βουλγαρικό σχίσμα*, Ηράκλειο 2002
- Δρ. Μαυρομάτης, *Η Αγκίαλος μέσ' από τις φλόγες*, Αθήνα 1930
- Γ. Μέγας, *Θεσσαλικοί οικήσεις*, Αθήνα 1946
- Χ. Μπαμπούνης, *Η μοναστηριακή περιουσία το 1829*, Αθήνα 2015
- Γ. Μόδης, *Αγώνες στη Μακεδονία*, Θεσσαλονίκη 1975
- Σ. Νικολαΐδου, *Η κοινωνική οργάνωση του αστικού χώρου*, Αθήνα 1993
- Αρ. Παππαδάτης, *Ιστορία-Αγώνες-Δίκαια του Ελληνισμού της Ανατολικής Ρωμυλίας*, Αθήνα 1948
- Σ. Πετμεζάς, «Αγροτική Οικονομία», Χρ. Χατζηιωσήφ (επιμ.), *Ιστορία της Ελλάδος του 20ού αιώνα. τ. Α/1*. Αθήνα 2002, σ. 53-85
- Α. Πολίτης, «Οι Βούλγαροι με τα μάτια των Ελλήνων», *Τα Βαλκάνια. Εκσυγχρονισμός, Ταυτότητες, Ιδέες. Συλλογή κειμένων προς τιμήν της καθηγήτριας Νάντιας Ντάνοβα*, Επιμέλεια: Ανδρέας Λυμπεράτος, Ηράκλειο 2014
- Γ.Π. Πολίτης, *Απομνημονεύματα περί της τελευταίας εν Θεσσαλία Επαναστάσεως*, Αθήνα 1878
- Β. Πρόντζας, *Οικονομία και Γαιοκτησία στη Θεσσαλία (1881-1912)*, Αθήνα 1992

- Β. Πρόντζας, *Αγροτικός Πληθυσμός: οικονομία-κοινωνία* (Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Ιστορικής Δημογραφίας, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Ιστορίας), Κέρκυρα 2004
- Ε. Σκοπετέα, *Το «Πρότυπο Βασίλειο» και η Μεγάλη Ιδέα. Όψεις του εθνικού προβλήματος στην Ελλάδα (1830-1880)*. Αθήνα 1988
- Αλ. Σβώλος, *Η αναγκαστική απαλλοτρίωσις προς αποκατάστασιν ακτημόνων γεωργών υπό συνταγματικήν και οικονομικήν έποψιν*, Αθήνα 1915
- Μ. Τοντόροβα, *Βαλκάνια, η Δυτική Φαντασίωση*, Μετάφραση: Ιουλία Κολοβού, Θεσσαλονίκη 2000
- Γ. Τρικαλινός, *Αλμυρός, Στιγμές από την ιστορία του*, Αθήνα 1987
- Π. Τσιακούμης, «Το πικρό ψωμί των προσφύγων της Ευξεινούπολης. Τα πρώτα επαγγέλματα των προσφύγων», π. *Αρχαιοφθιωτικά Δ΄*, Πρακτικά του Δ΄ Συνεδρίου Αλμυριωτικών Σπουδών, 17-19 Οκτωβρίου 2008, τ. Β΄, Αλμυρός 2015, σ. 147-206
- Β. Χαστάογλου, *Βόλος. Το πορτραίτο της πόλης από τον 19^ο αιώνα έως σήμερα*, Βόλος 2007
- Δ. Χατζηγιάννης, *Το αγροτικό πρόβλημα της Θεσσαλίας*, Αθήνα 1910
- Χ. Χατζηιωσήφ, «Το προσφυγικό σοκ, οι σταθερές και οι μεταβολές της ελληνικής οικονομίας», Χρ. Χατζηιωσήφ (επιμ.), *Ιστορία της Ελλάδας του 20ού αιώνα*, τ. Β/1, Αθήνα 2002
- D. Dakin, *Η ενοποίηση της Ελλάδας, 1770-1923*, Μετάφραση: Α. Ξανθόπουλος, Αθήνα 1984
- E. J. Hobsbawm, *Έθνη και Εθνικισμός από το 1780 μέχρι σήμερα. Πρόγραμμα, μύθος, πραγματικότητα*. Μετάφραση: Χρ. Νάντρις, Αθήνα 1994

Παράρτημα

Νόμοι, Βασιλικά Διατάγματα και Υπουργικές αποφάσεις (για τον οικισμό της Ευζεινούπολης), 1907-1911

Αριθ. ΦΕΚ	ΕΤΟΣ/ ΜΗΝΑΣ/ΗΜΕΡΑ	ΝΟΜΟΙ, Β.Δ., ΥΠ. ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ	ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ	ΣΕΛ
1	4.1.1907	Νόμος ΓΡΠΕ΄, (αριθ 3185)	Περί της δια Β διατάγματος απονομής της Ελληνικής ιθαγενείας εις τους εξ Ανατολικής Ρωμυλίας, Βουλγαρίας και Ρωμουνίας ομογενείς πρόσφυγας	5
19	29.1.1907	Β.Δ.	Περί εκτελέσεως του νόμου ΓΡΠΕ΄, περί της δια Β. διατάγματος απονομής της Ελληνικής ιθαγενείας εις τους εξ Ανατολικής Ρωμυλίας, Βουλγαρίας και Ρωμουνίας ομογενείς πρόσφυγας	69-70
62	7.3.1907	Νόμος ΓΣΒ΄ (αριθ.3202)	Περί συνοικισμού και διανομής γαιών εν Θεσσαλία και περί ιδρύσεως Θεσσαλικού Γεωργικού Ταμείου	227-234
70	13.4.1907	Νόμος ΓΣΕ΄ (αριθ.3205)	Περί κυρώσεως της μεταξύ του Δημοσίου και των Τραπεζών Εθνικής, Αθηνών, Ιονικής και Ανατολής συμβάσεως περί συνομολογήσεως Γεωργικού θεσσαλικού δανείου δρς., 10.000.000 και περί χορηγίας εκτάκτου πιστώσεως εκ δραχ. 7.200.000 επί του ειδικού προϋπολογισμού των εξόδων του Υπουργείου των Οικονομικών της χρήσεως του έτους 1907	275-279
77	21.4.1907	Β.Δ. (1)	Περί μεταγραφής των δηλώσεων συμμετοχής εις την κατά τον νόμον ΓΣΒ΄ περί συνοικισμού κλπ εν Θεσσαλία διανομήν των εθνικών χωρίων πρώην Στεφάνοβικ	303
86	4.5.1907	Β.Δ. (2)	Περί συστάσεως συνεργειών εν Θεσσαλία προς εκτέλεσιν του νόμου ΓΣΒ΄ της 7 Απριλίου 1907 περί συνοικισμού και διανομής γαιών εν Θεσσαλία και περί ιδρύσεως Θεσσαλικού Γεωργικού Ταμείου	348
90	11.5.1907	Β.Δ. (1)	Περί κανονισμού της λειτουργίας του διά νόμου ΓΣΒ΄ του έτους 1907 ιδρυθέντος Θεσσαλικού Γεωργικού Ταμείου	371-373
90	11.5.1907	Β.Δ. (2)	Περί κανονισμού της λειτουργίας του υπό του Ελληνικού Δημοσίου μετά των Τραπεζών Εθνικής, Αθηνών, Ιονικής και Ανατολής συνομολογηθέντος δανείου δραχμών 10.000.000, υπό την ονομασίαν «Γεωργικών Θεσσαλικών Δάνειον», διά της κυρωθείσης υπό του νόμου ΓΣΕ΄ του έτους 1907 συμβάσεως	373-374
133	11.7.1907	Β.Δ. (2)	Περί ορισμού τόπου εν τη επαρχία Αλμυρού προς εγκατάστασιν συνοικισμού ονομαζομένου «Νέας Αγχιάλος»	551-552
141	16.7.1907	Β.Δ. (1)	Περί συστεγάσεως τριών έτι συνεργειών προς εκτέλεσιν του από 7 Απριλίου 1907, ΓΣΒ΄ νόμου περί συνοικισμού και διανομής γαιών εν Θεσσαλία και περί ιδρύσεως Θεσσαλικού Γεωργικού Ταμείου	593-594
144	21.7.1907	Β.Δ. (4)	Περί ορισμού της εκτάσεως των οικοπέδων του εν τη επαρχία Αλμυρού συνοικισμού «Νέας Αγχιάλου»	620
147	27.7.1907	Β.Δ. (1)	Περί εκτελέσεως του άρθρου 4 του νόμου ΓΣΒ της 4 Απριλίου περί συνοικισμού και διανομής γαιών εν Θεσσαλία και περί ιδρύσεως Θεσσαλικού Γεωργικού Ταμείου	627-630
161	22.8.1907	Β.Δ. (2)	Περί ορισμού τόπου εν τη επαρχία Αλμυρού προς σύστασιν συνοικισμού υπό το όνομα «Η΄ Ίτων», εξ Ευσταθιοχωρίου της Ανατολικής Ρωμυλίας ομογενών	666
184	26.9.1907	Β.Δ. (1)	Περί διορισμού επιτροπής προς εποπτείαν και εξέλεξις πάντων των αναγομένων εις την εκτέλεσιν του άρθρου 38 του ΓΣΒ΄ νόμου περί συνοικισμού και διανομής γαιών	735
184	27.9.1907	Β.Δ. (2)	Περί ορισμού και χώρου εν τω συνοικισμό της Νέας Αγχιάλου και της περιχώρου προσφύγων ομογενών κλπ	735-736
191	5.10.1907	Υπ.Απόφασις (αριθ. 86707)	Επί των υποβληθεισών δηλώσεων περί συμμετοχής εις την διανομή των εν τη επαρχία Αλμυρού εθνικών γαιών των χωρίων Καινούριου, Καραμπάσι, Δημητριάδος και Άκισι	753-764

203	18.10.1907	Β.Δ. (3)	Περί κανονισμού της διαθέσεως των καταβλητέων χρηματικών χορηγημάτων εις τους κατά τον νόμον ΓΣΒ΄ της 7 ^{ης} Απριλίου, περί συνοικισμού και διανομής γαιών εν Θεσσαλία δικαιουμένους να μετάσχωσι της διανομής καλλιεργητάς	834
204	18.10.1907	Β.Δ. (1)	Περί εγκρίσεως σχεδίου ρυμοτομίας του συνοικισμού της Ευξεινουπόλεως εν τη θέσει Τσεσκέζικα της περιφερείας της πόλεως Αλμυρού	835
225	9.11.1907	Β.Δ. (2)	Περί ορισμού της αποζημιώσεως των απαρτιζόντων τας επιτροπάς ιδιωτών κλπ, δια την εκτέλεσιν του νόμου ΓΣΒ΄ περί συνοικισμού και διανομής γαιών εν Θεσσαλία	914
248	7.12.1907	Β.Δ. (3)	Περί προσδιορισμού της προθεσμίας προς υποβολήν δηλώσεων συμμετοχής εις την διανομή των γαιών εθνικών χωρίων, κειμένων εν τη επαρχία Αλμυρού	1004-1005
255	19.12.1907	Υπ. Απόφασις (αριθ. 116893) συμπληρωματική	Επί των υποβληθεισών δηλώσεων περί συμμετοχής εις την διανομή των εν τη επαρχία Αλμυρού εθνικών γαιών των χωρίων Καινούργιου, Καραμπάς, Δημητριάδος και Άκετσι	1030
6	11.1.1908	Β.Δ. (1)	Περί παρατάσεως της προθεσμίας προς υποβολήν δηλώσεων συμμετοχής εις την διανομήν των οικοπέδων του συνοικισμού της Ευξεινουπόλεως και των γαιών των εν τη επαρχία Αλμυρού εθνικών κτημάτων Δύο Τσιγγελίων, Κεφάλου κλπ	21
9	17.1.1908	Β.Δ. (2)	Περί ορισμού νέας προθεσμίας προς υποβολήν δηλώσεων των επιθυμούντων να εξαγοράσωσι παρά του Δημοσίου το υπ' αυτού ασκούμενον δικαίωμα βοσκής επί αλλοτρίων αγραναπαυομένων γαιών εν τη επαρχία Αλμυρού	29-30
16	25.1.1908	Β.Δ. (5)	Περί συστάσεως ταχυδρομικών και τηλεφωνικών γραφείων εις Ευξεινούπολιν, Νέαν Αγχίαλον και Άκετσι του δήμου Αλμυρού κλπ	46
22	1.2.1908	Β.Δ. (1)	Περί καταρτισμού αναλόγων μεριδίων κλήρων και διά τους εξ Ευσταθιοχωρίου πρόσφυγας ομογενείς εκ πάντων των άρθρων 1 του Β.Δ., της 7 ^{ης} Δεβρίου 1907 αναφερομένων κτημάτων εν τη επαρχία Αλμυρού	61
47	5.3.1908	Β.Δ.(3)	Περί συστάσεως ταχυδρομικού και τηλεφωνικού γραφείου εις Τσιγγέλιον, του δήμου Αλμυρού της επαρχίας Αλμυρού κλπ	160
81	10.4.1908	Υπ. Απόφασις (αριθ. 32365)	Επί των επιδοθεισών δηλώσεων περί συμμετοχής εις την διανομήν των εθνικών γαιών του χωρίου «Δύο Τσιγγέλια» κλπ, της επαρχίας Αλμυρού	291-304
86	19.4.1908	Υπουργ.Πράξις (αριθ. 32365)	Περί ορισμού του χρόνου προς ενέργειαν της κληρώσεως των εις τους εποικισθησόμενους πρόσφυγας ομογενείς εκ Πύργου, Βάρνης, Σωζοπόλεως, Ευσταθιοχωρίου, Καβάρνης, Μεσημβρίας, Βαλτσικίου και Άσπρου διανεμητέων οικοπέδων του συνοικισμού Ευξεινουπόλεως	322
87	22.4.1908	Υπ. Απόφασις (αριθ.38682)	Περί απορρίψεως δηλώσεως του εκ Βάρνης ομογενούς Ιωάν. Ε. Ξένου, περί συμμετοχής αυτού εις την διανομήν των οικοπέδων του συνοικισμού της Ευξεινουπόλεως	326
99	29.4.1908	Υπ. Απόφασις (αριθ. 32365) συμπληρωματική	Περί διαγραφής δηλώσεων εποίκων ομογενών εκ Πύργου και Βάρνης, Περί συμμετοχής αυτών εις την διανομή των οικοπέδων του συνοικισμού της Ευξεινουπόλεως	369-370
101	30.4.1908	Β.Δ. (1)	Περί διορισμού της συνεσταμένης επιτροπής προς γενικήν εποπτείαν και εξέλεξις της εκτελέσεως του νόμου ΓΣΒ΄ περί συνοικισμού και διανομής γαιών εν Θεσσαλία κλπ.	379
116	15.5.1908	Νόμος ΓΤΘ΄ (αριθ,3308)	Περί μεταρρυθμίσεως, συμπληρώσεως και προσθήκης διατάξεων εν τω περί συνοικισμού, διανομής γαιών και Θεσσαλικού Γεωργικού Ταμείου νόμου ΓΣΒ΄ της 7 Απριλίου 1907	437-442
220	21.8.1908	Β.Δ.(1)	Περί εκδόσεως και κληρώσεων ομολογιών του Γεωργικού θεσσαλικού Δανείου	989
233	6.9.1908	Υπ. Απόφασις (αριθ. 48032) συμπληρωματική	Περί απορρίψεως δηλώσεων περί συμμετοχής εις την διανομή των γαιών των εθνικών κτημάτων «Δύο Τσιγγέλια» κλπ, της επαρχίας Αλμυρού	1032-1034
253	3.10.1908	Υπ. Απόφασις (αριθ. 94517)	Επί των επιδοθεισών δηλώσεων υπό των Ευξεινουπολιτών προσφύγων ομογενών, περί συμμετοχής εις την διανομήν των γαιών κλπ, του εθνικού χωρίου Δύο Τσιγγέλια κλπ	1094-1100
254	7.10.1908	Υπ. Απόφασις (αριθ. 95284) συμπληρωματική	Επί επιδοθείσης δηλώσεως της Χρυσοπηγής Σγουρίδου εποίκου ομογενούς εκ Πύργου της Ανατολικής Ρωμυλίας, περί συμμετοχής αυτής εις την διανομήν των οικοπέδων του συνοικισμού της Ευξεινουπόλεως κλπ.	1104
258	10.10.1908	Β.Δ.(2)	Περί υποχρεωτικής ανταλλαγής γαιών του εν τη επαρχία	1113-1114

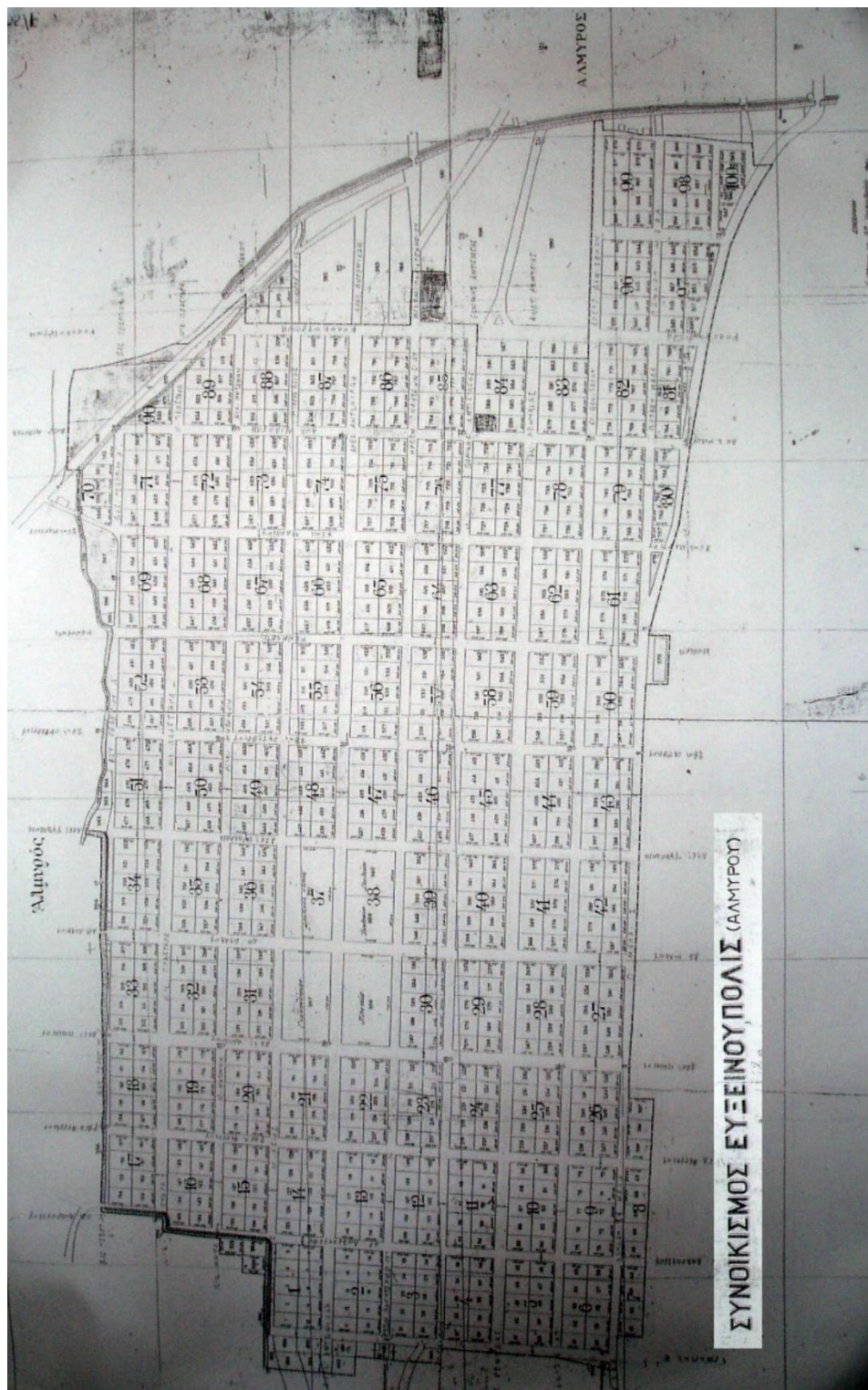
			Αλμυρού εθνικού κτήματος πρώην Τοπάλη κλπ, μετά γαιών κτήματος της εν Αϊδινίω Κασσαβετίου και Τριανταφυλλιδείου Πρακτικής Γεωργικής Σχολής	
261	15.10.1908	Υπ. Απόφασις (αριθ. 91678,96716 & 97392) συμπληρωματική	Επί επιδοθεισών δηλώσεων εποίκων ομογενών εκ Πύργου και Βάρνης, περί συμμετοχής αυτών εις την διανομή των οικοπέδων του συνοικισμού της Ευξεινουπόλεως κλπ	1126
270	27.10.1908	Υπ. Απόφασις (αριθ. 99732) συμπληρωματική	Επί δηλώσεως της εκ Πύργου της Ανατολικής Ρωμυλίας εποίκου ομογενούς Κ. Μυλωνοπούλου, περί συμμετοχής εις την διανομή των οικοπέδων του συνοικισμού της Ευξεινουπόλεως κλπ	1156
270	27.10.1908	Υπ. Απόφασις (αριθ. 103466) Συμπληρωματική	Επί δηλώσεων της εκ Πύργου της Ανατολικής Ρωμυλίας Ευαγγελίας Ιωσήφ, περί συμμετοχής αυτής εις την διανομή των οικοπέδων του συνοικισμού της Ευξεινουπόλεως κλπ.	1156
270	27.10.1908	Υπ. Απόφασις (αριθ. 105047) συμπληρωματική	Επί δηλώσεων της εκ Πύργου της Ανατολικής Ρωμυλίας Σμαρτάγδας Γ. Ασημίδου, περί συμμετοχής αυτής εις την διανομή των οικοπέδων του συνοικισμού της Ευξεινουπόλεως κλπ.	1156
277	29.10.1908	Υπ. Απόφασις (αριθ. 107489) συμπληρωματική	Περί συμμετοχής του εκ Βάρνης εποίκου ομογενούς Γεωργ. Θεοδοσιάδου, εις την διανομή των οικοπέδων του συνοικισμού της Ευξεινουπόλεως	1176
289	22.11.1908	Υπ. Απόφασις (αριθ. 107618, 114966,115133) συμπληρωματική	Επί επιδοθεισών δηλώσεων εποίκων ομογενών εκ Πύργου και Σωζοπόλεως της Ανατολικής Ρωμυλίας και Βάρνης της Βουλγαρίας περί συμμετοχής αυτών εις την διανομή των οικοπέδων του συνοικισμού της Ευξεινουπόλεως κλπ	1216
289	22.11.1908	Υπ. Απόφασις (αριθ. 115053) συμπληρωματική	Περί συμμετοχής του εκ Πύργου της Ανατολικής Ρωμυλίας εποίκου ομογενούς Χρήστου Σταύρου, εις την διανομή των οικοπέδων του συνοικισμού της Ευξεινουπόλεως κλπ	1216
294	28.11.1908	Υπ. Απόφασις (αριθ. 117572, 11623,1177110) συμπληρωματική	Περί συμμετοχής εποίκων ομογενών εκ Βάρνης και Πύργου εις την διανομή των οικοπέδων του συνοικισμού της Ευξεινουπόλεως κλπ.	1285-1286
294	28.11.1908	Υπ. Απόφασις (αριθ. 117180) συμπληρωματική	Περί αποδοχής δηλώσεων εποίκων ομογενών εκ Καβάρνης της Βουλγαρίας, περί συμμετοχής αυτών εις την διανομή των γαιών των εν τη επαρχία Αλμυρού εθνικών κτημάτων Δύο Τσιγγελίων κλπ	1286
295	1.12.1908	Υπ. Απόφασις (αριθ. 118114) συμπληρωματική	Επί επιδοθεισών δηλώσεων των εκ Πύργου και Σωζοπόλεως εποίκων ομογενών Ζωής Κουντούρη και Σοφίας Δημητριάδου, περί συμμετοχής αυτών εις την διανομή των οικοπέδων του συνοικισμού της Ευξεινουπόλεως κλπ	1292
295	1.12.1908	Υπ. Απόφασις Αριθ. 119400 & 119401) συμπληρωματική	Περί συμμετοχής των εκ Πύργου της Ανατολικής Ρωμυλίας εποίκων ομογενών Ιω. Μπουμπού και Ανδρέα Μπουμπού, εις την διανομή των οικοπέδων του συνοικισμού της Ευξεινουπόλεως κλπ	1292
300	11.12.1908	Υπ. Απόφασις (αριθ. 121647) συμπληρωματική	Περί συμμετοχής της εκ Πύργου της Ανατολικής Ρωμυλίας εποίκου ομογενούς Ελένης Πετάβραντζη, εις την διανομή των οικοπέδων του συνοικισμού της Ευξεινουπόλεως κλπ	1308
307	20.12.1908	Υπ. Απόφασις (αριθ. 126849) συμπληρωματική	Περί συμμετοχής της εκ Πύργου της Ανατολικής Ρωμυλίας εποίκου ομογενούς Στυλιανής Β. Χυλίτη, εις την διανομή των οικοπέδων του συνοικισμού της Ευξεινουπόλεως κλπ	1342
310	24.12.1908	Υπ. Απόφασις (αριθ. 118147 & 118148) συμπληρωματική	Περί αποδοχής δηλώσεων των εκ Πύργου της Ανατολικής Ρωμυλίας εποίκων ομογενών Ευστρ. Σαρρή και Θεοδ. Ηλιού, προς συμμετοχήν αυτών εις την λήψιν κλήρων κηρυχθησομένων εκπτώτων ομογενών κληρούχων των οικοπέδων του συνοικισμού της Ευξεινουπόλεως	1348
10	14.1.1909	Υπ. Απόφασις (αριθ. 2233) συμπληρωματική	Επί δηλώσεως της εκ Βάρνης της Βουλγαρίας εποίκου ομογενούς Αννίκας Κ. Βαλλιάνου περί συμμετοχής αυτής εις την διανομή των οικοπέδων του συνοικισμού Ευξεινουπόλεως κλπ	43
65	18.3.1909	Β.Δ.	Περί προϋπολογισμού των εσόδων και των εξόδων του Θεσσαλικού γεωργικού Ταμείου, δια την χρήση του έτους 1908	279-180
72	24.3.1909	Υπ. Απόφασις (αριθ. 95285) συμπληρωματική	Περί αποδοχής δηλώσεως του εκ Πύργου της Ανατ. Ρωμυλίας ομογενούς Αλεξ. Ζωτιάδου περί συμμετοχής αυτού εις την διανομή των οικοπέδων του συνοικισμού της Ευξεινουπόλεως κλπ	303
75	1.4.1909	Β.Δ.	Περί προϋπολογισμού των εσόδων και των εξόδων του Θεσσαλικού Γεωργικού ταμείου, δια την χρήση του έτους 1909	311-312
82	14.4.1909	Υπ. Απόφασις (αριθ. 30532)	Περί αποδοχής της δηλώσεων του εκ Σωζοπόλεως της Ανατολικής Ρωμυλίας εποίκου ομογενούς Χριστοδούλου Π.	396

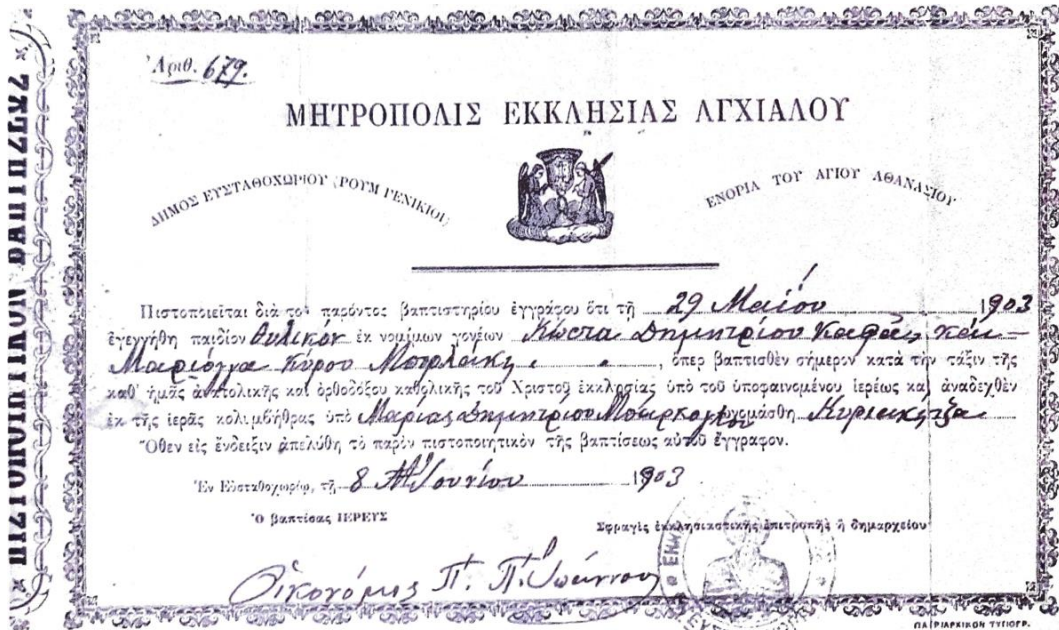
		συμπληρωματική	Χριστοδούλου περί συμμετοχής αυτού ως επιτηδευματίου εις την διανομήν των οικοπέδων του συνοικισμού της Ευξεινουπόλεως	
96	1.5.1909	Υπ. Απόφασις (αριθ. 41539) συμπληρωματική	Περί αποδοχής δηλώσεων του εκ Βαλτσικίου της Ανατολικής Ρωμυλίας εποίκου ομογενούς Νικολάου Μαραβέγια περί συμμετοχής αυτού εις την διανομήν των γαιών των εν τη επαρχία Αλμυρού εθνικών κτημάτων Δύο Τσιγγελίων κλπ	446
97	2.5.1909	Β.Δ.(3)	Περί ιδρύσεως δημοτικών σχολείων αρρένων και θηλέων εν Ευξεινουπόλει και εν Νέα Αγγιάλω του δήμου Αλμυρού	448
123	6.6.1909	Νόμος ΓΤΕΖ' (αριθ. 3367)	Περί αδείας συνομολογήσεως χρεολυτικού δανείου δρχ. 5.000.000 ονομαστικού κεφαλαίου, προς αποπεράτωσιν του ενεργουμένου εν Θεσσαλία συνοικισμού των εξ Ανατολικής Ρωμυλίας, Βουλγαρίας και Ρουμανίας προσφύγων ομογενών από κοινού προς τους εγκατοίκους Θεσσαλούς	543
137	19.6.1909	Β.Δ.(1)	Περί κλώσεως συμβάσεως περί συνομολογήσεως Γεωργικού Θεσσαλικού δανείου εκ δραχ. 5.000.000 δευτέρας σειράς	591-594
167	28.7.1909	Υπ. Απόφασις (αριθ. 73534) συμπληρωματική	Περί συμμετοχής του εκ Πύργου της Ανατολικής Ρωμυλίας εποίκου ομογενούς Κωνσταντίνου Σ. Ασκαριδής εις την λήψιν κλήρων κληρονομησόμενων εκπτώτων ομογενών κληρούχων του συνοικισμού της Ευξεινουπόλεως και των γαιών των Δύο Τσιγγελίων κλπ.	722
187	22.8.1909	Υπ. Απόφασις (αριθ. 78709) συμπληρωματική	Περί συμμετοχής της εκ Βάρνης της Βουλγαρίας εποίκου ομογενούς Σουλτάνας Μιχαήλ εις την διανομήν των οικοπέδων του συνοικισμού της Ευξεινουπόλεως κλπ	790
205	15.9.1909	Υπ. Απόφασις (αριθ. 86720) συμπληρωματική	Περί αποδοχής δηλώσεων της εκ Πύργου της Ανατολικής Ρωμυλίας εποίκου ομογενούς πρόσφυγος Δάφνης Χ.Π. Παναγιωτάκη, περί συμμετοχής αυτής εις την διανομή των οικοπέδων του συνοικισμού της Ευξεινουπόλεως κλπ	850
227	7.10.1909	Νόμος ΓΤΞΘ' (αριθ.3369)	Περί μεταρρυθμίσεως, συμπληρώσεως και προσθήκης διατάξεων εν τοις περί συνοικισμού, διανομής γαιών εν Θεσσαλία και Θεσσαλικού Γεωργικού Ταμείου νόμοι, ΓΣΒ' της 7 ^{ης} Απριλίου 1907 και ΓΤΘ' της 14 ^{ης} Μαΐου 1908.	939-942
229	7.10.1909	Υπ. Απόφασις (αριθ. 98159) συμπληρωματική	Περί αποδοχής δηλώσεως της εκ Πύργου της Ανατολικής Ρωμυλίας εποίκου ομογενούς Σοφίας χήρας Δ. Ορθοδοξιάδου, προς συμμετοχήν αυτής ως επιτηδευματίου εις την διανομήν των οικοπέδων του συνοικισμού της Ευξεινουπόλεως	948
270	19.11.1909	Νόμος ΓΥΙΒ' (αριθ.3412)	Περί των εξ Ανατολικής Ρωμυλίας και Βουλγαρίας καταγωγόμενων Ελλήνων διδασκάλων	1126
316	31.12.1909	Νόμος ΓΥ/Θ' (αριθ. 3499)	Περί κατασκευής αμαξιτής οδού από Βόλου εις Νέαν Αγγιάλον, δαπάναις του λιμενικού ταμείου Βόλου	1339
8	11.1.1910	Νόμος ΓΦΚΑ' (αριθ. 3521)	Περί μεταρρυθμίσεως, συμπληρώσεως και προσθήκης διατάξεων εν τοις περί συνοικισμού και διανομής γαιών εν Θεσσαλία, και ιδρύσεως Θεσσαλικού Γεωργικού Ταμείου νόμοις, ΓΣΒ' της 7 ^{ης} Απριλίου 1907, ΓΤΘ' της 14 ^{ης} Μαΐου 1908 % ΗΤΞΘ' της 6 ^{ης} Οκτωβρίου 1909	29-30
8	11.1.1910	Νόμος ΓΦΚΓ' (αριθ. 3523)	Περί διαθέσεως χρημάτων υπό της προς την περιθαλψιν των προσφύγων επιτροπής προς εκτέλεσιν έργων	31
53	2.2.1910	Υπ. Απόφασις (αριθ. 115318) συμπληρωματική	Περί συμμετοχής του Θεοδώρου Ηλιού πρόσφυγος εκ Πύργου της Ανατολικής Ρωμυλίας, εις την διανομή των οικοπέδων του συνοικισμού της Ευξεινουπόλεως και των γαιών των εν τη επαρχία Αλμυρού εθνικών κτημάτων Δύο Τσιγγελίων κλπ.	254
88	6.3.1910	Νόμος ΓΦ/Α' (ΑΡΙΘ. 3591)	Περί διαθέσεως ποσού 200.000 δραχμών διά την αποξήρανσιν των ελών Νέας Αγγιάλου	469
92	9.3.1910	Νόμος ΓΦ/Η' (αριθ. 3598)	Περί οργανώσεως και διοικήσεως του Θεσσαλικού Γεωργικού ταμείου	491-492
92	9.3.1910	Νόμος ΓΧ' (αριθ.3600)	Περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως του νόμου ΒΠΞΑ' περί εγγυήσεως του Κράτους εις ενυπόθηκα δάνεια προς γεωργοκτηματίας	494
100	15.3.1910	Νόμος ΓΧΚ' (αριθ. 3620)	Περί εγκαταστάσεως και συμπληρώσεως διατάξεων των νόμων ΒΨΜΖ' της 11 ^{ης} Απριλίου 1900 και ΒΩΛΑ' της 14 ^{ης} Φεβρουαρίου 1901 (περί μελέτης κλπ., των εκτελέσεων εν Θεσσαλία υδραυλικών έργων)	544
137	7.4.1910	Υπ. Απόφασις (αριθ. 22686)	Περί κηρύξεως εκπτώτων κληρούχων ομογενών εκ Πύργου, Βάρνης, Σωζοπόλεως, Ευσταθιοχωρίου, Καβάρνης, Μεσημβρίας, Άσπρου και Βαλτσικίου γεωργών, αμπελουργών, καλλιεργητών και επιτηδευματιών, ως μη εμφανισθέντων προς εγκατάστασιν των επί των λαχόντων αυτοίς κλήρων αποτελουμένων εξ	719-722

			οικοπέδων μετά οικιών του συνοικισμού της Ευξεινουπόλεως και γαιών των κτημάτων Δύο Τσιγγελίων κλπ.	
144	12.4.1910	Υπ. Απόφασις (αριθ. 24971)	Περί συμμετοχής της εκ Πύργου της Ανατολικής Ρωμυλίας πρόσφυγος Μαρτιγός Ι. Νικολαΐδου, εις την διανομήν των οικοπέδων μετά οικιών του συνοικισμού της Ευξεινουπόλεως	758
159	4.5.1910	Β.Δ. (3)	Περί εκδόσεως και κληρώσεως ομολογιών του Γεωργικού Θεσσαλικού Δανείου	870168
168	4.5.1910	Υπ. Απόφασις (αριθ. 44877) συμπληρωματική	Περί συμμετοχής του εξ Πύργου της Ανατολικής Ρωμυλίας εποίκου ομογενούς Δημητρίου Ιω. Ντούρου, επιτηδευματία, εις την διανομήν των οικοπέδων του συνοικισμού της Ευξεινουπόλεως.	988
169	15.5.1910	Υπ. Απόφασις (αριθ. 27845)	Επί των επιδοθισίων δηλώσεων υπό των εποίκων ομογενών εκ Πύργου, Σωζοπόλεως, Βάρνης, Καβάρνης, Άσπρου και Ευσταθιοχωρίου, περί συμμετοχής αυτών εις την διανομήν των γαιών των εθνικών χωρίων Δύο Τσιγγελίων, Οκιούζ-Γκιόλ κλπ	990-995
169	17.5.1910	Υπ. Απόφασις (αριθ. 41110)	Περί κηρύξεως εκπτώτων ομογενών εκ Πύργου, Βάρνης, Καβάρνης, και Σωζοπόλεως, ως μη εμφανισθέντων προς εγκατάστασιν των επί των λαχόντων αυτοίς κλήρων, αποτελουμένων εξ οικοπέδων μετά οικιών του συνοικισμού της Ευξεινουπόλεως και γαιών των Δύο Τσιγγελίων κλπ., και περί ανακλήσεως αποφάσεως περί κηρύξεως εκπτώτων ομογενών ως άνω κληρούχων	995-996
169	17.5.1910	Υπ. Απόφασις (αριθ. 50609)	Περί ανακλήσεως αποφάσεως περί κηρύξεως εκπτώτου του εκ Καβάρνης της Βουλγαρίας εποίκου ομογενούς Μιχαήλ Θεοδώρου, κληρούχου γεωργού του συνοικισμού της Ευξεινουπόλεως κλπ	996
212	24.6.1910	Υπ. Απόφασις (αριθ. 61971)	Περί συμμετοχής του Χρήστου Κ. Δημητρίου ή Μπαγκατζή εις την διανομήν του εν Αλμυρά εθνικού κτήματος Δύο Τσιγγελίων κλπ	1312
246	23.7.1910	Υπ. Απόφασις (αριθ. 73139 & 75307)	Περί κηρύξεως εκπτώτων κληρούχων ομογενών εκ Πύργου, Βάρνης, Καβάρνης, Σωζοπόλεως, Μεσημβρίας, Ευσταθιοχωρίου, Καβακλή, Τας-Τεπέ και Δαουτλή γεωργών, αμπελουργών, καλλιεργητών και επιτηδευματιών, ως μη εγκαταστηθέντων μονίμως επί των λαχόντων αυτοίς κλήρων αποτελουμένων εξ οικοπέδων μετά οικιών του συνοικισμού της Ευξεινουπόλεως και γαιών των κτημάτων Δύο Τσιγγελίων κλπ	1501-1502
257	2.8.1910	Υπ. Απόφασις (αριθ. 77232)	Περί κηρύξεως εκπτώτων των ομογενών Ν. Βουτσοπούλου εκ Βάρνης και Β. Πολυχρόνη εκ Μεσημβρίας, κληρούχων επιτηδευματιών του συνοικισμού της Ευξεινουπόλεως.	1570
263	9.8.1910	Υπ. Απόφασις (αριθ. 81150)	Περί κηρύξεως εκπτώτων των ομογενών Νικολάου Πέτρου εκ Πύργου καλλιεργητού και Αγγελικής Κ. Σταυρίδου εκ Βάρνης επιτηδευματίου, μη εγκαταστάντων μονίμως επί των κλήρων αυτών του συνοικισμού της Ευξεινουπόλεως.	1592
322	18.10.1910	Β.Δ.(2)	Περί εκτελέσεως του Ν. ΓΦΑΒ' (αριθ. 3532) της 14 ^{ης} Ιαν. 1910, «περί καταργήσεως του δημοσίου φόρου επί των αροτριώντων κτηνών, διαρρυθμίσεως του δημοτικού επ' αυτού φόρου και περί εγγείου φορολογίας των δημητριακών καρπών των μεγάλων κτημάτων (τσιφλικίων) και των μεγάλων γαιοκτησιών».	1853-1855
327	23.10.1910	Υπ. Απόφασις (αριθ. 112423) συμπληρωματική	Περί ανακλήσεως αποφάσεως περί κηρύξεως εκπτώτου του εκ Καβάρνης της Βουλγαρίας εποίκου ομογενούς Πέτρου Γ. Μοσχίδου, κληρούχου επιτηδευματίου του συνοικισμού της Ευξεινουπόλεως.	1870
377	21.12.1910	Υπ. Απόφασις (αριθ. 132457)	Περί εγκαταστάσεως του εκ Πύργου της Ανατολικής Ρωμυλίας εποίκου ομογενούς Πέγιου Π. Πασχαλούδη, επί αδιαθέτου κλήρου του συνοικισμού της Ευξεινουπόλεως.	2068
377	21.12.1910	Υπ. Απόφασις (αριθ. 1324459)	Περί εγκαταστάσεως του εξ Ανατολικής Ρωμυλίας εποίκου ομογενούς Κωνσταντίνου Γ. Κατσίγρα, φαρμακοποιού εν τω συνοικισμό της Ευξεινουπόλεως.	2068
15	19.1.1911	Υπ. Απόφασις (αριθ. 138279)	Περί τροποποιήσεως 66 κλήρων γαιών κλπ., εποίκων ομογενών εξ Ανατολικής Ρωμυλίας και Βουλγαρίας του συνοικισμού Ευξεινουπόλεως, ληφθέντων υπό κληρούχων επιτηδευματιών του συνοικισμού τούτου.	54
18	22.1.1911	Υπ. Απόφασις (αριθ. 139022)	Περί κηρύξεως εκπτώτων κληρούχων ομογενών εκ Πύργου, Βάρνης, Σωζοπόλεως, Ευσταθιοχωρίου, Καβάρνης, Άσπρου, Μεσημβρίας, Κουκλαίνης, Καβακλή, Μεγάλου Μπογιαλικίου και Τσαούσκει, γεωργών, αμπελουργών, καλλιεργητών και	67-68

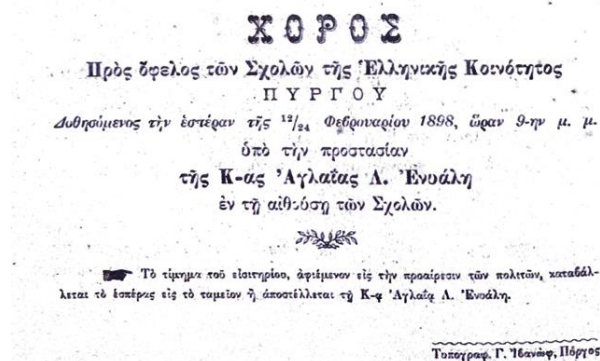
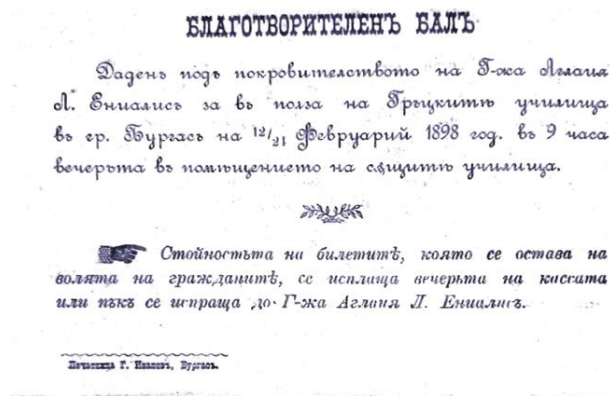
			επιτηδευματιών, μη εμφανισθέντων προς εγκατάστασιν των επί των λαχόντων αυτοίς κλήρων, αποτελουμένων εξ οικοπέδων μετά οικιών του συνοικισμού της Ευξεινουπόλεως και γαιών των κτημάτων Δύο Τσιγγελίων κλπ.	
133	7.6.1911	Υπ. Απόφασις (αριθ, 48677)	Περί εγκαταστάσεως εννέα προσφύγων ομογενών εξ Ανατολικής Ρωμυλίας επί κλήρων κηρυχθένων εκπτώτων κληρούχων του συνοικισμού Ευξεινουπόλεως.	564
147	17.6.1911	Υπ. Απόφασις (αριθ. 54661)	Περί κηρύξεως εκπτώτων 18 ομογενών εξ Ανατολικής Ρωμυλίας, κληρούχων του συνοικισμού της Ευξεινουπόλεως, μη εμφανισθέντων προς εγκατάστασιν επί των κλήρων αυτών.	662
148	20.6.1911	Υπ. Απόφασις (αριθ. 54661)	Περί κηρύξεως εκπτώτων 49 προσφύγων ομογενών εξ Ανατολικής Ρωμυλίας, κληρούχων του συνοικισμού της Ευξεινουπόλεως, μη εγκαταστάτων μονίμως επί των κλήρων αυτών.	663-664
208	3.8.1911	Νόμος ΓΩΝΖ' (αριθ. 3857)	Περί αναγραφής ετησίως εν τω προϋπολογισμώ των εξόδων του Υπουργείου των Εσωτερικών πιστώσεως προς περίθαλψιν προσφύγων.	998-999
219	9.8.1911	Νόμος ΓΩΠΓ' (αριθ, 3883)	Περί αδείας συνομολογήσεως χρεολυτικού δανείου δρ. 3.200.000 ονομαστικού κεφαλαίου και περί μεταρρυθμίσεως και προσθήκης διατάξεων εν τοις νόμοις ΓΣΒ' της 7 Απριλίου 1907, ΓΤΘ' της 14 ^{ης} Μαρτίου 1908, ΓΤΞΘ' της 6 Οκτωβρίου 1909, ΓΦΚΑ' της 9 Ιανουαρίου 1910 και ΓΦ/Η' της 6 Μαρτίου 1910 περί συνοικισμού και διανομής γαιών εν Θεσσαλία και περί οργανώσεως και διοικήσεων τους Γεωργικού Θεσσαλικού Ταμείου.	1057-1064
239	25.8.1911	Β.Δ.(3)	Περί του τρόπου της εκτιμήσεως των δι' αγοράς προσκτωμένων κτημάτων κατά το άρθρο 1, του νόμου ΓΩΠΓ' της 4 Αυγούστου 1911, περί μεταρρυθμίσεως κλπ., των νόμων περί συνοικισμού και διανομής γαιών εν Θεσσαλία κλπ	1178
250	6.9.1911	Β.Δ.(1)	Περί του τρόπου διεξαγωγής των δημοπρασιών περί ενοικιάσεως των κτημάτων του Θεσσαλικού Γεωργικού Ταμείου.	1249-1253

Σχέδιο οικισμού Ευξεινούπολης

Μητρόπολις εκκλησίας Αγχιάλου. Βαπτιστήριο της 29ης Μαΐου 1903.

Πρόσκληση για χορό στην κοινότητα Πύργου. Αρχείο Σοφίας Ζωτιάδου.

ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ
Τ Ω Ν
ΕΚ ΣΤΕΝΗΜΑΧΟΥ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ
 ή «**ΣΤΕΝΗΜΑΧΟΣ**»
 ΕΝ ΛΙΒΑΔΕΙΑ

En Libadela hē 10 Oktovriou 1911

Το Διοικητικόν Συμβούλιον μετ' Αδελφότητων πιστοποιεί ότι κομιστής του παρόντος είναι ο πρόσφυγας Πασχάλης Απ. Τσολάκογλου από την Στενήμαχον εν Δυνημιάχου, απερχόμενος υπό Ευξεινούπολη φερόμενος εστίν, δυνάμει της υπ' αριθ. 96251 ε.ε. Διαταγής του Υπουργείου των Οικονομικών, από παρουσιασθέν εις εμάς υπό φρεσιδάρμονος των Συντακτών εν Λιβαδειά. Μήτρον Κασλαίου

Το Διοικητ. Συμβούλιον
 Ευξείνου F Κοβονίου
 Γεωργίου Π. Β. Τσαντίου
 Ηλίας Α. Ηρόδου
 Φίλιππος Βαδουβάνης
 Γ. Λ. Φορτίου

Αριθ. 26.-
 Οικονομικὰ ἔργα Λιβαδειάς
 Ο Οικονομικὸς Ἐργὸς Λιβαδειάς

 Μανώλης

Το διοικητικό Συμβούλιο πιστοποιεί ότι κομιστής του παρόντος είναι ο πρόσφυγας Πασχάλης Απ. Τσολάκογλου από την Στενήμαχο, ο οποίος απερχόμενος από την Ευξεινούπολη εγκαθίσταται, δυνάμει της υπ' αριθμ. 96251 διαταγής του Υπουργείου των Οικονομικών, στη Λιβαδειά, τον Οκτώβριο του 1911.

Αρχείο Νικολάου και Αγγελικής Τσολάκογλου.

Οριστικό Παραχωρητήριο γαιών

Αριθ. 408

Ελληνική Δημοκρατία
ΡΕΠΟΥΒΛΙΚΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΕΠΙ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ
 ΔΙΑΔΟΧΗΡΗ

Ότι συνδεδεμένοι γομφιοί ΓΣΒ, ΓΤΘ, ΓΤΞΘ, ΓΥΑΑ και του άρθρου 15 και νόμου 13274 της 4ης Απριλίου 1911 να ενοικιαστούν και διατεταχθούν προς καλλιέργειαν γαιών των οποίων οι ιδιοκτήται είναι ο Αλέξανδρος Α. Περαιάνης

το ποσό των οκτώ εκατ. δραχμών και επί πληρωσθέντων ούτω άλλων γαιών

είναι οι γομφιοί — ποσόν 22 εκταρίων και 21 της δεκάτης, 34 της χιλιοστού, των οποίων ονομαστικόν ποσόν είναι 13 εκταρίων και 23 της χιλιοστού

ως δεδουλευμένοι και παραχωρημένοι άνωθεν όπως εν τω άρθρ. 15

1024.20 } ————— ως το ποσό της ετήσιας ενοίκιου προσημασθέν ούτως, καταβλητέον
 εις το Δημόσιον Ταμείον Αθηνών ημερησίως 2. μιας δυνάμει 85/100
 1008.85 } δυνάμει του άρθρ. 3 ως ενοίκ. 24 γρηγοριανού παραλαβής.

Ό κατά τα άνωθεν παραχωρησθέντες άλλως εις τον Αλέξανδρον Περαιάνην

δεν δύνανται ε' απολεκτησθή ή ε' διαφ. δεκαετίαν από της ημερομηνίας των γεννηθ. 10 εως 19 23

Ο ΥΠΗΡΧΑΡΧΗΣ
 Μαλαμα

25
 3

Εξουσιοδότησι και καταχώρησις εις τω άρθρ. 15 του νόμου 13274 της 4ης Απριλίου 1911
 του Γ.Υ.Α.Α. της 24ης Απριλίου 1924

Ο ΕΠΙ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΥΠΟΥΡΧΟΣ
 Νικόλαος Νικολάου

24 Απριλίου 1924

Α. Περαιάνης

Αρχείο Νικολάου και Αγγελικής Τσολάκογλου

Παραχωρητήριο οικίας

Αριθ. 629

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΑΣΙΛΕΥΣΑ
ΡΑΤΙΑ

ΤΟ ΕΠΙ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ
(ΘΕΣΣΑΛΙΚΟΝ ΓΕΩΡΓΙΚΟΝ ΓΑΜΕΙΟΝ)

ΔΗΛΟΣΟΙΕΙ

Ότι δυνάμει του από 20 Φεβρουαρίου 1910 Νόμου περί εκποίησης των Εθνικών, Επισκοπικών και των
 εις Διακρίσεις Μηνος ανήκοντων κτήματων κατά άρθρον 10 του Νόμου 123 του
έτους 1909 και κατά άρθρον 10 του Νόμου 123 του
 παρεργαίου της 10ης Καρ. κατά άρθρον 10 του Νόμου 123 του δια δραχμίας εξοφλού
πενήκοντα πέντε (55) δραχμίας 4025 - δραχμίας τοσούτοις εις το Ηνωτικόν
 Γεωργικόν Ταμείον ανήκοντα κτήματα κατά την Εποχήν Ολοφύτου
κατά άρθρον 10 του Νόμου 123 του έτους 1909 (Νόμου) κατά την δέσιν τετρα
μύριον 489 - δραχμίας με τμήρη, δεκάτη, και ημίση.
 Το κτήματιον τούτο κτήματιον κατά άρθρον 10 του Νόμου 123 του
 κατέχεται, δια τούτου άρθρου κατά άρθρον 10 του Νόμου 123 του
 το δε εκ δραχμίας 3220 κατά άρθρον 10 του Νόμου 123 του
 του έτους 1909 εκάστου έτους. Φαίνεται δε άρθρον κατά την δέσιν τετρα
μύριον 489 κατά άρθρον 10 του Νόμου 123 του

Καταμέτρησης κτήματος	
Κατ' ανατολίας	Μ Β 30
Κατ' ανατολίας	Μ Β 30
Κατ' άρκτων	Μ Β 30
Κατ' άρκτων	Μ Β 30

Κατ' ανατολίας με κατά άρθρον 10 του Νόμου 123 του
 Κατ' άρκτων κατά άρθρον 10 του Νόμου 123 του
 Κατ' άρκτων κατά άρθρον 10 του Νόμου 123 του
 Κατ' άρκτων κατά άρθρον 10 του Νόμου 123 του

Τέ παρὸν πωλητήριον έγγραφον ἐκδόθη, ἐν Ἀθήναις τῆς 19ης Ιουλίου 1914 ἔτους, ἡμετέρας ἀνασκευαστικῆς ἀποστολῆς κατά άρθρον 10 του Νόμου 123 του

Τὸ παρὸν έγγραφον ἐκδόθη ἐν τῇ ἐν Βιβλίον τῶν
 ἀποφάσεων ἐπὶ τὸν ἀριθμὸν 413163
 τῆς 19ης Ιουλίου 1914
 ἐπὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν Ἐλεγκτικῶν Συναρτήσεων κατά άρθρον 10 του Νόμου 123 του

ΔΙΑΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΚΤΗΜΑΤΟΣ

Ὁ Πρωτεύων
 τῆς Γεωργικῆς Ἐπιτροπῆς

Ὁ Πρωτεύων
 τῆς Γεωργικῆς Ἐπιτροπῆς

Διφώς 2749

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΓΕΩΡΓΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΕΠΟΙΚΙΣΜΟΥ
ΘΕΣΣΑΛΙΚΟΝ ΓΕΩΡΓΙΚΟΝ ΤΑΜΕΙΟΝ

ΔΗΛΩΣΕΙΣ:

Οτι δυνάμει των Νόμων 9213, 9219, 9220, 9221, 9222, 9223, 9224, 9225, 9226, 9227, 9228, 9229, 9230, 9231, 9232, 9233, 9234, 9235, 9236, 9237, 9238, 9239, 9240, 9241, 9242, 9243, 9244, 9245, 9246, 9247, 9248, 9249, 9250, 9251, 9252, 9253, 9254, 9255, 9256, 9257, 9258, 9259, 9260, 9261, 9262, 9263, 9264, 9265, 9266, 9267, 9268, 9269, 9270, 9271, 9272, 9273, 9274, 9275, 9276, 9277, 9278, 9279, 9280, 9281, 9282, 9283, 9284, 9285, 9286, 9287, 9288, 9289, 9290, 9291, 9292, 9293, 9294, 9295, 9296, 9297, 9298, 9299, 9300, 9301, 9302, 9303, 9304, 9305, 9306, 9307, 9308, 9309, 9310, 9311, 9312, 9313, 9314, 9315, 9316, 9317, 9318, 9319, 9320, 9321, 9322, 9323, 9324, 9325, 9326, 9327, 9328, 9329, 9330, 9331, 9332, 9333, 9334, 9335, 9336, 9337, 9338, 9339, 9340, 9341, 9342, 9343, 9344, 9345, 9346, 9347, 9348, 9349, 9350, 9351, 9352, 9353, 9354, 9355, 9356, 9357, 9358, 9359, 9360, 9361, 9362, 9363, 9364, 9365, 9366, 9367, 9368, 9369, 9370, 9371, 9372, 9373, 9374, 9375, 9376, 9377, 9378, 9379, 9380, 9381, 9382, 9383, 9384, 9385, 9386, 9387, 9388, 9389, 9390, 9391, 9392, 9393, 9394, 9395, 9396, 9397, 9398, 9399, 9400, 9401, 9402, 9403, 9404, 9405, 9406, 9407, 9408, 9409, 9410, 9411, 9412, 9413, 9414, 9415, 9416, 9417, 9418, 9419, 9420, 9421, 9422, 9423, 9424, 9425, 9426, 9427, 9428, 9429, 9430, 9431, 9432, 9433, 9434, 9435, 9436, 9437, 9438, 9439, 9440, 9441, 9442, 9443, 9444, 9445, 9446, 9447, 9448, 9449, 9450, 9451, 9452, 9453, 9454, 9455, 9456, 9457, 9458, 9459, 9460, 9461, 9462, 9463, 9464, 9465, 9466, 9467, 9468, 9469, 9470, 9471, 9472, 9473, 9474, 9475, 9476, 9477, 9478, 9479, 9480, 9481, 9482, 9483, 9484, 9485, 9486, 9487, 9488, 9489, 9490, 9491, 9492, 9493, 9494, 9495, 9496, 9497, 9498, 9499, 9500, 9501, 9502, 9503, 9504, 9505, 9506, 9507, 9508, 9509, 9510, 9511, 9512, 9513, 9514, 9515, 9516, 9517, 9518, 9519, 9520, 9521, 9522, 9523, 9524, 9525, 9526, 9527, 9528, 9529, 9530, 9531, 9532, 9533, 9534, 9535, 9536, 9537, 9538, 9539, 9540, 9541, 9542, 9543, 9544, 9545, 9546, 9547, 9548, 9549, 9550, 9551, 9552, 9553, 9554, 9555, 9556, 9557, 9558, 9559, 9560, 9561, 9562, 9563, 9564, 9565, 9566, 9567, 9568, 9569, 9570, 9571, 9572, 9573, 9574, 9575, 9576, 9577, 9578, 9579, 9580, 9581, 9582, 9583, 9584, 9585, 9586, 9587, 9588, 9589, 9590, 9591, 9592, 9593, 9594, 9595, 9596, 9597, 9598, 9599, 9600, 9601, 9602, 9603, 9604, 9605, 9606, 9607, 9608, 9609, 9610, 9611, 9612, 9613, 9614, 9615, 9616, 9617, 9618, 9619, 9620, 9621, 9622, 9623, 9624, 9625, 9626, 9627, 9628, 9629, 9630, 9631, 9632, 9633, 9634, 9635, 9636, 9637, 9638, 9639, 9640, 9641, 9642, 9643, 9644, 9645, 9646, 9647, 9648, 9649, 9650, 9651, 9652, 9653, 9654, 9655, 9656, 9657, 9658, 9659, 9660, 9661, 9662, 9663, 9664, 9665, 9666, 9667, 9668, 9669, 9670, 9671, 9672, 9673, 9674, 9675, 9676, 9677, 9678, 9679, 9680, 9681, 9682, 9683, 9684, 9685, 9686, 9687, 9688, 9689, 9690, 9691, 9692, 9693, 9694, 9695, 9696, 9697, 9698, 9699, 9700, 9701, 9702, 9703, 9704, 9705, 9706, 9707, 9708, 9709, 9710, 9711, 9712, 9713, 9714, 9715, 9716, 9717, 9718, 9719, 9720, 9721, 9722, 9723, 9724, 9725, 9726, 9727, 9728, 9729, 9730, 9731, 9732, 9733, 9734, 9735, 9736, 9737, 9738, 9739, 9740, 9741, 9742, 9743, 9744, 9745, 9746, 9747, 9748, 9749, 9750, 9751, 9752, 9753, 9754, 9755, 9756, 9757, 9758, 9759, 9760, 9761, 9762, 9763, 9764, 9765, 9766, 9767, 9768, 9769, 9770, 9771, 9772, 9773, 9774, 9775, 9776, 9777, 9778, 9779, 9780, 9781, 9782, 9783, 9784, 9785, 9786, 9787, 9788, 9789, 9790, 9791, 9792, 9793, 9794, 9795, 9796, 9797, 9798, 9799, 9800, 9801, 9802, 9803, 9804, 9805, 9806, 9807, 9808, 9809, 9810, 9811, 9812, 9813, 9814, 9815, 9816, 9817, 9818, 9819, 9820, 9821, 9822, 9823, 9824, 9825, 9826, 9827, 9828, 9829, 9830, 9831, 9832, 9833, 9834, 9835, 9836, 9837, 9838, 9839, 9840, 9841, 9842, 9843, 9844, 9845, 9846, 9847, 9848, 9849, 9850, 9851, 9852, 9853, 9854, 9855, 9856, 9857, 9858, 9859, 9860, 9861, 9862, 9863, 9864, 9865, 9866, 9867, 9868, 9869, 9870, 9871, 9872, 9873, 9874, 9875, 9876, 9877, 9878, 9879, 9880, 9881, 9882, 9883, 9884, 9885, 9886, 9887, 9888, 9889, 9890, 9891, 9892, 9893, 9894, 9895, 9896, 9897, 9898, 9899, 9900, 9901, 9902, 9903, 9904, 9905, 9906, 9907, 9908, 9909, 9910, 9911, 9912, 9913, 9914, 9915, 9916, 9917, 9918, 9919, 9920, 9921, 9922, 9923, 9924, 9925, 9926, 9927, 9928, 9929, 9930, 9931, 9932, 9933, 9934, 9935, 9936, 9937, 9938, 9939, 9940, 9941, 9942, 9943, 9944, 9945, 9946, 9947, 9948, 9949, 9950, 9951, 9952, 9953, 9954, 9955, 9956, 9957, 9958, 9959, 9960, 9961, 9962, 9963, 9964, 9965, 9966, 9967, 9968, 9969, 9970, 9971, 9972, 9973, 9974, 9975, 9976, 9977, 9978, 9979, 9980, 9981, 9982, 9983, 9984, 9985, 9986, 9987, 9988, 9989, 9990, 9991, 9992, 9993, 9994, 9995, 9996, 9997, 9998, 9999, 10000

ως οροθετούνται και περιγράφονται όπως, αξίας εν όλω δραχμών εξακοσίων τεσσαράκοντα μιλίων 90/100 (641,90) αποσβεσθείσης συμφώνως τῷ Νόμῳ 18/1944.

Ὁ κατά τ' ἀνωτέρω παραχωρούμενος κλῆρος εἰς τὸν Ἰωάννην Σ. Πολυχρόνη εὐνάται ν' ἀπαλλοτριωθῆ ἢ ὅπωςδήποτε διατεθῆ ἐπὶ τὰς προϋποθέσεις τοῦ ἀρθροῦ 12 τοῦ ἀπὸ 3/5/1935 ἀναγκαστικοῦ Νόμου «περὶ τροποποιήσεως τῶν Νόμων περὶ Θεσσαλικοῦ Γεωργικοῦ Ταμείου».

Ἐν Ἀθήναις τῇ 28 Ἰβρίου 1953

Ο ΤΜΗΜΑΤΑΡΧΗΣ

Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΕΠΟΙΚΙΣΜΟΥ

Κλῆρος εκ τριῶν τεμαχίων γαιῶν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἰωάννου Πολυχρόνη

Πιστοποιητικό του 1911 που βεβαιώνει την επαγγελματική ιδιότητα του πρόσφυγα

Αριθ. βιβλ. μεταγραφών
-70-

Εκδόθηκε τη 29 Σεπτεμβρίου 1911. - Αριθ. 2444 -

ΤΥΠΟΣ Α.

Απόδωσις του πρόσφυγος Παύλου Τσοχάμοχου
ἐκ Λευκίμων (Βαλκάνια) ἐν Λεβαδία, κενός γεωργός

Α
Β
Γ
Δ
Ε
ΣΤ
Ζ
Η
Θ
Ι
Κ
Λ
Μ
Ν
Ξ
Ο
Π
Ρ
Σ
Τ
Υ
Φ
Χ
Ψ
Ω

Ο υποκεινόμενος πρόσφυγας Παύλος Τσοχάμοχου
ἐκ Λευκίμων (Βαλκάνια) και ἐγγεγραμμένος ἐν τῷ μητρώῳ τῶν προσφύγων
ὑπὸ τὸν ἀριθμὸν 7933+7931⁹² (ἀγαμος ἐπίσημος μετὰ δύο ἄλλα ἑσώχην, ἀσκήν
τὸ ἐπάγγελμα τοῦ γεωργός, ὅπερ ἦσκειν καὶ πρὸ τῆς καθύλου μου
ἐκ Λευκίμων) ὅς προκύπτει ἐκ τοῦ προσηρητημένου τῆ παρούσης πιστοποιη-
τικῆ τοῦ Εἰρηνοδίκου Λεβαδίας ἐκδθέντος ἐπὶ τῆ βάσει τῆς ἐνέρκου
καταθέσεως δύο μαρτύρων συμπατριωτῶν μου, δηλῶ, διὰ τῆς παρουσίας ὅτι ἐπιθυμῶ νὰ
ἐγκατασταθῶ ἐν τῇ Λεβαδίᾳ ἀμύμον μου ἡγενοσάμην ὡς γεωργός, συμφώνως τοῖς ἀρθροῖς
5 τοῦ νόμου ΓΩΠΓ τῆς 4 Αὐγούστου 1911, ἀπολαμβάνων πλήρη καὶ
τὰ ὑπὸ τοῦ ἀρθρου 5 τοῦ νόμου τούτου ἐριζόμενα οἰκόπεδον, οἰκίαν καὶ χρηματικὰς
χορηγίας.

Ἐν Λεβαδίᾳ τῆ 29 Σεπτεμβρίου 1911.

Μαρτυροῦμαι ὅτι βεβαίωσιν αὐτὸν ἀμύ-
μον μου ἡγενοσάμην ὡς γεωργός ὅς
ἐκ Λευκίμων (Βαλκάνια) ἐκ Λευκίμων
Πρόσφυγος ἐκ Λευκίμων
ἐκ Λευκίμων ὡς γεωργός ἐκ
αὐτῶν
ἐκ Λεβαδίας αὐτῶν
Ἰωάννης

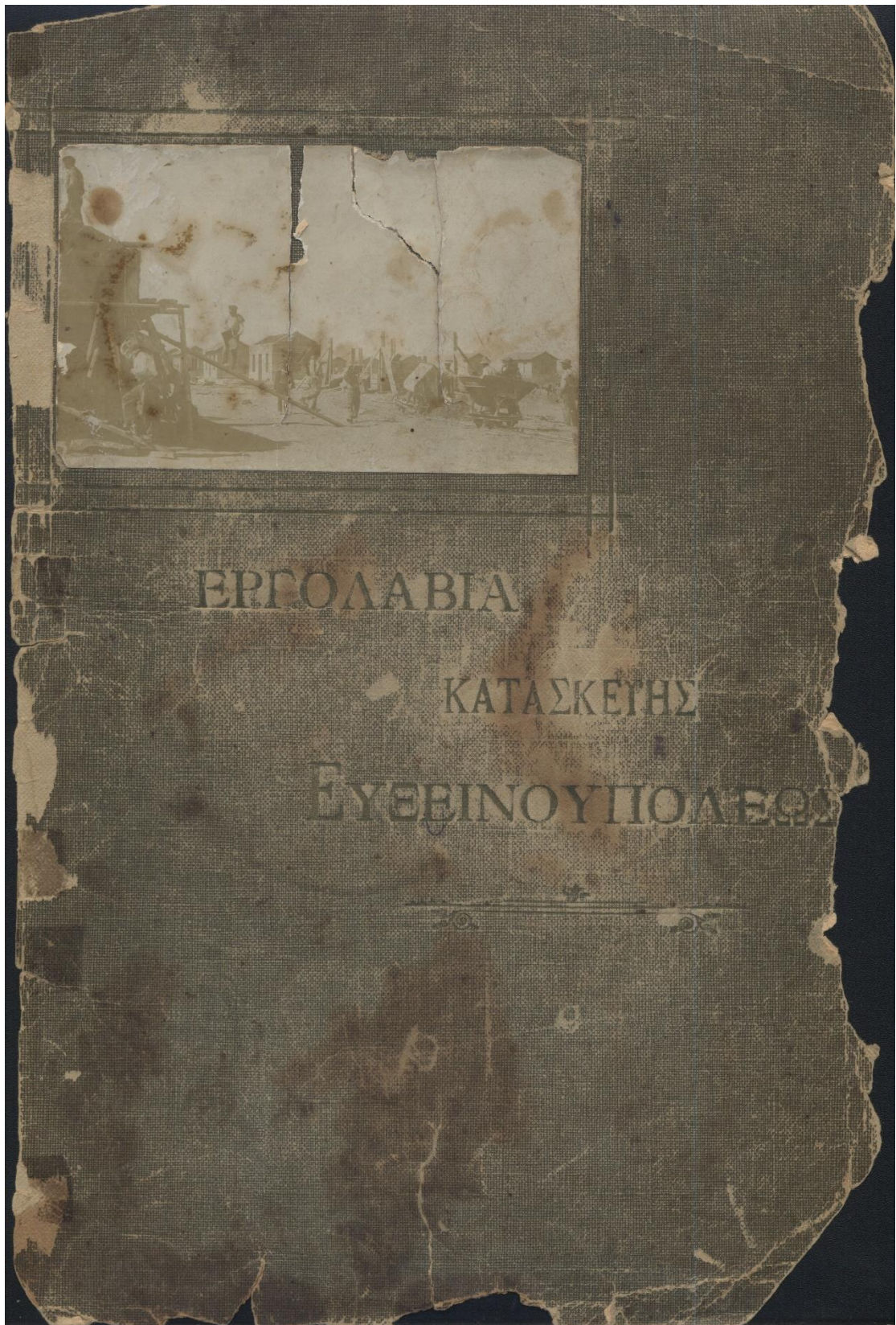
Παύλος Α. Τσοχάμοχος

(α) Θὰ τελεῖται ἀγαμος ἐπίσημος ἀνεξάρτητος, ἢ ἐγγαμος ἢ χήρα καθὼς καὶ τὰ
μέλη τῆς οἰκογενείας ἐκάστου.

Έλεγχος προόδου της μαθήτριας Στυλιανής Αλεξάνδρου

ΕΙΔΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΩΝ 2 ΑΝΩΤΕΡΩΝ ΤΑΞΕΩΝ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ					
ΜΑΘΗΜΑΤΑ	Α. ΕΞΑΜΗΝΟΝ ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ-ΝΟΒΡΙΟΣ-ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ-ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ		Β. ΕΞΑΜΗΝΟΝ ΦΕΒΡ. - ΜΑΡΤΙΟΣ-ΑΠΡΙΛΙΟΣ-ΜΑΪΟΣ		ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
	ΒΑΘΜΟΣ		ΒΑΘΜΟΣ		
	ΟΛΟΓΡΑΦΟΣ	ΑΡΙΘΜ.	ΟΛΟΓΡΑΦΟΣ	ΑΡΙΘΜ.	
Θρησκευτικά		10		10	
Έλληνικά		9		10	
Αριθμητική		10		10	
Γεωμετρία		10		10	
Ίστορία		10		10	
Γεωγραφία		9		10	
Φυσ. Ίστορία		10		10	
Φ. Πειραματική		10		10	
Χημεία		10		10	
Καλλιγραφία		9		10	
Τυπογραφία		10		10	
Χειροτεχνία		10		10	
Ψδική		10		10	
Γυμναστική		10		10	
Άπουσία		2		0	
Διαγωγή		10		10	
	ΟΛΙΚΟΣ ΒΑΘΜΟΣ		ΟΛΙΚΟΣ ΒΑΘΜΟΣ		
	Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ		Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ		
	ΕΛΛΕΘΝ ΓΝΩΣΙΝ Ο ΚΗΔΕΜΩΝ		ΕΛΛΕΘΝ ΓΝΩΣΙΝ Ο ΚΗΔΕΜΩΝ		

Εργολαβία Ευξεινούπολης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- 1) "Εγγραφον ὑποβολῆς πρὸς τὸν κ.Γ.Δημητρόπουλον Ἐνομορμηχανικόν κλπ
- 2) Ἀπαιτήσεις ἐργολάβων
- 3) Ἐπιμέτρησης ἑνὸς ἐκ τῶν κατασκευασθέντων οἰκημάτων
- 4) Ἐπιμέτρησης ἐκτελεσθείσης ἐργασίας
- 5) Ἀνάλυσις τιμῆς μονάδος ἀμμοχαλύκου
- 6) " τῆς κατὰ τόνον τιμῆς τοῦ τσιμέντου
- 7) " τῆς τιμῆς τοῦ κυβικοῦ μέτρου, τοῦ ἐντοιχισμένου σκυροκονιάματος .
- 8) Ἀνάλυσις τῆς κατὰ οἶκημα δαπάνης τῶν ἐπιχρισμάτων, κεραμώσεων καὶ ἐστιῶν .
- 9) Ἀνάλυσις τῆς κατὰ τετραγων.μέτρον δαπάνης τῶν ἐκ σφεντοκονίας δαπεδοστρώσεων .
- 10) Ὅριστικός ἀπολογισμός κατασκευῆς οἰκημάτων Εὐξεινοπόλεως ἐπὶ τῇ βάσει τῶν συμπεφωνημένων τιμῶν .
- 11) Ὅριστικός ἀπολογισμός κατασκευῆς οἰκημάτων Εὐξεινοπόλεως ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τιμῶν τῶν ἐξαχθειῶν ἐκ τῆς πραγματικῆς δαπάνης .
- 12) Πληρεξούσιον . ----
- 13) Διάγραμμα ἑνὸς οἰκήματος
- 14) Διάφοροι φωτογραφίαι

Π Ρ Ο Σ

Τόν Κ.Γ.Αρητράποπουλον, Μηχανικόν τῶν Δημοσίων
Ἔργων, Διευθύνοντα τὰ ἔργα τῆς ἀνοικοδομήσεως τῆς Εὐξεινοπόλεως .

Εἰς Βόλον .

Περί τὰ τέλη Μαρτίου π.ξ. εὐηρεστήθητε νά καλέσητε ἡμᾶς ἐν
Ἀθήναις, καί μᾶς γνωρίσητε ὅτι ἡ Σ. Κυβέρνησις ἐνετείλατο ὑμῖν τήν
ἐξακολουθήσιν τῆς παρά τόν Ἀλμυρόν οἰκοδομήσεως τοῦ συνοικισμοῦ
τῆς Εὐξεινοπόλεως πρός ἐγκατάστασιν τῶν ἐκ τῆς Ἀβατολικῆς Ρωυλίας
προσφύγων ὁμογενῶν, ὅτι τήν δόμησιν τῶν οἰκημάτων θά ἐκτελέσητε διά
σκυροκονιάματος ἐκ τσιμέντου καί ὅτι τήν κατασκευήν ταύτην ἐπιθυ-
μεῖτε ν' ἀναθέσητε ἡμῖν δι' ἰδιαιτέρας συμφωνίας, ὡς ἐχόντων εἰδικό-
τητα ^{καί} τινά ἰδίως τοῦ ἑτέρου ἐξ ἡμῶν κ. Σ. Πεζανοῦ, ἀσχοληθέντος ἄλλο-
τε εἰς παρεμφερεῖς ἐργασίας .

Ἐδέχθημεν κατ' ἀρχήν τήν ἀνάληψιν τῆς ἐργασίας ταύτης καί ἐ-
ζητήσαμεν, ὡς ἦτο ἐκόμενον, τόν καθορισμόν τῶν τιμῶν καί τόν τρόπον
τῆς πρός ἡμᾶς πληρωμῆς .

Ὁ καθορισμός τῶν τιμῶν τῶν ἐκτελεσθησομένων ἐργασιῶν ἐγένε-
το ἐπί τῆ βάσει στοιχείων ἐξηγμένων ἐκ τοῦ τόπου, ὅτινα εὐηρεστήθη-
τε νά μᾶς παράσχητε καθ' ὅσον ἡμεῖς ἠγνοοῦμεν ἐντελῶς τὰς τοπικάς
συνθήκας τοῦ συνοικισμοῦ. Ἦσαν δέ αἱ πληροφορίαι αὐταῖς ὀσχετικάί μέ
τήν δυνατήν μεγάλην προμήθειαν τοῦ ἀναγκαιοῦντος ὕλικου ἀμμοχαλύ-
κου ἐκ τῆς κοίτης τοῦ παρά τόν συνοικισμόν χειμάρρου Ξηριά, καί μέ
τήν ἀπόστασιν τοῦ χειμάρρου τούτου ἀπό τοῦ συνοικισμοῦ, τήν κατά
τόνον τιμήν τοῦ τσιμέντου, καί μέ τὰ λοιπά στοιχεῖα τὰ ἀπαιτηθέν-
τα διά τόν κανονισμόν τῶν τιμῶν .

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω στοιχείων ἐξήχθη ἡ τιμή τῶν δρ. 560.000 διά τήν
ἐκ σκυροκονιάματος δόμησιν ἐκάστου οἰκήματος μέ τὰς γνωστάς ἡμῖν
ἀναλογίας ἀμμοχαλύκου καί τσιμέντου.

Τά στοιχεῖα ταῦτα δέν ἠδυνάμεθα, ὡς γνωρίζετε, νά ἐξακριβώσωμεν ἐπί τόπου, διότι ὡς μᾶς ἀνηγγείλατε, αἱ ἐργασίαι ἐπεῖγον καί ὅτι ἔδει λίαν ταχέως νά γίνῃ ἔναρξις αὐτῶν .

Ἰδόντες τόν ἐνθουσιασμόν, τόν δίκαιον ἄλλως τε, ὅστις ἐνέπνεεν ἕως διατήν ἐργασίαν ταύτην, συνεμερίσθημεν τοῦτον καθ' ὅλοκληρίαν, καί παρεδέχομεν σχεδόν ἀσυζητητί τας τιμὰς ταύτας, βασιθεύοντες ἐπί τοῦ ὅλων ἐξαιρετικοῦ ὑμῶν χαρακτήρος, βέβαιοι ὄντες ἐκ τῶν προτέρων, ὅτι οἰοδήποτε οἰκονομικόν ἀποτέλεσμα καί ἂν προέκυπτεν ἀφοῦ ἐπρόκειτο νά γίνῃ παρ' ὑμῶν ἐνδελεχής, σύντομος, καί αὐστηρά ἐπίβλεψις, πάντοτε θά ὑπεστηρίζατε τό δίκαιον .

Δυστυχῶς, ὡς ἀπεδείχθη, κατά τήν πρόοδον τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἔργων, μεθ' ὅλας τὰς ἀνθρωπίνως δυνατάς προσπάθειάς ἡμῶν, ἵνα περιορίσωμεν τὰς σχετικές δαπάνας εἰς τό ἐλάχιστον ἀνυπέβλητον ὄριον, καί μεθ' ὅλην τήν αὐστηράν ἐπίβλεψιν ὑμῶν, καί τοῦ ἐπί των ἐργασιῶν διαμένοντος διαρκῶς διευθυντοῦ τῶν ἔργων κ. Σ. Σπανουδάκη, ἐργοδηγοῦ, δέν κατέστη δυνατόν νά περιορώσωμεν τήν δαπάνην τῆς δομήσεως ἐκάστου οἰκήματος ἐντός τοῦ ποσοῦ τῶν δραχμ. 560.00 ὡς ἀρχικῶς εἶχεν ὀρισθῆ δι' ἕκαστον οἶκημα, καί τοῦτο διότι ὡς εἶνε ὑμῖν γνωστόν, τά στοιχεῖα ἐκ τῶν ὁποίων ἐξήχθη ἡ τιμή αὕτη ἐν τῇ πραγματικότητι, μετεβλήθησαν, καί ἰδίᾳ μετεβλήθη κατά πολύ, α) Ἡ τιμή τῆς προμηθείας καί μεταφορᾶς τοῦ ἀμμοχαλύκου, ἀνελοῦσα εἰς τό διπλάσιον περίπου τῆς προβολογισθείσης, καί τοῦτο, διότι ἐνῶ προεβλέπετο ὅτι ὁ χεῖμαρρος θά δώσῃ εὐχερῶς χάλικας τῶν διαστάσεων ἑνός ἕως τριῶν ἑκατοστῶν, αἵτινες ὤρίσθησαν διά τήν σύνθεσιν τοῦ σκυροκονιάματος, ἐν τῇ ἐκτελέσει ἀπεδείχθη ὅτι ὁ χεῖμαρρος ἔδιδε χάλικας, ἑνός ἕως δεκαπέντε ἑκατοστῶν ἀναμεμιγμένους, καί ὡς ἐκ τούτου εἴμεθα ἠναγκασμένοι ν' ἀπασχολώμεν μεγάλον ἐργατικόν προσωπικόν διά τήν διαλογίην, πρῶτον τῶν πολύ μεγάλων διαστάσεων προκαλῶν καί δεύτερον διά τό διπλοῦν κοσκίνισμα, τοῦ μὲν πρώτου διά τόν

ἀποχωρισμόν τῶν μεγάλων διαστάσεων χαλίκων, τοῦ δέ ἑτέρου διὰ τόν ἀποχωρισμόν τῆς ἄμμου ἐκ τῶν λαιπῶν χαλίκων, β) Ἡ μέση ἀπόστασις τῆς μεταφορᾶς τοῦ ἀμμοχαλικοῦ μέχρι τοῦ ἄκρου τῆς Εὐξεινοπόλεως καί ἢ ἐκτός τοῦ συνοικισμοῦ διακλάδωσις μέχρι τῶν ἀποθηκῶν τῶν διαφόρων θέσεων τοῦ ἀναρμητικοῦ μηχανήματος προβολογίσθη εἰς 800 μέτρα, ἐνῶ πράγματι αὕτη ἀνῆλθεν εἰς 1800 μέτρα· ἀληθές εἶναι ὅτι τό Νοτιοδυτικόν ἄκρον τοῦ συνοικισμοῦ δέν ἀπέχει πλέον τῶν 800 μέτρων ἀπό τοῦ ἐξωτερικοῦ χεῖλους τῆς κοίτης τοῦ χειμάρρου, ἀλλά εἰς τό σημεῖον τοῦτο ἡ κοίτη εἶναι ἐντελῶς ἀκατάλληλος διὰ τήν ἐγκατάστασιν συνεργείου ἀμμοχαλικοῦ, ἐπειδή μόνον κόχλακας μεγάλων διαστάσεων θά ἦδύνατο νά δώσῃ ἀσήμακτον δ'έντελῆς ποσότητα τοῦ ἀναγκαιοῦντος ἀμμοχαλικοῦ, κατ'ἀνάγκην ἔδει νά ἐπιζητήσωμεν ἄλλην θέσιν μᾶλλον πρόσφορον ἐν ἧ ὁά ἦτο ἐφικτή ὅχι μόνον ἡ ἐξευρέσις τῆς ἀναγκαιούσης μεγάλης ποσότητος ἀμμοχαλικοῦ, ἀλλ' ἐπί πλέον νά παρέχῃ ταύτην ὅσον τό δυνατόν εὐκολώτερον καί ὀλιγώτερον δαπανηράν. Ἡ ἐκλεγείσα πρὸς τοῦτο καταλληλοτάτη θέσις κεῖται μεταξύ Ἀλμυροῦ καί Εὐξεινοπόλεως ἀνατολικορρησσηβρινῶς ταύτης. Ἡ συντομωτέρα διεύθυνσις τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τῆς μεταφορᾶς τέμνει λοξῶς τήν διεύθυνσιν τοῦ συνοικισμοῦ, ἐξ ὅ ἡ αὐξησις τῆς ἀποστάσεως ταύτης, γ) ἡ δυσχέρεια περί τήν εὑρεσιν τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν ἀπαιτουμένων ἐργατῶν καί ἰδίως αἱ βραδύτητες καί δαπάναι διὰ τήν ἐξάσκησιν αὐτῶν, οὗτος ἀδυναμία τῆς ἐξευρέσεως γεγιρασμένων τοιούτων, καθόσον διὰ πρώτην φοράν ἐγένετο ἡ ἐφαρμογή τοῦ συστήματος τούτου ἐν Ἑλλάδι δ) ἡ μεγάλη δαπάνη τῆς κατασκευῆς τῶν ξυλοτύπων, ἥτις ὑπερέβη κατά πολύ τήν ἀρχικῶς ὑπολογισθεῖσαν, ε) ἡ δυσχέρεια τῆς συνθέσεως καί ἀποσυνθέσεως τῶν τύπων, ἥτις κατ'ἀρχάς ἐθεωρήθη ἐπουσιώδης, ἀλλ' ἐν τῇ πραγματικότητι ἀπεδείχθη ὅτι ἀπῆται σημαντικωτάτην δαπάνην, ἥτις ἐν ἀρχῇ ἦτο δυσανάλογως μεγάλη ὡς ἐκ τῆς ἀπειρείας τοῦ προσωπικοῦ, καί ἥτις κατόπιν τῆς ἀπαιτηθεί-

σης πείρας περιωρίσθη εἰς τό ἐλάχιστον δυνατόν ὄριον τῶν δραχμῶν 55 κατά οἴκημα, διά τό ἄνω τοῦ πατώματος μέρος αὐτοῦ . -

Δι' ἅπαντας τούτους ἀνωτέρω λόγους ἡ τιμή δι' ἕκαστον οἴκημα δομήσεως, ὡς ἐρφαίνεται ἐκ τῆς συνημμένης λεπτομεροῦς ἀνακρίσεως, ἀνῆλθεν ἀπό δραχμ. 580 εἰς δραχμ. 32.32 X 22.75 = 735.25, ἦτοι ἐπί πλεον δραχμαί 175.25 κατά οἴκημα .

Καί αὕτη μὲν εἶναι ἡ κυρίως αἰτία τῆς αὐξήσεως τοῦ προϋπολογισθέντος ποσοῦ, ἔπονται δέ αἱ αὐξήσεις τῶν τιμῶν τῶν ἀρροκονιαμάτων λόγῳ τῆς ἐξωτερικῆς διακοσμήσεως τῶν νοικημάτων, ἡτις ἀναβιβάζει τήν κατά οἴκημα τιμήν τῶν ἀρροκονιαμάτων ἀπό δραχμῶν 156.95 εἰς δραχμῶν 185.85, ὡς ἐρφαίνεται εἰς τοὺς συνημμένους λεπτομερεῖς πίνακας .

Ἐκτός τῶν ἀνωτέρω υπερβάσεων ἔχομεν τὰς ἐκ Θεομηνίας ζημίας, τὰς ἐκ τῆς τετραμήνου διακοπῆς τοιαύτης, καί τό νόμιμον ἡμῶν κέρδος, τό ὁποῖον ἀνέρχεται εἰς δραχμῶν 64.834.75 καί ὑπερ ἐλπίζομεν ὅτι θά εὕρητε δίκαιον ἀφοῦ λάβητε ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐπί δύο σχεδόν ἔτη ἀπασχολήθημεν εἰς τήν ἐργασίαν ταύτην προσωπικῶς μετὰ τῶν κεφαλαίων καί ἐργαλείων μας . -

Τό ζητούμενον ἐν ὄλῳ ποσόν ἀνέρχεται κατά τοὺς ἐπισυναπτομένους λεπτομερεῖς πίνακας εἰς δραχμῶν 223797.00 .

Ἀποτεινόμενοι πρὸς ὑμᾶς ἔχομεν δι' ἐλπίδος ὅτι, ἀναλογιζόμενοι τὰς συνθήκας ὑφ' ἧς ἐξετελοῦντο αἱ ἐργασίαι αὗται, τήν προθυμίαν ὑμῶν, τήν εὐπειθειαν περί τήν ἐκτέλεσιν τῶν ἐκάστοτε διατασσόμενων, χωρὶς νά δεικνύμεν οὐδέποτε οὐδέν παράπονον ἢ ἀντίρρησην, ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων ὑπερξεν ἡ αἰσία καί ταχεῖα ἀποπεράτωσις τοῦ συνοικισμοῦ, ὑπό τῆς ἐνθουσιώδους ὁδηγίας τῆς ὑπηρεσίας, θέλετε εὐαρεστηθῆν ν' ἀποδώσῃτε ταχέως τό δίκαιον διὰ τήν πληρωμὴν τῶν καθυπερουμένων ἡμῶν χρημάτων.

Εὐελπιστοῦντες ὅτι ἡ παρούσα μας θέλει τύχει παρ' ὑμῖν θερμῆς ὑποδοχῆς .

Εὐπειθέστατοι .
[ὑπογ] Σ. Ε. Πεζανός

ΠΟΣΑ ΟΦΕΙΛΟΜΕΝΑ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΕΡΓΟΛΑΒΟΥΣ ΚΑΙ
ΚΑΙ ΜΗ ΚΑΤΑΒΛΗΘΕΝΤΑ ΥΠΟ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ .

(ἀπαιτήσεις έργολάβων) .

.....

Δ Ο Μ Η Σ Ι Ο Σ . -

Ἡ μετὰ τοῦ κ. Νορομηχανικοῦ Μαγνησίας συμφωνηθεῖσα τιμὴ κατὰ οἶκημα, ἡ ἐξαχθεῖσα ἐκ τῆς πρὸς 17.50 δρ. τιμῆς τοῦ κυβικοῦ μέτρου τοῦ ἐντοιχισμένου σκροκονιάματος ὑπελήφθη μεγάλως κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἀνελοῦσα εἰς δρ. 22.75 κατὰ κυβ. μέτρον, ὥς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ συνημμένου ἀναλυτικοῦ τῆς πραγματικῆς δαπάνης πίνακος .

Ὁ λόγος τῆς ὑπερβάσεως ταύτης εἰς δύο κυρίως ὀφείλεται αἰτίας πρῶτον διότι ἡ τιμὴ τῶν 17.50 ᾤρισθη εἰς Ἀθήνας μακρὰν τοῦ τόπου, τοῦτέστι, τῆς ἐκτελέσεως τῆς κατασκευῆς, οὗτινος ἠγνοοῦντο τελείως αἱ τοπικαὶ καὶ τεχνικαὶ συνθηκαὶ, καθόσον δέν ὑπῆρχε τότε ὁ ἀναγκαῖος ὕλικός χρόνος, ἔνεκον τοῦ ἐπείγοντος, πρὸς ἐπιτόπιον μετάβασιν καὶ ἐξετάσιν καὶ περισυλλογὴν τῶν εἰς παρομοίας περιστάσεις ἀναγκαίουμένων στοιχείων, τῶν ἀπαραιτήτων διὰ τὴν σύνθεσιν πάσης τιμῆς μονάδος οἰαςδήποτε ἐργασίας, καὶ δεύτερον διότι ἐπρόκειτο περὶ ἐργασίας ~~καὶ δεύτερον διότι ἐπρόκειτο περὶ ἐργασίας~~ ἐντελῶς πρωτοτύπου, ἥτις κατὰ πρῶτον ἐφηρμόζετο ἐν Ἑλλάδι, καὶ δὴ ἐπὶ τόσοῦν εὐρείας κλίμακος, δέν ἦτο ἐπομένως εὐκόλον οὔτε δυνατόν νά προβλεφθῶσι καὶ προβολογισθῶσιν ἅπασαι αἱ ἐκ τῶν διαφορῶν φάσεων τῆς ἐργασίας

ας ταύτης απαιτούμεναι κα'ι συμπαραρτοῦσαι δαπ'ναι.
Οἱ λόγοι οὗτοι διήρξαν ἡ κυρία αἰτία τῆς υποτιμῆσεως
κονδυλίων καὶ τῆς ἐντελοῦς παραλείψεως ἄλλων, ὡς τοῦ τῆς
συνθέσεως καὶ ἀποσυνθέσεως τῶν ζηλοτύπων. Πάντα ταῦτα ἀ-
νεβίβασαν τὴν τιμὴν τοῦ κυβικοῦ μέτρου τοῦ ἐντοιχισμένου
σκυροκονιάματος εἰς δραχμὰς 22,75. μὴ συμπεριληφθέντος
εἰς τὴν τιμὴν ταύτην οὐδενός κέρδους ὑπὲρ τῶν ἐργολάβων,
τοῦθ' ὅπερ ὡς ἀξιώσεις διατυπωθήσεται κατωτέρω.

.....

ΚΟΝΙΑΜΑΤΑ.

Κατὰ τὴν συμφωνηθεῖσαν τιμὴν τῆς ἀμροκονιάσεως ἐκάστου
οἰκήματος ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ συνημμένου σχετικοῦ ἀνα-
λυτικοῦ πίνακος ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψει αἱ ἐξῆς τιμαὶ ἦτοι.

διὰ τριπτά ἐπιχρίσματα ἔσω-ἐξωτερικά	δρ.	104,35.
" πετακτά ἐξωτερικά	"	23,60.
" τὰς κεραμώσεις	"	14,95.
" " ἑστίας	"	14,05.

ἦτοι ἐν συνόλῳ δρ. 156,95.

Εἰς τὴν ἀνωτέρω τιμὴν τῶν δρ. 104,35 τῶν τριπτῶν ἀμροκο-
νιαράτων συμπεριλαμβάνεται καὶ ἡ ἐπιφάνεια τῶν ἐξωτερικῶν
κῶν παραστάδων, θρυγκοράτων καὶ πλαισίων θυρῶν καὶ παρα-
θύρων, ὑπολογισθεῖσα μὲ τὴν αὐτὴν τῶν ἀπλῶν ἐπιχρισμάτων
τιμὴν ἐνῶ τοῖς πᾶσιν τυγχάνει γνωστόν, καὶ τεχνικῶς
δρολογημένον εἶνε ὅτι ἡ ἐκτέλεσις τῶν διακοσμητικῶν τού-
των ἐργασιῶν ἀπαιτεῖ ἰδιαιτάραν προσοχὴν καὶ βραδύτητα
περὶ τὴν ἐκτέλεσιν ὡς ἐκ τοῦ περιορισμένου πλάτους, τῶν
πολλῶν γωνιῶν κλπ. ἡ ἐλάχιστη δὲ τιμὴ ἦν δύναται νὰ κα-

ραδεχθῆ τις διά τήν ἔργασίαν ταύτην εἶναι 0,69 δρ. κατὰ
τρέχον μέτρον ἐπειδὴ δέ τό μέσον πλάτος τῶν παραστά-
δων καί πλαισίων δύναται τες νά παραδεχθῆ κατὰ μέσον
ἄρον 0,33 ἢ τιμῆ τοῦ τετραγωνικοῦ μέτρον θ' ἀνέλθῃ εἰς

$$3 \times 0,60 = 1,80 \text{ δρ.}$$

ἀφαιρουμένων τῶν πληρωθέντων 0,70 δι' ἕκαστον τετραγωνι-
κόν μέτρον ὑπολείπεται καθαρά ἐπί πλέον τιμῆ 1,10
κατὰ τετραγωνικόν μέτρον ἐξωτερικῶν τριπλῶν ἐπιχρισμά-
των, συνεπῶς εἰς τήν ἀρχικὴν τιμὴν τῶν ἀρμοκονιάρων
ἑκάστου οἰκῆματος ἀνέρχεται εἰς δραχμάς .

$$156.95 + 28.90 = 185.85 \text{ δρ.}$$

Ἐκ τῶν προηγηθέντων συνάγεται ὅτι ἡ πραγματικὴ ἀξι-
τῶν ἐκτελεσθέντων ἔργων εἶναι ἡ ἐξῆς . (βλ' ἐπε ὀριστικόν
ἀπολογισμὸν μὲ τιμὰς ἐξηγμένας: ἐκ τῶν πραγματικῶν
δαπανῶν).

1/ Ἐκκοκφή θεμελίων	22 X 4,50=.....	109.00
2/ Δορυφίσεις διὰ σκυροκονιάρων		
ἐκ τσιμέντου ἐν ὄλφ μ.κ.	27433 X 22.75=	<u>..624.100.75</u>
3/ Ἐπιχρίσματα ἐσω-		
ἐξωτερικά τριπτά καί		
πετακτά, κεραμώσεις		
ἐστίαί, καί διακοσμη-		
σεις ἐξωτερικά, οἰκή-		
ματα	839 X 185.85.....	155.128.15
4/ Δαπεδοστρώσεις εἰσοδῶν		
καί μαγηρέων	792 X 25.00.....	19.800.00
εἰς μεταφορὰν		<u>799.137.90</u>

- 4 -

	Έκ μεταφοράς	799.137.00
5) Μεταφορά τών δοκών εκ τών αποθηκών του Δημοσίου.... 841 X 2.00 -....		1.682.00
6) Καρφοβελόνες διά τήν προσήλωσιν τών δοκών 841 X 0.50 - ...		<u>420.50</u>
		802.040.40

Εναντι τών άνωτέρω έλήφθησαν

μετρητά δι' άποδείξεων 535.625,60(α)

Μετρητά εις διαφόρους 21.784.10

547.409,70

(α) Είς τό ποσόν τουτό περιλαμβάνονται και 2.256,40 δρ. άφορώσαι τήν περιουσίαν και έπισκευήν σιδηροτροχιών, ξυλοτύπων και μηχανημάτων κατά τήν διάρκειαν τής διακοπής τών έργων, και μεθ' ός ούδόπως έδει να χρεωθώμεν . -

Είς άξίαν τιμέντου τόν. 2433X55.00= 135.465.00

Αφαιρούνται :

1) Τό περισσεύσαν τόν. 139X55 = 7645.00

2) Ναύλοι τών άνωτέρω " 139X 4.50 = 625.50

3) Άβαλογία άσφαλίστρ." 139X0.48 = 66.65

8.337.15

127127.85

674537,55

Όλικόν καταβληθέν επί πλέον ύπό

τής έργολαβίας και μή πληρωθέν

ύπό του Δημοσίου 12750285

ΚΕΡΔΟΣ ΕΡΓΟΛΑΒΙΑΣ .

Ἐκ τοῦ προηγηθέντος λ/σμοῦ προκύπτει ὅτι ἡ ἀξία τῆς διὰ σκυροκονιάματος δομῆσεως ἀνέρχεται ἐν ὄλφ εἰς δρ.624.100.75 ἐξαχθεῖσαν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κύβου τοῦ σκυροκονιάματος τῶν ἀποπερατωθέντων καὶ μὴ οἰκημάτων, ὡς ἐμφαίνεται ἐν τῷ πίνακι τῆς ἐπιμετρήσεως τῆς ἐκτελεσθείσης ἐργασίας καὶ τῆς ἀναλύσεως τῆς πραγματικῆς δαπάνης ἐνός κυβικοῦ μέτρου σκυροκονιάματος ἐντοιχισθένου, ὡς ἐμφαίνεται ἐπίσης ἐκ τοῦ σχετικοῦ πίνακος τῆς ἀναλύσεως, εἰς τὴν ὁποίαν δέν ἔχει συμπεριληφθῆ οὐδαμοῦ οὐδόπως τὸ νόμιμον ὄφελος 10/00 ἐπὶ τῆς τιμῆς ταύτης, ὡς ἄλλως τε ἐν τῇ σχετικῇ λεπτομερεῖ ἀναλύσει ἐμφαίνεται . -

Ἐπίσης ἐπὶ τῆς ζητουμένης ἀξήσεως τῆς τιμῆς τῶν ἀσκυροκονιάτων συνελεία τῆς ἐξωτερικῆς διακοσμήσεως τῶν οἰκημάτων καὶ ἡ-τις ἀνέρχεται εἰς δραχμάς 28.90 δι' ἕκαστον οἶκημα , καὶ ἐν ὄλφ εἰς δραχμάς 839X28.90 . - = 24247.10 , δέν συμπεριελήφθη πὸ νόμιμον κέρδος τῆς ἐργολαβίας, κατὰ συνέπειαν δικαιούται αὕτη νά πληρωθῆ εἰς τὰ ἐξῆς ποσά, δι' ὄφελος τῆς ἐργασίας , ἦτοι :

1) Ὀλική ἀξία τῆς διὰ σκυροκονιάματος δομῆσεως καὶ ἐπιχρίσεως	624.100.75
2) Ἐπί πλέον δαπάνην ἐξωτερικῆς διακοσμήσεως	24 247.10
	<u>648.347.85</u> $\times \frac{10}{100} = 64.834.75$

Ἦτοι ἐπὶ πλέον δι' ὄφελος τῆς ἐργολαβίας

Ἄρ 64.834.75 .

Θ Ε Ο Μ Η Ν Ι Α .

Εἶναι γνωστόν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ὅτι ἡ ραγδαιοτάτη βροχή ἢ συμβᾶσα τὴν 14 7/βρίου παρελθόντος ἔτους ἐπέφερε τὴν ἀπότομον ὑπερχύ-
λισιν τῶν ὑδάτων τοῦ χειμάρρου Ξηριά εἰς ἐξαιρετικῶς μέγα ὕψος, ὅ-
περ οὐδεὶς ἐκ τῶν παλαιοτέρων κατοίκων Ἰλρυροῦ ἐνθυμεῖται, ἐπειδὴ
δ' ὡς γνωστόν ἐκ τοῦ χειμάρρου τούτου ἐγένετο ἡ ἐξαγωγή τοῦ διὰ
τὴν δόρμησιν ἀμμοχαλύκου, εἴχομεν ἐγκαταστήσει ἐντός αὐτοῦ ἐργοτά-
ξια καὶ σιδηροδρομικὰς γραμμὰς κατὰ διαφόρους διευθύνσεις καὶ εἰς
σχετικῶς μεγάλα ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς κοίτης βάρη, ἀνώτερα πολλὰ-
κισ τῶν 2 μέτρων. Εἰς τὰ ἐργοτάξια μᾶς ταῦτα, συνεπείᾳ τῆς πρωτο-
φανοῦς πλημμύρας ἐπῆλθον καταστροφαί, ὅς δὲν ἠδυνήθημεν οὔτε νὰ
προΰδωμεν, οὔτε νὰ προλάβωμεν, ὡς ἐκ τοῦ ἀπροσδοκῆτου καὶ ἀποτόμου
αὐτῆς· αἱ ἐκ τῶν καταστροφῶν τούτων ἐπελθοῦσαι ζημίαι συνοψίζον-
ται ἐν τοῖς ἑξῆς :

α) Παρεσύρθησαν καὶ ἐξηφανίσθησαν ὅσασαι αἱ διακλαδώσεις τῆς ἐν-
τός τῆς κοίτης σιδηροτροχιᾶς διὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ ἀμμοχαλύκου .

Μέτρα τρέχοντα 500X3.50 δρ. = 1750.00 -.

β) Δώδεκα βαγονέτα τελείως ἐξοφα-

νισθέντα μέτρ.τρέχ..12.00 X 200 =2400.00

γ) Κοσκινίστρες 30 X 12 = 360.00

δ) Ἐντελής καταστροφή μ

μιᾶς ἀσβεστοκαμίνου πλή-

ρους ἀσβέστου30000X0.040=..... 1200.00

ε -) Ἐπίσης καταστροφή ἑτέρας ἀσβεστοκαμίνου ἐτοιμῆς

πρὸς ἔψησιν 500.00

στ) Καταστροφή τῆς διὰ τὴν ἔψησιν προμηθευθείσης ζυκέ+%

λείας, ἥτις 40.00X0.02 800.00

Εἰς μεταφορὰν 7010.00 . -

Έκ μεταφορᾶς	7010.00
ζ) Δαπάνη ἀνακατασκευῆς τῶν δύο καρίνων, ἤτοι κατά- ληλος διακσευή τοῦ χώρου δι' ἐκχώσεως τῶν προσχώσεων, ἐπένδυσις διὰ λίθων κ.τ.λ. 2 X 300 ...	600.00
η) Παρασυρθέντες λίθοι προωρισμένοι διὰ νέαν πλήρωσιν τῆς ἀσβεστοκαρίνου	50 ^μ X 2.00 100.00
θ) Παρασυρθεῖσα ποσότης ἀμμοχαλύκου ἐτοίμου πρός μεταφοράν	300 X 2.00 600 .00
ι) Ἐξόδα ἐκ νέου ἐγκαταστάσεως νέων γραμμῶν, ἀνασυστά- σεις νέων ἐργοταξίων κ.τ.λ.	<u>820.00</u>
Ἦτοι ὀλική ζημία ἐκ θεωρητίας . -. Δρ.....	<u>9.130.00</u>

ΔΙΑΚΟΠΗ ΕΡΓΩΝ ΑΠΟ 13 ΜΑΡΤΙΟΥ ΜΕΧΡΙ
31 ΙΟΥΛΙΟΥ 1909 ΟΠΟΤΕ ΕΠΙΠΛΗΘΥΝΘΗΣΑΝ
ΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΧΟΡΗΓΗΘΕΙΣΕΣ ΠΙΣΤΩΣΕΩΣ ...

Ἐνῶ αἱ ἐργασίαι ἀπό τῆς ἐνάρξεως μέχρι τῆς 13 Μαρτίου ἔβαινον ἀπροσκόπως, δομηθέντων μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης 697 οἰκημάτων μή ὑπολειπομένης τῆς δομήσεως εἰρή 144 εἰσέτι οἰκημάτων, ὧν αἱ θεμελιῶσεις εἶχον ἐπίσης ἐκτελεσθῆ, ἤτοι μή ὑπολειπομένης, εἰρή ἑνός μηνός ἐργασίας, διὰ τὴν ἐντελῆ ἀποπεράτωσιν τῆς ἀνοικοδομήσεως, αἴφνης εἰδοποιήθημεν ὑπό τῆς Διεθύνσεως τῆς ἐπιβλέψεως τῶν ἔργων, ὅτι ἐξηνη-τλήθησαν αἱ διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν προσφύγων πιστώσεις, καὶ ὅτι ἄδηλον πότε ἀκριβῶς θά χορηγηθῶσιν ἡμῖν χρήματα διὰ τὴν ἐξακολούθησιν τῶν ἐργασιῶν, μὴ ὄντος δυνατοῦ τοῦ ἐντελοῦς καθορισμοῦ τοῦ χρόνου τῆς χορηγίας νέας πιστώσεως, ἥτις ἠδύνατο μὲν νά χορηγηθῆ τάχι-στα, ἢ καὶ νά βραδύνη ἐπὶ πολύ. Πρό τοιαύτης ἀβεβαιότητος εὔρεθέντες

καί μή δυνάμενοι νύ εξακολουθήσωμεν καταβάλλοντες ἐξ ιδίων τὰς δαπάνας τῆς εξακολουθήσεως τῶν ἔργων, ἐξητηλημένοι οὕτως οἰκομικῶς ἔνεκεν τῆς ἐξ ιδίων καταβολῆς μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐπί πλέον τῶν ὑπὸ τοῦ Δημοσίου πληρωθέντων εἰς δραχμὰς 128.000 περίπου, ὡς ἐμφαίνεται ἄλλως τε ἐκ τοῦ προηγηθέντος λ(ογοῦ). Ἀπεφασίσαμεν παρά τὴν θέλησίν μας ν' ἀναβάλωμεν προσωρινῶς τὴν εξακολούθησιν τῶν ἔργασιων μέχρι τῆς χορηγήσεως νέας πιστώσεως, ἔχοντες καί τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ὑπηρεσίας ὅτι λόγῳ τῆς προθυμίας καί σπουδῆς τῆς Σ. Κυβερνήσεως πρὸς τὴν ὅσον ἔνεστι ταχύτεραν ἐγκατάστασιν τῶν προσφύγων δέν θά ἐβράδυνεν ἡ χορήγησις τῆς διὰ τὴν εξακολούθησιν τῶν ἔργων ἀναγκαιούσης πιστώσεως. Ἐπειδὴ ὅμως, παρήλθε μὴν καί πλέον ἀπὸ τῆς διακοπῆς τῶν ἔργων μας, καί ἐπειδὴ εἴμεθα ἠναγκασμένοι νά διατηρῶμεν ἕαν τό προσωπικόν μας, ἠναγκάσθημεν νά διαρτυρηθῶμεν, ὑποβάλλοντες συνάμα πρὸς τόν Νομομηχανικόν Μαγνησίας κ. Γ. Δημητρίου, ἐξώδικον διαμαρτυρίαν, ἐν ἧ ὑπεδεικνύομεν μίαν πρὸς μίαν ἀπάσας τὰς ἐκ τῆς διακοπῆς πιθανὰς ζημίας καί ἀποζημιώσεις μας, αἵτινες ἀφεύκτως θά ἐπιβαρύνουν τό Δημόσιον. Συνεπεία τῆς διαμαρτυρίας ταύτης ὁ κ. Δημητρίου ἀνεφέρθη εἰς τό Σ. Ὑπουργεῖον καί συνέστησεν τὴν ταχίστην χορήγησιν τῆς πιστώσεως πρὸς πρόληψιν ἀφεύκτων ζημιῶν καί ἀποζημιώσεων ἐκ τῆς παρατάσεως τῆς διακοπῆς.

Ἡ χορήγησις νέας πιστώσεως ἐκ τοῦ ψηφισθέντος ὑπὸ τῆς Βουλῆς δανείου μόλις περί τὰ τέλη Ἰουλίου ἔλαβε χώραν, ὁπότε κατεβλήθησαν ἡμῖν αἱ μέχρι τῆς 13 Μαρτίου, καθ' ἣν διεκόπησαν τὰ ἔργα, καθυστερούμεναι πληρωμαί, ἀρνηθείσης τῆς ὑπηρεσίας νά καταβάλῃ ἡμῖν τὰ κάτωθι σημειούμενα ἔξοδα τὰ ἀναφερόμενα εἰς πληρωμὰς προσωπικοῦ τῆς ὑπηρεσίας μας, εἰς δαπάνας ἐπισκευῆς τῶν μηχανημάτων ξυλοτύπων καί ἐργαλείων, ὡς καί εἰς προσωπικὰς ἡμῶν ἀποζημιώσεις.

ΔΑΠΑΝΑΙ ΕΠΙΣΚΕΥΩΝ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΩΝ
ΣΙΔΗΡΟΤΡΟΧΙΩΝ ΒΑΓΟΝΕΤΩΝ ΚΑΙ
ΕΥΛΟΤΥΠΩΝ .

1) 'Επισκευή τῶν ἐπί τέσσαρας μῆνας ἐκτεθει-
μένων ζυλοτύπων καί συμπλήρωσις τῶν ἀπολεσθέν-
των τεραχίων Δρ. 1417.20

2) 'Ανασύστασις, ἀνατοποθέτησις καί ἐπι-
σκευή τῶν σιδηροτροχιῶν, ὡς ἐκ τῆς ἀλλαγῆς
τῆς θέσεως τοῦ ἀναρικτῆρος καί μεταφορᾶς τοῦ
ἀμροχαλύκου καί τοῦ σκυροκονιάματος, ἐπισκευή
βαγονίων, ἐπισκευή μηχανῶν ἀναρικτῆρος καί ἀ-
τρομηχανῆς " 839.20

'Ολική δαπάνη ἐπισκευῶν " 2256.40 ..

ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΙΣ ΕΡΓΟΛΑΒΙΑΣ .

1) . Τόκος τοῦ κεφαλαίου τοῦ ἀντιπροσωπεύ-
οντος τὰ ἐργαλεῖα, ἀτιναξερειναν ἐπί τέσσαρας
μῆνας ἀχρησιμοποίητα δρ..... $4 \times \frac{50000 \times 8}{12}$ 1333.00 . -

2) . 'Αποζημίωσις ἐργολαβίας ἔνεκεν τῆς ἐπί
τέσσαρας μῆνας παρατάσεως τῆς διακοπῆς, καθ' ἣν
δέν ἐκινήδυνατ' ἂν ἀσχοληθῆ εἰς ἄλλο ἔργον 8000.00 . -

'Ολικόν ποσόν ἀποζημιώσεων 22.329.40 ..
=====

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ ΔΑΠΑΝΩΝ ΕΡΓΟΛΑΒΙΑΣ
ΚΑΙ ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΕΩΝ ΠΡΟΣ ΑΥΤΗΝ .

1) . 'Επί πλέον καταβληθεῖσαν δαπάνην διά τὴν
δόμησιν καὶ τὰ ἀμροκονιάματα, ὡς ἐμφαίνεται
ἐκ τῶν ἀνωτέρω 127.502.85

2) . 'Εκ κέρδους ἐργολαβίας 64.834.75

3) . 'Εκ θεωρητίας 9.130.00

4) . 'Εκ δαπανῶν καὶ ἀποζημιώσεων κατὰ τὸν χρόνον
'Ἦτοι ἐν ὄψῃ δρ 22.329.40
223.791.00
=====

'Εν εὐζεινοπόλει τῇ 30 Ὀκτωβρίου 1909 .
(Ὑπογρ.) Σ.Ε. Πεζανός.

Ἐπιμέτρησης
ἑνὸς ἐκ τῶν κατασκευασθέντων αἰκημάτων
.....

Α. Σκυροκονιάρματα .
.....

1. Θεμελιώσεις. Μεγάλαι πλευραί	2X8.75X0.40X0.50	= 33.50	
Μικραί "	2X3.55X0.40X0.50	= 1.42	
Ἐσωτερικαί "	2X3.55X0.30X0.50	= 1.065	
" "	1.60X0.30X0.50	= 0.48	
			6.465

2. Βάσις. ΜΜεγάλαι πλευραί	2X8.75X0.40X0.32	= 2.24	
Μικραί "	2X3.55X0.40X0.32	= 0.91	
Ἐσωτερικαί "	2X3.55X0.30X0.32	= 0.682	
" "	1.60X0.30X0.32	= 0.154	
			39986

3. Ἀνύψωσις. Μεγάλαι πλευραί	2X8.60X0.25X3.22 + 3.32	= 14.081	
Μικραί πλευραί	2X3.70X0.25X3.27	= 6.049	
Ἐσωτερικαί "	2X3.70X0.10X3.27	= 2.420	
" "	1.80X0.10X3.00	= 0.540	
Καλκάνια ἔξωτερικά	2X3.70X0.25X $\frac{1.00}{2}$	= 0.925	
" ἔσωτερικά	2X3.70X0.10X $\frac{1.00}{2}$	= 0.370	
Ἐξοχαί παραστάδων	4X3.32X0.80X0.015	= 0.159	
" ἐπιστυλίων	2X7.83X0.40X0.015	= 0.094	
" " καλκανίων.	2X3.80X0.40X0.015	= 0.046	
			24.664

α) Ἀφαιροῦνται :			
Παράθυρα	3X1.66X0.98X0.25	= 1.22	
Θύραι	1X2.20X2.45X0.25	= 0.735	
"	1X0.75X2.00X0.25	= 0.375	
"	3X0.78X2.00X0.10	= 0.468	
			2.798 21.866

32.317

B : ΕΠΙΧΡΙΣΜΑΤΑ ΕΣΩ - ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ

I. ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ ΤΡΙΠΛΑ ΕΠΙΧΡΙΣΜΑΤΑ :

Δωράτια 2X (2X3.05-2X3.70)X3.30	=	89.90 .
Διάδρομ. κ. μαγειρ. 2X3.70X3.30	=	24.42 .
" " " 2X1.80X3.00	=	10.80 .
Τρίγωνα στέγης $\frac{6X3.70X1.00}{2}$	=	11.10 .
Παραστάται θυρών (2.45-2.45-1.20)X0.08	=	0.49 .
" " (2.00-2.00-0.75)X0.08	=	0.38 .
		<u>137.09 .</u>

Αφαιρούνται τὰ κουφώματα :

Παράθυρ. μετά τῶν περιθώρ. 3X1.00X1.66	=	4.98
Θύραι ἐσωτερικαί 3X2.05X0.80	=	4.92
" ἐξωτερικαί 1X2.45X2.20	=	2.94
" " 1X2.00X0.75	=	1.50

14.34 .

122.75 .

ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ ΤΡΙΠΛΑ :

Θύρα κυρίας εἰσόδου, περιθώρια καὶ παραστάται. (2X2.45-1.20)X0.25	=	1.53 .
Θύρα ὀπισθίας ὄψεως (2X2.00-0.75)X0.25	=	1.19 .
Περιθώρια παραθύρων 3X(2X1.66-2.098)X0.25	=	3.96 .
Παρασπάδες γωνιῶν 4X3.22X0.80	=	10.30
Ἐπιστύλιοι ὄψεων 2X7.83X0.40	=	6.26 .
" ἀετώματος 2X3.80X0.40	=	3.04 .

26.28 .

Ὀλική ἐπιφάνεια τριπτῶν ἀρροκονιαράτων μ²

149.03.

II. ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ ΠΕΤΑΚΤΑ ΕΠΙΧΡΙΣΜΑΤΑ .

Πετακτά βάσεως (2X8.75-2X4.35)X0.395	=	10.35 .
" άνυψώσεως 2X7.83X2.82	=	44.16 .
" " 2X3.43X2.98	=	20.44 .
" άετωράτων 2X3.43X $\frac{0.84}{2}$	=	2.88 .

		77.83

Αφαιρούνται τά κουφώματα :

Ός άνωτέρω : 4.98-2.94-1.50	=	9.42

Όλική επιφάνεια πετακτών άμμοκονιαμάτων M². 68.41 .

Ν Γ . ΚΕΡΑΜΩΣΙΣ ΕΝΟΣ ΟΙΚΗΜΑΤΟΣ .

Κεράμωσις ενός οικήματος . 2X9.23X2.70	=	μ ²	49.84 .

ΕΠΙΜΕΤΡΩΣΙΣ ΕΚΤΕΛΕΣΘΕΙΣΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ .

(4)

1) Έκσκαφή θεμελίων επί τών οικήμάτων: 150.151.152.153.154.155.156=7

164.165.166.167	=4
272.273	=2
365.366.367	=3
371.372	=2
417.418	=2
924.925	=2

έκσκαφέντα έν 8λη οικήματα : 22

2) Δόμησης οικήματων διά σκυροκονιάματος
α) πλήρης δόμησης οικήματων : 1-268

	= 268
270-324	= 55
327-448	= 122
450-474	= 25
476-495	= 20
497-657	= 161
663-757	= 95
760-799	= 40
803-806	= 4
814-815	= 2
824-825	= 2
836-849	= 14
866-867	= 2
870-871	= 2
874-890	= 17
923-928	= 4
929	= 1
931-937	= 7

841X3E³.32=27181.12

β) δόμησης μέχρι τῆς βάσεως (θεμελίωσης) τῶν οικήματων :

658-662	= 55
700-802	= 3
807-813	= 7
816-823	= 0
826-831	= 6
854,917	= 2
920-921	= 2

μ³
33X6.47=213213.51

27.394.63

εἰς μεταφορὰν

- 5 -

	Εκ μεταφορᾶς			27.394.63
γ) Φόρμεις μέχρι τοῦ πατώματος τῶν οἰκηρᾶτων:				
	922	= 1	μ^3	
		----	1x10.45	= 10.45
δ) Φόρμεις οἰκηρᾶτων μέ βάσιν διπλῆν: 343-345			=====	
	313-345	= 3		
	620-636	= 2	μ^3	
		----	5x3.99	= 19.95
ε) " " " " " " " "				
	τριπλῆν: 635	= 1	1x(2x3.99)	= 7.98

	Ὄλικός	σκυροκονιάματος	M^3	27.433.01
				=====

3γ) Ἐκτελέσεις ἐπιχρισμάτων ἐσωτερικῶν καί ἐξωτερικῶν
ἐπί τῶν δομηθέντων οἰκηρᾶτων πλήν δύο ἐκτελεσθέντων

ὑπό τοῦ δημοσίου : 841-2 = 839
=====

4) Ἐκτελέσεις ἐστιῶν ἐπί οἰκηρᾶτων = 839
=====

5) " κεραμώσεων " " = 839
=====

6) Δαπεδοστρώσεις διά σκυροκονιάματος τῆς
εἰσόδου καί τοῦ μαγειρείου τῶν οἰκηρᾶτων:

			821	
1 1-167=167	646-657	=	12	
169-171= 3	663-666	=	4	
173-268= 96	668-670	=	2	
270-298= 29	673-680	=	8	
300-324= 25	682-687	=	6	
327 -345= 19	689-754	=	66	
347-351= 5	761-764	=	4	
353-421= 69	769-791	=	23	
423-434= 12	793-799	=	7	
436-448= 13	803-806	=	4	
450-456= 7	814, 825, 836	=	3	
458-474= 17	838, 839, 844	=	3	
476-488= 13	874-890	=	17	
490-495= 6	923-926	=	4	
497-557= 61	929	=	1	
563-619= 57	931-937	=	7	
621-631= 11		-----		
633-636= 4			792	
638-644= 7			=====	

40

7) Μεταφορικά ἐκ τῶν ἀποθηκῶν τοῦ Δημοσίου τῶν τῶν ἐντειχιζομένων κορυφαίων καὶ ἀκραίων δοκῶν τῆς στέγης καὶ τῶν δοκῶν τῶν πατωμάτων, ἐπί οἰκημάτων	845 ====
8) Κορφοβελόνες διὰ τὴν προσήλωσιν τῶν μέσων καὶ ἄκρων πατωξύλων, ὀκάδ. ρίαν δι' ἕκαστον οἶκημα καὶ τὰ οἰκήματα δι' ὄλα, ὀκάδες	841 ====
9) Σύνθεσις καὶ ἀποσύνθεσις ξυλοτύπων βάσεων οἰκημάτων, διὰ βάσεις	849 ====
10) Σύνθεσις καὶ ἀποσύνθεσις ξυλοτύπων διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ὑπὲρ τὸ πάτωμα τῶν οἰκημάτων μέρους, δι' οἰκήματα ἐν ὄλοι	841 ====

Α Ν Α Λ Υ Σ Ι Σ

(5)

Τ Ι Μ Η Σ Μ Ο Ν Α Δ Ο Σ Α Μ Μ Ο Χ Α Λ Ι Κ Ο Υ .

Κ Α Τ Α Β Η Θ Ε Ι Σ Α Ι Δ Α Π Α Ν Α Ι

ΕΙΣ ΗΜΕΡΟΜΙΣΘΙΑ ΕΡΓΑΤΩΝ, Ι Π Π Ω Ν Σ Ι Δ Η Ρ Ο Δ Ρ Ο Μ Ο Υ

Κ Α Ι Κ Α Ρ Ρ Ω Ν Δ Ι Α Τ Η Ν Ε Ε Ο Ρ Υ Ξ Ι Ν Τ Η Ν Κ Ε -
Α Λ Λ Ο Η Η Ν Κ Α Ι Μ Ε Τ Α Φ Ο Ρ Α Ν Τ Ο Υ Α Μ Μ Ο Χ Α Λ Ι Κ Ο Υ .

Χρονογίαι Πληρωῶν	ΚΑΤΑΒΛΗΘΕΙΣΑΙ ΔΑΠΑΝΑΙ		ΜΕΣΩΝ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
	ΜΕΡΙΚΑΙ	ΟΛΙΚΑΙ		
2-12 'Απριλίου 1908	582.60	81.10		Σιδηροδρ. διὰ κάρρων
13-26 " "	1365.95	538.50		Σιδηροδρ. διὰ κάρρων
27-11 Μαΐου " "	1861.45	1149.65		Σιδηροδρ. διὰ κάρρων
12-25 " "	1767.90	1285.90		Σιδηροδρ. διὰ κάρρων
25- 7 'Ιουνίου " "	2794.85	5138.45		Σιδηροδρ. διὰ κάρρων
7-22 " "	793.85	2344.90		Σιδηροδρ. διὰ κάρρων
22-30 " "				Σιδηροδρ.
Εἰς μεταφοράν -----		= 19.714.80 .		

Εκ μεταφορᾶς 19.714.80

1-15	Ιουλίου	1908	4377.95	Σιδηροδρ.
16-31	"	"	4039.70	"
1-16	Αυγούστου	"	4887.75	"
"	"	"	976.70	διά κάρρων
16-30	"	"	5598.30	Σιδηροδρ.
1-16	7/βρίου	"	6984.05	"
16-30	"	"	4445.90	"
1-15	8/βρίου	"	8035.--	"
16-31	"	"	9609.75	"
1-15	9/βρίου	"	8556.25	"
16-30	"	"	5944.30	"
1-15	10/βρίου	"	5985.55	"
16-31	"	"	6434.05	"

75.876.05

1-16	Ιανουαρίου	1909	3230.40
16-31	"	"	3928.35
1-16	Φεβρουαρ.	"	3206.65
16-28	"	"	3004.40
1-15	Μαρτίου	"	3748.45
16-19	"	"	191.50
21-27	"	"	510.45
1-15	αυγούστου	"	2369.35
16-31	"	"	3604.15
1-15	7/βρίου	"	1208.55
16-30	"	"	701.85

29704.10

Μισθοί ἐπιστατῶν ἐξο-
 ρύξεως καὶ μεταφορᾶς ἀπὸ
 1ης Ἀπριλίου 1908 μέχρι
 30 7/βρίου 1909 μῆνες
 18 X 530δρ.00 .-

9540.00

Μισθοδοσίαι .
 1) Ἀρχιεπιστά.δρ. 250.00
 2) Ἐπιστάτου " 200.00
 3) Βοηθοῦ ἐπιστ. " 80.00

9540.00

Ὀλικόν " 530.00

Ὀλικ.δαπάνη προμηθ.ἀμμοχαλίκου = 134.834.95

Πρὸς ὑπολογισμὸν τῆς κατὰ κυβικὸν μέτρον καταβληθείσης δαπάνης
 διὰ τὴν ἐξόρυξιν, τὴν διαλογὴν, φόρτωσιν, μεταφορὰν καὶ ἐναποθήκευσιν
 ἑνὸς κυβικοῦ μέτρου ἄμμου ἐκ χαλίκων, εἶναι ἀνάγκη νὰ γνωρίζωμεν τὸν
 ὀλικὸν ὄγκον τοῦ κατασκευασθέντος σκυροκονιάματος καὶ ἐξ αὐτοῦ νὰ ὑ-
 πολογίσωμεν τὸν ὀλικὸν κύβον ἄμμου καὶ χαλίκων, δι' οὗ διαιροῦντες τὴν
 ἀνωτέρω δαπάνην θέλομεν ἔχει τὴν κατὰ κυβικὸν μέτρον τοιαύτην:

Ὅθεν ἔχομεν :

α)	δομηθέντα οἰκήματα	841X32.32	=	27181.12	841X32.32	=	27181.12
β)	πληρωσις θεμελίων ἐγκαταληφθέντος			3336.47		=	213.51
γ)	θεμελίον καὶ βάσις ἑνὸς οἰκῆρ.	"		1X10.46		=	10.46
δ)	διπλαῖ βάσεις ἐπὶ οἰκημάτων			7X3.99		=	27.93
ε)	δαπεδοστρώσεις εἰσοδῶν καὶ μαγειρείων	3.25X1.50X79	=	411.84			
Ὀλικὸς κύβος σκυροκονιάματος							27844.86

- 8 -

Ἡ διά τήν κατασκευήν ἑνός κυβικοῦ μέτρου σκυροκονιάματος παραδε-
 δεγμένη ἀναλογία εἶναι :

μ
 χαλίκες 0 . 90
 ἄμμος 0 . 40
 σιμέντο 5 100 χιλιογ.

ἐπομένως δι' ἕν κυβικόν μέτρον σκυροκονιάματος ἀπαιτεῖται γά ἐξορυχθῆ
 καί μεταφερθῆ σκύρων μὲν 0^μ 90, ἄμμου δέ 0^μ 40 ἤτοι κεχωρισμένου ἀμμοχα-
 λίκου 1.30 δι' ἕκαστον κυβικόν μέτρον σκυροκονιάματος, συνεπῶς διά τήν
 κατασκευήν τοῦ ἀνωτέρου κύβου τῶν 27834.51 μέτρων κυβικῶν ἀπαιτεῖται
 ἀμμοχάλικον κύβου ἕν 8λφ

27.844.86 X 1.30 = 36198.32

Εἰς τόν κύβον τοῦτον δέον νά προστεθῆ :

α) Ἡ διά τήν κατασκευήν τῶν ἐπιχρισμάτων χρη-
 σιμοποιηθεῖσα ἄμμος, ἥτις ἐξωρύχθη καί μεταφέρθη
 ἀπό τοῦ ποταμοῦ μέχρι τῶν ἐν Εὐξεινοπόλει γενι-
 κῶν ἀποθηκῶν διά τῆς αὐτῆς δαπάνης καί ἥτις

εἶναι 839X4,50 = 3775.50

β) Ἡ διά τήν κατασκευήν τῶν ἐστιῶν καί κεραμώ-
 σεων χρησιμοποιηθεῖσα ἄμμος, ἥτοι 839X1^μ.00 = 839.00

γ) Τό διά τά ἐγκαταληφθέντα οἰκοδομήματα
 μεταφερθέν διά τῆς βάσεις καί τῆς θεμέλια καί
 μή χρησιμοποιηθέν ἀμμοχάλικον μ 200.60

ὀλικός κύβος μεταφερ. ἀμμοχάλ. 41013.42 .

Ἐπομένως ἡ κατά κυβικόν μέτρον τιμή διά τήν ἐξόρυξιν, τόν ἀποχω-
 ρισμὸν τῶν μεγάλων λίθων, δύο κοσκινισμάτων, ἐξ ὧν τοῦ μὲν πρώτου διά
 τόν ἀποχωρισμὸν τῶν γουδρῶν χαλίκων ἀπὸ τοῦ ἀμμοχάλικου, τοῦ δέ δευτέ-
 ρου διά τὴν μεταφορὰν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ μέχρι τῶν διαφόρων θέσεων τοῦ
 ἀναρρικτικοῦ μηχανήματος, τὴν ἐκφόρτωσιν καί ἐναποθήκυσιν αὐτοῦ, καί διά
 τὴν συντήρησιν τῆς γραμμῆς, εὐρίσκειται ἂν διαιρέσωμεν τὴν ἐν τῷ προηγη-
 θέντι πίνακι εὐρεθεῖσαν ὀλικήν δαπάνην διά τοῦ ἀνωτέρω κύβου· ὅθεν ἐ-
 χορευν :

36198.32
 3775.50
 839.00

 41013.42 = 38ρ.28 .

Διά τὴν ἐπισκευήν καὶ συντήρησιν τῆς γραμ-
 μῆς τὴν προηθῆσαν διαφόρων ὀλικῶν καί ἐργαλείων εἰς
 τὴν ἀνωτέρω εὐρεθεῖσαν τιμὴν τοῦ ἀμμοχάλικου, τὴν προ-
 κύπτουσαν ἐκ τῶν ἐργατικῶν μονάδων, θελωμεν προσθέσει
 καί τὰ ἑξῆς ποσά :

1) Διά τὴν ἐπισκευήν καὶ συντήρησιν τῶν βαγονίων
 καὶ γραμμῶν

σιδηρουργοί 6X4 = 24.00
 γαϊάνθρακας σιδηρ. 20X20.05 = 1.00
 ξυλουργός στρατήρ = 4.00
 ἔλαιον στηπίον κλπ. = 4.00

ἥτοι ἡμερησία δαπάνη δρ. ----- = 33.00

ἥτις διαιρουμένη διά τῆς κατά μέσον
 ὄρον ἡμερησίας μεταφερομένης ποσότητος
 ἀμμοχάλικου εὐρίσκειται ὡς τιμὴν δι' ἕκαστον κυβ.μ

33.00
 200μ³ = 0.165 .

Εἰς μεταφορὰν -----
 3.445 .

	έκ μεταφορᾶς	δρ. 3.445 .
2)	Δαπάνη ἀποσυνθέσεως μεταφορᾶς, προπαρασκευῆς τοῦ ἐδάφους, ἀνατοποθετήσεως καὶ σπερεώσεως τῆς γραμμῆς ἀναλόγως τῆς θέσεως τοῦ ἀναρικτικού μηχανήματος .	= 0.125
3)	Δαπάνη προμηθείας ὑλικῶν καὶ ἐργαλείων, ἥτοι σκαπανῶν πτιῶν, κσκινιστρῶν, κοχλιοφόρων ἤλων γραμμῆς, κοχλιοφόρων ἤλων βαγονίων, συνδετήρων γραμμῆς, ξύλων διὰ ξυλίνου στρωτήρος, ἤλων στρωτήρων μετάλλου ἀντιφρικσιον .., κλπ.....	= 0.18
4)	Ἀπόσβεσις μέρους τῆς ἀξίας τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς (φθορά) καὶ τῶν βαγονίων, ψς καὶ ἔξοδα καὶ ναῦλοι τῆς μεταφορᾶς καὶ ἀποκομιδῆς αὐτῶν	= 0.15

Τιρὴ κατὰ κυβικόν μέτρον ἄμμου κ. χαλίκου δρ. 3.90 .

6

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝΟΥ ΤΙΜΗΣ ΤΟΥ ΤΣΙΜΕΝΤΟΥ .

1)	Προμήθεια ἑνός τόνου τῶν ἐργοστασίων Ἐλευσίνος	Δρ. 55.00
2)	Ναῦλος ἀπὸ Ἐλευσίνος μέχρι Παραλίας Ἀλμυροῦ κατὰ τόνον	" 4.50
3)	Δαπάναι ἐκφορτώσεως καὶ ἐναποθηκείσεως εἰς Παραλίαν κατὰ τόνον	" 1.80
4)	μεταφορὰ ἐκ τῆς ἀποθήκης Παραλίας εἰς τὰς ἀποθήκας Εὐξεινοπόλεως	" 4.00
5)	Δαπάναι κατασκευῆς ἀποθηκῶν μιᾶς εἰς Παραλίαν καὶ δύο εἰς Εὐξεινουπολιν, μεταφορὰ τῆς διὰ τῆς κατασκευῆς τῆς ἀποθήκης Παραλίας ξυλείας ἀπὸ τῆς Εὐξεινοπόλεως εἰς Παραλίαν καὶ προμήθεια τῶν διὰ τὴν ἐπικάλυψιν αὐλακωτῶν σιγῶν $\frac{246 \cdot 20}{2463}$ τόν.	= 0.10
6.)	Ἀπώλειαι ἀποσυντεθέντων σιμέντων σάκκων $\frac{1499}{20} = 70$ τόν. καὶ δραχμαὶ $70 \times 65.40 = 4578$ δραναλογοῦσα κατὰ τόνον πρὸς $\frac{4578 \cdot 20}{23234}$	= 2.00
7)	α) Ἀντίτιμον ἀπολεσθέντων κενῶν σάκκων δρ. 706.00	
	β) ἀσφάλιστρα τσιμέντου	" 106.18
	γ) ἔξοδα ἐπιτροφῆς κενῶν σάκκων	" 154.30
	καὶ κατὰ τόνον $\frac{1976.45}{23234}$	1976.45
	Δαπάνη κατὰ τόν. εἰς τὰς ἀποθήκας Εὐξεινοπόλεως ..	0.85
		<u>68.25</u>

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΗΣ ΔΑΠΑΝΗΘΕΙΣΗΣ ΤΙΜΗΣ
ΔΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΕΚΕΥΗΝ ΕΝΟΣ ΜΕΤΡΟΥ
ΣΚΥΡΟΚΟΝΙΑΜΑΤΟΣ ΤΟΠΟΘΕΤΗΜΕΝΟΥ ΕΝ
Τ.Ο.Ι.Σ ΟΙΚΟΔΟΜΗΜΑΣΙΝ .

Αναλογία σκυροκονιάματος δι'έν κυβικόν μέτρον .

Χάλικες	0 ^μ 90 .
"Αμμος	0 . 40
Τσιμέντο	100 χιλιογρ. -

Ἡ δαπανηθεῖσα τιμή, διά τήν κατασκευήν ἑνός κυβικοῦ μέτρον σκυροκονιάματος ἐντετοιχισμένου ἀναλύεται εἰς τὰς ἀκολούθους ἄλλας τιμὰς : ἦτοι

Α :) Ἀξία ἄμμοχαλίκου κατὰ κυβικ. μέτρον σκυροκονιάματος, βλέπε σχετικὴν ἀνάλυσιν (0^μ 90-0^μ 40) x 3^δ 80 = 5.07

Β :) Ἀξία τῶν δι' ἕκαστον κυβικ. μέτρον χρησιμοποιοῦντος τσιμέντου , βλέπε σ. ἀνάλ. 100x 68.25 = 6.83

Γ :) Ἀντιποιοῦσα δαπάνη δι' ἕκαστον κυβικ. μέτρον διά τήν κατασκευήν ξυλοτύπων : ἦτοι

α) ἡμερομισθία διά τήν κατασκευήν 20x1200^δρ = 24000
καί δι' ἕν κυβικόν μέτρον ~~24000~~ 27433 = 0.98

β) Ὑλικά ἀπαιτηθέντα διά τήν κατασκευήν τῶν ξυλοτύπων :

καρφοβελόνες δκ.	20x0.50=10.00
ἀξία σιδηρῶν γωνιῶν	16x5.00=80.00
" παλλήτων	810x0.25=202.50
" τζινετίων	50x0.10= 5.00

	297.50

καί διά 20 τύπους ἔχομεν ὀλικήν δαπάνην 297.50x20=5.950

καί δι' ἕν κυβικόν μέτρον σκυροκονιάματος ~~5.950~~ 27.433 = 0.22
1.20

γ) Σύνθεσις καί ἀποσύνθεσις τύπων :

Ἡ δαπάνη τῆς συνθέσεως καί ἀποσυνθέσεως τῶν ξυλοτύπων διά μὲν τήν ἀνωθεν τοῦ πατώματος ἀνύψωσιν εἶναι σταθερά, ὡς ἐκτελεσθεῖσα ἐργολαβικῶς, καί εἶναι δι' ἕκαστην σύνθεσιν καί ἀποσύνθεσιν ἑνός οἰκήματος Δρ 55.00
διὰ δέ τήν βάσιν τῶν οἰκημάτων ὡς ἐκτελεσθεῖσα δι' ἡμερομισθίων πρὶν ἀναλογίαν τῆ προηγούμενη καί εἶναι ἕση δι' ἕκαστον οἰκήμα μὲ εἰς μεταφοράν
55.00 13.10

20. επίφ. βάσεως = 0,0917 καί 0,0917 X55 = 5.04, έστω	έκ μεταφορᾶς	55.00	13.10
820 επίφ. άνωψώσεως		5.00	

Μεταφορά έκάστου ξυλοτύπου μετά τήν άποσύν- θεσιν εις τόν τόνον τής νέας συνθέσεως, έργάται 4X3.50-	14.00
Επισκευή καί συντήρησις ξυλοτύπων, έν ήμερορί- σιον τεχνίτου	5.00

Αντικατάστασις τών φθαρέντων καί άπολεσθέντων ήλων διαφόρων συνδέσμων	3.00
	<hr/> 82.00

“Οθεν ή δι' έκαστον ούκημα δαπάνη συνθέσεως
καί άποσυνθέσεως τών ξυλοτύπων άνέρχεται εις
δραχ. 82.00 καί συνεπώς έκαστον κυβικόν μέτρον
επιβαρύνεται μέ δρ. 82.00
32.32 2.53

Δ : Ι Μεταφορά ύλικών εις τόν άναμικτήρα :

Εις τήν έργασίαν ταύτην άπασχολούντο καθ' έκάστην :

1) Διά τήν φόρτωσιν πλύσιμον καί μεταφοράν τών
χαλίκων έκ τής γενικής άποθήκης εις τό άνωψωτικόν
δοχείον του άναμικτήρος, βαγόνια 3 μετά τών έργατών
έκαστον, ήτοι έν όλω ήμερορίσθια 15X3.50δρ. 52.50

2) Φόρτωσις καί μεταφορά ήμμου πλησίον
του άνωψωτικού δοχείου του μηχανήματος, βα-
γόνια 2, έργάται ανά 3, ή ήμερορίσθια 6X3.50- 21.00

3) Αγωγή κάρρου διά τήν μεταφοράν
του τσιμέντου έκ τών δύο άποθηκών εις τό
άναμικτικόν μηχανήμα 1X7.00 = 7.00

4) Προσωπικόν άναμικτήρος καί άτρο-
μηχανής καί έκτελεσεως άναμίξεως :

Έργάται περίξ άνωψωτικού δοχείου ά-
ναμικτήρος πρός πλήρωσιν αυτού δι' αναλό-
γου τή παραδεδειγμένη αναλογία ποσότητος
χαλίκου, ήμμου καί τσιμέντου, έργάται 4X3.80 = 15.20
ήμερορίσθιον, έπισιατού άναμίξεως 7.50
" οδου άναμικτήρος 6.00
" μηχανοδου άτρομηχ. 7.50
" νυκτοθερμαστου 2.25
" νυκτοφύλακος 3.75
δαπάνην εις γα. άνθρακος 350X0.05 = 17.50
" ελαιον τίλιματα κλπ. 5.50

	145.70	
εις μεταφοράν		15.63

έκ μεταφορᾶς145.70 15.83

Ἡ μέση ἡμερησία παραγωγή τοῦ ἀναριктиκοῦ μηχανήματος εργασθέντος ἐπὶ 220 περίπου ἔργασιμος ἡμέρας εἶναι

$\frac{274849.54}{220} = 1249.315$ μ³ ἡμερησίως.

Ἐπομένως ἑκαστον κυβικόν μέτρον σκυροκονιάματος ἐπιβαρύνεται μετὰ τὴν δαπάνην :

$\frac{145.70}{126} = \dots\dots\dots 1.15$

Ε) Ἐντοίχισις σκυροκονιάματος :

α) Μεταφορά τοῦ σκυροκονιάματος ἐκ τοῦ ἀναρικτηῖρος εἰς τὰ διάφορα οἰκήματα ἡμερομίσθια ἕλων 7X7 = 49.00

β) ἡμερομίσθια ἔργων παρακολουθούντων τὰ βαγόνια ,βαγόνια 11 ἔργαται 11X3.50 = 38.50

γ) ἡμερομίσθια ἔργων μεταφορᾶς καὶ ἐντοίχισις σκυροκονιάματος, ἥτοι πτυαριστά, πτυλοφόροι καὶ κοπανιστά ..

Ἐπαγγελημέναι παρατηρήσεις ἀπέδειξαν ὅτι διὰ τὴν ἐντοίχισιν τῶν ἀνωτέρω 124 μέτρων κυβικῶν σκυροκονιάματος, ἀπαιτοῦντο 4 συνεργεῖα, ἑκαστον τῶν ὁποίων ἀπετελεῖτο ἐκ 12-15 κοπανιστῶν, 15-18 πτυλοφόρων, 2 πτυαριστῶν καὶ ἑνός ἀρχιεργάτου. Ἡτοι κατὰ μέσον ὄρον ἑκαστον συνεργεῖον ἀπετελεῖτο ἐκ 32 ἔργων καὶ ἑνός ἀρχιεργάτου. Ἐπομένως διὰ 4 συνεργεῖα ἔχομεν 4X32 = μετὰ 128 ἡμερομίσθια ἔργων καὶ 4 ἀρχιεργατῶν καὶ 1 ἐπιστάτου.

Ὀλικῆς δαπάνης : ἔργων 128X3.60 =460.80
ἀρχιεργατῶν 4X5.00 =20.00
ἐπιστάτης 1X7 = 7.00

575.30

ἥτοι δαπάνη κατὰ κυβικόν μέτρον σκυροκονιάματος

$\frac{575.30}{126} = \dots\dots\dots 4.56$

δ) ἡμερομίσθια ἔργων κατασκευῆς ἰκρινῶν καὶ δαπέδων ἐξ σανίδων διὰ τὴν κένωσιν τοῦ σκυροκονιάματος

$\frac{8X3.50}{126} = \dots\dots\dots 0.22$

ε) κατεργασία καὶ τοποθέτησις σιδηρῶν ἐλκυστήρων, σιδηρουργοὶ 2X6=12.00

βοηθοὶ σιδηρ. 2X3=6.00

γαϊάνθρακες ... 7.00

μεταφ. καὶ τοποθέτ. = 4.00

24.00 εἰς μεταφορὰν 24.00 21.56

έκ μεταφορᾶς 24.00 21.56 .
 καὶ δι' ἕν κυβικόν μέτρον

$$\frac{24.00}{128} = \dots\dots\dots 0.19$$

ε) Συμπαραρτοῦσαι δαπάναι δομῆσεως .

α) Ἀλλαγὴ θέσεως ἀναρικτῆρος ἀναλόγως τῆς
 προόδου τῶν ἐργασιῶν μεταφορὰ καὶ ἀναποθήρευσης
 αὐτοῦ μεταφορὰ καὶ ἀναποθέτησις τῶν παρά τοῦ-
 τοβ σιδηροδρομικῶν γραμμῶν μεταφορὰ καὶ τοποθέ-
 τησις τεσσάρων δεξαμεγῶν ὕδατος, ἐγκατάστασις ὑ-
 δραυλικῆς κλῆ. διὰ τὰς ἐργασίας ταύτας ἀπληθήθησαν:
 ἡμερομίσθια ἐργατῶν 125X3.50 = 437.50
 " κάρρων 4X7.00 = 28.00
 " ἐπιστατῶν 4X7.00 = 28.00

 493.50

καὶ διὰ τρεῖς ἕν, ὄλφ μετατοπίσεις 3X493.50 = 1974
 ἦτοι δαπάνην δι' ἕκαστον κυβικόν μέτρον: 1974.00

 27433.00 - 0.07

β) Συντήρησις καὶ τακτοποιήσις γραμμῶν καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν ἔργων:

ἐργάται ἡμερησίως 3X4.00 = 12.00
 καὶ κατὰ κυβικόν μέτρον

$$\frac{1200}{128} = \dots\dots\dots 0.10$$

γ) Προμήθεια καὶ φθορὰ ἐργαλείων, ἦτοι λοφο-
 ρίων, κοπάνων πτύων, κασμάδων, δοχείων ὕδατος, σα-
 ρώθρων κοχλιοφόρων ἤλων (μπουλιανίων) γραμμῆς
 ξυλίνων τραβερσῶν, ἤλων τραβερσῶν, ἐλαίου λιπάνσεως
 βαγονίων, κλπ. ἐν ὄλφ δαπάνη κατὰ τοὺς λ/σμούς μας

ἐπί τῆς τιμῆς τοῦ κυβικ. μέτρον = 100 0.23

δ) Ἐπισκευὴ καὶ συντήρησις βαγονίων, καὶ
 προμήθεια σχετικῶν ὑλικῶν, ἦτοι σιδηρῶν ἐλα-
 σμάτων καὶ γωνιωδῶν ψιούτων τροχῶν καὶ ἀξό-
 νων, κουζινέτων καὶ λιπαντοκιβωτιῶν, κοχλιοφό-
 ρων ἤλων καὶ δικεφάλων τοιούτων κλπ.
 δαπάνη κατὰ κυβ. μέτρον

0.10

εἰς μεταφορὰν 22.25

ΕΠΙΧΡΗΣΜΑΤΑ .

Α) 'Επιχρίσματα τριπτά :

Δι'έν κυβικών μέτρων κονιάματος απαιτούνται :

άρμος	0.90X4.40	=3.96
ξσβεστος	0.40X19.00	=7.60
κατεργασία κονιαματ.	=2.44
διά μεταφοράν ύδατος	.0.....	=0,05

ήτοι τιμή του κυβι-
κού μέτρου=14.05 .

Καί δι'έν τετραγωνικών μέτρων επιχρί-
ματος πάχους 0.02 θέλομεν έχει :

κονίμα	14.05X0 ³ .02	=0.28
ικριώματα	=0.02
έφαρμογή κονιαμάτων	=0.40

Τιμή κατά τετραγωνικών μέτρων δρ..... 0.70

Και δι'έν οΐκηρα (βλέπε επιμέτρησην
έπιχρισμάτων)

149.05 X 0.70 =..... 104.33

Β.) 'Επιχρίσματα πετακτά :

1) Κονίμα	0 ³ .01X14.05	=0.14
2) Ικριώματα	=0.005
3) έφαρμογή	=0.20

ήτοι κατά τετραγων.μέτρων δρ. 0.345

καί δι'έν οΐκηρα (βλέπε προμέτρησην έπι-
χρισμάτων) .

68².41 X 0,345 = 23.60

Γ. Κεράμωσις ενός οΐκήματος .

δαπάνη ενός τετρ.μέτρου.

α) μεταφορά κεράμων από τών αποθηκών εις έκαστον οΐκηρα δρ.	0.02
β) αναβίβασις και τοποθέτησις	=.....0.25
γ) κονίμα διά τήν στερέωσιν τής κορυ- φαίας τών δυο άκρων σειρών δρ.	0.03

δαπάνη ενός τετρ.μέτ. 0.30

καί δι'έν οΐκηρα(βλέπε επιμέτρησην
κεραμώσεως 49.84X0.30 = εις μεταφοράν

-14.95
-142.88.

έκ μεταφορᾶςΔρ. 142.88

Δ) Έστίαι .

Έστίαι κατασκευάσθησαν ἐν
ὄλφ 839 μαγειρείων καὶ
343 δωρατίων , ἐν ὄλφ , ἢ δαπά-
1182 νη αὐτῶν κατὰ μέσον ὄρον
ἀνήλθεν εἰς δραχμὰς δέκα ἐκάστη.
Ἐπομένως εἰς ἕκαστον οἶκημα ἀντι-
στοιχεῖ δαπάνη :

$\frac{1182}{839} = \dots\dots\dots 14.05$

ἦτοι δαπάνη ἐπὶ οἰκῆματος δι' ἐπιχρίσματά
κεραμῶσεις καὶ ἑστίας Δρ. 156.93.
=====

Α Ν Α Λ Υ Σ Ι Σ Τ Η Σ Κ Α Τ Α Τ Ε Τ Ρ Α Γ Ω Ν Ι Κ Α 9
Μ Ε Τ Ρ Α Δ Α Π Α Ν Η Σ Τ Ω Ν Ε Κ Σ Ι Μ Ε Ν Τ Ο Κ Ο Ν Ι Α Σ
Δ Α Π Ε Δ Ο Σ Τ Ρ Ω Σ Ε Σ Ν

1) Ἐπίχωση τοῦ κενοῦ διὰ χωράτων, κατὰ
βρεγρὰ καὶ κοπάνισμα αὐτῶν :

α) δυάδρομος 1.60X1.32X0.20 = 0.42
β) μαγειρείον 1.60X1.92X0.20 = 0.61
 $1.03 \times 1.00 = 1.03$

2) Στρῶσις σκυροκονιάματος, ἦτοι
στρῶσις καὶ κοπάνισμα :

α) διάδρομος 1.60X1.32X0.12 = 0.253
β) μαγειρείον 1.60X1.92X0.12 = 0.368
0.621

βλέπε τιμὴν σκυροκονιάματος 0.621X20.70 12.85 .

3) Ἐπίσφωσις διὰ σιμεντοκονιάς :

Ἐπιφάνεια εἰσόδου 1.80X1.50 = 2.70
" μαγειρείου 80X2.10 = 3.78
" κατωφλίου
Ἐπιφάνεια εἰσόδου 0.75X0.32 = 0.24
Ἐπιφάνεια κατωφλ.
μεσοθύρας 0.75X0.10 = 0.07
Ἐπιφ. κατωφ. εἰς 1.20X0.32 = 0.38
Ἐπιφάνεια ὅλική μ² $\frac{7.17}{7.17}$

εἰς μεταφορὰν 13.88

- 17 - ² μεταφοράς 13.88.

Δαπάνη στρώσεως ενός οικήρατος
διά σιμεντοκονίαςπάχους 0.02

Κυβισμός σιμεντοκονίας 7.17X0.02 = $\frac{0.143}{3}$.

Αναλογία σιμεντοκονίας $\frac{1.2}{---$) ήτοι άμμος $\frac{0.143}{3}$
(τσιμέντο $\frac{0.071}{---$

Επομένως : δαπάνη άμμου 0.143X4.40 = 0.63
" τσιμέν. 0.071X1,300X68 = 6.27

Διά τήν μεταφοράν ύδατος σιμέντου
καί άμμου, εις δρόμος κάρρου.....=0.70
Κατασκευή, ήτοι πλυσίς άμμου, κατεργα-
σία, τοποθέτησις καί κοπανισμός έπιφαν.. =3.52

11.12

Ητοι όλική δαπάνη δαπέδων ενός οικήρατος -- 25.00
=====

Ο Ρ Ι Σ Τ Ι Κ Ο Σ Α Π Ο Λ Ο Γ Ι Σ Μ Ο Σ Κ Α Τ Α Σ Κ Ε Υ Η Σ
Ο Ι Κ Η Μ Α Τ Ω Ν Ε Υ Ξ Ε Ι Ν Ο Π Ο Λ Ε Ω Σ

(10)

Ε Π Ι Τ Η Β Α Σ Ε Ι Τ Ω Ν Σ Υ Μ Π Ε Φ Ω Ν Η Μ Ε Ν Ω Ν .

1) Έκκαφή θεμελιών	22.X 4.50 =	109.00
2) Πλήρης δόμησις οικήρατων διά κουροκονιάρ.	841X32.32X17.50=	47566969
3) Δόμησις θεμελιών	213.51X17.50=	373642
4) " μέχρι ταύ πατώματος	10.45X17.50=	18287
5) " οικήρατων μέ διπλάς βάσεις	19.95X17.50=	34912
6) " " " τριπλάς "	7.98X17.50=	13965
7) άμμοκονιάρ. κεραμώσεις κ. έστίαί	83939 X15695=	13168105
8) δαπεδοστρ. έκ σιμέντ. τών εισόδ. κ. ραγειρείων	792.X25.00=	1980000
9) μεταφορικά έκ τών αποθηκών του Δήμου των έντοιχιζομένων καρρφαίων καί άμμων δοκῶν " δοκῶν τών πατωμάτων επί οικήρατων	841 X 2.00=	168200
10) κερφοβελόνες διά τήν προσήλωσιν τών πατοξύλων....	841 X 0.50=	42050
11) σύνθεσις καί άποσύνθεσις ζυλοτύπων άνω πατώματος..	841 X55.00=	4625500
12) " " " " " βάσεως	849 X 5.00=	424500

Είς Μεταφοράν 683170.20

ἐκ μεταφορᾶς 683.170.20

Ποσά πληρωθέντα τῇ ἐργολαβίᾳ εἰς μετρητά
Ἐναντι τῆς ἐκτελεσθείσης ἐργασίας

Μετρητά μέχρι 30ης 7/βρίου 1909 525.625.60

Πληρωθέντα εἰς διαφόρους :

α)	Σταρούλη Πλιάκα πρὸς ἐξόφλησιν	3948.65	
β)	Μετρητά εἰς διαφόρους	"	4530.50
γ)	" " σοβατζῆδες	"	1042.00
		-----	8.521.15
δ)	εἰς Ζαχαρίου καὶ Σ ^α πρὸς " λ/σμ.		4.941.15
ε)	" Γκλαβάνην	"	765.70
στ)	" Χρηστοζήσην	" " "	1300.40
ζ)	" διαφόρους	" " "	(2555-4700.35) 7255.70 ;

Εἰς ἀξίαν Τσιμέντου :

Τόνοι 2463X55.00 = 135.465.00

Ἀφαιροῦνται :

α) Τα περισσεύσαντα τὸν 139X55=764500
 β) ναῦλοι αὐτῶν " 139X450= 62550
 γ) ἀναλογία ἀσφαλίστρων 139X0.48= 6685

8337.15	
-----	127.127.85

	674.537.55

Καθαρόν ὑπόλοιπον ὀφειλόμενον τοῖς ἐργολήπταις ... Δρ. 8.632.65

ΟΡΙΣΤΙΚΟΣ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ
 ΚΑΤΑΣΚΕΜΕΣΤΙΚΗΜΑΤΩΝ ΕΥΞΕΙΝΟΠΟΛΕΩΣ
 ΕΠΙ ΤΗ ΔΑΣΕΙ ΤΩΝ ΕΞΑΧΘΕΙΣΩΝ ΕΚ ΤΗΣ
 ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗΣ ΔΑΠΑΝΗΣ
 ΤΙΜΩΝ

1)	Έκκαφαί θεμελίων	22X4.50 =	109.00
2)	Σκυροκονιάμ. έν γένει (βλέπε προ- μέτρησιν)	2743301X22.75 =	624.100.75
3)	Άρροκονιάματα, κεραμώσ. κ. έστ. αι.	839 X18585 =	155.128.15
4)	Δαπεδοστρώσεις έν σιμεντοκονίας είσοδου και μαγειρείου.	792X25.00 =	19.800.00
5)	Μεταφορικά έν τών άποθηκών του Δη- μοσίου τών έντοιχιζομένων άκρων και κορυφαίων δοκών	841X 2.00 =	1.682.00
6)	Καρφοβελόν. διά τήν προσήλωσιν τών πατοζύλων	841X 0.50 =	420.50
			----- 802.040.40

Ποσά πληρωθέντα τῇ έργολαβία είς μετρητά :
 "Εναντι τῆς έκτελεσθείσης έργασίας :

Μετρητά μέχρι 30ης 7/βρίου 1909 . 525.625.60

Πληρωθέντα είς διαφόρους :

α)	Σταρούλη Πλιάκα προς έξόφλησιν	2948.65	
β)	Μετρητά είς διαφόρ."	4530.50	
γ)	" " σοβατζήδες "	1042.00	
		-----	8.521.15

δ)	είς Ζαχαρίου και Σ ^α προς " " λ/σροῦ	4.941.15	
ε)	" Γκλαβάνην " " "	765.70	
στ)	" Χρηστοζήσην " " "	300.40	
ζ)	" διαφόρους " " "(2555.35-4700.35)	7.255.70	-
	είς Άξίαν Στιρέντου :		

Τόνοι 2463X55.00 = 135.465.00

Άφαιρούνται :

α)	τά περισσεύσαντα, τόν. 139X 5=	764500
β)	ναῦλοι αὐτῶν " 139X450=	62550
γ)	ἀναλογία ἀσφαλίστρ. 139X048=	6665

8.337.15

127.127.85

674.53755

127.50285 .

Καθαρόν όφειλόμενον τῇ έργολαβίαΛρ.-

Έν Εύξεινοπόλει β'τῆ 30 'οκτωβρίου 1909. (Υπογρ.) Σ. Ε. Πεζανός .

Ἀριθ. 11089

12

Πληρεξούσιον .

.....

Ἐν Ἀθήναις σήμερον τὴν δεκάτην τετάρτην (14) Ὀκτωβρίου τοῦ χιλιοστοῦ ἑνεακοσιοστοῦ ἑνάτου ἔτους 1909, ἡμέραν Τετάρτην, ἐν τῷ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Κρατίνου ὑπὸ τὸ δημοτικόν θέατρον Συμβολαιογραφείου μου, ἐνώπιον ἑμοῦ τοῦ Συμβολαιογράφου καὶ κατοίκου Ἀθηνῶν Διονυσίου Ν. Γιγάντη, ἔδρευόντος ἐνταῦθα καὶ τοῦ ἐπὶ συμπράξει προσκληθέντος συναδέλφου μου Συμβολαιογράφου καὶ κατοίκου Ἀθηνῶν Κ/τίνου Ρούσσου, ἔδρευόντος ἐπίσης ἐνταῦθα, γνωστοῦ μοι καὶ μὴ ἐξαιρετέου, ἐνεφανίσθη ὁ γνωστός ἡμῖν καὶ μὴ ἐξαιρετέος Ἀθανάσιος Μαρτζοῦκος, ἐργολάβος, κάτοικος Κερκύρας, διαρένων προσωρινῶς ἐνταῦθα καὶ ἐδήλωσεν ὅτι διορίζει εἰδικόν πληρεξούσιόν του τὸν Σισίνην Πεζανόν, μηχανικόν καὶ ἐργολάβον, κατοικόν Ἀθηῶν, πρὸς ὃν χορηγεῖ τὴν πληρεξουσιότητα, ἵνα ἐκκαθαρίσῃ πάντα λογαριασμὸν μεταξὺ τοῦ ἐντολέως καὶ τοῦ ἄρροδίου μηχανικοῦ τοῦ Δημοσίου διὰ τὴν ἐργασίαν τῆς ἀνεγέρσεως τῶν οἰκοδομῶν Εὐξεινοπόλεως, νὰ παραλάβῃ ἐπίσης παρὰ τοῦ ἄρροδίου ταμείου τὸ ἐκκαθαρισθησόμενον ποσό, δίδων πᾶσαν σχετικὴν ἀπόδειξιν, νὰ ὑπογράψῃ τὰ ἀπαιτούμενα ἐντάλματα καὶ καταστάσεις, καὶ οἷονδήποτε ἄλλο ἔγγραφον σχετικόν πρὸς τὴν ἄνω ἐργασίαν καὶ ἐπὶ σκοπῷ τῆς εἰσπράξεως καὶ ἐξοφλήσεως τῶν λογαριασμῶν του, νὰ πωλῇ οἰαδήποτε ἐργαλεῖα μέθρους καὶ τίμημα τῆς ἐγκρίσεώς του, νὰ παραλάβῃ τὸ τίμημα καὶ καθυπογράψῃ πᾶν ἀναγκαῖον ἔγγραφον ἢ συμβόλαιον, ἀποδέχεται δὲ ἀπὸ τοῦδε τὰς πράξεις ταύτας νομίμως καὶ ἐγκύρως.

Ἐφ' ᾧ συνετάχθη τὸ παρόν, ὅπερ ἀναγνωσθὲν εὐκρινῶς καὶ ἐντόμως εἰς ἐπήκοον τοῦ ἐντολέως καὶ ἐπιβεβαιωθὲν ὑπογράφεται ὑφ' ὧν νομίμως .

Ὁ ἐντολεύς

Ἀθ. Σ. Μαρτζοῦκος

οἱ Συμβολαιογράφοι
(Τ. Σ.) Δ. Ν. Γιγάντης
Κ. Ρούσσος .

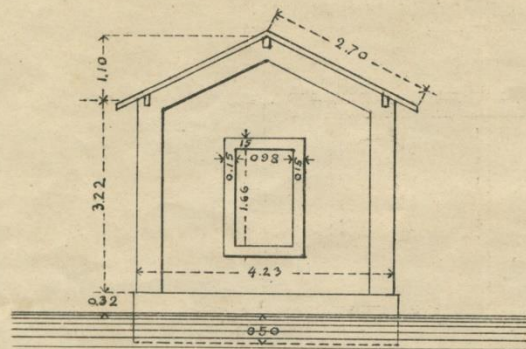
Διὰ τὴν ἀντιγραφὴν

Ἀθήνησι τῇ 21 Ἀπριλίου 1910 .

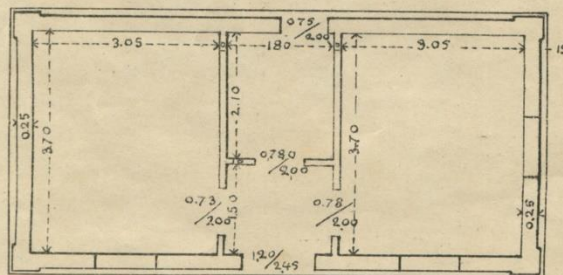
Ὁ Συμβολαιογράφος
Δ. Ν. Γιγάντης .

ΞΕΚΥΑΣΘΕΝΤΩΝ

ΠΑΡΟΥΣΙΣ

ΚΑΤΟΨΙΣ ΑΝΩ ΤΟΥ ΠΑΤΩΜΑΤΟΣ

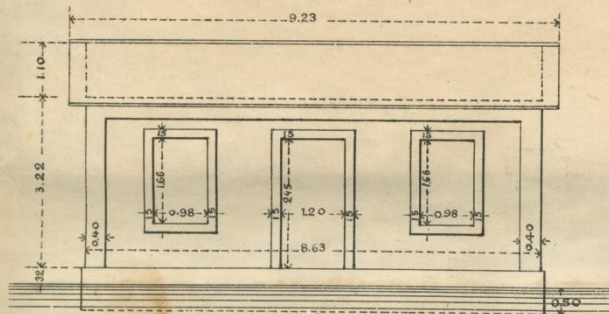
Εν Εύφρονουπόλει 10 Οκτωβρίου 1909

[Handwritten signature]

22

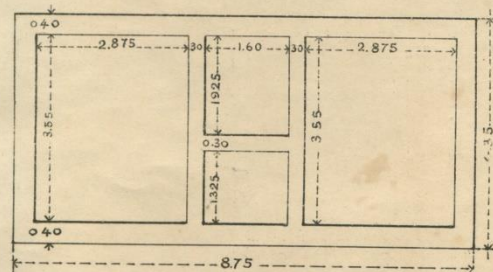
ΑΝΑΓΡΑΦΗ ΕΝΟΣ ΕΚ ΤΩΝ ΚΑΤ
ΟΙΚΗΜΑΤΩΝ

ΠΡΟΟΨΙΣ

ΚΛΙΜΑΞ 1:100

ΚΑΤΟΨΙΣ ΘΕΜΕΛΙΩΝ

69

67

+

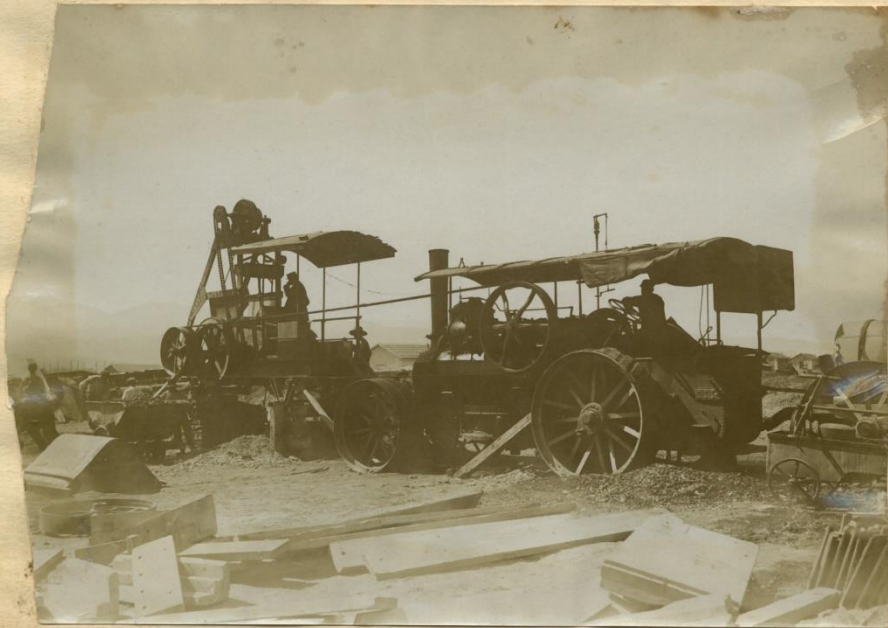
φ

65

59

54

+

Φωτογραφείο Στουρνάρα, 1916.

Ενδεικτικές σελίδες από το Δημοτολόγιο Ευζεινούπολης:1907

	Γεωργίου	Γεωργίου	48	α	
	Γεωργίου	Γεωργίου	20	α	α
97	"	Γεωργίου	15	"	"
98	"	Κωνσταντίνου	12	α	α
99	"	Δημοσθένη	10	α	α
100	"	Μιχαήλ	6	"	"
X 2 +					
101	Μητροπέδης	Παναγιώτης	29	Γεωργίου	
102	"	Όθων	27	α	α
103	"	Κωνσταντίνου	75	"	"
104	"	Ευαγγέλιου	3	"	α
	"	Κωνσταντίνου	1	1916	α
	"	Μιχαήλ		έτος 1919	α
105	Κωνσταντίνου	Μητροπέδης	29	α	α
106	"	Όθων	23	α	α
107	"	Κωνσταντίνου	4	"	α
108	"	Κωνσταντίνου	2	"	α
	"	Κωνσταντίνου		1916	α
	"	Κωνσταντίνου		1922	α
109	Κωνσταντίνου	Α.	53	α	α
110	"	Κωνσταντίνου	46	α	α
111	"	Κωνσταντίνου	16	α	α
112	"	Κωνσταντίνου	12	α	α
113	Κωνσταντίνου	Β.	41	α	α
114	"	Κωνσταντίνου	11	α	α
115	"	Κωνσταντίνου	8	"	α
	"	Κωνσταντίνου	30	α	α
	"	Κωνσταντίνου	12	"	α
	"	Κωνσταντίνου	10	"	α

1004	Λοκρίδες	Παρχαίη	Βακχίος	37	γυργός	Βογγαίη
1005	"	Αρακία	Σίγγ. Παρχαίη	31	οικουαία	"
1006	"	Αρακία	Παρχαίη	6	"	Βογγαίη
		Μακίνα				1717
1007	Δορυλίδες	Τέρπος	Μαυρωδίη	38	γυργός	Βογγαίη
1008	"	Δυραπόδα	Σίγγ. Τέρπος	40	"	"
1009	"	Τέρπος	Τέρπος	3	"	"
1010	Ματρίκινη	Αρακία	Σίγγ. Μακίνα	46	"	"
1011	"	Σίγγος	Μακίνα	19	"	"
1012	"	Ανακίνα	"	13	οικουαία	"
1013	"	Παρχαίη	"	10	μαυρωδίη	"
1014	Ματρίκινη	Τέρπος	Δυραπόδα	32	γυργός	"
1015	"	Αρακία	Σίγγ. Τέρπος	29	"	"
1016	"	Δυραπόδα	Τέρπος	8	μαυρωδίη	"
1017	"	Τέρπος	"	4	"	Βογγαίη
		Μακίνα				
1018	Μακίνα	Τέρπος	Σίγγος	27	γυργός	Βογγαίη
1019	"	Δυραπόδα	Σίγγ. Τέρπος	24	οικουαία	"
1020	"	Σίγγος	Βακχίος	67	γυργός	"
1021	Ματρίκινη	Τέρπος	Δυραπόδα	62	γυργός	Βογγαίη
1022	"	Δυραπόδα	Σίγγ. Τέρπος	51	οικουαία	"
1023	Μακίνα	Αρακία	Τέρπος	50	Μακίνα	Βογγαίη
1024	"	Σίγγος	Σίγγ. Μακίνα	41	οικουαία	Βογγαίη
1025	"	Δυραπόδα	Μακίνα	21	"	Βογγαίη
1026	"	Βακχίος	"	17	"	"
1027	Μακίνα	Δυραπόδα	Τέρπος	32	"	"
		Μακίνα	Μακίνα	1717		

Το Δημοτικό Σχολείο της Ευξεινούπολης

Οι προσφυγικές οικίες της Ευξεινούπολης σήμερα

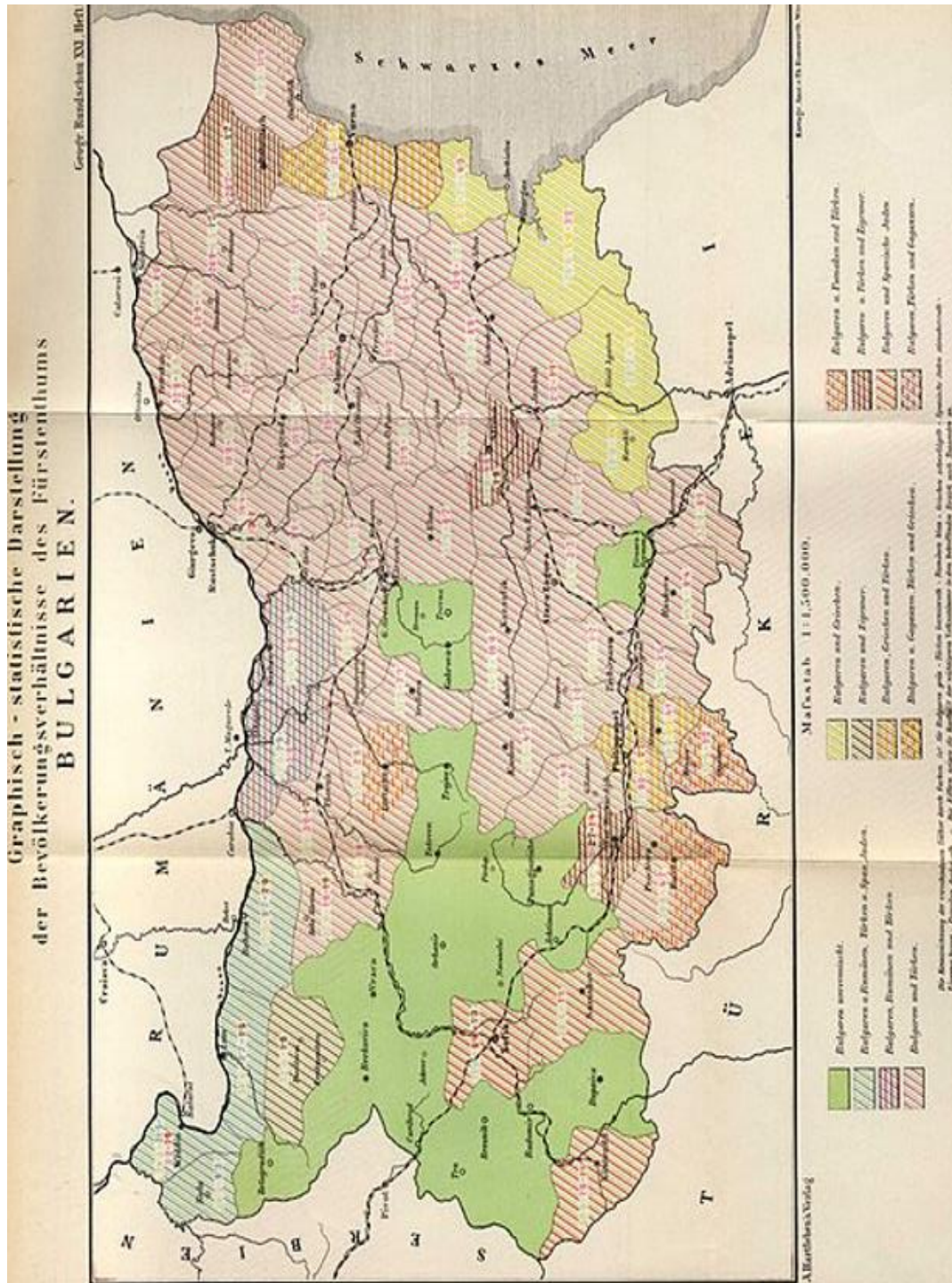

Αναπαλαιωμένη προσφυγική οικία (οικία Λασκαρίδη)

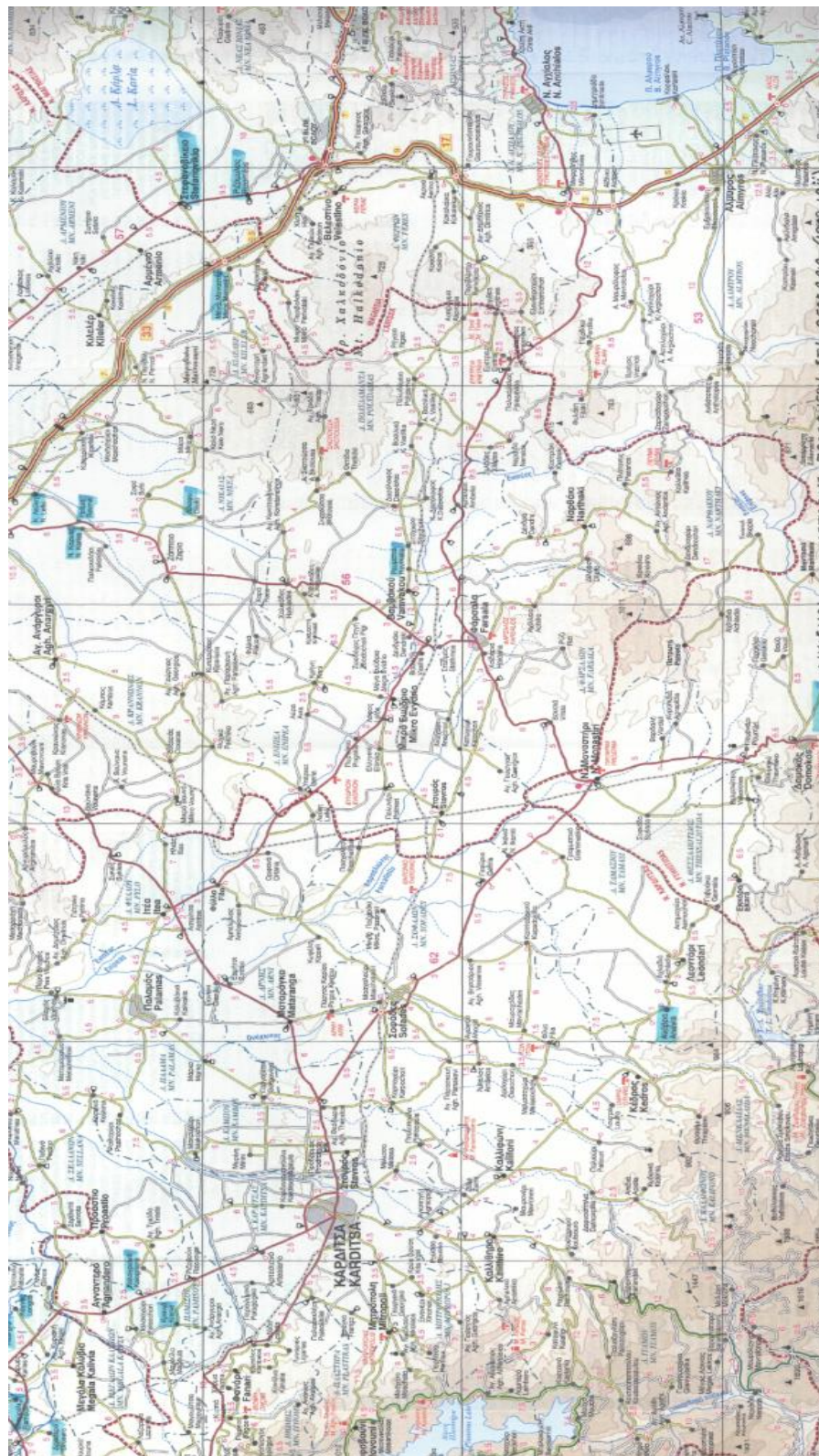

Χάρτες

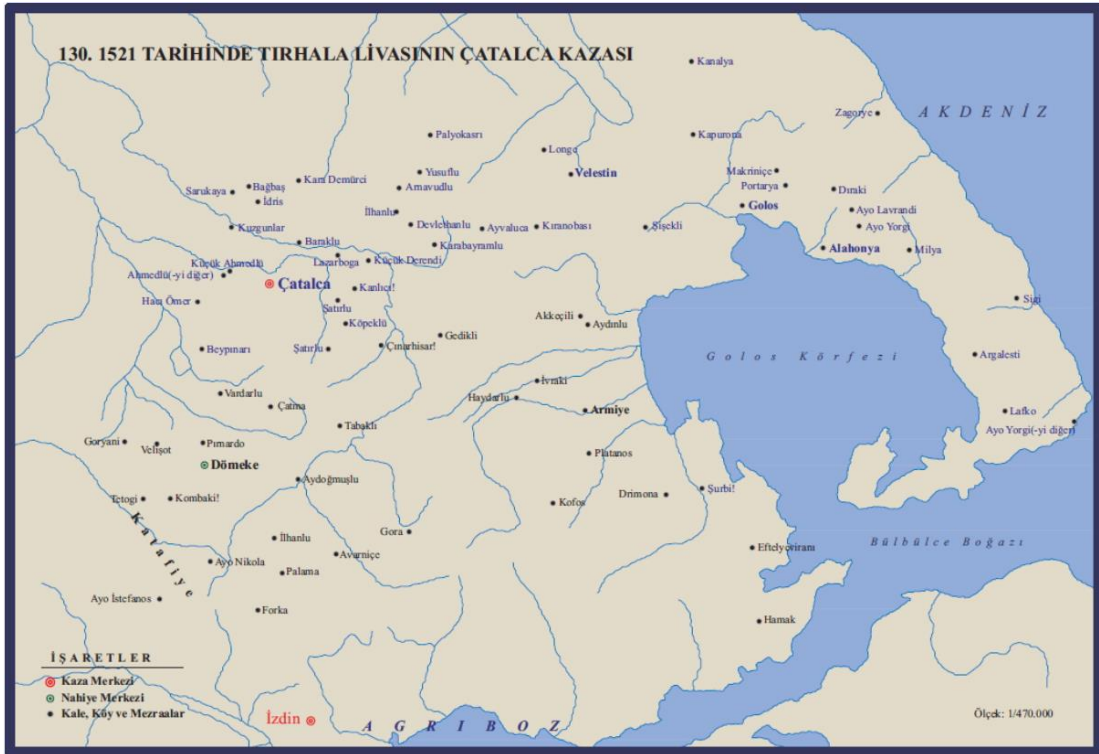
1. Πληθυσμιακή κατανομή στη Βουλγαρία και Ανατολική Ρωμυλία

2. Οικισμοί εγκατάστασης προσφύγων στη Θεσσαλία

3.Οθωμανικοί χάρτες-περιοχή Θεσσαλίας (Harvard University maps collection)

3. Χάρτης Βουλγαρίας (Harvard University maps collection)

